

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Aen-Merckingen Van Den Eerw. P. Cornelius Hazart,
Priester der Societeyt Jesv.**

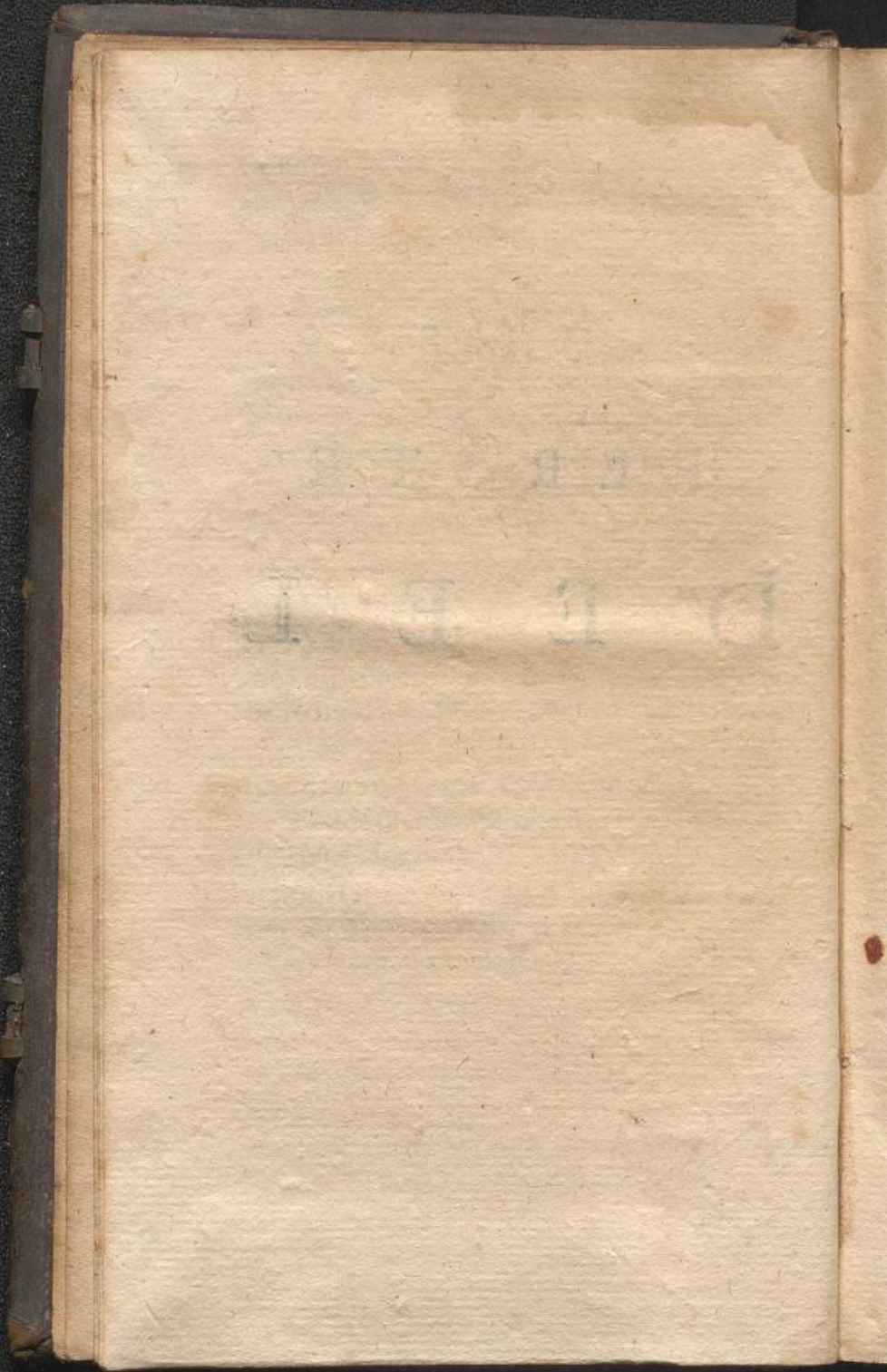
Hazart, Cornelius

Antwerpen, 1662

Het Eerste Deel.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71393](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71393)

H E T
E E R S T E
D E E L.

H E T I. D E E L.

In't welck ghehandelt wordt van verscheyde oude ketterijen, in de welcke *D. Cabeljau*, (soo hy seght inde Catholijcke Waerheydt pag. 558.) heeft ons willen overtuyghen, dat wy de selve opinien hebben, voorstaen, en drijven.

Engaende dese materie / ick hebb' in mijn Staeltje, *D. Cabeljau* overtuyghet dat wy noch in't gheheel / noch ten deele / aen een van alle de ketterijen / die hy ons ten laste leydt / ghelijck zijn. Hier op begint *D. Cabeljau* in sijn Memory-boeck pag. 261. van een bedrieghelijck discours / want hy seght / dat hy ons niet en heeft willen verghelijcken by die ketterij / in't gheheel, maer ten deele: Ende dat ick hier teghen soude opghehaelt hebben eenighe andere opinien / de welke die selve ketterij souden ghehadt hebben / maer inde welke hy ons niet en heeft willen verghelijcken: 'Tis wat anders, seght hy / in't gheheel, in alles met eenighe oude ketterij t'acorderen, dan ten deele, ende specialijck in die stucken die men noemt, met haer over-een te komen. Hebben de ghenomde oude ketterij meer andere schadelijcke opinien ghehadt, die by de Roomsche ghesinde niet en zijn, dat en doet ter sake niet.

Indien *D. Cabeljau* wil segghen / dat ick eenighe opinien van die ketterij souden opghehaelt hebben de welke niet en behoorden tot ons propoost / oft materie / dat is ontwaerachtigh. Indien hy wil segghen / dat ick eenighe merckelijcke omstandigheden / raeckende de sake selve / oft eenighe opsichten / de welke die ketterij in hare actien hebben ghehadt / ende *D. Cabeljau* hadde

berfwoeghen / oft verdzaeyt / oft berkozt / hebbe ontdeckt / dat en kan hem niet baten / om ons ten deele met die ketters te verghelijcken / want die omstandigheden / oft opfichten / zijn soodanigh / dat sy vande actie oft sake niet en konnen ghescheyden worden / maer maekken de sake selve. By exempel / D. Cabeljau heeft ons willen ghelijck maekken aen de Collyridianen , om dat sy / soo hy seyd / Mariam eerden: Ick hebbe gherhoont dat dit soo niet en is : waerom ? om datter tusschen eeren / ende eeren groot onderscheydt is / ende dattermen van dese ketters niet en magh segghen / dat sy Mariam enkelijck eerden / maer niet dese omstandigheden / die der Epiphanius byhoeght / ende in haer alleen berispt / te weten / dat sy Mariam eerden met Sacrificien / welcke eere soo sy niemant en magh toegedzagen worden / als Godt alleen / volghet dat die ketters met de daet selve / de H. Maghet herkennen / ende eerden als Godt ; 'twelck wy noyt en hebben gedaen. Soo dat dese omstandigheden gheene opinië en is niet raekende onse materie / maer is de sake selve. Meer andere exempelen sal den Leser selve ontdecken in onse volghende aenmerckingen.

AEN-MERCKINGHE

Op de Ketterije der Samariten.

VAn dese secte / seght D. Cabeljau in sijn' Catholijcke Waerheydt pag 558. ghetuyght Epiphanius *Heres. 9.* Dat als men haer spreect van David, Esaias, en andere Propheten , sy de selve niet aen nemen, maer houden haer vast aen de traditie, die van haer eyghen Vaders is inghevoert. Inde Roomsche Kercke leert men mede, dat de H. Schriften niet noodigh, noch ghenoeghsam zijn, ende men roept ghestadigh op de Traditien, vande Vaders in ghevoert.

De eyghen woorden van Epiphanius, doch wat eerder heb ik in mijn Staeltje pag. 171. hier te ghen ghestelt / de welke luden aldus, Aengacende

de de Propheten, de wijle haer te voren ghegheven waren, de vijf boecken van Moyses, sy en zijn niet meer voortgegaen naer andere schrifturen, maer alleenlijck nae de vijf boecken Moyses, ende niet naer alle de reste die daer volghen. Ende is't dat haer oock nu iemandt spreeckt van d' andere, te weten, van David, ende Esaias, ende de volghende, sy en ontfanghen se niet, maer sy houden haer vast aende overleveringhe van hare eyghen Vaders inghevoert. **Leest dese woorden aendachtelijck/ghy sult claer sien booz de ooghy/ dat Epiphanius dese secte veroordeelt / om dat sy gheene andere Schrifstuer boecken en wilden aenbreeden/ als de vijf eerste alleen/ verworpende alle de volghende/ende dat om dese reden/te weten/ om dat hare Booz-baders die vijf boecken alleen haer hadden overgelevert als Schrifsture/de reste niet.**

D Cabeljau in sijn Memorij-boeck pag. 252. staet ons opentlijck toe / dat wy in't verwerpen vande Schrifsture aen dese secte onghelijck zijn : Maer, seyd hy / wat raectt dat ons, die de ghelijckheydt alleen stellen in't verkleynen vande autoriteyt der Prophetische schriften, soo by de Roomsche-ghesinde. als oude Samaritanen, al-hoe-wel uyt verscheyden hoofde, ende insonderheydt in't verheffen vande onbeschreven traditien der Vadersen, om daer aen aldermeest de consciencien aen te verbinden? &c. Niet op't eerste maer op't laetste hadde P. Hazart moeten het oogh slaen.

Wel-aen/ ick ben te bidden/wy sullen't nemen op't laetste/met dit boozdeel/ghelijck ghy bekent/ dat wy aende Samaritanen niet ghelijck zijn in't verwerpen van alle de Propheten/ende in't aenbreeden vande vijf boecken Moyses alleen,

Hier uyt beslypte ick / dat wy noch ten deele, noch in't gheheel aen dese secte ghelijck zijn.

In alle manieren/seght D. Cabeljau. want/ seyd hy / ghy zijt aen haer ghelijck in't verkleynen vande autoriteyt der Prophetische schriften : al-hoe-wel uyt verscheyden hoofde.

Wat is ghenoegh om gheenens ghelijck te zijn/ want het hoofst / oft de reden / maect het selve werck goedt/oft quaedt. Maer

Maer hoe sal wy D. Cabeljau konnen bewijfen/
dat wy d'authozteyt vande Propheetische schrifte
verklepnen? Ick loochene dat. Ter contrarien/
wy houden alle de Propheetische Schriften voor
even ware Schrifte/ende inghegheben vanden
H. Gheest/ ende leeren wel absoluteelijck/ dat de
heele Schrifte/ den reghel/ ende fondament
is vande Keltghe.

Maer/ seyd hy/ ghy-leden verheft de
onbeschreven Traditien der Vadersen: 'Tis
waer: Doch wie heeft opt de selve verheben voer
den de Schrifte? Indien wy de selve aenbeer-
den neffens de Schrifte/als af-komende vande
selve Auteurs mondelingh/ die de Schrifte
ghemaeckt hebben/ namentlijck vande Aposte-
len/ is dat de authozteyt vande Propheetische
schriften daerom verklepnen? Ter contrarien/
'tis de selve bevestighen/ als wy thoonen dat de
Kercke Gods/ alle reuten de selve aenghenom-
men heeft/ende aenbeert.

Maer is nu de ghelijckenisse tusschen ons en-
de de Samaritanen? In't verheffen, seght D. Cabeljau,
vande onbeschreven traditien der Vadersen.

Ick vraghe/ oft D. Cabeljau soud' durben
staende houden/ dat Epiphanius dese sette veroor-
deelt/ om dat sy haer hielden aen de Traditien
in't ghemeyn? (want hy seght dat het hier op
moet aenkomen) Seght hy dat ja? soo moet dan
Epiphanius sijn eyghen-selven veroordeelen als
ketter/ aenghesien dat hy niet meer als neghen
linden te bozen/sich teghen dese ketteren/ behelpt
met de Traditie/segghende: De Enghelen hebben
het lichaem vanden H. Moyses begraven, ende niet ghe-
wasschen, soo als de TRADITIE heeft, die tot ons is
ghekomen. Wat hier ghemaeckt? Hoe kan Epipha-
nius, de Samaritanen veroordeelen als ketteren/ om
dat sy haer beriepen op d'ongheschreven Tradi-
tien in't ghemeyn/ daer hy nochtans de selve be-
vecht met de Traditie? Souden sy niet konnen
segghen hebben: Ghy veroordeelt ons in't ghene
ghy selve voor goet hout? Vraeght

Vraeght ghy my / waerom dat Epiphanius van de Samariten heeft booz Ketterij gehouden ?

Ick antwoorde noch eens/alleen om dat sy alle de Propheeten verwierpen/ende niet meer en wilden aenbeerden booz ware Schryfture/als de vijf boecken van Moyses : upt wat reden deden sy dit? om dat sy/ eene oberleberinge hadden van hare Dozhaberys / dat dese vijf boecken alleen/ wasachtighe schryfture waren/ ende gheen andere: Want seght Epiphanius: Indien haer ymant spreeckt van de andere boecken, als namelijk van David, ende Esaias, sy en aenveerden se niet, om dat sy haer houden aende TRADITIE der Vaderen.

Nora, dat Epiphanius niet en seyd / dat sy haer hielden/aen de TRADITIE, als spreekende van heele/ ende in't gemeen/ ofte als verwierpende alle TRADITIE (t welck hy niet en kost doen / dewijle hy selve sich behelpt met de TRADITIE) maer van dese TRADITIE alleen / met de welke sy haer betweerden/ om de heele Schryfture af te schaffen/ behalven de vijf boecken Moysis: welke Traditie sonder twijffel/ ongherijmt / en het t ersch was/ ende daarom oock van Epiphanius met recht wordt berispt.

In wat maniere van argumenteren is dit? Epiphanius verwierpe ende berispt eene Traditie alleen/met de welke het meeste deel van de Schryfture wierdt afgeschafft. Ergo/ hy verwierpt en berispt alle de Traditien in het gemeen? t Ick eben / of ick seyde: De Coningh verwierpt het balsch geldt/ ergo hy verwierpt al het geldt. Heeft dan Epiphanius niet berispt alle de TRADITIE in het gemeen/ soo als klaar blijkt upt sijne woorden: Hoe kan ons dan D. Cabeljan uyt schelden booz Ketterij/ om dat wy (soo als Epiphanius mede doet) eenige TRADITIE aen beerden/sonder nochtang de selve te stellen boden Schryfture/ ofte het meeste deel vande schryfture daerom te verwierpen?

Doo zders dan / wat ghelijckenisse isser tusschen de Samariten, ende ons / aengesien dat wy die booznoemde

noemde Traditie der Samaritanen, die Epiphanius alleen hier verwerpt / oock samen met hem verwerpen / ende verdoemen als kettersch / aenbeerdende alle de boecken vande Schysiture / die de Samaritanen verwerpen ?

't Is oock aenmerckens weerdich / dat D. Cabeljau bekennt / dat wy de Traditen herheffen (soo hy spreekt) uyt verscheiden Hoofde. als de Samaritanen: Welck ick niet anders verstaen kan / als dat wy een ander opsicht / ooghmerck / ende eynde hebben.

Ich neme dit seer gheerne aen / want hier uyt beslypde ick / dat wy gantschelijck verschillende sijn vande boozwoemde ketters.

Ich bewijse dit mijn beslypmet de eygenwoorden vande H. Augustinus *Lib. 2. de moribus Manich. cap. 13.* daer hy disputerende tegen de Manichéen, aldus haer aenspreekt: Ick vrage van u l. tot wat eynde ghelieden u onthoudt van vleesch ende wijn? Indien het eynde loffelijck is, dan sijn oock onse wercken eenighen lof weerdich, maer indien het eynde quaet is, niemant en kan loochenen, ofte het werck is verachtelijck.

Stet ghy hier wel / dat Augustinus het derben van vleesch ende wijn / booz goet / ofte quaet hout / uyt kracht van het eynde / opsicht / ooghmerck / &c. Gemerckt dan / dat D. Cabeljau selve bekennt / dat ons ooghmerck / ofte opsicht / verschepden is vande Samaritanen: Hoe kan hy ons dan niet de selve vergelijcken / 't en sy dat hy de Leeringe Augustini verwerpt?

Indien hy seght / dat ons ooghmerck even quaet is / als dat van de Samaritanen, dat moest geprobeert worden: Middelerdydt blyven wy in alles ongelyck aen de Samaritanen, ende D. Cabeljau oertruyghet van ontrouwigheyt.

Verhalven / hadde in mijn staeltje pag. 175. gheseyt / dat de Gereformeerde (soo sy haer noemen) aen dese ketters ghelijck sijn / in het verwerpen vande Schysiture; namelijk / vande boecken Tobias, Judith, Baruch, &c.

Hier op seght D. Cabeljau, doch Pater en gedenckt

denckt niet, dat noch *Epiphanius*, noch yemant anders, het niet aen nemen van die Apocryphe Schriften, aengemerckt heeft als een faute, in de Samariten, ofte in yemandt anders: Maer dat ter contrarie, de geheele oude rechtsinnige Kercke, alle die boecken voor Apocryphe, soo wel als wy, gehouden heeft.

Stet/hier voor eerst, beroept hem D. Cabeljau selve op de Traditie vande oude rechtsinnige Kercke. Hebbe ick nu geen reden/ om hem te veroordeelen als ketterisch/ gelijk hy met ons handelt/ ter oorsake van onse Tradities?

Ten tweeden seght *D. Cabeljau*, dat *Epiphanius*, noch yemandt anders het niet aen nemen van dese Schriften, aengemerckt heeft als een faut in de Samariten?

Hoe sal hy ons dit bewijzen/ gemerckt dat *Epiphanius* alleenlijck seydt in't ghemeen / dat sy alle Propheten verwoorpen hebben / behalven de vijf boecken van Moyses? Hoe weet *D. Cabeljau*, dat *Epiphanius* onder de Propheten niet en begrijpt/ *Tobias, Baruch, &c?*

By soo bezre *Epiphanius* behouden werdt / de Prophetie van *Baruch* te stellen onder de Canonieke boecken: sal men hier upt niet moeten besluyten / dat hy de Samariten berispende ober het verwerpen vande Propheten / oock verstaet de Prophetie van *Baruch*? buyten twijffel. Leest dan *Epiphanius* *Her. 8.* daer sult gy vinden dat hy *Baruch* steldt onder de Canonieke boecken. Dit hebben wy immers nu by provisie aengafde dit boeck / twelck mede van Partye niet en wort aenghenomen. Dit boeck alleen is ons genoegh om Partye, ten minsten in dit stuck te vergelijken by de Samaritanen.

Ten derden. Seght *D. Cabeljau*. Dat de heele oude Rechtsinnige Kercke, alle die boecken voor Apocryphe gehouden heeft.

**Dit is by wat te font ghesproken / indien hy dit geseydt hadde van sommige/ die hy oock voorszelt *Cap. 1. Sect. 2.* (getrouwelijck/ of niet/ laet ick in't midden) maer dit te seggen vande GEHEELE oude Kercke/ dat is te veel/ ende onwaerachtich:
Ick**

Ick thoone dat vpt de Outbaders/namelijck/die in de oude Rechtſinnige Kercke gheleest hebben.

Voor eerst, D. Cabeljau moet bekennen/ dat Augustinus *Lib. 2. de Doct. Christiana cap. 8.* dese vooznoemde boecken stelt in het geral der Canonpke.

Maer Cabeljau neemt een upblucht/tegen Vekiti, *Parte I pag. 9.* segghende/dat hy daer in/ een particuliere opinie gehadt heeft. Maer die komt ober een met het gheboelen van't algemeen concilic van Florencen, sae met dat van Roomen, onder Gelasius, daer alle de boecken/ die wy nu aenbeerden als schriften de naem hoeren/van Prophetische, Euangelische, ende Apostolijcke schriften, door de welke de Catholijcke Kercke is gefondeert. Sae met het derde Concilic van Carthagen, ghehouden ten tijde Augustini Anno 400. *Canon. 47.* oversulckx en besfaet het niet/ dat de ghehele Kercke dese boecken vooz Apocryphe soude ghehouden hebben.

Doeght hier nu hy Innocentius I. Anno 404. *Epist. ad Exuperium*, vande welke D. Cabeljau selve bekennt *pag. 10.* dat hy ten grooten deele den selven voet hout, met de hedendaeghsche Roomsche gesinde.

Maer hy seght/dat Innocentius overslaet het boeck Tobia: Ick hebbe nochtang dat selve hy hem behonden in vter verscheyden drucken/ als namelijck/ in dien van Ceulen, *An. 1551* van Venetien 1585. van Ceulen 1618. van Parijs 1644.

Den selven Register vinde ick hy Isidorus *lib. 6. Etymologiarum cap. 1.* D. Cabeljau en voldoet niet met wederom te seggen/namelijck van Innocentius, dat dit een patticulier oordeel is van een oudt Leeraer; want dewijle men niet en bevindt/ dat de Kercke haer in dit stuck heeft teghen ghesproken/ soo en mach men niet seggen dat de gehele Rechtſinnige Kercke/die boecken voozsept vooz Apocryphe ghehou heeft; gemerckt hare vooznaemste Leeraren van die oude tijden/ sonder tegenspreken/ de selve in't Register der Canonpke boecken hebben gestelt.

Du dat D. Cabeljau, onderschept wil maecten tusschen de Canonpke boecken/ als of dese ghemelbe

melde Daders/ sommighe hadden ghenomen op
't nauwste/ andere op 't ruymste/ dat is/ een pdel
upblucht / want en kan by haer niet sulckg be-
vinden/ maer wel dat sy se alle gehouden hebben
voor ware Schryfture/ alhoewel sy niet te vinden
en waren in 't Register der Joden.

I. AENMERCKINGHE,

Op de Ketterije der Basilidianen.

Van dese Ketterg ghetuyght Epiphanius,
Haresi 24. dat hare Leeringhe soo schand-
delijck/ ende onbetaemlijck was / dat sy
de selve aen niemant en durfden openbaren / ofte
bekent maecten/ als aen haer eygen Volck.

De woorden van Epiphanius sijn dese : Hy Bas-
lides bedeckt sijne boosheyt voor de gene, die wat ver-
stants hebben, ende verklaert die alleen aen sijne Scho-
le, ende die van hem sijn bedroghen. Want voorwaer,
't is schandelijck uyt te spreecken, 't gene van haer ghe-
seyde ende gedaen werdt. *Doorderg* seyd hy : Hy
beveelt aen de sijne, dat sy hare Leeringhe by haer sou-
den houden, te weten, om dat hy sijn eygen onbetaem-
lijckheyt suspect heeft, ter oorsaecken van sijne schande-
lijcke wercken, ende quade Leeringe.

Hier komt nu D. Cabeljan in sijn Catholijcke
Waerheyt pag. 558. ende wilt ons met kracht over-
stryden/ dat wy de selve opinie drijben met dese
ketterg; vande Basilidianen, seyd hy/ werdt getuyghet
dat sy hare Leere verberghen : De Papisten doen mede
aloo, &c. Ick hebbe in mijn Staetje ghetooont/
dat wy onse Leeringen niet en verberghen / ver-
min ter oorsaecken van eenighe onbetaemlijck-
heyt ofte schandelijckheyt / die tu de selve soude
besloten sijn. Ter contrarien/ daer en is niet een
Landt/ niet eene Partie/ ja ick soude bpkang dur-
ven seggen niet eene Stadt in de werelt/ daer wy
onse Leeringen niet met vollen monde/ ofte met-
ter daer verkondighen/ ofte verkondicht hebben.

Dit segghen, seyd D. Cabeljau in sijn Memory-boeck Pag 252 is te vergheefs want, de Basilidianen hebben buyten twijffel mede haer best ghedaen, om andere tot haer ghemeenschap te trecken.

T'magh wesen / maer soo nochtans (ghelijck Epiphanius seght) dat sy aen de ghene / die sy bezogghen hadden / belasteden / dat sy aen een van duyfent, ende aen twee van thien duyfent, haer leeringhe maer en souden openbaren / jae soo sy ghezaght wierden / wat sy waren / dat sy souden haer uytgeven noch voor Joden / noch voor Christenen.

Wat ghesont verstant sal dit op ons konen passen / die ons de heele werelt deur uytgeven voor Christenen / ende by uytsprecken aen alle menschen / sonder uytneeminghe / t'ghene de Christelike Religie verbat / ende noodigh is tot de saligheyt?

De ghemeene maniere van onderwijfinghe, seght D. Cabeljau, die by de Papen, en Munnicken wert gebruyckt, weert mede dat sekerlijck daer toe leyt, om het volck, t'welck sy aen hare koorde kri ghen, soo blindt, ende onwetende te houden, alst moghelijck is.

T'en sijn maer beuselinghen / ende fatermercken / om de ghemeente te blindtsoeken: Laet D. Cabeljau eens bewijfen / dat wy voor het volck verborghen houden / t'ghene noodigh is tot hare saligheyt. Ofte soo wy set verborghen houden / t'ghene niet noodigh en is / wat doet dat hier ter sake? Wilt dan D. Cabeljau, dat wy aen den ghemeenen man leeren alle de subtiliteyten van Scotus, ende van andere Theologanten die dickwyls nergheens toe dienen / als om het verstant te verscherpen / ende te oeffenen? waerom en doet hy dat mede niet op den Preeck-stoel? oft wie sal hem daerom / veroordeelen als ketter / om dat hy menighe disputen verswyght / die nochtans in de scholen worden opghenomen? Dat hy eens byn woordt tot woordt beghinne de heele Panfracia van Chamierus te preken aen de Ghemeente / ende

ende dat hy eens beproebe wat den ghemeenen man / ende de vroukens daer van sullen t'hyg d'aghen.

Doch hier van datelijck h'erdet in de Aenmerkinghe op de ketterije vande *Guosimachi*.

Is dan onwaerachtich dat wy ghelijck sijg aen de Basilidianen.

Ten eersten, om dat wy onse leeringhen niet en verberghen.

Ten tweeden, om dat wy het volck niet blindt / ende ontwerende houden in t'ghene hare saligheyt aengaet.

Eben wel / D Cabeljau, wilt met kracht hebben / dat wy onse leeringhen verberghen: Hoe behoont hy dat?

P. Hazart, seyd hy / en kan niet loochenen, t'ghene ick uyt de schriften van twee sijne Mede-broeders, *Ledesma*, ende *Costerus*, ghetrouwelijck aengheteykent hebbe.

Maer D. Cabeljau! wat sult ghy noch ten lesten al praeten? seght ghy dat ghy *Ledesma*, ende *Costerus*, ghetrouwelijck hebt gheciteert: indien ghy hier gheroutw' zijt / soo en weet ick niet wanneer dat ghy bedyseght.

Seght ghy dat ick niet en kan loochenen / t'ghene ghy uyt hare schriften hebt aengheteykent? is moghelijck? Leest mijn staeltje wel Pag. 187. daer sult ghy dat gheloochent vinden: waerom en hebt ghy niet een woorz daer op gherept? Hoe sijt ghy hier stom ghebleven? Hebbe ick u niet ghetooont booz de ooght / dat sy niet en spreken van eenighe leer-stucken? ofte soo ja: waerom en hebt ghy uwe bewijzen daer niet teghen gheset / ende contrarie behoont? Soo neen? Hoe kont ghy dan d'authoziteyt van dese twee Jesuyten ghebruycken / om ons te verghelijcken wy de Basilidianen, de welke haer boornaemste leer-stucken verborghen hielden / ende wy niet?

Doch eens van ghesien / wat dese twee Jesuyten seghen / ende namelijck waer van dat sy handelen.

Dooz eerst Ledesma, (wiens woorden te binden sijn in mijn staeltje Pag. 186. ende hy D. Cabeljau Pag. 252.) ghebruyckt de woorden Christi *Matth. 7.* seggende / dat men het heyligh niet en moet werpen voor de honden, noch de peerlen voor de verckens: verstaende dooz de honden, ongheloovighe / en ketters; / dooz de verckens, quade ende onghemantierde gheloovighe; dooz de peerlen, de verholentheden des gheloofs; van dese seyt hy / dat men de selve aen alle man niet en moet laeten bliken / als naemlyck aen ongheloovighe / ketters / ende onghemantierde gheloovighe.

Hier vraeght D. Cabeljau: Wat isser nu van my tot last vande Roomsche ghesinde gheseyt, t'welck hier niet klaer staet uytghedruckt;

Vraeght ghy dat D. Cabeljau: Ick antwoorde / dat ghy ons te last hebt ghelept dat wy onse leerstukken verborghen houden / dooz den gemeenen man: Ten is niet soo: Ghy hebt u beroepen op de antwoort van Ledesma: Ick hebbe u met de eyghen woorden van Ledesma in mijn staeltje ghehoont / dat hy niet en spreekt van eenighe leerstukken / maer alleen van het lesen der Misse in het latijn / ende der selver woorden / aen alle man niet te doen bliken / op dat sy dooz moerwilligheyt / ende sporfghewijse / niet en souden misbruyckt worden.

Hoozt dan Ledesma noch eens spreken: Voor eerst, het opschrift van sijn 22. Capittel is: Of men de misse, ende andere goddelijcke diensten moet doen in de moeders tale. Sijn beslupt is: De wijle daer niet soo heyligh is, noch soo goddelijck, gheen Mysterie, soo groot, noch soo hoogh, als het H. Sacrificie der Misse, met recht dan, en moet het selve in eenighe gemeene tale overgheset noch ghedaen werden.

Hier op hebbe ick ghevraeght Pag. 194. Of D. Cabeljau, en sijns ghelijcke wel souden willen / dat men de woorden / die hy spreekt in sijn Dachtmael / soude misbruycken tot spot / ende lasteringhe / naemlyck op waeghens / schepen / ende hier

hierbancken t'welck maer al te veel hedens-
daeghs bande Ghereformeerde ghedaen wozt / ten
opsichte bande woorden onser Misse.

Op dit altemaal blijft D. Cabeljau, soo stom als
een visch.

De sustinuc, seyt hy / van *Ledesma* leyt klaer, dat de
verborghentheden des gheloofs niet en moeten aen den
ghemeenen man ontdeckt worden, maer secreet ghehou-
den, ende alleenlijck by keus van persoonen, aen sommi-
ghe weynighe gheopenbaert werden.

Ledesma seght / dat de Mysterien des gheloofs aen alle
man niet en moeten ontdeckt worden. **Wat ist nu?**

Meer, seght D. Cabeljau, en hebben wy niet gheseyt,
ende daer in meynen wy als noch dat de Roomsch-ghes-
inde Basilidiaensch sijn.

**Ick bzaeghe u / waer in / dat ghy ons meynt
ghelijck te sijn aen die ketterz?**

Ghy seght / in het bedecken bande verborghent-
heden des gheloofs sonderende u op de woorden
van *Ledesma*.

**Wel aen / ick sie wel dat ghy uw' dobbelhepde
niet en sult laten / ten sy dat ick de selve kenbaer
make aen de heele wereldd.**

Als ick u soude segghen: **Den Coninck is ghe-
storven / sout ghy my ten minsten niet moeten
bzaeghen / wat Coninck? of die van Spaegnen, of
Yranckrijck, of Enghelandt &c. andersing wat sult
ghy hier uyt verstaen; de Coninck is ghestorven?**

**Ick bekenne dan noch eens / dat *Ledesma* seyt /
dat de Mysterien des gheloofs / aen alle man niet
en moeten ontdeckt worden: moeten wy niet on-
derfoecken van wat Mysterien dat hy hier
spreect? seght ghy / dat hy spreect van alle My-
sterien in het ghemeen; ghy wozt niet sijn ey-
ghen woorden overtuyght van contrarie / te we-
ten / dat hy alleenlijck spreect bande woorden
die men leest in de Misse / de welke hy niet en
wilt uytghedrukt hebben in de moeders tale op
dat sy van ongheloobighe / ketterz / ende quade
geloobighe niet en souden vienen tot misbruyck /**

spot/ ende lasteringhe. Bekent ghy (ghelijck ghy noot sakelijck moet doen) dat hy van dese mysterien alleen handelt? hoe kont ghy ons by de Basilidianen ghelijcken / de welcke niet hare woorden/ maer hare booznaemste / sae alle leer-strucken booz alle man wilden bedeckt gehouden hebben? Choont dan eerst / dat wy alle onse leer-strucken verberghen / ende ghelijckt ons dan by de Basilidianen.

Maer ghy seght dat Ledesma sich beroept in desen, op de spreuke Christi *Matth. 7* van honden, en verckens, ghelijck oock deden de Basilidianen.

Wat verstaet Ledesma door honden, en verckens? verstaet hy niet/ ongheloovighe, ketters, ende onghemanierde gheloovighe? 't is seker dat sae: beslypt ghy nu hier uyt dat wy aen de Basilidianen gelijckt sijn/ die volghende ketters?

Soo beslypte ick dan mede hier uyt / dat de Ghereformeerde, oock Basilidiaensch sijn / en ketters.

Dit bewijse ick uyt den Dordrechtchen Bijbel, voor eerst op *Matth. 7. v. 6. Num. 3.* daer hy wel uyt druckelijck seyt: dat de hartmeckighe, ende moetwillighe spotters honden, en swijnen sijn.

Ten tweeden op *Apocal. 21. v. 15. Num. 16* daer hy/ de raesende vijanden ende aenbassers Christi, ende des Euangeliums, ofte die de waerheyt eens beleden hebbende, wederom tot haer uytspouwsel ghekeert sijn, booz honden hout/ende upigheft.

Wat seght ghy nu *D. Cabeljan*? ofte Ledesma heeft qualijck gheseyt / ofte niet? Soo sae? verdoemt dan uwen eyghen Bijbel. Soo neen? hoe berispt ghy dan hem?

Verhalven: ofte Ledesma is in dit stuck Basilidiaensch gheweest / ofte niet? Soo sae? soo is dan den Dordrechtchen Bijbel mede Basilidiaensch. Soo neen? Hoe hebt ghy ons dan / op sijnne authoziteyt / by de Basilidianen vergheleken?

Siet eens in wat eenne hoadde dat ghy u srecht / wanneer ghy de woorden van Ledesma op neemt /

opneemt / sonder eens aen te sien waer van dat hy spreekt.

Seght ghy dat Ledesma, daerom niet Baslidianisch is/om dat hy door honden, en verckens verstaet/ ongheloovighe, ketters, ende quade gheloovighe, maer om dat hy op dien voer/ de woorden vande Wisse niet en wilt uytghedrukt hebben in de moederse tale?

Ich hebbe u nu alreede ghesept/dat hier gheen questie en is van woorden / maer van alle de leer-stucken der Religie verhozghen te honden/ met die reden daer hy/om dat sy schandelijck/ ende onbetaemlijck sijn / ghelijck als de Baslidianen deden/ t'welck ons niet een hazken en raecht.

Ten anderen. Sout ghy self wel gheraedtsaem binden/ dat men aen de honden/en verckens/ dat is/ soo uwen eyghen Bijbel dit verklart / aen de hartneckighe, ende moetwil lighe spotters, aen de vijanden, ende aenbassers Christi, ende des Euangeliums, de wijse/ ende sozme van uw' Nachtmael sou vooz houden / met perijckel van t'selbe te stellen tot spot / ende lasteringhe? Soo sae? Hoe verstaet ghy dan dese woorden *Christi*? en werpt het heyligh niet voor de honden, noch de peerlen voor de verckens? Soo neen/waerom berispt ghy van Ledesma, als hy eenighe woorden vooz soodanighe menschen wilt bedeckt hebben? Somma, men soude eer water persen upt eenen key / als dat men upt de woorden van P. Ledesma soude persen de minste ghelijckenisse tusschen ons/ende de Baslidianen.

Eber slecht/sae noch slechter handelt D. Cabeljau, met Costerus:want

Voor eerst, hy en spreekt niet een enckel woort op al t'ghene ick in mijn staeltje Pag. 191. 192. 193. 194 upt den selven Costerus hem hebbe voozghesest / de antwoorde / ghelijck mede bykans in alle stucken te sien is / is in sijn penne ghebleven.

Ten tweeden, al t'ghene dat hy Costero schijnt op te legghen / is / dat hy mede/die woorden Christi

ghebruyckt heeft : En werpt het heyligh niet voor de honden, &c. Dit is nu meer als ghenoech beantwoort. Maer laet ons wat dieper insien/hoe/en de waer van Costerus spreekt namelijk in Enchiridio, van D. Cabeljau ghecreert:

Ick hebbe in mijn staelje ghehoont Pag. 194. dat hy spreekt vande woorden die men ghebruyckt in het bedienen vande H. Sacramenten niet upt te spreken in de moeders tale: Ergo niet te propoofte / t' moet hier op de leer-stucken aenkomen. Hier swijght D. Cabeljau wederom stil/en gheeft de sake op.

Ten anderen, soo disputeert Costerus van de schzifture te lesen namelijk in de moeders tale. Het op-schzift gheeft het upt / t'welck aldus luyt: of men moet deurgacns toelaten het lesen vande schzifture? Hy bethoont upt de schzifture / ende Outbaders dat neen.

On der ander / spreekt hy op de volghende wijsse: Wy en loochenen niet dat de voornaemste hooft-stucken des gheloofs, die van alle Christenen moeten gheweten werden, als uootsackelijck wesende tot de saligheyt, in de Apostolijcke Schriften klaer sijn vervadt. Dese, op dat sy dieste valter soudent aenleven in de ghemoederen van alle, hebben moeten inghedruckt worden, met Sermoonen, Evangelien, Epistelen, ende het Symbolum van de Apostelen: Het welck die goddelijcke Princken der Kereke, in t'kort, ende duydelijck hebben willen overleveren, aen de naekomelighen, op dat niemant sich en soude konnen excuseren van onwetentheyt.

Hoe sulc ghy t'hter mede maken D. Cabeljau? Is dit een-stem migh sijn met de Basilianen, ofte de selve regheuspreken? Wat dunckt n? Nu wat raecht die woorden: En werpt het heyligh voor de honden niet &c. die P. Costerus mede ghebruyckt/en konnen D. Cabeljau niet een fier haten: Want hy ghebruyckt die/sprekende vande overleveringhen, ende seyd: T'schijnt ghewaerschouwt te wesen van Christo, dat alle leeringen des geloofs, niet en soudent by geschrift op t'papier gestelt worden, als hy seyt: En worpt het heyligh niet

voor de honden. *Etc.* dan boeghter hy datelijck hy/wie dat hy dooz de honden verstaet / te weten de heydnen / ofte af-ballighe Christenen / ghelijck / seyt hy / als ghewest sijn Iulianus, Porphyrus, ende andere / die de schrifture / soo men uyt hare schriften bespeuren kan / tot spot hebben ghestelt / ende misbzupcht. Wat heeft Costerus hier gheseydt / t'welck den minsten schijn heeft van de Basilidiansche ketterije

Wat nu eens D. Cabeljau, hier doet hy steeck honde / ende sich sondere op de authoziteyt van dese twee boozgaende lesuyten, Ledesina, ende Costerus, om ons te verghelijcken hy de Basilidiaenen. Dit en is soo onghelijck niet aen het swart / als de spreuken van dese twee / aen die ketterij.

II. AENMERCKINGHE.

Op de voorseyde Ketterije.

Het tweede stuck / t'welck ons D. Cabeljau heeft te laste ghelept / als hier in ober-een-komende met de Basilidiaenen, heeft hy ghetrocken uyt den H. Irenæus, *lib. 3. Cap. 2.* Welcken out-bader / D. Cabeljau alsoo doet spreken: Als sy uyt de schrifture berispt wierden, beschuldighden sy de schrifture selfs, als of sy haer niet wel en hadde, datter gheen authoreyten by en was, dat de selve seer verscheydenlijck sprack, ende om dat daer uyt de waerheyt niet en konde ghevonden worden, vande ghene die de Traditie niet en kenden. Nae dien de selve niet by gheschrift, maer door de levendighe stemme was overghelevert; waerom oock Paulus soude gheseyt hebben: *Wy spreken wijsheyt onder den volmaeckten. Alsoo oock de Papieten. Siet de Catholijcke waerheyt Pag. 558.*

Ik hadde in mijn Staelte Pag. 179. gheseyt / dat ick op die plaets die D. Cabeljau citeerde uyt Irenæus, te weten / het tweede boeck / het tweede Cappittel / niet een enckel woort daer van en kost vinden:

Hier

Hier ober maecht nu D. Cabeljau in sijn Memory-boeck Pag. 253. soo veel stampers / ende bohaas / als of de werelt te kleyn waer. Aende waerheyt, seyt hy / en behoefde P Hazart niet langher te twijffelen alst hem beliefte, indien hy maer die kleyne discretie van een onnoosel druck tautje over te sien, ende by hem selven te verbeteren, t'welck licht om doen was, hadde willen ghebruycken. Daer staet in onse *Catholijcke waerheyt* Irenæi tweede boeck het tweede Capittel, daer het moest wesen, het derde boeck, het tweede Capittel, hoedaenigh een mistelingh in cyfer ghetal, van een tweetje voor een drietje, seer licht in t'corrigeren kan werden overghesien. Dit is even wel aen P. Hazart hier stoffe ghenoe gh, om de waerheyt van het gantsch ghetuyghenis in twijfel te trecken, ende sijn antwoorde daer over op te schorten tot naerder aenwijssinghe vande rechte plaets.

Waer toe dienen alle dese woorden? Als ick de plaetse niet en kost vinden / hoe kost ick die beantwoorden?

Ick gheloof, seght D. Cabeljau, dat het hem aen een ander kant gheschort heeft, namelijk dat dit ghetuyghen van *Irenæus*, om te thoonen de over-een komste van Basilidianen, met de *Roomsche ghesinde*, in de H. Schriften te verkleynen, en de Traditien te verheffen, klaerder is, dan dat het met eenighe glossen, van hem kan verdonckert werden: Ende dat hy daerom het ander sluyp-weghe heeft willen ghebruycken.

Ick bidde u *D. Cabeljau*, soo veel woorden niet. Ick bedancke u hooghlijck dat ghy my nu de rechte plaetse / de welke een heel boeck verschilde / ende daerom niet soo licht te vinden en was / hebt aengheteekent: Ick bedancke u / segge ick / want ghy hebt my ulve eyghen wapenen in de handt ghesteken / om u den dootsteek te gheben: Ghy hebt u op *Irenæum* beroepen / ghy sult oock tot *Irenæum* gaen / maer tot ulve groote schande.

Alleenlijck / soude ick gheern weten / de wijle dit ghetuyghentz *Irenæi* soo klaer lach voor u / maerom

waerom dat ghy self / dat aen utwe ghemeente niet en hebt voorgestelt niet verhoort / soe ghy doet in utwe Catholijcke waerheyt, maer in't geheel: doch ghy zijt wel soe wijs gheweest / dat ghy u selven niet en hebt schoon ghegheben.

Laet ons dan de woorden Irenæi wat vollet / ende breeder hooren als gy de selve hebt voorgestelt.

Als de Valentiniānen, seydte hy / Marcionisten, Chérinthianen, ende Basilidianen, worden bevochten met de schrifturen, sy beschuldighen de schrifturen, als of sy niet wel en waren en sonder autoriteyt, ende verscheydentlyk spraken, ende dat de waerheyt uyt haer niet gevonden en kan worden, an de ghene, die de Overleveringe niet en weten: Want sy segghen dat sy niet by schrift, maer met levende stemme is ghegeven: Waerom oock Paulus, soude gheseyt hebben: Wy spreken de wijsheyt onder den volmaekten, ende niet de wijsheyt van dese werelt: Ende dese wijsheyt seght een ieder te weten de welcke hy uyt sijn eygen selven heeft gevonden, dat is, verstaet heeft: Een ieder van haer den Regel der waerheyt verdraeyende, en is niet beschaemt te preken. Nu, als wy haer, die tegen de overleveringe strijden, beroepen op d'Overleveringhe, de welcke yande Apostelen is, ende door de successie der Priesteren inde Kercke bewaert wort, sy sullen segghen, dat sy wijser wesende niet alleen dan de Apostelen, maer oock dan de Priesters, die oprechte waerheyt hebben ghevonden, ende dat de Apostelen met de woorden des Salighmakers, vermenght hebben t'gene de Wet raectt, ende dat sy alleen ontwijffelijck, ende onbevleectelijck, ende oprechtelijck weten het verholen Mysterie. Tot noch toe Irenæus.

Maer ober berispt hier desen H. Out-bader de Basilidianen: ontbint den heelen discours / ende ghy sult het bevinden / ende samen ontdekken datter niet meer ghelijckenisse en is tusschen ons / ende haer / als tusschen het licht / ende de duysternissen.

Voor eerst dan / sy bevochten de schrifturen, ende beschuldighden de selve als of sy niet wel en waren, sonder autoriteyt, teghenstrijdigh, ende sonder de waerheyt.

Sulckx

Sulckx en heeft de Roomſche Kercke noyt gheleert. Want ſy en heeft noyt gheſeyt/dat de ſchryfture niet wel was / dat men uyt haer de waerheyt niet vinden en koſt &c.

Ten tweeden leerden ſy/dat de ſchryfture niet by gheſchryft/maer dooz levende ſtemme ghegheben was : Waer uyt volghit dat ſy al wat gheſchryben was/moeſten verwerpen.

Waer / ofte wann'er hebben de Catholijcken dit opt geſeyt/ofte gheleert: contrarie/ſy aenbeelden al wat van Apoſtelen ende Propheeten gheſchryben is.

Ten derden, dat een ſeder van haer de wijsheyt uyt ſyn eyghen ſelven ghebonden hadde?

Dit en paſt inmers gheenſins niet op de Catholijcken/maer veel beter op de Scherfozmeerde/die de ſchryfture uytlegghen / elck naer haren ſin / ſeggende : Ick verſtae dat ſoo ; ende van waer komen noch daghelijckx ſoo menighe verſcheyden Seecten ende opinien / die het meeſtendeel ſpreken uyt de Scherfozmeerde / als uyt dat eyghen verſtaut/ende vernuſt?

Ten vierden. Dat my D. Cabeljau eens ſegghe/hoe by die woorden Irenæi verſtaet / dat dese ketters ſteden tegen de Overleberinghe/als ſy op de Overleberinghe / van de Catholijcken wierden beroepen: wat booz een overleberinghe was dit? Van de Apoſtelen, ſeght Irenæus, ende ſucceſſie der Priesteren ; ſoo beropenen dan in die oude tijden / dat is / over 1400. jaren / de ketters op de overleberinghe: Waer henen nu D. Cabeljau als ghy ons berispt over die ſelbe ghewoonte / die by de oprechte / ende rechtſinnighe Kercke Chriſti ghepleeght is gheweest : Wy beroepen u van ghelijcken op de Traditie / namelijk die door de ſucceſſie der Priesteren, ons is overghelevert / ende ghy lieden ſpot daer mede / ſoo als de Baſilidianen in die tijden hebben ghedaen : hebbe ick gheen meerder reden / om u keden aen die ketters ghelijck te maken / als ghy hebt om ons daer by te vergelijcken/

ken / daer ghy klaer siet upt de woorden van Irenæus, dat wy het niet en houden met die ketterij / maer ter contrarissen met Irenæus selbe / en met de Rechtsinnige Kercke van ober 1400 jaren

Hadt ghy toch Irenæus al stillekens laten vernemen / ghy en sout u selven niet ghestelt hebben tot schande.

Derhalven sal my D. E. noch schuldigh blijen van sich te verschoonen / ober de bedrieghelijcke citatie raekende P. Ledesma, ende P. Costerus.

A E N M E R C K I N G H E.

Op de Ketterije vande Gnosimachj.

DEN H. Joannes Damascenus, die alleen van dese ketterij weet te spreken *lib. de Hæresibus*, heeft ons de selve upghedrukt met dese betwien (ghelijck ick hem oock in mijn staeltje boozghestelt hebbe *Pag. 197.*) De *Gnosimachi* sijn die, de welcke alle de kennisse, ende wetenschap vande Christenen soo wederstaen, dat sy segghen, al ydelen ende onnoodighen arbeyt te wesen, eenighe wetenschap te soeken in de goddelijcke schrifturen, nae dien Godt de Heere van een Christen niet anders en eyscht als goede wercken.

Met dese ketterij verghelijckt ons D. Cabeljan in sijn Catholijcke Waerheyt *Pag. 559.* Om dat wy, soohy spreect / het volck afstrecken van t'lesen vande schrifture, ende recommanderen het gheloove vanden koolman, die anders niet en wist te segghen, dan ick gheloove, dat de Kercke ghelooft, &c.

Ick hebbe hier teghen in mijn staeltje betwisen / datter de minste apparentie niet wesen en kan van ons / met dese ketterij gelijk te maken.

Ten eersten, om dat sy alle werenschap betwisten / die men upt de schrifture kan halen / jae sooverre / dat sy het booz ydelen / ende onnoodighen arbeyt hielden de schrifture te lesen / om daer eenighe wetenschap in te soeken.

Ten

Ten tweeden, om dat sy gheen wetenschap een berepichten/maer alleen goede wercken.

Ter contrarien / al hoe-wel wy het lesen vande schyfture / aen den ghemeenen man niet toelaten / nochtans wy doen ons uiterste beste dooz Sermoonen / Collatien / Vermaeninghen / ende andersins / dat sy de wetenschap vande selve mochten hebben: want den H. Paulus is hter in onse boozganghet / als hy seyt / dat het gheloove is niet uyt het lesen / maer uyt het ghehoor, dien teghel onderhouden wy / als wy en de wetenschap vande schyfture / ende de hooft-stucken des gheloofs noodigh ter salighepdt / mer alle middelen instampen aen de Gemeente. Doch / dat wy haer de schyfture niet laten lesen / daer in volghen wy mede den Reghel Pauli, de welcke seyt / dat het niet alle leeraers en sijn, noch de gave hebben vande selve uyt te legghen. Hoe strijden wy hier teghen alle wetenschap der Christenen / soo als de Gnosimachi deden?

Ten anderen: Waer ofte wanneer hebben wy niet anders berepicht van onse Gemeente als goede wercken? Leeren wy niet / dat sy de wetenschap moet hebben als noodigh ter salighepdt / datter is eenen Godt / dyp / ende een / ende soo hoort van alles wat in't Symbolum / ende in de schyfture begrepen is / als noodigh ter salighepdt? Is dit alleen de goede wercken aenprijzen / sonder eenighe wetenschap / ghelijck de Gnosimachi deden?

Maer hter op seght D. Cabeljau in sijn Memory-boeck Pag. 253. Daer is licht op te antwoorden, namelijk dat ten minsten soo veel overblijven sal, indien de Roomsche-ghesinde niet en moeten gheseyt worden sulcke alghemeene haters van alle wetenschappen te zijn, als de oude Gnosimachi waren, dat sy nochtans ten deele haers ghelijck sijn.

Laet ons hoozen: in wat deel sijn wy haer ghelijck?

Het ghene, seght D. Cabeljau, de Gnosimachi waren ten

ten

ten aensien van alle wetenschappen, in allerley soorten van menschen, dat zijn de Roomsche-ghesinde in opsichte van t'ghemeene volck, ontrent kennisse van goddelijke dinghen, haters naemelijck, ende beletters vande selve, en aenpnyfers van eene domme onwetenthey.

Wat en kan een man niet segghen / als hy seght al wat hy wil / ende sonder fondament spreekt / ende reden? Noemt ghy ons haters / ende beletters van kennisse der goddelijke dinghen / booz soo veel de ghemeene man aengaet? wat verstaet ghy dooz Goddelijke dinghen? stucken die noodigh sijn te weten ter saligheyt? ick wenschte wel dat alre Gheemeente mocht ghestelt werden neffens de onse / dan soude men eens klaer konen sien hoe dom de utwe is die saengaende ten opsichte van onse: hoe kont ghy ons haters noemen van soodanighe kennisse / daer wy niet handen / en voeten / om soo te sprekken / de selve instampen in den Catechismus, in de Sermoenen, in de Collatien, in de Biecht-scoelen, in besondere vergaedinghen, tot dien eynde oprecht / in de ghemeenlame handelighen, in de gheschreven boecken, &c. noemt ghy die haters / ende beletters vande kennisse der goddelijke dinghen / ten opsichte van den ghemeenen man / daer wy niet / ende krachtigher middelen ghebruycken / als ghelieden / om den ghemeenen man de kennisse in te drucken? hoe sal ick dit verstaen?

Of meynt ghy misschien / dat wy haters sijn vande kennisse der goddelijke dinghen / om dat wy het lesen vande schryfture niet toelaeten aen den ghemeenen man? dat is immers een slecht bescheedt: als of men / die wetenschap / ende kennisse soo wel niet en kost bekomen dooz het ghehoor / als dooz het lesen.

En wat is roch de kennisse / die de ghemeente hy u leden haelt upt het lesen vande schryfture dat leert ons maer al te veel de daghelijckesche experientie; te weten / dat sy eenen hoop schryfturen weten te segghen sonder verstant / ende die
niet

niet meer en passen op de materie als een tanghe op een bereken: ende dan haer noch durven stellen teghen haer eeghen leeraers. Ist wel de pijn weert/ soodanighe kennisse te halen uyt de schrifture?

Ten anderen, ghy moest bewijzen / om ons oock ten deele ghelijck te maken aen de Gnosimachi, dat wy oock de minste wetenschap / ende kennisse niet en konen verdraeghen in den ghemeeuen man/ghelijck dese kettergeden/ten opsichte van alle man; dit en sijn ghy niet machtigh te doen. Ergo ghy en sijn niet machtigh te berhoonen/ dat wy oock ten deele ghelijck sijn aen de Gnosimachi.

Jae/ seght D. Cabelsau boozberg: De Roomshghesinde segghen, tot de Leeken, Godt eyscht gheene diepe kennisse van u, maer een inghewickelt, Coolmans gheloof, ende een blinde ghehoorsaemheyt, die beter is dan groote kennisse, en veel beter met onwetenthey, dan met wetenschap wil verghefeschapt sijn.

Dat en hebben wy noyt gheseyt/ dat een inghewickelt gheloof beter is, dan groote kennisse; want wy wenschen / dat sy allegaer mochten hebben een volle/ende diepe kennisse van alles/wat haer noodigh is ter saligheyt/ jae wy doen van alle kanten/ende met alle middelen ons uiterste beste/om haer daer toe te brengen/ofte rhoont ons waer in dat wy komen t'ontbreken: Weet ghy niet anders by te brengen als het lesen bande schrifture: Wy volgen den reghel banden H. Paulus, die ons wel dubbelijck seght datse niet alle leeraers en sijn, ende niet alle de gave hebben van uytlegghen: maer uyt wy seer wertelijck besuyten / dat sy haer niet alle en moeten bemoeven met het lesen bande Schrifture.

In/indien daer sommighe sijn / die van verstant/ ofte begrijs weghe / de naturlijke bequameicheyt niet en hebben om tot de diepste kennisse/ ende wetenschap te gheraecken: Wat isser aen misdaen / indien wy van haer bereyssen
eene

eene blinde ghehoorsaemheyt / in het onderwerpen van haer verstant / t'welck wyter nature soot verre niet en streckt; wat doen wy hier wederom anders / als t'ghene ons den h. Apostel Paulus leert. 2. Corinth. 10. 5. daer hy wil / dat men sijn verstant sal ghevanghen gheven tot den dienst Christi, ende volle ghehoorsaemheyt hebben.

Wy soo verre D. Cabeljau, daer iemandt van utwe Gemeente by u quame / met eene twijfelachtigheyt inde Schysure / ende dat ghy hem de schysure verklaerde / by nochtans de selve niet wel en kost aen-nemen: Sout ghy hem niet segghen / dat hy sijn verstant behoorde t'onderwerpen aen sijne Leeraers / die hem de schysure verklaren: ende soo hy eben wel dit niet en verstant / sout ghy hem hier ober niet berispen? wat is nu betamelijcker sijn verstant t'onderwerpen / met ghehoorsaemheyt / aen de Kercke / die Christus ons ghebiebt te hoozen / ofte wel aen besondere leeraers? wat berispt ghy dan in ons / t'ghene ghy self niet en kont lijden?

T'is notabel, seght D. Cabeljau, dat juyst de selve reden; die nae t'ghetuyghenis van *Damasceus*, de *Gnosimachi* ghegheven hebben tot versterckinghe van hare opinie, namelijck dat *Godt niet anders van een Christen eyscht, dan fraeye, goede handelinghen*, oock is de eyghen voorwendighe der Roomsche ghesinde by de Leeken.

Ick hebbe in mijn scaeltje Pag. 199. dit gheloochent / dat wy van onse Leeken niet anders en bereyffchen dan goede wercken; hebbe derhalven oock nu contrarie betwefen: verholghens blijven wy / ende in leeringhe / ende in de daet selve / ende in de reden gantschelijck verschillende vande Gnosimachi, ende D. Cabeljau blijft ontroutwigh / om dat hy ons by de selve heeft vergheleken.

Maer hy klaeght van wy / dat ick stil-swijghe op het ghetuyghenis vanden Cardinael Hosius: Ick en kan by hem anders niet vinden / als t'ghene ick nu hebbe gheseyt.

Wat belanght Doctoꝝ Colus, die D. Cabeljau mede

de citeert in sijn Catholijcke Waerheydt pag. 560. Ende de de name / en de schriften van desen Doctoor zijn my onbekent : Indien hy maer mondelingh ghesproken heeft / wie sal ons konnen goet doen / dat hy sulckx heeft ghesepdt / ende op wat sin sal dan dit opschorssen tot naerder aentwysinghe.

AEN-MERCKINGHE

Op de ketterije vande Ofsenen.

VAn dese secte seyt D. Cabeljau in sijn Catholijcke Waerheydt pag. 560. Vande Ofsenen, wijs Epiphanius aen *Heresi* 19. dat sy leerden te sweiren by de creaturen ; ghelijck de Papisten by Maria, ende andere Heylighen doen.

Ich hebb' in mijn Staetjeghetboont pag. 200. &c. datter gheene ghelijckenisse en is.

Hier komt D. Cabeljau in sijn Memory-boeck p. 233. ende braeght : Oft niet Epiphanius vande Ofsenen ghetuyght, dat sy haer volck leerden sweiren, niet alleen by Godt, maer oock by sommighe creaturen ?

Ist andtwoorde dat jae : Maer segghe / dat D. Cabeljau nu den staet vande questie verdraept / ende verandert : Want in sijn Catholijcke Waerheydt hadde hy ghesepdt / dat de Ofsenen leerden sweiren by de creaturen in't ghemeyn / ende nu in sijn Memory-boeck bekenet hy / dat sy maer leerden sweiren by sommighe creaturen in't besouder. Hier nyt en magh-men nu gheensins besuyten / dat Epiphanius berispt het sweiren by de Creaturen in't ghemeyn / oft by alle Creaturen / want van een besondere voorstellinghe en magh-men gheen ghebolgh maecken tot een alghemeyne. Alsoo en deught dit ghebolgh niet. De Coningh verbiedt sommighe waere, ergo hy verbiedt alle waeren. Wederom en deught dit ghebolgh niet. De Coningh reformeert sommighe soldaten, ergo hy reformeert alle

alle soldaten. **Wederom:** De Roomfche Kercke verbiedt vleefch te eien op fomm'ghe daghen, ergo fy verbiedt dit op alle daghen.

Du dat D. Cabeljau foodantghe reden-kabelinghe maect in defe materie / blifcht upt fijn' eygghen woorden: **Want** hy feydt: 'Tis clare dat *Epiphanius* het gheheel fweiren by de Schepfelen (hier noemt hy't wederom in't ghemeyn) in de Ofsenen, als quaedt verdoemt.

Ick loochene dat/ende berhoone het contrarie npt de eygghen bekentnisse van D. Cabeljau, ende de clare woorden van *Epiphanius*. D. Cabeljau hekent in fijn *Memory-boeck*, dat *Epiphanius* ghetuyght / dat sy haer volck leerden fweiren by fommighe Creaturen; welke defe Creaturen waren/seght *Epiphanius*, te weten: Het foudt, het water, de aerde, het broodt, den hemel, de locht, den windt. **Du** is't feker / dat men van gheene befondere boozstellinghe (foo ick haben mer dyp andere exempelen hebb' betwefen) gheen ghevolgh en magh maecten/tot eene alghemeyne; Ergo volghens de bekentnisse van D. Cabeljau, effe de clare woorden van *Epiphanius*, al-hoe-wel het fweiren by fommighe Creaturen, namentlijck / het foudt, het water, de aerde, &c. als ketterg verdoemt woordt/ hier npt en volghet niet / dat het fweiren by alle Creaturen/ als quaedt/oft ketterg verdoemt woordt.

Daer-en haben foo seggh' ick / dat defe ketterg fwoeren by de creaturen als goden. **Dat** bewijfe ick npt *Epiphanius* felve / want volghens d'oberfettinghe van *Janus Cornarius* tot *Basel Anno 1542.* haren eerften *Stichter* *Elxai*, hadde haer dit fweiren gefteft tot eenen goddelijcken dienft/ dat is/ foo het *Griecx* woordt *Latrie*, bereeckent/ een dienft/ die *Godt* alleen toekomt; volghens d'oberfettinghe van *Dionysius Petavius* tot *Parys Anno 1622.* hy heeft-se doen fweiren by het *Soudt*, *Water*, &c. als wefende goden.

Ten leften. *Epiphanius* fpreekt namentlijck van eenen valfchen oft lichtbeerbighen eedt / die defe

kerterg / sweirende by het Sout, Water, &c. dooz-
 gaens deden. Dit blycht uyt sijne woorden / met
 de welke hy in Capittel sluyt / segghende : Chri-
 stus heeft ghestelt, dat men in gheender manieren en
 soud' sweiren, oock selve by Godt niet, noch andersins.
 Wat dunckt u / D. Cabeljau, is dit waerachtigh/
 dat men noyt / oft gheensins niet / by Godt en
 magh sweiren? bekent ghy niet pag. 254. dat Epi-
 phanius het wettigh sweiren hout voor een werck van
 Godts dienst, het welck by niemant anders naem, dan by
 den naem des lewendighen Godts gheschieden magh?
 Hoe seght hy nu dan hier soo dupdelijck / dat Chri-
 stus ghestelt heeft dat men gheensins en sond'
 sweiren by Godt? oft ghy moet segghen dat Epi-
 phanius in't selve Capittel / sae op 't selve bladt sp-
 selben teghen spreect / 'twelck ongherijmt is te
 segghen / oft ghy moet uoodtsakelijck bekennen/
 dat hy hier niet en spreect van eenen wettighen
 eedt / maer van eenen eedt die ghedaen wierdt
 oft uyt lichtbeerdighheyt / teghen Exodi 20. 7. oft
 met valscheyt / teghen Exodi 20. 16. Hoozt nu/
 wat hy hier uyt besuyt: 'T is den quaden, seydt hy/
 die door Elxai ghesproken heeft; die niet alleen en
 bedwinght te sweiren door Godt, maer oock door't sout,
 water, locht, windt, aerde, en hemel. Dzaghe hier noch
 eens / hoe kan Epiphanius segghen / dat het sweiren
 dooz Godt / quam van den dupbel / ghemerckt dat
 Epiphanius leert / dat het sweiren by Godt / een
 werck van Godts dienstighheyt is / ghelijck her
 inder waerheyt is: soo moet hy dan hier noodt-
 sakelijck spreken / oft van eenen valschen / oft van
 eenen lichtbeerdighen eedt: Op de selve boec
 spreect hy van het sweiren by het sout, water,
 locht, Ergo hy spreect hier mede / nament-
 lijk van eenen valschen / oft lichtbeerdighen eedt/
 die sy sworen by dese schepselen / als goden:
 Waerom hy oock hier teghen stelt het verbodt
 Godts Exodi 20. 7. Ghy en sult gheen ander Goden
 hebben, behalven my, ende ghy en sult in't sweiren niet
 ghebruycken den naem van eenen anderen Godt.

Welleste

Westeft u nu te weten / wat booz een valschen eedt de Ofsenen, namentlijk deden? Hoozt wederom Epiphanius. *Elxai* seydt hy / heeft sijne naevolgers gheleert, dat sy Godt soudē verloochenen, en door gheveynstheydt soudē deelachtigh worden vande grouwelijcke diensten der afgoderije. Dan heeft hy haer noch vaster inghedruckt, datmen het gheloof magh af-sweiren met den mondt, ende datter gheen sonde in gheleghen en was. Hier hebt ghy nu den echtighen text van Epiphanius, met alle sijne omstandigheden / en actien der Ofsenen, op de welcke de berispinghen van Epiphanius vallen.

Desen *H. Oudt-vader* dan/en berispt in de Ofsenen niet het sweiren by de Creaturen in't ghemeyn / oft het enckel sweiren by de Schepselen, soo *D. Cabeljau* hem toeschryft / maer het sweiren alleen by sommighe schepselen in't besonder / als namentlijk het Sout, water, Locht, Windt aerde, Hemel, de selve aen sijne naevolgers hoozstellende als Goden: Jae spreekt veel eer van eenen valschen / ofe lichtveerdighen / als van eenen wettighen eedt / met den welcken de Ofsenen Godt verloochenden / ende haer gheloove / met ghebeynsthedt af-sweirende / haer hielden aen de grouwelijcke diensten vande afgoderije.

Wat middel nu / braegh' ick noch eens / om ons met dese ketter's ghelijck te maken?

'Tis waer / wy sweiren by de Heplighen / de welcke Schepselen sijn / maer dit en heeft Epiphanius in de Ofsenen niet in't besonder berispt.

Indien my *D. Cabeljau* noch eens seydt / dat Epiphanius het sweiren by alle schepselen verdoemt: Ick hebb' boven contrarte upt sijne woorden bewesen / jae upt de bekenentisse van *D. Cabeljau* selve / dat hy maer spreekt van sommighe; daer by hebb' ick gherhoont / datmen gheen ghevolgh en magh maken van sommighe, tot Alle, soo en is van *D. Cabeljau* niet machtrigh te bewyisen / dat Epiphanius berispt het sweiren by alle schepselen, dies volgende blijven wy in ons geheel van te sweiren by sommighe, ende namentlijk by Heplighen,

Maer D. Cabeljau seyndt / dat Epiphanius dit swei-
ren bande Offenen hy't sout, water, &c. daerom be-
risset / om dat het sweiren is een werck van Godts dien-
stigheydt.

Epiphanius spreekt van Latria, dat is / van eenen
dienst die Godt alleen toekomt / ende seght / dat
dese ketters by de locht/water/ &c. sworen / tot
soodanighe Godts-dienstigheydt, *Εἰς λατρείαν*, dat is /
om aen die schepselen te bewijzen de eere die Godt
alleen toekomt: Maer wy en sweiren by de Heylighen niet / om haer te verhoonen de eere die
Godt alleen toekomt / Ergo / gheen ghelijckenisse.

Seght D. Cabeljau, dat dit sweiren niet gheschie-
den en kan / ten zy datmen aen de Heylighen soo-
danighe eere bewijst: Soo staet het D. Cabeljau
toe / te proberen / dat het sweiren in't ghemeyn /
niet anders in sich besuyten kan / als eene opper-
ste eere die Godt alleen toekomt; ende moet ons
segghen / oft Paulus *1. Tim. 5. 21.* oock soodanighe ee-
re bewisen heeft aen d'Engheleu / als by de selve /
neffens Godt / ende *JESVM* Christum geroepen heeft
tot ghetuyghen. Soo jaet: berispt dan oock Pau-
lus; soo neen: wy en doen niet anders als Pau-
lus.

Verhalben soo seggh' ick / dat wy by de Heylighen niet en sweiren als Goden / maer als by
soodanighe schepselen / in de welke Godt byson-
derlijck uytshijnt.

Dese excuse / seght D. Cabeljau, sonden de Offenen
oock kunnen doen hebben. Epiphanius seght / dat
sy hier mede niet te vreden en waren / maer dat sy
de locht / water / sout / hielden voor Goden. *Siet
boven.*

D. Cabeljau laet onbeantwoort de spreuke Chri-
sti *Matth. 23. v. 21.* Wie sweirt by den tempel, &c. ende
seyndt ons tot de plaets / daer hy handelt bande
aentoeppinghe der Heylighen teghen Vekiti. Hy
moet ons de plaerse wat nauwer aentwijzen /
want ick en hebbe daer hangheen sweiren kon-
nen vinden.

En laetsten / seght D. Cabeljau : 'Tis noterens weerdigh, dat P. Hazart, ende Epiphanius hier in terminis malckanderen teghen spreken. P. Hazart seydt : Christus leert, dat den eedt by de creaturen, in de welcke Godt besonderlijck uyt-schijnt, ghedaen, goet is, Epiphanius contrarie, leert dat-se Christus als quaedt verbiedt.

Wijst my de woorden aen/daer Epiphanius seght/ dat Christus den eedt by de creaturen/ in de welke Godt besonderlijck uyt-schijnt / als quaedt verbiedt. Ick binde wel dat hy den eedt verbiedt die ghedaen woerdt by creaturen als Godeu; ick binde oock dat hy den valschen / oft lichte erdighen eedt verbiedt/maer waer spreekt Epiphanius van creaturen / in de welke Godt besonderlijck uyt-schijnt? oft waer seydt hy / dat de Ossen en sworen by de Locht, water en Sout, om die reden alleen / dat Godt in haer besonderlijck uyt-scheen? Zijt ghy dit niet machtigh te thoonen/ soo hebt ghy dan bezoghen / als ghy gheseydt hebt / dat ick ende Epiphanius malckanderen teghen spreken : Ende dan blijft ghy noch oertruygh van ontrouwigheyt/ als ghy ons vergheleken hebt by de Ossen.

AEN-MERCKINGHE

Op de Ketterije der Carpocratiten.

TIs seker dat dese secte eenighe beelden Christi ghehadt heeft / ende de selve ghe-eert / oft om beter te segghen / onteert, want soo ghetuyghen Epiphanius *Heresi 27.* ende Irenaeus *lib. 1 cap. 24.*

En is de vraghe / oft dese secte booz ketterisch is ghehouden gheweest, eerst, om dat sy die beelden enckelijck hadden; ende ten tweeden, om dat sy die selve eerden, in't ghemeyn ghesproken?

D. Cabeljau seght van alle beyde dat sae; eerst in sijn Catholijcke Waerheydt pag 560. *De Carpocra-*

sen, sepdit hy/worden beschuldight, dat sy beelden onder haer HADDEN, &c, ende dat sy die EERDEN,

Ten tweeden, in sijn Memory-boeck pag. 254. ende de 255. De vijfde soort van ketterije, bestaende in te HEBBEN, en EEREN van de beelden.

Iren: Selfs het HEBBEN, en EEREN vande beelden Christi werdt haer qualijck afghenomen, &c.

Wat het HEBBEN der beelden belanght/ Indien dit ketterisch' is/ hoe sal het van D. Cabeljan maecten met die van sijne ghemeente / die de beelden Christi, oft andere / bewaren in hare Cabinetten/ oft saletten / ter oorzake van hare besondere konste / met de welke sy van de vermactste Meesters ghemaectt zijn / houdende die booz eene besondere rariteyt ? Jae / hoe sal hy't maken met de ghene die haer bemoept hebbe met den Pzeckstoel van Amsterdam, daer soo vele beelden in gheschieden zijn / ende staen in't publijck ? Jae hoe sal hy't maecten met sijnen ryghen Dordrechtchen Bijbel, daer Godt oft de D. Wyvuldigheyt booz uptghedrukt staet inde forme van eenen Wyvhoeck ? Wilt hy dese allegaer oock als ketterij veroordeelen / oft niet ? soo Jae ? Siet eens wat danck hy sal halen by de liefhebbers van schilderijen / ende by de Ghemeente van Amsterdam, ende by de Pzedicanten die haer ghemoept hebben met den Dordrechtchen Bijbel. Soorniet ? Sooren moet het dan niet aankomen op't enckel HEBBEN der beelden/maer op het EEREN der selve.

Du is de braghe dan / oft Epiphanius ende Irenæus de Carpocratiten veroordeelt hebben als ketterij / om dat sy de beelden Christi enckelijck eerden / sonder meer ?

D. Cabeljan seght ront upt dat Jae / soo als boven blycht upt sijn' woorden. Ick ter contrarie hebbe in mijn Staeltje ghetooont dat neen / maer dat het alleen moet aankomen op de maniere met de welke sy de selve beelden eerden / welke maniere wel inghesien wesende / sal blycken booz de oogh / dat sy die niet en eerden / maer grooteschan-

schande aendeden ende onteerden. Dit sal ons
 uytwijfen het verhael van de twee boozeyde H.
 Out-baders / de welke ghelijckelijck ghetuy-
 ghen / dat sy de beelden Christi, selden neffens de
 beelden vande Heydensche Philosophen / name-
 lijck van Pythagoras, van Plato, van Aristoteles, en-
 de van andere / ende dat sy die al samen aenba-
 den / doende daer booz Heydensche Sacrificien/
 ende Ceremonien.

Hier binde ick twee groote ongheruytheden:
 De eerste, dat dese ketterg de beelden Christi selden
 neffens die vande Heydensche Philosophen / ende
 die al samen met de selve eere achtervolghden;
 Wat is dit anders als metter daer thoonen dat
 Christus niet meer eere weerdigh en was als Plato,
 Pythagoras, Aristoteles, ende andere Heydensche
 Philosophen?

De tweede, dat sy daer booz deden Heydensche
 Sacrificien; wat is dit anders als metter daer
 thoonen / dat Christus niet meer eere weerdigh en
 was als de Afgoden?

Nu laet ick alle ghesonde verstanden bonnis-
 sen / of dit niet en is Christum onteeren / als men
 hem / ofte sijne beelden geene meerder eere meynt
 weerdigh te wesen dan Heydensche Philosophen/
 ende af-goden?

Dese ongheruytheden verdoemen met recht
 Epiphanius, ende Irenæus, als ketterische: Ende dese
 en hebben wy noyt begaen: Ergo wy en konen
 niet ghelijck ghestelt werden in t'eeren van Christi
 beelden/aen dese ketterg.

Hier op seght D. Cabel, au Pag 255 In de toe-eyghe-
 ninghe en is van my niet gheseyt, dat de Roomsche ghesin-
 de in alles de Carpocratiten ghelijck sijn, maer specialijck
 in dat een stuck van Christi beelden te HEBBEN, ende te
 EEREN.

Seer wel; maer utwe toe-eygheninghe en kan
 hier niet ghelden / ten sy dat ghy te bozen betwijst/
 dat Epiphanius, en Irenæus de Carpocratien booz ket-
 terg hebben ghehouden pzetis om het enckel HEB-
 BEN,

BEN, ende enckel EEREN der beelden / sonder meer.

Ghy en kont niet segghen dat sy om het enckel HEBBEN veroordeelt sijn/ten sy dat ghy oock booz ketters wilt houden / ende de lief-hebbers van schilderijen die de beelden Christi, ofte van andere heylighen als tavitepten bewaeren / ende die/de welke haer bemoept hebben met den Dreeckstoel van Amsterdam, ende met den Dordrechtchen Bijbel.

Ghy en kont niet bewijfen dat sy veroordeelt sijn gheweest / om het enckel EEREN der beelden / in t'ghemeen ghesproken; ghy seght het wel/ende ghy seght het tot vier / of vyf mael toe / doch ten is niet gheen segghen te doen; ick berepffche bewijfen/thoont my dan upt dese twee Out-baders dat dese secte van haer is berispt gheweest / ober het enckel eeren der beelden/sonder meer.

Ghy seght niemant en kan die loochenen: Ende ick loochene het / segghende / ende bewijfende dat sy de ongherijnde maniere van eeren / dat is / het ont-eeren alleen hebben berispt / ende niet het enckel eeren in het ghemeen: want andersing/wat was het van noode alle die omstaendigheden/ende bande heydensche Philosophen / ende van heydensche Sacrificien / en Ceremonien daer sy te boeghen / indien sy dese Secte alleen hadden willen berispen ober het enckel eeren der beelden: Stelt my nu een bewijs alleen hier teghen om mi' segghen goet te maken / & eris mihi magnus Apollo.

Ghy haelt me een oude koep upt de gracht / die meer als thienmael / jaer twintigh mael is berantwoort geweest / te weten het fabelken van Anablatha, daer Epiphanius, soude doen in stucken snijden hebben / een beelt / t'welck booz de kerckdenre hinck; hier upt wilt ghy besnyten dat Epiphanius, het hebben/ende eeren der beelden niet en kost verdræghen. Ende ghy cteert sijnen byef acu Ioannes Hierosolymitanus.

Ick

Ik segghe / ende dat desen brieſ / ende het ſeyt daer in begrepen loutere ſabels ſijn ende gedichtſels.

Doch ghenomen / het ſeyt ſelbe waer klaer: wat ſult ghy hier mede winnen? niet meer / als dat Epiphanius het HEBBEN der beelden niet en heeft konen verdraghen (want van het EEREN en wert hier gheene menſe ghemaect) kont ghy dock / het HEBBEN der beelden niet verdraghen: ſmit dan den preek-ſtoel van Amſterdam om verre / ſcheurt het eerſte bladt uyt uwen Dordrechtſchen Bijbel, verdoemt de liefhebbers van rare/ende antique ſchilderijen / als ketterſ.

Du gae ich bewiſen dat de daet ſelbe een ſabel is / ende dat dien voornoemden brieſ verſtert is.

Wengaende de daet ſelbe : De perſoon die dit beeldt ſoude doen wegh nemen hebben / ende in ſtucken ſnijden / ſoude Epiphanius gheweest ſijn. Hoe kan dit weſen? D. Cabeljau bekennt ſelbe in ſijn Catholijcke waerheyt Pag. 515. dat Epiphanius was, een vermaert, ende gheleert man, ende ſeer ervaren in de ketterijen: is waer. Maer hy ſoude gheſeyt hebben / dat dit heelt was teghen de autoriteyt vande ſchrifture; hoe koſt een man ſoo erbaren / ende gheleert / dit ſegghen / ghemercht de queſte alleen was van het HEBBEN der beelden / niet van het EEREN, en dat men in ſchrifture vindt datter vele ende verſchepden beelden ſijn gheweest in den tempel / omtrent de Arche?

Ten tweeden. Den tijdt op den welcken Epiphanius, dit ſoude ghedaen hebben / ſoude gheweest ſijn / als noch in t'leben waren / den H. Baſilius, Gregorius, Nazianzenus, Nyſſenus, Ioannes Chryſoſtomus, Amphilochius, Cyrillus Hieroſolymitanus, ende meer andere treffelijcke Daders / die de beelden hebben voozghedaen; hoe en iſſer niemant van deſe gheweest die een woort gheſproken / ofte gheſchreben heeft: niemant die Epiphanium eens heeft be-riſpt.

Ten anderen. Hoe en isser niemant bande beeldt-stozmerg gheveest / die teghenwoordigh sijn gheveest in het tweede concilie van Nicéen, ende alles wat sy kosten / of mochten / hebben opghehaelt om de beelden te bestrijden / de welke van dit sejt heeft weten te spreken? Soude noch tang een van hare sterckste argumenten gheveest sijn.

Doorders den H. Gregorius Magnus *lib. 9. ep. 9.* seght/dat noyt eenigh Bisschop / de beelden Christi, ofte van andere heyligen heeft gebroken booz de tijden van Serenus Bisschop van Marsilien: Hoe kan dit bestaen / indien den Bisschop Epiphanius dit dyp hondert jaren te vozen ghedaen heeft? Wat het beeldt selve belanght / t'en is niet seker wat het booz een beeldt soude gheveest sijn/want daer staet dat het soude gheveest sijn / *alicujus hominis, van een seker mensch / die men niet en wist wote hy was/of/quasi Christi, bybang gelijck eenen Christus, wie sal segghen wat dit booz een beeldt is gheveest? misschien was het erghens van eenen/die metter daer niet heyligh en was.* Verhalben/soo seght D. Cabeljau *Pag. 516.* dat het schijnt, dat het voor de Kercke deure hingh, niet uyt oorlake van eer, maer om het insien te beletten, ofte omden wint buyten te keeren. Is het wel waerschijnelijck / dat Epiphanius, dit soude hebben doen wegh nemen en weteren/t'gene twijffelachtich was/ende dat daer niet en hingh tot eere / maer alleen tot een slecht ghebruyck/ende gherief bande ghemeente?

Ten lesten, dit heel ghetuygh moet noot sakelijck in dypghen vallen/ghemerckt dat den hzief selve/in den welcken dit verhaelt wert/ een puet/ ende louter versterfel is.

Wat blyckt ten eersten, om datter eenen anderen hzief / van de ketterg gheschreben / maer aen Epiphanio valschelijck toeghedicht / oock rakende de beelden / onder de handen was / ten tijde van t'Concilie van Nicéen, soo een Diaken / van t'selbe Concilie ghetuygh *Actione 6.* segghende dypdelijck

lijck dat desen byzef valscheijck wttert toegheschreven aen Epiphanius; ende soo desen byzef / die wy nu booz hebben / de selve materie raecht / soo moet alle ghesont verstant hier upt bonnissen / dat hy (namelijck aengaende dit verhael vande beelden) mede versiert / ende van de ketterg vanden der beelden / gheschreven is.

Ten tweeden. Den H. Hieronymus, die den byzef Epiphanius gheschreven aen Ioannes Bisschop van Ierusalem, upt het gr'eyc overgheset heeft in't latijn / en weet van dit verhael niet te spreken / waer upt blijkt / dat het ouwaerachtigh is / ende vande ketterg daer by gheboeght.

Alsoo en heeft D. Cabeljau, upt Epiphanius niet konen goet doen / dat wy in t'eren van onse beelden / ghelijck sijn aen de Carpocratiten. Wat boozders de beelden / raecht vande H. Lucas gheschildert / en is hier geen plaetse de selve te verdedigen.

I. AEN-MERCKINGHE.

Op de ketterije der Iacobiten, ende Armeniers.

Over dese secte vallen d'ijc vraghen. De eerste, of sy beelden ghemaect hebben van Godt den vader / ende vanden H. Gheest: de tweede, of sy om dese oorsake sijn verdoemt als ketterg: De derde, of sy oock beelden vanden Sonne hebben ghehad?

Wat de eerste questie belanght / Nicephorus *lib. 18. cap. 53.* seght met klare woorden / dat sy de beelden maecten vanden Vader, ende den H. Gheest. Dit nemen wy dan aen.

Op de tweede vraghe antwoort D. Cabeljau, dat sae / te weten dat Nicephorus, om het maecten vande beelden des Vaders / ende des H. Gheests haer stelt onder de ketterg. Want hy seyt in sijn Memo-

ry-bœeck Pag. 255. Dat het *Nicephorus* als kettersch verfoeyde, leyt klaer:

Item. Ick hebbe de man ghenoeft by wie, ende waer het maken van soodanighe beelden wert kettersch verklaert.

Ick segghe dat neen: Want *Nicephorus* seght alleen / dat dit ongherymt was: *Du* / de wijle daer beele dinghen sijn / die wel ongherymt sijn / als oncuysheyt / leughentale &c. Ende nochtans niet kettersch en sijn / soo en volghet het dan niet / dat *Nicephorus* by de *Iacobiten*, het maken bande beelden des *Daders* / ende des *H. Gheests* / veroorzdeelt als kettersch / om dat hy seght / dat dit ongherymt is.

Vraeght ghy my / waerom dat *Nicephorus* dan / de *Iacobiten* rekent onder de ketters / dat sullen wy hier nae datelyck hooren.

Maer / indien ghy my seght / ghenomen het niet kettersch en waer / t'is immers berispelijck, ende ongherymt, dien volghens sijn de *Roomsche* daer over te berispen.

Ick antwoorde ten eersten, dat het ooghemerck van *D. Cabeljau* was / soo blyckt upt het opschrift van't 39. Capittel der *Catholijcke waerheyt*, ongher t'overtuighen van *ketterij*; hy soo herredan / het selve maer ongherymt is / ende niet kettersch / soo en heeft *D. Cabeljau* sijn ooghemerck niet ghetrest.

Ick antwoorde ten tweeden, dat het oock selve niet ongherymt is. Want al hoe wel ick *Nicephorus* gheloove/aengaende de daer selve / soo en kan ick nochtans niet aen nemen sijne reden / om de welke hy / dit maken bande beelden des *Daders* / ende des *H. Gheests* / booz ongherymt hout.

Sijne reden (die ick oock ghestelt hebbe in mijn staeltje Pag. 212.) is dese: De beelden, seyt hy / moeten wesen van lichamen die ghesien ende omgheschreven konen worden, ende niet van dinghen die niet ghesien ende niet verstaen konen worden.

Ick segghe dat dit eene ongherymde reden is /
jae

fae niet ghelijckformigh met de schriftuer / ober-
 sulckx / dat Nicephorus ongherpindelich spreect /
 ende teghen schrifture als hy seyt dat het beris-
 pelijck is de beelden banden vader ende banden
 h. Gheest te maken / om dat sy onsielijck sijn:
 verbolghens en moet sijne leersinghe niet aenghe-
 nomen worden / dies te min / om dat ick bebinde
 hy Bellarminus, ende Possevinus (ghelijck ick doock in
 mijn staetje hebbe aengheteekent Pag. 211.) dat dese
 Nicephorus in veele andere stucken is ketterich
 gheweest / ofte van gheen ghesont gheboelen:
 Dat hy mede in dit stuck soo gheweest is / blyckt /
 dat hy seyt dat men gheene dinghen en magh
 updrucken die onsielijck sijn / daer hy nochtans
 wel kost weten / dat Godt selve *Exodi 25.* ende 3.
Reg. 6. heeft doen maken beelden van Enghelen /
 de welke nochtans oock onsielijck sijn.

Wp weten wel dat men eenen gheest niet en
 kan updrucken met beelden / soo hy is in sijn sel-
 ven / ofte in sijn eghen wesen / ende substantie /
 (ende soo wanneer dat hy gheschildert wort / men
 magh niet segghen / dat is sijn wesen ofte sub-
 stantie) maer wel met afghelcende ghedaenten /
 de welke passen op sijne eghendommen; hy
 exempel: Eenen gheest is snel / waerom en mach-
 men dese snelheyt niet updrucken met vleughe-
 len; eenen gheest en kan noyt verouderen / waer-
 om en maghmen dese seught niet updrucken
 door de ghedaente van een Jonghman; &c. Im-
 mers Godt selve heeft beelden doen maken van
 Enghelen al hoe wel sy onsielijck sijn / soo en
 deught dan de reden niet van Nicephorus, als hy
 seyt / dat men daerom gheene beelden maken en
 magh banden Vader / ende den h. Gheest / om dat
 sy onsielijck sijn.

Hier op seyt D. Cabeljau, in sijn Memory-boeck
parte 2. pag. 643. Van de Enghelen een ghevolgh te maken
 tot Godt, en bestaet in gheen reden: om dat de Enghelen
 wel zijn gheestelijke onzichtbare wesens, maer van be-
 paelde heerlijckheyt, in welckers afmalinghe, nae het
 voor-

voorschrift des Heeren, gheen perijkel en is, dat daer door hare eere sal vermindert worden; daer de godtheyt daer en teghen is oneyndigh, van onbepaalde heerlijckheyt, &c.

Wat doet dat hier te propooste? wy en bzaeghen niet / of men gheene beelden Gods en magh maken om dat hy onepndigh / ende onbepaelt is / maer om dat hy onsenlyck is / t'welck de reden was van Nicephorus. Nu vinden wy in schyfture / dat Godt beelden heeft doen maken van dinghen / die onsenlyck sijn : Ergo de reden van Nicephorus en kan niet bestaen; voorder dan en bestaer oock niet / als hy het maken vande beelden des Daders / ende des H. Gheests boozongherpmt hont / om dat sy onsenlyck sijn : anders en wil ick niet hebben.

Maer D. Cabeljau bzaeght : Indien het de Roomsche vry staet haer op desen Nicephorus dickmael te beroepen, ghelijck men met de stucken thoonen kan, in meer dan hondert plaetsen van Bellarmyn ende andere gheschiedt te sijn : Waerom ons dan qualijck afghenomen dat wy den selven teghen haer eens inbrenghen?

Deze bzaeghe is licht te beantwoorden: Want daer wy sien dat desen Antheur in sijne leerdinghen over-een-komt met het gheboelen vande heele Kercke / wie sal ons onghelijck gheben / dat wy sijne leeringhen aen nemen? maer wie en sal ons oock niet prijsen als wy hem in die stucken berwerpen / in de welke hy afwijckt van dat gheboelen / ja eene reden boozstelt / die niet ghelijcksozmigh en is aen de Schyfture: dit bevinden wy / als hy spreekt van het maken van de beelden des Daders / ende des H. Gheests / wat wonder dan dat wy hem hier inne berwerpen / ende niet en willen acubeerden / wanneer hy teghen ons van Partije wort boozghestelt?

P. Hazart, seght D. Cabeljau en heeft niemant konen noemen, uyt de rechtinnighe van die oude tijdt, die Nicephorus daer in teghen ghesproken heeft.

Wat ick dit niet ghedaen hebbe dat is waer / t'en

ten was oock niet noodigh: dat ick het selve niet en hebbe konen doen / dat is ontwaerachtigh.

Wat was het van noode hem op die tijden te ghen te spreken / ghemerckt dat sijne dwaelinghe wiert wederlept met de ghewoonte vande oude Kercke / ende ghetuyghenissen van volle Concillen:

Voor eerst, wort dese ghewoonte nuytghedruct in het Concillie van Constantinopelen, onder den Keyser Iustinianus, in't jaer 536. met dese woorden. Severus den ketter, heeft sich vervoordert, wech te nemen de goude, ende silvere duyven, in ghedaente vanden H. Gheest, de welcke hinghen boven de heylighe Vonten, ende Auraeren, segghende: dat men den H. Gheest niet en moet noemen onder de ghedaente van een duyve. Met wie wilt het Partije hier houdene met den vuplen ketter Severus? dat moghen wy wel lijden; of wel met het Concillie / ende de gewoonte vande rechtsinnige Kercke? Soo moet hy dan Nicephorus nootsakelijck afballen / ende verwerpen / als hy seyt dat men de beelden vanden H. Gheest niet en magh maken; want dit strijdt teghen de ghewoonte vande eerste Kercke / ende teghen de approbatie van dit Concillie.

Ten tweeden. Het Concillie van Nicéen het tweede / onder den Paus Adrianus I. *Actione 5.* In't jaer 787. seght met dupdelijcke woorden / dat de Vaders voor goet hebben ghehouden de duyven, ghemaect in den naem des H. Gheests.

Wat wilt ghy noch meer? is die ghewoonte / neghen hondert jaren vooz de tijden Nicephori ghepleeght / ende de bevestinghe der selve van heele Concillen niet ghenoech om te segghen / dat de Rechtsinnige Kercke vande oude tijden Nicephorus heeft teghensproken / ende dien volghens dat men hem in dit stuck behoort te verwerpen?

Hier teghen soude D. Cabeljau gheern bewijsen / dat het gheboelen van Nicephorus, aengacnde het verwerpen vande beelden des Vaders / ende des H.

H. Gheest^s ober-een-komt met het ghemeen gheboelen bande Kercke ten dien tijde : Hy brenghet tot sijn boozdeel een hystef van Gregorius II. gheschreven aen Leo Isaurus, in den welcken hy onder ander soo spreekt : Waerom en schilderen wy niet, ende stellen voor ooghen de Vader onses Heeren Iesu Christi? Om dat wy hem wie hy is, niet en kennen, en dat de nature Godts niet en kan voorghestelt, nochte afghemaelt worden.

Wat is hier teghen ons? Voor eerst, dese Paus en seght niet/ soo als Nicephorus doet/ dat het ongherymt is/de beelden des Vaders te maken/maer hy seght alleen dat men sijn Nature/ soo sy is in haer selven/niet en kan updrucken/dat segghen wy mede: hier upt en volghet niet dat men de selve niet en magh updrucken dooz eenighe ghelijckenissen / ofte ghedaenten / namelijk in de welcke Godt selve / sich aen de menschen verthoont heeft; Soo als Baronius oock wel bemerckt op den kant.

Ten tweeden. Dese Paus en seyt niet / dat het of ketterisch / ofte ongheoorloft is / soodanighe beelden te maken / want hy en spreekt van gheen Moghen, maer van Konen alleen/segghende opentlijck / dat men de nature Godts niet en kan voozstellen / ofte afmaelen / hy en spreekt van gheen moghen. Wat ober-een-komste is hier van desen Paus met Nicephorus? Gregorius en spreekt van gheen ongherpyttheit / Nicephorus seght plat dat het ongherymt is : Gregorius en seght niet dat men sulckx niet en magh doen / Nicephorus seght dat het ongheoorloft is : Oste tuden D. Cabeljau wil segghen / dat sy alle beyde segghen / dat men het goddelijck wesen selve / niet en kan updrucken / dat stemmen wy gheerne toe ; maer dit is buyten propoost / de questie is hier / of men den Vader / ende den H. Gheest mach updrucken / in eenighe andere ghedaenten / om te verroonen / de epgghendommen van hare nature

Maer

Maer D. Cabeljan meent dat hy wonderlijck triumpheert met de aen-merckinghe die Baronius over desen bytief Gregorij heeft ghestelt op den kant / op t'jaer Christi 626. Laet ons die hoozen: Naderhandt, seght / *Baronius*, is in t'ghebruyck ghekommen, dat in de Kercke, Godt de Vader, Soon, ende H, Gheest, gheschilfert wert.

Hier op seght D. Cabeljan, dat is in der daet soo veel als of hy gheseyt hadde: Verstont het *Gregorius* op die tijt soo; Nu wert het anders verstaen.

Ich segghe dat het de heele Kercke nu verstaet / ghelijck het *Gregorius* verstaen heeft / te weten / voor eerst, dat men het wesen Godts selve niet en kan updrucken / oversulck / soo wanneer wy hem afbeelden / dat niemant en moet dencken / dat dat sijn wesen is.

Ten tweeden dat het niet onghesozloft en is / noch ongheruyt soodanighe beelden te maken / want soo betwesen is / *Gregorius* en heeft niet sulckx gheseyt: Is het niet onghesozloft / noch ongheruyt / hoe seght ghy dat / dat ons verstant dese aengaende verschillende is van dat van *Gregorius*? ofte waer inne sijn wy berispeelijck / als wy eene sake doen / die niet onghesozloft is?

Ten anderen. Als *Baronius* seght / dat dit gheschuyck naederhandt ingheboert is in de Kercke; hy boeghter sijne redenen by / die D. Cabeljan heeft versweghen / om te thoonen dat dit niet ongheruyt was / ofte onghesozloft; te weten / om dat Godt in die ghedaenten magh upgheschildert worden / in de welke hy sich altemet aen de menschen verthoont heeft / als namelijk in de ghedaente van eenen ondra man / soo hy verschenen is aen *Daniel* ende *Ioannes*, ofte in de ghedaente van eene duybe / soo hy verschenen is boven het hooft Christi, als hy van *Ioannes* ghedoopt wiert / in den Iordaen.

Ten lesten, *Gregorius* heeft gheleest in t'jaer 726, ende ick hebbe boven verthoont upt het Concilie van *Constantinopelen*, dat het twee hondert jaren

te bozen een ghebruyck was in de Kercke van den H. Gheest upt te drucken in de ghedaente van eene dupbe/hanghende boven d'Antaren/ Jae vijfhondert jaren te bozen / soo Amphilocheus ghetuyght in *actis Baslij*, de welke seght/ dat men t'ijnen tijde/dat is / in de dyp eerste hondert jaeren het H. Sacrament plocht te bewaeren in gonde/ ofte silbere dupben/ verbeeldende den H. Gheest. De wijle dan desen Paus niet en heeft willen strijden teghen het alder oudste gewoonte vande eerste Kercke / noch teghen de approbatie vande Concilien/ soo moet hier upt volghen/ dat hy niet gheseyt heeft / wat men niet en Mocht doen/ maer wat men niet en kost : Waer in hy oock ober-een-quam met alle Rechtsinnighe.

T'is oock wel noteerens weerdigh / t'ghene Turanus Vekiti, bemerckt heeft ; te weten / dat de Schrifture selve Godt beschrijft als een mensch/ ghebende hem lichaemelijke lidmaeten : Sy gheeft hem ooghen/als sy seyt *Eccles. 23. 28.* De ooghen des Heeren sijn klaerder als de Son : sy gheeft hem eenen mont / als sy seyt *Isaia 1. 20.* Den mont des Heeren heeft ghesproken. Sy gheeft hem handen/ als sy seyd by *Iob 10. 8.* Uwe handen Heere hebben my ghemaect. Sy gheeft hem armen / als sy seyt *Osea. 11. 3.* Dat Godt Israel ghedraghen heeft in sijne armen. Jae sy beschrijft hem als een mensch die wandelt/ wanneer hy quam by Adam in't Herbsch Paradijs/als een mensch die gram woert/die droef is/ &c.

Hier op vraeghen wy / waerom datmen Godt soo wel niet en magh toeschrijven lichaemelijke lidmaten met verwen/ als de de Schrifture hem lidmaten toeschrijft met woorden?

D. Cabeljau antwoort *Paris. 2. pag. 644.* Als aen Godt in de schrifture werden toegeschreven eenighe lichaemelijke leden, dat en is niet om aen te wijzen, hoe dat men hem wel schilderen, ofte uytbeelden mach, maer alleenlijk te doen verstaen de gheleghentheyte van sijne werckinghen, ende eyghenschappen, die ons noodigh sijn te weten.

Deer

Seet wel / maer de wijle D. Cabeljau, seyd dat men te kozt doet aen de onepndelijcke Majesteit Godts / al smen sijn wesen t'welck onbepaelt is / wilt uptdrucken met beelden / wiens wesen be- staet in sekere bepalinghen / vzaege ofte de schrif- ture mede niet te kozt en doet aen het onbepaelt wesen Godts / als sy hem beschrijft als een mensch / ende bepaelt met lichamelijcke lidma- ten? seght ghy dat ja? soo heeft haer dan Schrif- ture misgrepen; seght ghy dat neen? soo segghen wy dan mede / dat wy niet te kozt en doen aen sijn onepdelijck wesen / wanneer wy hem als een mensch uptdrucken met beelden / namelijck oock / soo als hy sich altemet heeft verthoont aen de menschen.

Ten tweeden, Indien de Schrif- ture / soo D. Ca- beljau seyt / als sy aen Godt menschelijcke lid- maten toeschrijft / ons wilt doen verstaen de ghelegghentheydt van sijne werkinghen / ende eyghenschappen : t'selbe segghen wy van onse beelden.

Dat en kan, seght D. Cabeljau in de beelden, en schil- derijen niet bequamelijck gheschieden. Waerom niet? ofte om wat reden? om dat, seyt hy / die gantsch daer toe schijnen te legghen, om den eenvoudighen te gheven die impressien, dat waerlijck sulcke leden, postuer, ende andere toevalligheden, in Godt te vinden zijn, als het beeldt verthoont.

Is niet al het selbe vande Schrif- ture? Hoe me- nigh slecht / plomp / ende eenvoudigh mensch / die by Partije schrif- ture leest / als hy bebindt dat Godt in de selbe beschreven wort als een mensch / met ooghen / met mont / met handen / met ar- men / kan die impressien hebben / dat waerlijck sulcke lidmaten te vinden sijn in Godt / als de Schrif- ture beschrijft? soo moet D. Cabeljau, ofte de schrif- ture beschuldighen in hare beschrijvinghen / ofte ons onschuldighen in onse beelden.

Daer is groot onderschept / seght D. Cabeljau, want de Schrif- ture en gheeft aen Godt gheene

Schamelijcke leden / ten sy met bygaende goede onderdichtighe, tot voorkomen van alle misverstant.

Voor eerst, dat is onwaerachtigh / want ghy sult mentghe plaetsen binden in de Schrifsture / daer Godt wozt beschreuen als een mensch / sonder eenighe boozgaende / ofte volghende onderdichtighe.

Ten tweeden, ghenomen het soo ware / die onderdichtighe konen ons soo wel dienen ten opsichte van onse beelden / om alle misverstant te voorkomen / als sy dienen ten opsichte vande beschrijvinghen van de Schrifsture / ende daerom en is het niet van noode / soo D. Cabeliau seyd / dat wy onder sulcke beelden met groote letteren schrijven, wat het hoost, handen &c. beteecken: **De** onderdichtighe vande Schrifsture selbe / is ons ghenoeghsaem om alle misverstant wegh te nemen. Tot noch toe dan sijn wy in onse beelden / ghelijck aen de schrifsture in hare beschrijvinghen.

Maer D. Cabeliau, soude ons gheern wijs maken / dat het strijdt teghen het ghebodt Godts / foodantighe beelden te maken. Tot dien eynde stelt hy booz het 4. Capittel *Deuteronomy v. 15. 16.* Laet ons hoozen wat schrifsture daer seyt: Wach u wel voor uwe zielen seght Moyses, (want ghy en hebt gheene ghelijkenisse ghesien ten daghe, als den Heere op den bergh Horeb uyt het midden des vyers tot u sprack,) op dat ghy u niet en maect eenighe ghesneden ghelijkenisse, van man, ofte vrouwe, van eenigh beest dat op der aerden is, van eenighen voghel, die door den hemel vlieghe, jet dat op de aerde kruypt, van eenigh visch die in t'water is, dat ghy oock uwe ooghen niet ophelt nae den hemel, ende aensiet de Sonne, ende de Mane, ende de Sterren, ende wort aenghedreven, dat ghy u voor die buyght, ende haer dient.

Wie en siet niet klac uyt dese woorden / dat Godt hier niet en verbiedt het maken van sijne beelden / magt alleen de Afgodtsche beelden / ghelijck sy het gulden kalf hadden ghemaect tot haren

haren Afgodt / waer op dit ghebodt expreffelijck
fiet / hy en begeert niet dat sy fullen maken de ge-
daente van man ofte vrouwe / ofte eenighe beeste /
de felbe hondende booz hare goden / soo als hy
haer oock verboden hadde in de thien gheboden.

Ich loochene dan eyndelijck / dat het ketterfch
is beelden te maken van den Vader / ende den H.
Gheest / ende overfulckx dat D. Cabeljau niet ter
goeder trouwe en is booztghegaen / als hy ons
op d'authoziteyt van Nicephorus heeft verghele-
ken hy de oude ketterx / ten eerften om dat Nicepho-
rus niet en seght dat het ketterfch is / maer onghe-
rymt, ten tweeden, om dat d'authoziteyt van Nice-
phorus hier niet en moet ghelden / de wijle hy soo-
dantghe reden hy hzenght / die niet ghelijckfoz-
pigh en is aen de Schyfture / sae fchrydt teghen
het ghebupck / ende ghewoonte vande oude kerc-
ke / ende hy felbe in beele andere ftrucken bevonden
wozt ketterfch te wesen.

Maer al dit / fal my D. Cabeljau helteben te seg-
ghen / of de Gherefozmeerde ketterx fijn / als
hy op r'eerste flat van haeren Dozrechtschen
Bijbel / Godt / ofte de H. Dypbuldigheydt upt-
dzucken met eenen Triangel of Dyp-hoek : en-
de of dit niet en fchrydt teghen Schyfture / nae
den D. Cabeljau wilt hebben / dat Godt verbo-
den soude hebben alle ghelijckeniffen om hem te
berbeelden : Hy fal my oock helieben te segghen /
wat datter meer ongherpmt is / ofte Godt upt-
te dzucken in soo eene ghedaente als wy lezen in
Schyfture / dat hy aen de menschen berfchenen
is / of in soo eene / die noch in schyfture noch er-
ghens te vnden en is.

Vraeght ghy my nu / om wat oorzake van /
dat Nicephorus de iacobiten booz ketterx hout :

Ich antwoorde met fijn eyghen woorden
Ten eerften. Om dat sy den Paelfchen vierden nae de
ghewoonte der Ioden, offerende fchaepen, en offen,
ende de poften van hare huysen beftrijkende met het
bloedt, van het lam, dat flachteden, ende aten.

Ten tweeden, om dat sy niet en ontvinghen het lichaem, ende bloedt des Heeren, maer offerden een lam op sijn loodsch.

Ten derden, om dat sy het kruys doopten, even ghelijck een mensch wort ghedoopt, soo wy hier nae sulden hoozen.

Wat nu eyndelijck de leste vraghe belanght/ of de Iacobiten van Nicephorus als ketters sijn veroordeelt gheweest / om dat sy maecten de beelden banden Sone: Cabeljau seght dat jae/ende ick segghe dat neen / want ick hebbe in mijn Staeltje Pag. 210. gheseydt dat Nicephorus niet een enkel woort meente en maectt van den Sone / maer alleen banden Vader / ende den H. Gheest / ende D. Cabeljau en durst oock niet ontkenen / maer seght : Dat is een sobere aenmerckinghe, nae dien hec licht uyt onse woorden is te mercken, dat wy anders niet segghen willen, dan dat het van Nicephorus is ghewouden gheweest voor berispelijck, de drie-eenigheyt uyt te beelden.

Ooch men vraght niet wat ghy hebt willen segghen/maer wat ghy inder daet gheseyt hebt/ nu ist seker dat Nicephorus niet een woort en rept banden Sone / ende dat ghy hem daer by gheboeght hebt / soo blijft ghy dan oberruyght van vervalschinghe.

Dit en is gheene sobere aen-merckinghe, soo als ghy seght/om dieswil dat men dooz den Sone nae sijne gheboorte/deurgaens verstaet/den tweeden persoon bestaende inde menschelijcke / ende goddelijcke nature/dien volghens de eenboudighe dit u byboeghsel lesende/souden hare impressien maken/ als of de beelden Christi mede van Nicephorus werden berispt/ t'welck ontwaerachtigh is/ vervolghens streckt tot verblindinghe bande Ghe-meente. Ick come tot het ander deel.

AENMERCKINGHE

Op de voornoemde Secte der Jacobiten.

HEt ander deel / in't welck ons D. Cabeljau met dese Secte wil verghelijcken / is hier in bestaende / dat de Jacobiten het Cruys doopten / wy de kloeken. De Jacobiten, seyd hy in sijne Catholijcke Waerheydt pag 560. en achtervolghden het cruys niet met behoorlijcke eere dan als sy het even als een mensch ghedoopt hadden. De Papiſten doopen oock de kloeken, ende andere leef-loofse dinghen, quanſuys tot heylighe ghebruycken.

Hier op vraght hy in sijn Memory-boeck pag. 256. Kan P. Hazari wel loochenen, dat het den *Jacobiten* naer ghegheven werdt, dat sy hier singulier waren met haer kruycen eerst te doopen, eer sy-se in den dienst ghebruycken wilden? oft kan hy wel loochenen, dat de *Rechtſinnighe* dit in haer als dwaes, superstiticus ende bespottelijck verfoeyden?

Ick andtwoodde / dat ick dit seer gheerne late passeren / dat ick't niet en loochene / dat ick't seer gheerne aen-neme / doch met die omstandigheyt / de welcke *Nicephorus* daer by heeft gheboeght / (en D. Cabeljau nu heeft achter ghelaten) te weten / dat dese ketter's hare kruycen doopten Even als men een mensch doopt. Dit neme ick aen / maer ick loochene wel expresselijck dat wy in't wyen van onse kloeken / oft ketter's zijn / oft ghelijck zijn aen dese ketter's.

Dat wy gheen ketter's en zijn / blijkt / om dat ick nergheus en bevinde / dat wy opt ober het wyen der kloeken booz sulck's ghecondemneert zijn gheweest. *Hospinianus*, een bande binnighste van Partije, bekent dat dese ghewoonte soude opghekomen zijn ourent ten tijde van *Carolus Magnus*; laet ons nemen dat het soo zy / daer zijn daeren-tusschen 423. soo besondere / als gheimeyne

Concillen ghehouden gheweest inde Kercke / dat my D. Cabeljau een boortzenghe daer dese ghe-woonte booz ketteresch ghehouden woort; hy en is niet machtigh dit te doen / volghet dan dat wy hier in niet ketteresch en sijn.

Dat wy oock aen de Jacobiten dies-aengaende niet ghelijck sijn/en is niet noodigh/dat wy verre gaen om 't verschil te sien; ick trecke dat uyt de eyghen woorden van D. Cabeljau, want hy seght in sijn Catholijcke Waerheyt, dat de Jacobiten hare krukken doopten even als een mensch; ende van ons seght hy/dat wy de klokken doopen. Daer hebt ghy alreede het verschil/want wy en doopen onse klokken niet soo al-men een mensch doopt, 'twelck de Jacobiten deden / waerom sy oock niet recht wierden ghehouden booz ketteresch / de wijle den Doop van Christo niet inghestelt is booz leef-loose dinghen / maer booz de menschen alleen/namelijk als een remedie van erf-sonde/ende mede-deyplinghe vande goederen Godts.

Doch / op dat wy hier niet en disputeren van enkele woorden/maer vande sake selde: Indien D. Cabeljau dooz Doopen verstaet Waschen, soo als dit woort in Schysure dickwils ghenomen woort / soo is 't waer dat wy de klokken doopen/dat is te segghen Waschen: oft wel indien hy dooz/Doopen, verstaet eenighe uytwendighe ceremonien ghebruycken / die oock inden Doop der menschen ghebruyckelijck sijn/ als/ te weten/ het stellen van Peter en Petrus / het ghebruycken van water/ende soo boort; dat sal ick hem mede al toestemmen/maer 'tis seker dat dit onse questie niet en is.

De vraghe is / oft wy eyghentlijck de klokken doopen even als een mensch, dat is/met alles wat bereyscht woort tot het waerachtigh wesen/en substantie des Doops vanden mensch? Seght hy dat neen: soo en sijn wy dan niet ghelijck aen de Jacobiten, de welke hare krukken doopten even al-men een mensch doet, Seght hy dat ja?

jae? ick hebb' hem in mijn Staeltje pag. 213. ende 214. contrarie ghehoont :

Voor eerst, aengaende den naem selve van Doopen, hebb' ick ghehoont upt onse Ceremonie boeck, oft Pontificale Romanum, dat wy dit woordt Doopen, ten opsichte van onse klokke i noyt en gebuyck/ maer alleen het woordken Wyen, oft Heylighen, oft Seghenen, Maerop D.Cabeljau gantschelijck ston-blijft.

Seght alleen : P. *HAZART* en derft niet absolut segghen dat het valsch is, dat men inde Roomsche Kercke de klokken doopt.

Ick vzaegh' u / oft ghy alleen wilt spelen op dit woordken Doopen, oft nemen op de sake selve?

Neemt ghy het op't woordken alleen? Ick segghe dat dit de tale is van't ghemeyn volckshen / die dit woordt Doopen misbryck/inde plaetse van Wyen, Seghenen oft Heylighen, wat raecht ons het misbryck van een woordt? oft soo sy door Doopen, Wasschen verstaen / in Godts name / seght wy upt dat wy de klokken Doopen, dat is Wasschen. Wat is hier tot u hoordeel om ons te verghelijcken by de Jacobiten?

Och neemt ghy het op de sake selve: hoe kont ghy segghen dat ick niet absolut en derve segghen/dat wy de klokken doopen? hebb' ick niet absoluyt in mijn Staeltje pag. 216. met clare woorden gheloochent/dat wy de klokken doopen even als een mensch? is dat niet absoluyt segghen (sonder opsicht te hebben op't woordt alleen) dat wy de klokken niet en doopen?

Maer ghy seght hoorders / dat ick dese bepaelinghe dan by-ghevoeght hebbe / dat wy de klokken niet en doopen in sulcken sin als Partije dat neemt.

'Tis waer/ick hebber dat by-ghevoeght: maer ghy seght / dat ick vergheten hebbe aenwijsinghe te doen, waer in dien sin bestaet. Wat was dese aenwijsinghe van noode / ghemerckt al de werelt wel west

weet/dat de Ghemeynte van Partije haer inbeelbt dat wy de kloeken doopen even als een mensch. In dien sin / seggh' ick noch eens dat het valsch is. Oft indien ghy my seght/ dat dit de inbeeldinghe niet en is van uw' ghemeynte / soo laet tek-se by in dit ghevoelen / dat wy de kloeken doopen/ dat is/dat wy de selve Waschen, Wyen, Seghenen, Heylighen, maer wat doet dit ter sake om ons te bergheleken by de Jacobiten, die hare krukken doopen even als een mensch?

Ghy seght/ dat ghy dit kloeken doopen, in gheenen anderen sin en neemt, dan als ghy't vindt by d'eyghen Paepsche Autheuren beschreven.

Ghy wilt uwe bewijsen trecken upt Paepsche Schryvers/ende daer-en-tusschen ghyen brengt niet een booz den dagh. Nochtans laet ons hoorren.

Ghy en sielt my anders niet booz / als eenighe uytwendighe ceremonien / die in het Wyen der kloeken ghebruyckt worden / ober-een-komende met eenighe ceremonien / de welke mede ghebruyckt worden in den Doop banden mensch; Wat is't nu? wilt ghy hier upt besluyten / dat wy de kloeken doopen even als een mensch? Wat ghebolgh is dit? wordt dan tot den doop banden mensch niet anders ver-epscht als eenighe uytwendighe ceremonien? Wat doet ghy *D. Cabeljau* als ghy een mensch doopt? seght ghy niet / ghietende het water ober't boost? Ick doope u in den name des Vaders, des Soons,ende des H. Gheests? Soo doen wy mede. Soudt ghy wel derben segghen/ dat den doop van een mensch / wel kan bestaen/ sonder dese boozsepde woorden? Ick weet wel neen. Soo segghen wy mede. Nu dese woorden en gebruycken wy niet in het wyen der kloeken/ Ergo al-hoe-wel wy eenighe uytwendighe ceremonien dies aengaende ghebruycken / die dock ghebruyckt worden in den doop banden mensch/ ten volghet nochtans in gheender manieren / dat wy de kloeken doopen even als een mensch, want
het

het principaelste dat hier toe verpicht wordt/
ontbrecker.

Maer ghy seght alles, in't wyen der kloeken
gheschiedt in den name des Vaders, des Soons, ende des
H. Gheests : dat het soo zy : wat ghevolgh treckt
ghy hier uyt ? dat wy de kloeken doopen even als
een mensch? wat ghevolgh is dit wederom? Seght
my eens D. Cabeljau, ghy weet dat het by ons de
ghewoonte is / ons te teekenen met het teeken
des **H. Cruys** / segghende : In den name des Vaders,
ende des Soons, ende des H. Gheests, wat dunct u/
soude-men oock moeten segghen / dat dit teeken
nen/doopen is? buyten twijffel dat neen. Wel acu-
dan / soo en moet ghy niet segghen dat wy de
kloeken doopen even als een mensch, om dat wy in
het segghen vande selve/dese woorden ghebruy-
ken ; In den naem des Vaders, des Soons, ende des heylighen
Gheests. Ghy moet my berhoonen dat wy in
het segghen van onse kloeken / beghetende de
selve met water/tot haer segghen : Ick doop' u in
den naem des Vaders, &c. hier in bestaet den doop
vanden mensch ; dat en zyt ghy niet machtigh te
thoonen / soo moet ghy van beschaemt blijven/
als ghy ons wilt toeschrijven/dat wy de kloeken
doopen even als een mensch : want alle de ceremo-
nien/met noch dupsent daer by! / en maecten den
Doop niet / soo als ghy selve wel weet / ende
blijckt uyt ons epghen practijcken/ soo wanneer
wy inden noodt alle ceremonien nae laten / ene-
kelijck water ghietende ober het hooft / ende sa-
men segghende : Ick doop' u inden naem des
Vaders/ &c.

En wat selve onse ceremonien raecht/ende die
vande Jacobiten, die zyn soo verscheyden / als den
hemel vande aerde. Want soo Nicephorus seyd:
sy sloeghen eenen naghel in't cruys, ende bestreken den
selven met het bloedt van het Paeschlam 'twelck sy ghe-
doodt hadden, ende dat deden sy in den naem *Christi*,
toonende datter eenen persoon vande H. Dryvuldigheydt
is ghekruyst gheweest.

Wat

Wat ober-een-komste is hier met onse ceremonien?

De Roomsch-ghesinde, seght *D. Cabeljan*, in haer klokken doopen, spinnen grover, want alles gaet onrent de klock met thienmael meerder statie, ende veelheyde van ceremonien toe, als ontrent een mensch, wanneer die door den Doop de Ghemeynte sal inghelijft werden.

Dat blijft eben wel dat onse ceremonien in't wyen der klokken / gheene ghelijckenisse en hebben / met die bande Jacobiten, in't doopen van hare krukken. Doch dit en is onse questie niet / want d'uytwendighe ceremonien en vaecken het Wesen des Doops niet. De questie is / oft de Jacobiten hare krukken doopten even als een mensch? 't is seker dat jae / want 't zijn de eyghen woorden van Nicephorus: de questie is / oft wy mede de klokken doopten even als een mensch? 't is seker dat neen / want het Wesen des doops van een mensch / besaet hier in / dat men water giet ober het hooft / segghende samen: Ick doop' u inden naem des Vaders, ende des Soons, ende des H. Gheests. *D. Cabeljan* en is niet machtigh te rhoonen / dat wy dit doen in't wyen van onse klocke / Ergo hy en is niet machtigh te rhoone / dat wy onse klocke doopen even als een mensch, Ergo hy heeft ontrouwelijck gehandelt / als hy ons vergheliken heeft by de Jacobiten.

Ten eersten, om dat hy door Doopen niet anders en verstaet als eenighe uytwendighe ceremonien / soo als blijkt uyt sijne woorden / die gheensins en behooren tot het Wesen des Doops.

Ten tweeden, om dat hy seght / dat wy grover spinnen in onse ceremonien als de Jacobiten, daer nochtans uyt Nicephoro blijkt / dat de ceremonien van dese ketters / ghemenghelt waren met grobe dwaelinghen ontrent de personen van d'alderheftigste Wybuldigheyde / segghende / dat sy met hare ceremonien moesten beteecken / dat alle wy de personen bande alderh. Wybuldigheyde voor ons waren ghecrupst.

Ten derden, om dat hy door het woordken
(Doopen)

Doopen / de Ghemeynte wilt stercken in hare verblindheydt / als oft wy de kloeken doopten even als een mensch.

Maer 'tis belacchens weerdigh / 'tghene D. Cabeljau stelt booz't leste / te weten / een seker Gravamen, soo hy dat noemt / oft Request; laet het ons soo noemen / 'twelck soude upghegeven zijn vande Vorsten ende Stenden des Rijcks op den Rijcksdagh tot Neurenburgh, integhenwoordigheydt van Keyser Carel den V. Anno 1522. ende overghelevert aen den Nuntius vanden Paus *Adrianns VI.*

Dit zijn immers allegaer merckelijcke omstandigheden / wat sal hier ten lesten upkomen? Dat moet immers wat wonders / en groots wesen / daer soo vele omstandigheden booz gaen. In dese Requeste wordt het woordcken Doopen van kloeken / tot dyp oft vier-mael toe ghehuyckit / in de plaetse van Wyen, oft Seghenen.

Hier upt blijkt / seght *D. Cabeljau*, dat niet alleen het slecht volckje, de tael vande klokke doopen heeft ghebruyckt, maer dat het was de ghemeyne tael van eenieder, groot ende kleyn.

Is't anders niet? was het wel de pijn weert / met sulcke famfarren aen te komen / om soo eene slechte consequentie te maecten? Nu dan / ghenomen het was de ghemeyne tael / dat sy inde plaetse van Seghenen, ghehuyckten het woordcken Doopen, Dissputeren wy vande woorden / oft wel vande sake selve? hoe sult ghy hier upt besluyten / dat wy / oft die van die tijdt / de kloeken doopten even als een mensch?

Ten anderen. Hoe derst ghy / *D. Cabeljau*, met dit gravamen te boozschijne komen / ende dat noch ghetrocken / soo ghy selve beken / upt *Hospinianus*? Ghy seght / dat dit gheheel Apen. spel gheene kleyne erghernisse gegheven heeft in de Christenheyd. Spreecke rondt upt: verstaet ghy dooz het Apen. spel, de abysen / die doe ter tijdt ontrent het Seghenen der kloeken gheschieden / oft wel het euckel segghenen der kloeken? wat seght ghy? verstaet ghy

ghy het eerste / wy houden mede de abysen booz
 Apen-spel / maer wat raecten de abysen van
 sommighe / de heele Kercke ? verstaet ghy het
 tweede ? te weten / dat dit gravamen soude wesen
 teghen het enckel Seghenen der klokken ? soo o-
 verrupghe ick u dan / met nwen eyghen Hospinia-
 nus, wiens woorden ghy sijnstet niet boozder ghe-
 nomen hebt / als sy kosten dienen tot u boozdee /
 ver-swijghende arghlistelijck het ghene datter
 volghde : Hoozt dan de reste : Indien het schijnt oor-
 baer te wesen, dat de klokken ghewijdt worden (want soo
 noemen de Suffraganen de doopinghe, soo wanneer sy
 vande verstandighe hier over verfocht werden) het sal be-
 tamelijck wesen, dat soodanighe wynghe, gheschiede
 door een-ièder vande Priesters, ghelijck het pleeght te
 gheschieden, met gheseghent water, sout, kruyden, ende
 dierghelijcke, ende dat sonder kost vande lecken, op dat
 het eenvoudigh volck niet verleydt worde, ende schade
 lijde, ende dat men magh schouwen de presumptic van
 gierigheydt.

Siet ghy nu wel D. Cabeljau, dat ghy u eyghen
 sweert upt-ghetrocken hebt / om u selben den
 doodt-steeck te gheben ? ghy beroept u op die re-
 queste / ende ghy krijght den schoonsten Nihil daer
 op / die daer opt is ghegheben. Ghy meynde wat
 op te doen / als ghy seght / dat het doe ter tijdt een
 ghemeyne tale was van alle man / te segghen /
 dat men de klokken Doopt, ; hier hoozt ghy / dat de
 Suffraganen, ende buppen twijffel de andere gheeste-
 lijckhejdt / niet en sejden de klokken doopen, maer
 Wyen ; twelck ober-een komt met onse Ceremo-
 nie. boeck, het welck / soo wy boven ghehoozt heb-
 ben / niet en ghebruyckt het woorden Doopen,
 maer of Wyen, of Seghenen, of Heylighen. Ergo hier
 booz eerst enen grooten Nihil op uw' requeste.

Ghy meynde met dat Gravamen van u by ghe-
 bracht / maer schandelijck verkoz / ende gheraep-
 bracht / de ceremonien / die wy in het segghen
 der klokken ghebruycken / te doen passeren booz
 Apen-spel, ende eylaeg ! hier hoozt ghy / dat de Vor-
 sten,

sten, ende Stenden des Rijcks, opentlijck segghen/ dat het beramelijck sal wesen de selbe te houden / als te weten/ de klokken te segghen met water, sout, kruyden, en dierghelijcke, onder oft leste woordt/ begripende meer andere ceremonien. Ergo hier wederom eenen grooten Nihil op u requeste.

Ghy meynde met dit Gravamen up te laechen/ ende gantschelijck af te schaffen / het Wyen der klokken/segghende/dat het gheene kleyne erghernisse ghegheven hadde in de Christenh ydt. En daer-entusschen dit selve Gravamen versoecht / dat men 'tselbe sal mainteneren. Ergo hier wederom Nihil op uw' Requeste.

Oft indien ghy alleen wilt segghen / dat de abypsen / die allenskens waren inghekropen/ ontrent het Wyen der klokken / waer van oock sommighe in dat selve Gravamen herhaelt worden/erghernisse hadden ghegheven? niet sonder reden / want abypsen en konnen noyt goet zijn/ maer daerom en laet het ghebruyck niet goet te wesen.

Doo't laetste / om niet te disputeren van enkele woorden/wilt ghy segghen/ dat wy de klokken doopen? Fiat, maer dan spreeckt ghy onepghentlijck: Wilt ghy segghen / dat wy de selve Wyen, Segghen ofte Heylighen, dan spreeckt ghy de rechte tale van oude Suffraganen, ende van onse Ceremonie-boeck.

Doeh ghy blijft middelertijdt noch obertuyghe van ontrouwighede/ oft bedroggh / als ghy ons berghelijckende by de Jacobiten, de Ghemeente hebt willen wijs maccken / dat wy de klokken doopten even als een mensch.

Ende dan voeght ghy-er daer-en-hoben noch een nieuwt bedroggh by / als ghy de voorszepde Requeste vande Doxten des Rijcks soo verhoort/ dat sy schijnen te versoeken / dat men het Wyen der klokken soude gantschelijck af-schaffen / daer sy in reghendeel / spreken van het selve te mainteneren/ende alleenlijck handelen van het af-breken

der abusfen. Waer sult ghy hiermede henen D. Cabeljan? oft hoe sult ghy dit alles konnen verschoonen / 'ten zy misfchten met een uleuw bezogh oft valschejdt?

AEN-MERCKINGHE

Op de Ketterije der Chazinzarij.

Tijde de pijn weerdt te sien / hoe D. Cabeljan, hier spertelt om te bedecken / ende af te slaen eenen mislaegh die hy ghedaen heeft in't citeren van Nicephorus.

Voor eerst, sejdt hy / P. Hazart en schaemt sich niet te belijden, een kruys-dienaer te zijn.

'T is waer / want ick heb' in mijn Staeltje pag. 215, uyt den mondt vanden H. Apostel Paulus Galat. 6. 14. ghesepdt: Verre zy van ons, erghens onsen roem op te draghen, als op het kruys onses Heeren JESU Christi.

Ten tweeden, seght D. Cabeljan: P. Hazart laet derhalven alles passeren, als wel, ende ghestichtelijck gheseyt, 'tghene wy uyt Thomas Aquinas, ende andere Paepsche Schrijvers, vande kruys-aenbiddinghe, hebben aengheeteekent.

Wat soude ick hier op ghesepdt hebben / de wijse voor eerst, alles seer wel is / soo als Cajetanus houghens utwe epghen bekentnisse / oock wel bemerckt heeft in sijn Commentarien op den H. Thomas? Wat wilt ghy dan hier ghesepdt hebben? doch ick sal datelijck thoonen / dat ghy den H. Thomas doozghestelt hebt tot utwe epghen schande.

Ten tweeden dan / 'ten was mijn ooghmerck niet utw' hoeck te wederlegghen / maer u alleen t'obercupghen van valsche citatien / ende dat niet van alle / maer van sommighe / die ick hier ende daer uytghekipt hebbe uyt utwe Catholijcke Waerheydt.

Ten derden, seght D. Cabeljan, P. Hazart noemt het

cen

een notoire valscheyd, dat Nicephorus het kruys-aenbid-
den voor een ketterije soude ghehouden hebben, doch de
reden die hy daer toe gheeft, bestaat alleen in een mis-
verstandt, ende verkeerde opneminghe van *Nicephori*
woorden.

Maer toe dient al dit praeten / en alle dese
kromme spzonghen? Ick en weet van gheen
mis-verstandt/ oft verkeerde opneminghe/maer
ick sie wel dat D. Cabeljau soo praet om de booz-
naemste questie t'ontgaen: laet ons komen tot de
sake selbe/en daer mede ghedaen.

De eyghen/ ende eenighe questie dan/ rakende
de booznoemde Secte/ byghebracht van *Nicepho-
rus Lib. 18. cap. 54.* is dese: *Oft Nicephorus seyd/ dat*
de Chazinzarij het kruys eerden/ oft dat hy seyd/
dat sy het kruys alleen eerden?

D. Cabeljau in sijne Catholijcke Waerheydt pag. 590.
schrijft *Nicephoro* toe/dat hy seyd/ dat de Chazin-
zarij het kruys eerden, ende aenbaden, sonder meer.

Ick daer-en-teggen/ hebbe gherhoont in mijn
Staeltje pag. 216. dat *Nicephorus* soo niet en spreekt:
maer dat hy segh/ dat dese Secte het kruys alleen
eerden, ende aenbaeden: tot dien eynde / hebb' ick
voorzbestelt syn eyghen woorden / eerst in't
Griecx/ daer naer in't Latijn. Wat doet D. Cabel-
jau? hy gaet dese woorden *Nicephori* uplegghen;
dat en wordt van hem niet ghebracgh; maer/
soo ick gheseydt hebbe/ de eenighe questie is/ oft
D. Cabeljau hier heeft bedzogh/en/ als hy het wooz-
deken Alleen heeft achter ghelaten / 'twelck *Nice-
phorus* updzuchelijck heeft? 'tis seker dat ja:
Soo moest hy dan / eer hy de woorden van *Nice-
phorus* verklaerde/te bozen sijn schult bekent heb-
ben / dat hy hier oft een mislagh hadde ghedaen/
oft sich gheneirt met bedzogh.

Pracgh ghy my / wat daer soo veel aenghele-
ghen is/dat dit woozdeken Alleen, is naeghelaten
ghew est?

Ick and t'woozde / soo veel isser aenghelegghen/
dat den hee ten sin daer mede is verandert. Want
E 2
wie

twie en siet niet / dat het een ander dingh is / te segghen / Sy eerden het kruys, soo D. Cabeljau spreekt / ende wat anders te segghen / sy eerden het kruys alleen, soo Nicephorus seydt ? Wat dunckt u / siet ghy gheen groot onderscheydt tusschen dese twee spreucken : D. Cabeljau is een gheleert man, ende D. Cabeljau is een gheleert man alleen ? oft Antwerpen is een rijke stad, ende Antwerpen alleen is een rijke stad, siet ghy hier gheen groot verschil ? buyten twijffel / want de eerste en sluyt de andere niet upt / de tweede sluyt alle andere upt. Als ick segghe / Antwerpen is een rijke stad, dan magh-men noch segghen / Amsterdam, Rotterdam, &c. zijn rijke steden / maer als ick segghe : Antwerpen alleen is een rijke stad, dat is te segghen datter gheen andere en zijn.

Alsoo is't hier mede : want als Nicephorus seyd / dat de Chazinzarij het kruys alleen eerden / soo volghet hier upt dat sy niet anders en eerden als't kruys. Immers watter van zy oft niet / D. Cabeljau moet bekenen / dat hy een wooydt upt Nicephoro heeft versweghen / daer de meeste kracht in bestondt / ende dien-volghens hy blijft ontrouwigh.

Maer laet ons eens hooren / hoe dat hy sijn selven het net over het hoofd trecht / met sijn eyverklaringhe vande wooyden Nicephori : De meyainghe van Nicephorus, seyd hy / is met dat woorden, alleen, te thoonen, dat sy het bloote kruys, het kruys alleen, sonder het met den ghekruyften samen te nemen, aenbaden, ende dat alsoo de *Stauolatria*, de kruys-aenbidtinghe selve, by hem als ketterlich-claerlijck verworpen heyt.

Al-hoe-wel dit soo klaer niet en leydt in de wooyden Nicephori, en dat dit van D. Cabeljau wort gheseydt sonder fundament. Ick sal nochtang dese verklaringe seer gheerne aen-nemen; want Cabeljau is ghebanghen.

De Chazinzarij dan / volghens de verklaringe van D. Cabeljau, wooyden van Nicephorus ghehooren

den booz ketterx / om dat sy het bloodt kruys eerden,
sonder het met den ghekruyften samen te nemen.

Maer dat en hebben wy noyt ghedaen / oft
gheleert / Ergo D. Cabeljau heeft groot onghelijck
als hy ons by dese booznoemde ketterx ghelijckt.

Hier komt nu den H. Thomas te pag / uyt den
welcken D. Cabeljau in sijn Catholijcke Waerheyde
pag. 223. ende in sijn Memory-boeck Parte 2. pag. 689.
wilt bethoonen / dat wy het bloote cruyx aenbid-
den / sonder het met den ghecruyften samen te ne-
men.

Laet ons dan de eyghen woorden hoozen van
den H. Thomas, niet ghelijck sy van Cabeljau gheci-
teert worden / want hy verhoort-se hier wederom /
nae ghewoonte / maer ghelijck als sy legghen in
sijn eyghen schryften p. 3. q. 25. a. 4. daer spreeckt hy
alsoo : De eere oft eerbiedinghe en is men niemant
schuldigh, als aen de redelijcke nature, want aen de onghe-
voelijcke nature, en is men gheene eere, oft eerbiedin-
ghe schuldigh, als ter oorfake van de redelijcke nature. En
dat twee-sins. Ten eersten, voor soo veel als de onghe-
voelijcke nature, verbeeldt de redelijcke nature. Ten
tweeden, voor soo veel de selve met de redelijcke nature
eenighsins byghevoeght is. Op de eerste wijze, pleghen
de menschen te eeren het beeldt vanden Coningh, op
de tweede wijze, sijn kleedt. Indien wy dan spreken van't
cruys, daer *Christus* aen ghecruyft is gheweest, wy moe-
ten dat op beyde de wijzen eeren. Te weten, de eerste
wijse, voor soo veel het ons verbeeldt de figure *Christi*
uytghereckt aen het selve. De ander wijze, om dat het de
lidmaten *Christi* gheraecht heeft, ende met sijn Bloedt
is begoten gheweest. Waerom het oock aenbeden wort,
met de selve aenbiddinghe met *Christo*, te weten, de aen-
biddinghe van Latria. Ende daerom spreken wy oock het
cruys aen, ende bidden als den ghecruyften selve. Maer
indien wy spreken van het beeldt des cruyx *Christi*, in al-
lerley stoffe (te weten van steen, van hout, van gout, oft
silver) soo eeren wy het cruyx alleen, als het beeldt *Chri-
sti*, het welck wy eeren met de aenbiddinghe van Latria.

Daer naer seyd hy : Al hoe-wel het cruyx niet

vereenicht en is gheweest met den persoon *Christi*, 'tis hem nochtans vereenicht gheweest op eene sekere maniere, te weten, door verbeeldinghe, ende aenrakinghe, Ende op die wijze alleen wordt het ghe-eert.

Doeght hier nu by den *Cardinael Cajetanus*, op den welcken / sich *D. Cabeljau* oock beroept in sijn Catholijcke Waerheydt pag. 224. Desen *Cardinael* in hunc locum sprecckt aldus: Wat het cruys *Christi* aengaet in allerley stoffe, men antwoordt dat het aenbeden moet worden met *Latria*, voor soo veel als het *Christum* verbeelt, ghelijck het beeldt vanden ghecruyften *Christus*.

Maer blijft ghy nu *D. Cabeljau*, met dese twee leeraers: segghen sy dat wy het bloote cruys aenbidde / sonder het samen te nemen met den ghecruyften: segghen sy niet alle beyde met klare / ende duydelycke woorden / dat het waerachtigh cruys moet ghe-eert worden / om dat het *Christum* verbeeldt: om dat het *Christum* geraecht heeft / ende met sijn Bloedt is begoten gheweest: ende vande andere kruycken / om dat sy 't beeldt *Christi* zijn: Is dit by u / in goet *Nederlantseh* / te segghen / dat wy het bloote cruys eeren / sonder het samen te nemen met *Christo*, oft sonder op-sicht te hebben op *Christum*: oft / indien ghy dit niet en hebt willen segghen / soo en hebt ghy niet met allen gheseght: want het quam hier op aen / oft wy ghelijck waren aen de *Chazinzarij*, die het bloote cruys / soo ghy seght / eerden / sonder het samen te nemen met *Christo*, ende om te thoonen / dat wy het selve deden / hebt ghy u beroepen op d'authoziteyt vanden *H. Thomas*, *Cajetanus*, ende andere die het met haer houden: Nu heb inden wy / dat dese *Autheurs* heel contrarie leeren / segghende / dat men 't cruys niet en moec eeren / als met op-sicht op *Christum*, oft hoor soo veel als het hem verbeeldt / oft hoor soo veel als het hem geraecht heeft / &c. Ergo inde plaetse dat ghy ons met d'authoziteyt van dese *Schrybers* / soude ghelijck stellen aen de *Chazinzarij*, ghy stelt ons in teghen

teghendeel gantschelijck van haer verschillende.
 Dat sullen wy dan ten lesten met u maecten/
 die van wit/swart maectt/ ende van licht / duy-
 sterijssen :

Maer ghy hebt het machtigh byedt / om dat
 wy het cruyss aenspreken / ende segghen : Weest
 ghegroet cruyss, mijn eenighe hope. Ick segghe/ vol-
 gens de boozgaende fondamenten vanden H. Tho-
 mas, dat wy dit wederom niet anders en doen/
 als siende op Christum.

Ick wilde wel dat wy D.Cabeljau eens seyde/
 oft een Hollander / die thien oft twintigh jaren
 gheweest zijnde in Sina/oft Japonien/ende we-
 derom komende/ soude qualijck doen/als hy van
 verre siende sijn vaderlandt / uytberstende van
 blijdschap / sond' roepen : Weest ghegroet o alder-
 liefste vaderlandt,&c Wat is dit? spreckt hy encke-
 lijck de torens en landen aen / die hy van verre
 siet? neen / maer hy heeft opsicht op sijne vrien-
 den / die hy in soo menighe jaren niet ghesien
 heeft : Waerom en moghen wy van ghelijcken/
 siende op Christum, om de blijdschap te betuyghen
 van ons ghemoet / het cruyss / dooz't welck wy
 verlost sijn ghewelst/niet aenspreken/en segghen:
 Weest ghegroet o cruyss, &c?

Gae soodanighe maniere van spreken vind' ick
 selfs inde Schysure. Alsoo heeft David retydts
 2.Sam. 1.v. 21. gheseydt tot de berggen : Ghy berggen
 van Gelboe, noch dauw, noch reggen en valle op u. Hy
 spreckt wel de berggen aen / maer 'rgheue hy
 vzaeght / oft wenscht / dat vzaeghde hy sonder
 twijffel van Godt / die den dauw / en reggen in
 sijne macht heeft. Alsoo heeft mede Zacharias cap. 13.
 v. 7 aenghesproken het sweert/segghende : Sweert,
 ontwaect teghen mijnen herder, slaet den herder. Hy
 spreckt wel het sweert aen / als het instrument
 Godts/maer niet als oft het uyt sijn eyghen-
 selen kost slaen.

Alsoo sprekken wy mede het cruyss Christi aen/
 als wesende het instrument Christi, dooz't welck
 hy

hy onse salighejdt heeft g'etwerckt / oft ghelijck
 Turanus Vekiti seght / 'tis soo veel oft wy sejden:
 O ghecruyste, mijn eenighe hope weest ghegroet, stellen-
 de voor de ooghen van onse imaginatie *Christum* van-
 ghende aen't kruys, 'welck met sijn Bloedt overgo-
 ten is.

Maer ghy en hebt hier gheen behaghen in/
 want ghy seght: Men moet blijven by het ooghmerck
 des Aartheurs, te weten, *Thomas*. De questie die hy aen de
 gheciteerde plaetse verhandelt, is, *Oft het Cruys Christi,*
mer werden aenghebeden met Latria, dat is, gods-dienste-
 lijk

Ik hebbe nu met de eyghen woorden vanden
 H. Thomas berhoont / dat hy dese godts dienstig-
 hejdt niet en wilt bewesen hebben aen't bloote
 cruyss/maer met opsicht op *Christum*; volght dan/
 daer hy dese aansprake niet en wilt ghedaen heb-
 ben / aen't bloote cruyss / maer met opsicht op
Christum, want uyt die aansprake tot het cruyss/
 beslypt hy dat het cruyss moet aenbeden worden
 met godts-dienstighejdt / maer dese aenbiddin-
 ghe/soo hoben blyckt uyt sijne woorden/ en wilt
 hy niet anders ghedaen hebben / als met opsicht
 op *Christum*. Ergo hy en wilt de aansprake niet
 anders ghedaen hebben/als met dat selve opsicht/
 oft ander'ins/ soo vallen alle sijn argumenten in
 dypghen / ende en heeft sijn ooghmerck niet uyt-
 ghetwerckt / dat hy hoor hadde / 't welck was / te
 bewijsen dat - men 't cruyss Christi wel eeren
 magh/om dat het *Christum* verbeeldt/ om dat het
 sijne lidmaten ghetraect heeft / om dat het over-
 goten is gheweest met sijn Bloedt / ende van an-
 dere figuren des cruyss / om dat sy beelden Christi
 zijn.

Maerom als ghy seght / dat de questie by den
 H. Thomas, is / oft het cruyss Christi moet worden
 aenbeden met Latria, dit is wederom een bedroghe:
 want den H. Thomas en spreekt niet van't bloote
 cruyss / maer van't cruyss samen ghenomen met
 den ghetuysten/ dat is/ noch eens gheseydt / oft-
 men

men het kruys magh aenbidden / als wesende of te een beelt Christi. ofte als t'ghene Christum selve gheraeckt heeft &c.

Ick wenschre wel / dat ghy de woorden vanden H. Thomas ghetrouwelijck / in hare volle breedde hadt voorgehelt / dan en soude ghy aen de ghemeente niet wijs ghemaect hebben / t'ghene metter daet niet en is : Maer ghy wilt ulven misslach met eenen nieuwen bedecken / doch te vergheefs / de wyle het den dagh al openbaert.

A E N - M E R C K I N G H E.

Op de Ketterije vande Cajani, en Angelici.

Van dese seght D. Cabeljau in sijn' Catholijcke Waerheydt pag 560. dat sy den naem van kettens hebben moeten draeghen, om dat sy tot de Enghelen seer gheneghen waren, ende een j. der den sijnen aenbadt *Epiphani. Haresi 38. Augustinus Haresi 39.* De Papisten eeren, en dienen alle de goede Enghelen ghelijckelijck, ende een ieder di nt, ende aenbidi si nen eyghen Enghel, die hem bewaert.

Hier is wel te bemercken t'ghene D. Cabeljau seggt in sijn Memory-boeck pag. 257. dat hy/de Caiani, ende de Angelici by een ghevoeght heeft / al hoe wel het verscheyden secten waren / om dat sy in dat een stuck / t'welck hy beooghte / nameelijck / den dienst der Enghelen / over-een stemden. Ick kan wel lijden dat sy samen ghevoeght worden / als over-een stemmende / want soo sal het ghene dat van d'eene gheseyt wort / mede passen op d'andere. Laet ons oock daer by voeghen / de Simonianen, Menandrianen, Valentinianen &c. want dese allegaer en sijn maer eenen strupck.

De questie is hier / of dese secten sijn vooz ketterisch ghehouden gheweest / om dat sy de Enghelen eerden / dienden / ende aentiepen.

Ick

Ich segghe dat neen/maer of dat het **Dupbels** sijn gheleest/ ofte versterde Engheleu; ofte in dien het oprechte Engheleu waren / dat sy de selbe ont-eerden/ ofte de selbe met hare eere soo onmatelijck verhieben/dat sy die meerder maecten als Christum.

D. Cabeljau, seght dat sae: **Du** wie van beyde ghelijck heeft / moeten de **Oudt-baders** uytwijzen / die van dese secten gheschreven hebben.

Ich sal eerst beghinnen van mijn bewijzen. Ich hebbe dan voor eerst ghesepdt / dat het gheene Engheleu en waren / die sy eerden/maer **dupbels**.

Ich neme tot ghetuyghe den **H. Hieronymus** *Epist. ad Algasiam Quest. 10.* Daer hy verklaerende dese woorden Pauli *Coloss. 2. 18.* *Dat u niemant en overheersche in pedericheydt, ende dienst der Engheleu* seght / dat men hier dooz de Engheleu / moet verstaen / de **Afvallighe**, ende onsuivere gheesten: met Hieronymus komt ober een **Rabanus Maurus** *in epist. ad Coloss.* dat is/klær/ende niet wonder / want soo wozt dit woort oock ghenomen *Apocal. 12. v. 9.* daer ghesepdt wozt / dat den draeck is in den afgront ghetwozen / met sijne Engheleu, dat is/met de **dupbels**.

Dit bevestigt den ouden **Tertullianus**, die hykang twee hondert jaren booz de tijden Hieronymi heeft gheleest / in *Apologetico cap. 23.* daer hy seght / dat r'sijnen tijde eenighe waren / die de **dupbels** dienden / en eerden / ende *de Praescript. Heretic. Cap. 37.* noemt hy het dienen der Engheleu, de **Tooverije** van **Simon Magus**. **Du** / de **tooverije** siet eyghentlijck op de **dupbels** / soo ist een klær tecken / dat de **Simonianen** de eerste autheurs van dese twee secten / niet de ware Engheleu / maer de **dupbels** eerden / ende dienden. Dat is de eerste soorte.

Ten tweeden, hebbe ick ghesepdt / dat het versterde Engheleu waren: dat blijkt eben klær als het eerste / uyt **Epiphanius**, die uytzuckelijck seght

Haresi

Heresi 38. vande Caiani, dat sy aenriepen de ghene, die sy versierden, Enghelen te wesen.

Ten derden hebbe ick ghesepdt: (Ghenomen het Enghelen hadden gheweest) dat sy de selve niet en eerden/ maer ont-eerden.

Mijn gheruyghe sal wesen den H Epiphanius/de welke alsoo spreeckt namelijk vande Caiani *Heresi* 38. Een jeder van haer, doende eenigh schelmstuck, ende volbrengende vuyle wercken, ende doende alle soorten van sonden, aenroept den naem van elcken Enghel, ende aen elck van die schrijft hy toe een boos werck van elcke sonde die daer is op der aerden, sijn eyghen werck toe. eyghenende aenden naem van den Enghel, die hy wilt. Ende als sy dit doen, segghen sy: O ghy Enghel, ick ghebruyck uw werck. Ick doen w werck, &c.

Wat dunckt u nu? Is dat de Enghelen gheene oneere aendoen / als men haer aenroept / om alle soorten van sonden / en schelmstucken te doen? als men aen elcken Enghel / eene besondere sonde toeschrijft? als men opentlijck seght dat de sonde het werck vande Enghelen is? Wie hoorde sijn leben / dat dit moet ghenoeemt worden eeren / of te dienen der Enghelen? Ick hebbe dit gepraemt in mijn Staeltje *Pag.* 223. maer D. Cabeljau en heester niet een enckel woozt / op weten te segghen.

Doeght hier noch by / dat Tertullianus, sprekende vande eerste *Nutheurs* van dese Secte / seght / dat sy de Enghelen (indien het nochtans ware Enghelen sijn gheweest) dienden met rooverkonsten. Is dit de Enghelen niet ont-eeren?

Ten vierden, Ghenomen nu / dat sommighe van haer de Enghelen eerden / (ick sal al toegheben wat ick kan / en noch en sal teven wel D. Cabeljau niet konen baten) ick hebbe ghesepdt / dat sy dit soe onmatelijck / ende ongherpindelijck deden / dat sy de Enghelen meer toeschreven als aen Christo selve.

Dit bewijse ick npt het Concilie van Laodicea *Canone* 35. daer ghesepdt wort: Ten is niet behoorlijck, dat de Christenen, de Kercke verlaetende, henen gaen,
ende

ende tot de Enghelen, om grouwelijcke Afgoderije te doen, vergaedinghen maken, ende soo wie aen dese bedeckte afgoderije schuldigh is, die sy vervloect: Want verlatende onsen Heere Iesum Christum, den Sone Godts, hy is ghegaen tot de afgoden. **Soo vinde ick desen Canon in den druck van Ceulen Anno 1551. In de volghende editien staet hy aldus: Ten niet behoerlijk dat de Christenen, de Kercke Godts verlatende, henen gaen, de Enghelen noemen ende vergaedinghen maken t'welck verboden is: Ende soo wie aen dese bedeckte afgoderije schuldigh is, zy vervloect: Want verlatende onsen Heere Iesum Christum, heeft sy selven overghegheven aen de afgoderije. Desen selben Canon heeft D. Cabeljau oock hy ghezacht tot sijn boordeel/ in sijn Memory boeck Pag. 257. maer/ nae sijne ghewoonte/ den selben verhoerende/ ende berispinghende dese woorzen (in de welke de meeste kracht is) Want verlatende onsen Heere Iesum Christum heeft sy selven overghegheven aen de afgoderije.**

Ihu moeten wy sien/hoe dat verlaten van Christus, moet verstaen worden. Dat sal ons segghen Theophylactus schrybende op den brief Pauli tot de Colossensen Cap. 2. v. 18. De ketterg/ seyt hy/seyddden dat het onweerdigh was aen de Majesteit vanden Sone Godts; dat wy door hem souden aengheleyt worden tot den Vader, ende dat het meerder was, als het beraemde aende menschelijcke kleynigheyt: Waerom sy oock seiden: T'is bequamelijker te segghen, dat de Enghelen tot onse aenleydinghe hebben ghedient. Hierom brachten sy in, den dienst der Enghelen, ende maeckten aen de eenvoudighe wijs, dat sy haer hert daer op souden stellen, als op de ghene die ons behouden, ofte saligh ghemaect hadden. Tot hier toe Theophylactus.

Oecumenius, schrybende op de selve plaetse Pauli, sal ons noch wat meer lichtg gheben/sijne woorzen luyden aldus: Daer waren sommighe de welke door de gheveynstheyt van een sebaer ghemoet, verboden toeganck te hebben tot Christum, als of sy sulcx niet weerdigh en waren, ende dat men de Enghelen moest bidden,

den,

den, op dat sy ons soudē aenleyden tot Godt, als of sy de eerste aenleyders gheworden waren.

Doeght hier nu hy / den H. Ioannes Chrysoftomus in Ep. ad Coloss. Daer sijn sommighe, seyt hy / die segghen, dat men niet door Christum moet aengheleyt worden, maer door de Enghelen, ende daerom keeren sy van onder tot boven, al wat van Christus door het bloedt sijns cruys is ghedaen.

Dit altemael seght den H. Paulus selve / met dese dyp woorden : Sy en behouden het hooft niet, dat is / soo den Dordrechtchen Bijbel dit verklaert *Num. 74*. **Sp en houden Iesum Christum niet,** die het hooft vande ghemeente is. **Waerom oock Paulus, in t'lanck ende bzeedt / in den selven brief verhoont / dat Christus het hooft is / ende meerder als de Enghelen / namelijc Cap. I. daer hy seght onder andere:** Alles is in hem ghemaect in den Hemel, ende op der aerden, sienlijke dinghen, ende onsenlijke. T'zy Throonen, T'zy Heerschappijen, t'zy Prins dommen, t'zy Krachren, alles is door hem, ende in hem gheschepen, ende hy is voor al, ende alles bestaet in hem, ende hy is het hooft van t'lichaem der ghemeente. **Die ketterg hielden meer vande Enghelen / als van Christus, neen seght Paulus: Christus is meerder als de Enghelen &c. Sp en behielden het hooft vande ghemeente niet dat is Christum; Paulus seyt / Christus is het hooft van de Ghemeente.**

Du laet ick staen / dat veel Out-baders van soodanighe secten segghen / het welck oock van Epiphanius wort toeghe-egghent aen de Angelici, dat sy daerom de Enghelen erden / om dat sy meyn- den / dat de wereldt niet van Godt / maer van haer was gheschepen. Andere / dat sy volghens de Philosophie van Plato, de Enghelen hielden vooz mindere goden / vervolghens haer de selve eere betwefen die Godt alleen toekomt. Andere / dat sy haer selven uytgaven vooz Enghels / dat is / vooz boden Godt / ende vooz sulckx wilden ghe-eeri worden: Andere / dat sy haere leeringhe noemden / de Religie der Enghelen / als wesen- de /

de /

de / dooz de handen der Engheleu / ghegheben
oy den bergh Sinai.

Laet ons nu eens / een kort begriip maken
van al het boozgaende / om te sien / hoe los dat
D. Cabeljau heeft boozt ghegaen / als hy ons ver-
gheleken heeft by de Enghel-dienaers / die alle-
gaer eenen scrupck sijn van Simon Magus, soo als
de Out-baders / ende andere veel schrybers be-
mercken.

Hieronymus, ende Rabanus, segghen dat sommi-
ghe van haer de duyvels dienden / t'selbe gheeft
doek te kennen den ouden Tertullianus, als hy
seght / dat sy in dese hare diensten omghinghen
met toover-konsten. Ick en hope immers niet dat
D. Cabeljau dit sal op ons konen passen.

Den H. Epiphanius thoont met klare woorzen
dat de Caiani, de Engheleu oneere aen deden / als
sy haer te hulpe riepen om sonden te doen / ja
opentlijk seyden / dat hare sonden / het werck
vande Engheleu was.

Hoe sullen wy hier ghelijckenisse konen bin-
den / tusschen twee dinghen / die gantschelijck te-
ghen malkanderen stryden? dat is / tusschen ee-
ren / ende onteeren / want die ketters onteerden
de Engheleu / ende wy eerense / soo D. Cabeljau
selve bekeert / segghende: De Papisten eeren de goede
Engheleu: wy bekenment / maer niemant kan seg-
ghen / dat wijsse oneere aen doen.

Den selven Epiphanius seyt / dat sy versierde
Engheleu aentsepen / dit en past mede op ons
niet.

Het Concillie van Laodicea, seyd dat die En-
ghel-dienaers / Christum versietten / dat is / soo als
wy nyt Theophylacto bespeuren / dat sy ontlaer-
digh hielden aen sijne Majesteit onsen middelact
te wesen / stellende de Engheleu alleen tot midde-
laers / saligmakers / ofte behouders.

Dit srijt immers opentlijk teghen de ghe-
meene ghewoonte der Roomsche Kercke / die alle
hare ghebeden sluyt met dese woorzen: Door on-

sen Heere Iesum Christum, die met den Vader leeft, ende heerschapt in eeuwen der eeuwen.

Ofte soo Oecumenius seydt / sy verboden tot Christum toegaenck te hebben / ofte soo Chrysoctomus seydt van sijne tijden / sy leerden / dat men niet dooz Christum, maer dooz de Enghelen alleen moest aenghelept worden tot den Vader. Waer hebben wy opt of soodanigh verbodt ghedaen / of soodanighe leerdinghe nptghestropt / dat men tot de Enghelen MOET gaen?

Verhalven waer hebben wy opt de Enghelen ghe-eert / om dat wy meynen dat de werelt van haer was gheschapen soo Epiphanius seydt van de Angelici? ofte om dat wy se hielden booz mindere goden? ofte waer hebben wy ons opt nptghegeben booz Enghels? ofte wanneer hebben wy onse Keligte ghenoeent / de Keligte der Enghelen / om dat sy dooz hare handen was ghegeben op den berg Sinai? Soo en isser dan niet meer schijn om ons te verghelijcken by eenighe van dese ketterz / alsser schijnbaerheyt is van wit / swart te maken.

Indien wy D. Cabeljau seght / dat hy alleen wil spreken van de Angelici, ende Caiani, verholghens dat hy sich de andere Secten niet aen en treckt.

Ick antwoorde / dat / en dese twee / ende de Cerinthianen, en Saturnianen, en Menandrianen, en meer sulck ghespuyt / haren groutweljcken Enghel-dienst allegaer afgheleent hadden van Simon Magus, die van de Out-vaders den eersten Nuthen wort ghestelt van dese ketterije / verholghens die de eene bestrijdt / moet sich oock stellen teghen de andere / als eenen quaden boom / npt eenen quaden struyck.

Wel aen nu D. Cabeljau, ghy hebt mijne bewijzen / om u' overtuyghen van valscheydt; stelt nu de utwe daer tegen om u te verjchoonen.

Ick binde in sijn Memory-boeck Pag. 257. dat hy niet meer en heeft tot sijne betweringhe als die
uys.

uptbluchten / maer allegaer of valsch / ofte van gheender weerde.

Voor eerst seyt hy / dat Epiphanius vande Caiari sou spreken in't ghemeen dat sy de Enghelen aenbadden : Wy hebben de woorden Epiphanijs ghehoort / die heel anders luyden / naemelyck dat sy de Enghelen aenriepen / om haer ter hulpe te komen in alle hare sonden / ende schelm-stucken / die sy bedreben Ick vzaeghe noch eens / is dit de Enghelen aenbidden ? is dit in't ghemeen gheseydt / dat sy de Enghelen eerden ? Indien ick D. Cabeljau berispte over het schryven van boecken / met de welke hy de Gemeente bedrieght / is dit in't ghemeen berispen het schryven van boecken ? Ick sie jemant ghelt uptgheben / om een ander te doen vermoorden / ick berispe hem daer over / is dat berispen / het uptgheben van ghelt in't ghemeen ? wat monsterg van redenugghen sijn dit ? Die hoorde opt sijn leven soo een ghevolgh ?

Ten tweeden neemt D. Cabeljau sijn uptblucht op het segghen van Augustinus, de welke niet anders en seyt / als : De *Angelici* waren gheneghen tot den dienst der Enghelen, vande welke Epiphanius ghetuyght, dat sy nu gantschelijck besweken sijn.

Ick hebbe in mijn Staeltje gheseyt pag. 217. Dat Augustinus hier kort afscheyt / om dat hy wel wist dat Epiphanius hier van / vzeeder hadde ghehandelt : Dienvolghens dat men van Epiphanius vzaeghen moest / hoedanigh dese ketterije gheweest was.

Meen / seght D. Cabeljau, de reden eyscht, dat men hier van Epiphanius moet gaen nae Augustinus.

Ick thoone dat de reden / dit niet en bereyscht / maer contrarie.

Ten eersten, om dat Epiphanius onder van tijd is als Augustinus.

Ten tweeden, Augustinus selve sendt ons tot Epiphanium, wanneer hy den selven citeert / waerom dan niet van Augustino tot Epiphanium ghegaen ?

Ten

Ten derden, al hoe wel Epiphanius niet seker en weet te segghen / waerom dat dese ketterij den naem hebben ghekregen van Angelici, soo ist nochtans dat hy klaer te kennen gheeft wat haer ghevoelen was aengaende de Enghelen / te weten / dat sy seiden / dat de werelt vande Enghels ghemaect was, ende dat sy haer roemden te wesen als Enghels. Of sy nu / seyt Epiphanius / om de eerste oorzaak / ofte om de tweede / ofte oock om t'lant- schap / daer sy eerst sijn opgekomen Angelici worden ghenoemt / ick en kan't niet wel segghen; hy en twijfelt aen haer ghevoelen niet / maer hy twijfelt alleen / of sy om het een / ofte het ander ghevoelen / den naem hebben ghekregen van Angelici. Hier op soo komt Augustinus ende slaeter eenen slach in / ende maecht hier van een kozt opwerp / segghende : De *Angelici* waren gheneghen tot den dienst der Enghelen, ende citeert daer benesfens Epiphanium : als of hy seide : Epiphanius, en weet niet te segghen / om wat oorzaak dat dese ketterij Angelici sijn ghenoemt gheweest / maer blijckt npt hem / dat sy gheneghen waren tot den dienst der Enghelen, ofte om dat sy meynen dat de werelt vande Enghels ghemaect was / ofte om dat sy haer roemden te wesen als Enghels. Ofte soo Augustinus dit niet en heeft willen seg- ghen / maer enckelijck de daer selve berispen / sonder d'omstandigheden aen te sien van Epipha- nius ; Soo en heeft hy dan gheen kozt begriip ghe- maect van Epiphanius, maer op sijn eyghen handt dese ketterije boozghestelt : Du bekeni mi D. Cabeljan selve / dat Augustinus een kozt begriip heeft ghemaect / ende t'is oock seker dat hy sich beroept op Epiphanium : Ergo t'is seker dat hy van dese ketterije wilt spreken in t'kozt / eben als Epiphanius vande selve hadde ghesproken wat breeder / maer Epiphanius, en hadde in de Angelici niet berispt het enckel dienen der Enghelen / maer het dienen der Enghelen met dit oogh-merck / ofte om dat de werelt van haer gemaeckt was / ofte om dat

dat die ketters haer roemden te wesen als Engels: Ergo van gelijcken Augustinus, verbolghens moet het op Epiphanium oprukomen.

Du dan/de wijle Epiphanius, en Augustinus gelijck spreken / den eenen in'tkozt / den anderen wat breeder / wat boozdeel kan D. Cabeljau upt haer hebben / om te berispen onsen dienst die wy doen aen de Enghelen: ghemerckt dat noch Epiphanius, noch Augustinus sprekende upt den mont Epiphaniij, soo hy selve seyd (en D. Cabeljau mede bekennt) in dese ketters berispen het dienen der Enghelen / in t'ghemeen ghesproken / maer het dienen der Enghelen / als scheppers des wereltds / ofte als of de ghene die haer dienden / selve Enghelen waren: t'welck ons noyt in den sin is gekomen: Ergo gheene ghelijckenisse.

Wisschien sal my D. Cabeljau segghen / dat men niet de omstandigheden / maer de daet selve moet aensien.

Wel aen / ick sal hem met sijn eyggen munte betalen. De booznaemste schryber van sijn ghesintheit / als oock den Dordrechtchen Bijbel op Exodi 32. 5. Num. 10. houden staende / dat Aaron, ende de Isracliten, dooz het gulden kalf den waren Godt hebben willen eeren; sy sijn hier ober berispt / ende ghestrafst gheweest: Hoe dat? is het dan quaet Godt te eeren: de daet selve en is niet quaet / maer de omstandigheden ende wijse / met de welke sy dit deden / was quaet: ghelijck men dan upt dese ongherijnde wijse van Godt te eeren / niet besuyten en magh / dat het eeren Godts in t'ghemeen / ongherijnt is / alsoo en maghmen upt de ongherijnde maniere van Enghelen te dienen / die by de Angelici, wiert ghepleeght / niet besuyten / dat het dienen der Enghelen in t'ghemeen / ongherijnt is / soo blijven wy dan in onse bypheit van eenighen dienst te doen aende Enghelen / namelijk die op een wijse gheschiedt / heel contrarie aen de ketters.

De derde / ende leste uytvlucht / die D. Cabeljau neemt /

neemt / om sich te verschoonen / is Theodoretus, die alsoo spreekt : Die de wet verdedighen, sochten haer te verleyden om de Enghelen te dienen, segghende, dat de wet door haer ghegheven was, welke foute seer lanck in Phrygien, ende Pisidien is overghebleven: Weshalven de Synodus, die tot Laodicea de hooft-stadt van Phrygien, r'samen ghekomen is, met een expresse wet verboden heeft de Enghelen aen te roepen &c.

Noteert hier wel / dat dese ketterij / de heele Joodsche Wet boorzonden / de welke sy seyden van de Engelen gegeven te sijn / ende dat hare wet / soo Paulus die noemt / de Religie der Enghelen was / waerom sy oock de Enghelen wilden ghedient hebben / en aengheroepen:

De vraghe is / of dit dienen / ende aentoeppen der Enghelen / in't ghemeen ghesproken / hier berisyt wort van Theodoretus ? D. Cabeljau wil segghen dat ja: Maer nyt de woorden van Theodoretus blijktt klaer dat neen. Want;

Ten eersten hy seyd / dat dit dienen der Enghelen was aenghenomen onder dese secte / om de Joodsche wet booz te staen; is dit spreken van het dienen der Enghelen in het ghemeen?

Ten tweeden. Hy beroept sich op het Concilie van Laodicea, het welke een verbodt heeft ghedaen / niet vande Enghelen te dienen / in het ghemeen / ofte absolutelyck / soo wy boven nyt dat selbe Concilie ghehoort hebben / maer van de Enghelen te dienen als onse eenighe middelaelg / met het upsluyten van Christus, segghende / (ghelyck Chrysofomus ghetuygh) dat men niet dooz Christum, maer dooz de Enghelen alleen moest aenghelept worden tot Godt; jaer verstaende wel expresselyck (soo als Oecumenius seght) toegaenck te nemen tot Christum. Soodanigh dienen der Enghelen is niet recht vande Daders / ende Concilie van Laodicea, booz ketterisch ghesonden gheweest / als strydende reghelrecht tegen Schryfture : Maer wat raecht ons soo een ongherijnt dienen der Enghelen ? ofte wan-

neer sijn wy in soo eene onbetamelijckheyt plichtigh gheweest?

By soo verre D. Cabeljau sijn ondt lieken wil singhen / ende eben wel noch eens segghen / dat wy aen dese ketter's ghelijck sijn ten deele / om de daer selve.

Ick segghe dat dese ketter's niet om de daer in t'ghemeen sijn veroordeelt gheweest / maer om die besondere daer / met de welke sy de Engheleerden als hare eenighe middelaers / met het uyt-snyten van Christus, ende verboden van tot hem onsen toeganch te nemen ; dit en past gheensins op ons / soo blijft van D. Cabeljau ontrouwigh als hy ons by dese vooznoemde ketter's wil vergelijcken.

Blijft oock ontrouwigh / als hy Epiphanio toeschrijft / als of hy seyde / dat de Caiani de Engheleu aenbaden / daer men klaer uyt sijne woorden kan sien / dat sy de Engheleu onteerden / Soo wy hoven berhoont hebben / ende oock in ons Staeltje ghesepdt / maer van D. Cabeljau is onbeantwoort ghelaten.

I. AEN-MERCKINGHE.

Op de ketterije der Collyridianen.

Hier thoont D. Cabeljau in sijn Memory-boeck, Pag. 258. dat ick hem op den teen hebbe ghetreden / om dat ick hem in mijn Staeltje betweten hebbe / dat hy Epiphanium tot d'ymael toe valschelijck hadde doen spreken. Ten is met roepen niet te doen, sepdit hy / de stucken moeten t'uyt-wijzen.

Dit segghe ick mede / ende ontkenne / dat ick gheroepen hebbe / maer wel met de stucken selve betweten.

Den H Epiphanius, die dese ketterije vande Collyri-

Collyri-

Collyridianen beschrijft / moet onsen scheidtman wesen.

D. Cabeljau in de Catholijcke Waerheyt Pag. 560. wilt hebben dat Epiphanius de Collyridianen veroordeelt als ketteren, om dat sy Mariam religieuselijck dienden, ende aenbaden. sonder meer.

Ende ick segghe dat Epiphanius, selfs niet ghebroomt heeft / haer te berispen over het Religieuselijck dienen vande D. Maghet / maer alleen over t'aenbidden. Want het woort Aenbidden, ten opsichte van Maria binde ick seer dichtwils by hem / met berispinghe / maer het woort Eeren, of religieuselijck dienen, ten opsichte vande selve D. Maghet en binde ick niet anders / als met approbatione / en recommandatione des selfs.

Ick weet wel dat D. Cabeljau sal segghen / gheleijck hy oock doet / in sijn Memoiry boeck Pag. 258. dat den H. Epiphanius gheen onderschepten heeft ghemaect tusschen Aenbidden ende religieuselijck dienen, maer dat hy dit neemt al vooreen dingh / verholghens / wanneer hy het Aenbidden van Maria, in de Collyridianen berispt / dat hy berispt het religieuselijck dienen.

Doch om wederom niet te disputeren vande woorden alleen : soo segghe ick dat alle Aenbiddinghe, t'samen Religieusen dienst is / maer ter contrarief / alle Religieusen dienst, en is gheen Aenbiddinghe (ghelijck alle mensch wel een dier is / maer alle dier en is gheen mensch) want doore Aenbiddinghe, eyghentlijck sprekende / verstaen wy / de opperste ere die Godt alleen toekomt / ende doore Religieusen dienst, verstaen wy eene mindere ere / die oock aende Heplighen betwisen magh worden.

Dit noemt D. Cabeljau, eene dwaese inbeeldinghe ende seght / dat Epiphanius, gheene kennisse ghehadt heeft van dese Paepsche distinctie, tusschen twee, ofte drierley religieuse diensten, en aenbiddinghen, en dat dir niemant bewijfen en sal.

Heeft Epiphanius gheen onderschept ghemacck

maecht tusschen aenbidden, ende religieuselijk dienen.

Soude dit niemant konen bewijzen? Laet ons sien.

D. Cabeljan bekennt selve in de Catholijcke Waerheyt Pag. 547. dat Epiphanius, de H. Maghet Mariam wilt ghe-eert hebben / maer niet Aenbeden, de woorden van Epiphanius legghen soo klaar als den middagh: Laet Maria, seydt hy / in eeren sijn, maer niemant en aenbidde Mariam. Dit selve bekennt D. Cabeljan in sijn Memory boeck Pag. 258.

Isst jemant soo dom / ofte verduyfster van verstant / die niet en siet / dat Epiphanius hier onderscheyt maecht tusschen Eeren, ende Aenbidden?

Wy sien wel, seght D. Cabeljan, dat Epiphanius onderscheyt maect tusschen jemant in eeren houden, ende aenbidden. zinde het eerste eene actie van burgherlijke beleeftheyt, het ander een werck van Godts dienstigheyt. Maer niet dat hy tweederley aenbiddinghe toelaet, een minder, die oock aen Maria mocht werden opghedraghen, ende een meerder die Godt alleen toebehoort.

Dit is immers eene grondeloose / sae i wase inbeeldinghe van Partije, dat alle Eere buyten die / de welcke aen Godt wort betwisen / maer burghertijck is. Epiphanius wilt Mariam ghe-eert hebben / dat en kan niemant loochenen / D. Cabeljan, voeghter hy / burgherlijk, hem sal belieben my aen te wijzen / waer dat Epiphanius soo spreekt / ofte waer dat hy dit woordken Burgherlijk heeft ghebruyckt: seght hy / dat het niet van noode is / dat hy die updruckelijck segghe / maer dat het ghenoech is / dat men dit dooz consequentie npt hem kan trecken; wat consequentie sal dit anders wesen / als die ghefondeert wordt op die verkeerde inbeeldinghe / dat alle eere burghertijck is / behalven die / die men Godt schuldigh is: hoorwaer een lof / ende dwaes fundament / verhalven soo sal my D. Cabeljan, oock dooz consequentie

quente/thoonen/ dat Epiphanius, Mariam met gheene andere eere en wilt achtervolght hebben / als met burgherlijcke, ick verghebe hem de konste.

In teghendeel / ick berhoone dat Epiphanius spreeckt van eere die meerder als burgherlijck is.

Ghelijck D. Cabeljau my bekent dat Epiphanius Mariam wilt ghe-eert hebben / soo moet hy my oock bekenen / dat hy de selbe wilt ghe-eert hebben om dat sy niet alleen hepligh was / maes oock hepligher dan andere. Dit sullen sijne eyghen woorzen uptwijzen.

Ten eersten, seyd hy / Het lichaem van Maria was Heyligh.

Ten tweeden: Godt heeft begeert dat Maria wat heylighs sou welen.

Ten derden: Maria is heyligh.

Ten vierden, Thecla is seer heyligh, Maria noch heyligher.

Ten lesten: Maria is alderbeste, ende heyligh, ende alderweerdighste in eere ghehouden te worden.

Verhalven / soo bekent my D. Cabeljau in de Catholijcke Waerheit Pag. 547. dat Epiphanius de H. Maghet stelt boven Theclam, als meerder eere weerdigh van weggen de dispensatie der verborghenthey.

Wy hebben dan upt de klare woorzen van Epiphanius, ende de ronde bekenenisse van D. Cabeljau. dat de H. Maghet Maria, eere weerdigh is / om dat sy hepligh is / sae hepligher als Thecla.

Du sijn hier twee stucken / soo seker / dat men se D. Cabeljau niet ontkennen en kan / sonder te stryden teghen de klare experientie / ende het alghemeen gheboelen vande heele werelddt.

Voor eerst, en kan hy my niet ontkennen / dat de heplighhejdt / sae verhevender heplighhejdt als van andere / eene boven-natuerlijcke sake is / ende niet burgherlijck; dat is het gheboelen van alle ghesonde verstanden.

Ten tweeden: Doet hy my bekennen dat de eere soodanigh is / als het princepale boozwozpsel is / om het welke jemant ghe-eert wort.

Indien hy dit loochent / soo strydt hy teghen de experientie / want die leert ons / dat het verscheyden soozten van eeren sijn onder de menschen / meerder / of minder naer abenant van't boozwozpsel om het welke jemant ghe-eert wert. Siet het booz de ooghen. Niemant en kan ontkennen of de eere die men een Koninck bewijst is meerder / ende van een anderen sacht / als die men berhoont aen een ghemeen burgher: hoe dat / ofte waerom: om gheene andere reden / als om het boozwozpsel; jemant die een Koninck eert / stelt sich booz / sijne Konincklijcke Majesteit / ende weerdigheyt / daerom eert hy hem / ende alsoo wort die eere Konincklijck. Maer die een ghemeen burgher eert / die stelt sich booz een minder boozwozpsel van sijne conditie hoedanigh die sonde moghen wesen / ende soo wert die eere inlander als die vanden Coninck ter oorsake vande princepale beweegh-reden / of boozwozpsel.

Wel aen / wat reden / ofte wat boozwozpsel stelt ons Epiphanius booz / om de welke hy Maria wilt ghe-eert hebben? hare heyligheyt / want hy noemtse tot hysmael / Heyligh; hare weerdigheyt van te wesen de Moeder Godts / ende daer op seydt hy: Dat Maria ghe-eert werde: Laet Maria in eeren sijn: S'is alderweerdighste in eere ghehouden te worden. *D. Cabeljan* bekenet oock met Epiphanius dat sy eere weerdigh is / om dat sy heyligher is / als Thecla, ende van wegghen de dispensatie der verborghenheyt. Dat is / om het ontfangen ende haren vanden Sone Godts: soo Epiphanius daer by boeght.

Hier upt make ick nu dan mijn besuyt / dat Epiphanius / een eere aen de *H. Maghet* wilt berhoont hebben / meerder als burgherlijcke.

Chlijck booz de oogh / dat de eere soodanigh is / als het princepale boozwozpsel is / dat men sich boozstelt in eeren.

Maer

Maer het voorwozpsel om het welck Epiphanius, Mariam wilt ghe-eert hebben / is meerder als burgherlijck / want t'sijn hoven-natuerlijck dinghen / die gheen ghemenschap en hebben met t'burgherlijck / te weten / de Heyligheyt, ende weerdigheyt van Godts Moeder te sijn;

Ergo de eere die Epiphanius wilt aen Maria betwessen hebben is meerder als burgherlijck.

Bzaeght ghy my / haedanigh die eere is; ick en wil niet disputieren van enckele woorden: Moetste Religieuse eere, of gheestelijke eere, of boven-natuerlijke eere, al soo ghy wilt: 't is my ghenoech dat ick D. Cabeljau overtuyghyt hebbe dat Epiphanius Mariam wilt ghe-eert hebben met meerdere eere / als met burgherlijcke; dien-bolghens dat hy onderschept heeft ghewacekt / niet alleen tusschen burgherlijcke eere / ende eere die Godt alleen toebehoort / maer oock tusschen eene eere die in t'midden is / meerder als burgherlijcke / minder als goddelijcke / met de welcke hy oock de H. Maghet wilt achterbolghen hebben / ter oorzake van hare heyligheyt, ende de dispensatie der verborghentheyt.

Spult my bzaeghen: Waer over heeft dan Epiphanius de Collyridianen heruyt / ofte veroordeelt als ketterij / aengaende den dienst die sy deden aen Maria?

Ick antwoorde om d'p oorzaken. De eerste, om dat sy meynden dat de H. Maghet eene goddelijcke nature hadde. De tweede, om dat sy haer met die eere achterbolghden die Godt alleen toebehoort / dat is / met Sacrificien. De derde. Om dat dese Sacrificien in t'openbaer ghedaen werden van vrouwen / als Priesters.

Hoozt de eyghen woorden van Epiphanius, de welcke hy stelt bykans op t'eynde van het Capitittel / als wesende een hozt begriyp van alle wat hy te vozen ghesepdt hadde: Het eeuwigh Woort, seyd hy / heeft een lichaem aenghetrocken, ghenomen uyt de Maeght, daerom nochtans niet, om dat

hy haer soude overfetten tot eene goddelijcke nature, ende conditie; noch, om dat men Sacrificie soude offeren in haren name, noch, om dat de vrouwen tot Priesters souden ghestelt worden.

Siet ghy wel dat de berispinghe / ende veroordeelinghe van Epiphanius valt op dese dzy boozghemelde stucken?

Belieft u dit noch klaerder te sien hoorz een kozt begriyp vanden heelen discours van Epiphanius. Hy deylt sijnen discours in dzy deelen / elck deel passende op de dzy dwaelinghen van dese ketters / bewijssende met schrifture / ende andersins / dat sy namelijk in dese dzy stucken dwaelden.

Voor eerst, als hy gheseydt hadde / dat dese ketterij gheene andere autheurs en hadde als **Brouwen** / ende rene waerschouwinghe ghemaeckt / dat niemant sich en soude laten verleyden / ende bedrieghen van vrouwen / soo gaet hy in sijn eerste deel ende tweede / in t'lanck / ende breekt bewijsen / dat het de vrouwen niet toe en komt het Priesterslijck ampt te bedienen noch Sacrificien te doen. Noyt, seyd hy / soo lanck als de ereldt ghestaen heeft, en heeft eenighe vrouwe bedient het Priesterslijck ampt. Wy lesen wel dat Abel, Cain, Enoch, Noe, Abraham, Melchisedech, Isaac, Jacob, de kinderen van Levi, Moyses, Aaron, ende sijne zonen, Eleazar, Phinees, Ithamar, Achitob, de Coriten, Gersoniten, ende Merariten, Heli, Chelcias, Buzi, Iesus de hooghpriester, ende Esdras, hebben sacrificien ghedaen, maer nergens en leestmen dat oyt vrouwe het Priesterslijck ampt soude bedient hebben.

Doorders bewijst hy dit opt het nieuwe Testament: Indien, seyd hy / het Priestersdom aen vrouwen bevolen was, ofte dat het de vrouwen gheoorloft waer eenighen dienst te doen in de Kercke, dat moest namelijk toe betrouwt worden aen Maria. Ten heeft Go it niet beliest. Iae self, en heeft gheene macht ontfanghen om te doopen: Zacharias de vader van Ioannes is Priester geweest, Hier nae, Petrus, Andreas, Iacobus, Ioannes, Philip-

pus,

pus, Bartholomæus, Thadæus, Jacobus Alphæi, Judas, Simon, ende Matthias, zi n allegaer Apostelen ghestelt, ende hebben de heele werelt door, het H Ampt des Euangeliums bedient, met Paulus, ende Barnabas, en andere. Ende de selve zijn de Autheurs der mysterien, met Jacobus den broeder des Heeren: van den welcken, ende van de andere, die wy gheseyt hebben, de successien van Bisschoppen en Priesters, in't huys Godts, zijn vast ghestelt. Ende men leest niet datter eenighe vrouwe daer toe verkoren is. Philippus den Euangelist hadde vier dochters, die wel Prophetessen waren, maer gheene Priesters &c.

Den middagh en is soo claer niet/als het claer is / dat Epiphanius, sich betweirende met soo vele ghetuyghenissen vande Schysure / dese Secte veroordeelt als ketterisch / om dat sy by haer/ reghen de Schysure / de vrouwen aen-namen het ampt des Priesterdoms/ende Sacrificien deden. D Cabeljau in sijn Memory-boeck pag 258 bekent oock/dat sy in't eerste berispelijck war: het twee- de en kan hy niet loochenen / want 't is het ghevoelen van alle natien / ende van't beghinsel des wereldts gheveest/dat men niemant 't Sacrificie magh opdragen als Godt alleen. 't is seker dat wy noyt sedt sulchs ghedaen hebben / dat is/ noyt Sacrificien ghedaen aen Maria, noyt vrouwen ghebruyckt tot het Priesterlijck ampt. Soo is dan oock seker/dat wy in dese twee deelen niet ghelijck zijn aen de Collyridianen.

Alleen dient hier bemerckt / in't vooz-hy gaen/ dat Epiphanius de twaelf Apostelen stelt in den Rangh der Priesteren van't nieuw Testament/ ende soo hy wilde bewijsen/dat niemant Sacrificie magh doen als mans / soo seght hy samen/ dat d'Apostelen hebben Sacrificie ghedaen. Nu laet ick D. Cabeljau eens dencken/hoe ghelijck dat de Ghereformeerde zijn aen d'Apostelen/die noch Priesters en hebben / noch Sacrificie/ noch successie van Bisschoppen.

Ick come tot het derde deel van't discours Epiphanijs: in't welck hy bewijst/dat de H. Maeght gheen

gheen Godt is / nochigheene goddelijcke nature heeft / tot dien eynde probeert hy voer uyt / dat het een puer sechepel is / doch verhevender als andere.

Al-hoe-wel, seyd hy / dat Maria een uytghelesen, ende uytnemende Vat is, 'tis nochtans eene vrouwe, ende yande selve nature met andere, al-hoe-wel sy, ende nae de siele, ende naer het lichaem met de aldermeeste eeren voor-komen is, even als de lichamen van andere Heylighen, oft indien ick iedt seyde dat meerder is tot glorie en luyfter, Ghelijck Elias, Joannes, ende de alder-heylichste Thecla, aen de welke nochtans Maria verre moet voor-ghefelt worden, om die hemeische verborghentheydt, de welke in haren buyck is volbracht.

Daer naer seyd hy: Hare ouders hebben haer verkregen met ghebeden, soo nochtans dat sy inde gheboorte vande selve conditie is gheweest met andere menschen. Ende al-hoe-wel inde historie van *Maria* verhaelt wordt, door overleveringhe, dat aen haren Vader *Ioachim*, van Godts weggen, in de woestijne ghebodtschapt is, dat sijne vrouwe ontfanghen hadde; dit en is nochtans soo niet te nemen, oft dit gheschiedt ware sonder versaminghe des houwelijcks, oft des mans,

Doorders seyd hy: 'Ten kan niet gheschieden, dat iemandt geboren werde, teghen de ghemeyne nature der menschen, dat quam eenen alleen toe, te weten, *Christus*.

Ten anderen seyd hy: Maria en is gheenen Godt gheweest; sy en is niet overgheset tot een goddelijck wesen, oft conditie,

Hy moet blindt zijn / die hier niet en siet dat *Epiphanius* bewijst / dat *Maria* gheenen Godt is / maer een enckel sechepel / doch verhevender / ende uytnemender als andere.

Ick vraghe nu van *D. Cabeljau*, oft hy soud' duiven loochenen / dat de *Collyridianen* gheloofden dat *Maria* Godt was / ende daerom als Godt moest ghedient worden?

Niemandt, seyd hy in sijn Catholijcke Waerheydt pag 545. sal dat kunnen bewijsen, *Epiphanius* en spreekt daer

daer niet een woordt van, dat sy dit, oft dat van de nature Mariae gheloofden, jae hy presupponeert in alle sijne redenen, dat sy haer herkenden een bloodt schepsel te zijn.

Dit is immers opentlijck ghebeufelt.
 Seght ghy / D. Cabeljau, dat niemant en sal konnen bewijfen / dat de Collyridianen gheloofden dat Maria Godt was? oft ick u antwoorde / dat het gheene bewijfen van doen heeft? moet men bewijfen dat de Sonne schijnt inden middagh? och neen: want de sake wijst haer selven upt: Al eben claer is't / upt Epiphanijs gantschen discours / dat dese kettere gheloofden / dat Maria Godt was / ende daerom / als Godt moest ghedient worden. Ick beroep' u / ende den onpartijdighen Leset / op sijne bloote / ende enckele woorden.

Seght Epiphanius niet opentlijck / dat sy Sacrificie deden aen Maria? soudt ghy dat durven loochenen? leest de boven ghestelde woorden van sijn eerste ende tweede deel / daer hy de bzoutwen expresselijck hier ober berispt. Wilt ghy stryden teghen het alghemeyn ghevoelen van alle natiën / die daer opt zijn gheweest inde werelt / ende noch zijn? wilt ghy de Schrifure verloochenen? ick hope dat neen / soo en kont ghy dan niet loochenen / dat het Sacrificie Godt alleen toekomt / ende niemant anders? als dan de Collyridianen, hebben Sacrificie ghedaen aen Maria, hebben sy niet met der daet selve ghetooont / dat sy Maria hielden boozen Godt / ghemerckt sy haer achterbolghden met die eere / dat is / met Sacrificie / welck Godt alleen toekomt?

Ten tweeden, seght Epiphanius niet met clare woorden / dat Maria gheen Godt is, dat sy niet overgheset is tot een goddelijk wesen, ende conditie? Hoe quam dit hier te propooste / indien die kettere niet ghelooft hadden / dat Maria Godt was? souden sy niet datelijck aen Epiphanius hebben konnen antwoorden: Wy en ghelooven niet dat Maria Godt is / waerom seght ghy ons dan / dat sy gheen Godt is / oft dat sy niet verheben is tot de goddelijcke

lycke nature? hoe komt dat hier te woposte?

Ten derden, probeert Epiphanius niet / dat Maria gheenen Godt is / als hy berhoont dat sy een schepsel is? waer toe dienen alle dese bewijfen/ indien sy niet en gheloofden dat Maria Godt was?

Ten vierden, wat noodt te bewijfen (soo als Epiphanius doet/ende met *Schryfture*/ende met d'histozie Mariae, ende met de reden) dat sy een euckel schepsel is / indien (ghelyck D. Cabeljau seght) de Collyridianen haer herkenden vooz een bloodt schepsel? wat dwaeshepdt waer dat / te bewijfen in't langh ende breekt / 'tghene sy metter daet gheloofden / ende aen-naemen? hoe kan D. Cabeljau segghen / dat Epiphanius presupponeert in alle sijn reden/dat dese ketterg de *H. Maghet* herkenden vooz een bloodt schepsel / daet hy uytbruckelijck seyd / darter sommighe in doringhen waren gheraect, dooz de woorden die den Enghel aen Joachim hadde gheseydt: Siet uwe huysvrouw' heeft ontfanghen in haren buyck, meynende/soo Epiphanius daer by voeght: dat *Maria* teghen de ghemeyne nature der menschen gheboren was, verbolghens dat sy meer was als een euckel / ende bloodt schepsel. Dit was de doringhe vande Collyridianen, hoe kan dan D. Cabeljau segghen / dat sy de *H. Maghet* herkenden een bloodt schepsel te zyn? Hoe kan hy segghen dat niemant bewijfen en sal dat dese ketterg *Mariam* hielden vooz Godt? Dat hy lese de woorden vanden selven Epiphanius *Heresis* 78. dan sal hy sy-selven soo oبرتupghit binden / dat hy niet een euckel wooydt en sal durben kicken: Wy hebben, seyd hy/ verstaen eene sake die verwonderens weer digh is, te weten, dat sommighe, 'tghene aengact de alderh. Maghet, soo dwaes zijn gheworden, dat sy haer aen ons hebben willen opdringhen voor zenen Godt ende spreken van haer als uyt sinnighe: want sy segghen dat sommighe vrouwkens in Arabien, daer sy van Thracien waren ghekomen, dese nieuwe leeringhe hebben versiert, soo dat se inden naem, ende ter eeren vande Maghet, Sacrificie doende eenen platten koeck offeren,
ende

ende vergaderinghen houden : In den naem , segghe ick , vande alderh. Maghet, zijnde alle mate te buyten ghegaen, hebben sy eene sake aenghegaen goddeloos , ende injuricus aen Godt , te weten , Sacrificien ghedaen door vrouwen.

Seght nu noch D. Cabeljau , dat dese ketterg Mariam niet en hielden booz Godt / ende dat niemant dit sal konnen bewijfen. Wat middel om u hier te verschonnen ? Ghy sult my misschien seggen / dat Epiphanius hier niet en spreekt vande Collyridianen, maer van andere ketterg. Te verghesg soeckt ghy die uytblucht / lees Epiphanium *Heresi* 79. daer hy handelt vande Collyridianen, daer sult ghy vinden / dat hy selve bekent / dat hy op dese plaetse / van my boven byghebracht / handelt niet van andere ketterg / maer vande Collyridianen selve. Hoozt sijne woorden : Nae die voorgaende ketterije, is ons onlanghs noch een ter ooren ghekomen, vande welcke wy een weynigh te voren (*Nota*) ghewach maecken in dien brief, (Nota, dat hy't verhael vande boozgaende ketterije der Antidicomarianiten oock eenen byes noemt / als hy van haer handelt in't besonder) in dien brief dan, den welcken wy gheschreven hebben vande salige Maghet, naer Arabien: Want dese ketterije van Thracien, ende het Opper-sythien, in Arabien sich verbreydt hebbende, is tot onse ooren ghekomen.

Item daer naer : Wy hebben een weynigh daer van ghedisputeert in dien brief die wy hebben gheschreven naer Arabien, maer nu sullen wy alle de besonderheden wat beter vervolghen. Stelt nu alle de omstandigheden van het heel verhael neffens malckanderen / ghy sult bevinden / ende moeten de waerheyt bekennen / dat Epiphanius hier spreekt vande Collyridianen, ende dat hy met platte / ende clare woorden seght / dat sy Mariam uytgaven booz Godt / bekent dan oock de waerheyt / dat ghy eenen grooten misflagh ghedaen hebt / als ghy ghesepdt hebt / dat niemant dit en soude konnen bewijfen.

Laet

Laet ons hoor- gaen in den discours van Epiphanius: Als hy nu bethoont heeft dat Maria gheen Godt is / maer een enckel schepsel/ doch verhe- bender als andere / ter oorsaecke van hare heylighejdt/uytneementhejdt / en de menschwozdinghe Christi: soo maect hy hier uyt dese twee slot- redenen.

De eerste, dat sy niet aenbeden moet worden: dat siet op sijn eerste bewijzen / te weten / dat sy gheenen Godt is/ aen den welken alleen de wa- re aenbiddinghe, namentlijk van 't Sacrificie toe- komt.

De tweede, Dat sy moet/oft magh ghe-eert wo- den: dat siet op hare heylighejdt / ende uytne- menthejdt die sy heeft boven d'andere.

Epiphanius dan / en wilst de V. Maghet niet aen- beden hebben/ om dat sy / soo hy seght / gheenen Godt is: hy wilt-se ghe-eert hebben / om dat sy heyligh is / ende heyligher als andere. Hoozt de eyghen woorden van Epiphanius.

Aengaeude het eerste, segdt hy: Het lichaem van Maria was heyligh, ick bekennet, nochtans sy en is gheen Godt gheweest: Sy is Maghet gheweest, nochtans ons gheenlins voorghestelt om aenbeden te worden.

Hoe kan- men klaerder segghen / Dat Maria niet en magh aenbeden worden, om dat sy gheen Godt en is?

Doozder seght Epiphanius, Dat Mariam niemandt en aenbidde; dien dienst, en behoort noch vrouwe; noch man toe, maer Godt alleen.

Is dat niet wederom claer ghesepdt / dat hy Mariam niet en wilst achterbolghen met die eere/ die Godt alleen toekomt/ dat is/ met de wa- re aenbiddinghe, namentlijk van Sacrificie?

Wederom seght Epiphanius, Dat Maria in eeren zy, dat de Heere aenbeden worde.

Dat hy nu/ dooz dese aenbiddinghe, verstaet/ het Sacrificie/ 'twelck Godt alleen toekomt/ bijclit uyt dese woorden: Dese ledighe vrouwen Mariam aenbiddende / oft offeren haer enen koeck, oft brenghen in, eene ongherijnde, ende bespottelijke offerhande,

voor

voor haer. Siet ghy hier niet wat Epiphanius dooz
de aenbiddinghe verstaet? te weten Sacrificie.

Blijckt mede npt het opschyft van't Capittel/
ghedrukt tot Basel in't jaer 1542. het welck aldus
lypt: Teghen de Collyridianen, de welcke offerden aen
Maria. Hier mede te kennen ghebende/ dat Epipha-
nius dese ketterg berispt namenslijck ober de aen-
biddinghe dooz Sacrificien / de welcke hy seght/
Gode alleen toe te komen.

Wat schijn is hier dan / om ons by dese ketterg
te verghelijcken / ghemerckt wy updozuckelijck
leeren met Epiphanius, dat de aenbiddinghe dooz
Sacrificie Godt alleen toekomt/ oversulckx dat
het ketterich is / met die selve aenbiddinghe de
H. Maghet t'achtervolghen; waerom wy oock
in dit stuck noyt en sijn plichtigh ghetweest?

Wat het tweede belanght / rakende de eere die
men aen Maria bewijfen magh/ om dat sy heyligh
is/ende uytnemender als andere heylighen/daer
van spreekt Epiphanius eben claer.

Voor eerst seyd hy / tot tweemaal toe in't gene-
rael : Dat Maria ghe-eert werde : Dat Maria in eeren
zy.

Ten tweeden, gheeft hy de reden / waerom : te
weten : Om dat haer lichaem heyligh was : om dat sy
een heyligh, ende uytnemende vat is.

Ten derden, macckt hy sijn beslypt noch claer-
der/segghende / dat sy alderweerdighst is in eeren ghe-
houden te worden, om dat sy alderbeste, ende heyligh is.

Ten vierden, seght hy / dat sy meerder eere weerdigh
is als Thecla, niet alleen om dat sy heyligher is, maer oock
om dat sy den Sone Godts heeft ghebaert.

Hier op hebb' ick boven bewesen / dat dese eere
meerder als hogherlijck is / minder als godde-
lijck/ Ergo als Epiphanius Mariam met soodantghe
eere wilt achtervolghen hebben/ en wy metter daer
dit oock doen/soo houden't wy met Epiphanius: hoe
kounen wy dan hier in veroordeelt worden als
ketterg/ 'ren zy dat Epiphanius sijn eyghen selven
veroordeelt?

Oock D. Cabeljau, tracht eben wel in sijn Memory. boeck pag. 258. te bethoonen/ dat wy niet alleen dese ketters naevolghen, maer oock de selve te boven gaen, oft overtreffen.

Het naevolghen, wilt hy bewijfen met de spreuken van twee Jesuyten / namentlyck P. Andreas de Boeye, ende P. Eusebius Nierenbergh, de welke souden segghen/dat alles wat wy aen Godt schuldigh zijn, wy oock betalen moeten aen Maria, waer op D. Cabeljau seyd: Dat in de Roomsche Kercke mede den dienst van aanbiddinghe opghedraghen werdt, en kan niet valsche ghenoeemt worden, de wijl het by de stucken blijkt, ende oock by eyghen bekentenisse.

Maekende de spreuken bande twee booznoemde Jesuyten: ick en hebbe de moepte niet eens willen doen/van de selve nae te sien/ want ick en sie hier niet een hayz dat mis-seydt is / noch beelmtu sedt dat ons aen de Collyridianen soude gheleyck stellen. Want waerom en magh-men niet lofs-ghewijs sprekende/soo als dese twee Daters doen/aen de Moeder toeschryben den lof vanden Sone?

Ten anderen, wat hebben sy meer ghedaen / in dese materie / als D. Cabeljau seght dat de booznaemste Daters hebben ghedaen in materie van de transsubstantiatie?

Spreekt ghy niet D. Cabeljau in deser boeghen/van Gregorius Nyssenus, in utw' Memory-boeck P. 2. pag. 183. Dat hy is een groot Orateur gheweest, beroemt van sonderlinghe wel-sprekenheydt, wiens oration, ende Homilien vol zijn van allegoryen, hyperbolen, ende figuerlijcke redenen, bedacht, ende ghebruyckt, om meerder te beweghen? welckens woorden daerom, wanneer se eyghentlijck ghenomen worden, daer-se figuerlijcker wijse ghesproken zijn, dan doet-men hem 't meeste onghelijck vande wereldt.

Seght ghy niet vanden H. Joannes Chrysoftomus pag. 100. dat sijn sermoonen tot het volck vol zijn van hyperbolische manieren van spreken, aengaende het eten ende drincken van Christi Vleeschende Bloedt? dat oock

selfs

selfs de Paepsche Leeraers heeft goedt ghedacht in hare
schriften by waerschouwinge te stellen, dat men de woor-
den van Predickers, ende met name van Chrysofostomus, in
suleken rigeur niet opnemen moet, ghelijck de selve tot
de ooren vande toehoorders komen?

Hebben de booznaemste Daders bande Rechts-
sinnighe Kercke soodanighe manieren van spze-
ken ghebruyckt (ghelijck ghy haer toeschijft) in
een bande ghewichtrighste stucken bande Keltigie:
waerom en is dit niet gheozloft aen die twee
Jesupten / de welcke niet leers-ghewijse / maer
encomiasticè, oft lofs-ghewijse / van Maria hebben
ghesproken? ick segghe ghelijck ghy doet van
Nyssenius, dat men haer 'tmeeste onghelijck doet
bande wereldd / wanneer men hare woorden
leers-ghewijse opneemt / daer sy alleen op sijn
Orateurs / oft lofs-ghewijse ghesproken zyn: oft
soo ghy dit loochent / soo loochene ick het selve
van Nyssenius', ende Chrysofostomus, ende alsoo blijft
ghy van haer obernuyght in materie bande
transsubstantiatie.

De woorden dan van dese twee Jesupten / moe-
ten opghenomen worden / ghelijck D. Cabeljau wilt
opghenomen hebben de woorden van Nyssenius
ende Chrysofostomus, dat is / niet in dat rigeur ghelijck
de selve tot de ooren vande toehoorders komen. Al het
selve segghe ick van onse Tractaetses / oft bede-
boeckkens / die ghenoeemt worden Plalters, oft Stel-
larieu, oft Rosarien Maria, oft Marialen, &c. Ober such-
en heeft D. Cabeljau in de spreucken van dese booz-
noemde twee Jesupten / gheen boozdeel om te seg-
ghen / dat wy de Collyridianen nae volghen. Ghe-
merckt dat wy metter daet Mariam noyt acabe-
den hebben met Sacrificien / noch de selve ghe-
houden booz Godt. 'T selve excuys, seght D. Cabeljan,
soude men konnen voorwenden voor de Collyridianen,
dat sy Mariam wel dienden, ende aenbaden, maer niet
als Godt.

Dat's wel booz de ghene die Epiphanius soude
willen beschuldighen / oft van valscheyd / oft van
grove

grothe ontwetentheydt. Wist hy niet wat de dwa-
linghe was vande Collyridianen? hoe heeft hy dan
de selve berispt? wist hy niet wat sy deden? hoe
heeft hy dan het selve verhaelt? Nu blijkt uyt
sijne clare woorden/ dat hy haer berispt over den
dienst van Sacrificie: Hoe kan men dan dit excuus
hoorzwenden booz de Collyridianen, dat sy Mariam
niet en aenbaden als Godt/aenghesien dat sy aen
Maria soodanighen dienst deden/ den welken aen
niemandt anders als aen Godt alleen toebe-
hoort? oft heeft hy misschien sedt verhaelt dat
ontwaerachtigh is? derhalven waerom probeert
hy dat Maria gheenen Godt is/ maer een schepsel/
indien de Collyridianen haer kosten excuseren / dat
sy Mariam niet en hielden booz Godt? was het wel
de pijn ende moepte weerd / dit in't langh en
breedt te bewijzen / als Epiphanius wist / dat sy de
h. Maghet niet en hielden booz Godt/noch haer
booz sulcks aenbaden?

Doorders hoe seght hy soo opentlijck / dat de
Collyridianen, de h. Maghet aen de ghemeynte
wilden opdringhen voor eenen Godt? Wat excuus
helt hier/om te segghen dat sy de selve niet aen-
baden als Godt?

Laet ons nu eens hoorzen / hoe D. Cabeljau be-
wijst/dat wy dese ketterz in den dienst van Maria
obertreffen/oft te hoven gaen.

Soo langh als hy niet en kan goet doen / dat
wy opt aen de h. Maghet Sacrificien hebben
ghedaen / soo is't onmoghelijck dat hy bewijse/
dat wy die ketterz obertreffen / want Sacrificie
is't hooghste. Laet ons hem nochtans hoorzen
sprecken.

De Collyridianen, sepdt hy/ pag. 259. in sijn Memo-
ry-boeck; hebben aen Maria een beeltenis opghericht.

Ick loochene dat/want inden text van Epipha-
nius en vnde ick niet een enkel woordt daer van.
Hy seght wel dat den duyvel de menschen heeft
verleydt met af-godische beelden te maken / om
aen die goddelijcke eere te bewijzen / daer mede
thoo

thoonende dat men aen gheen schepsel die eere magh toedraghen / maer hy en seght nergheens dat de Collyridianen aen de **H. Maghet** een beeldt hebben opgherecht. Dit is den eersten mis-slagh.

Doorders seght *D. Cabeljau* : S'hebben dese beeltenis op eenen waghen omghevoert.

¶ **T** is mede onwaerachtigh : want *Epiphanius* en seght anders niet / als dat sy ober eenen waghen/oft vercierden vierkanten stoel/eenen lijnen doeck hebben uptghespannen / niet om eenigh beeldt op te setten / maer om hare **Sacrificien** daer op te doen. Dit is den tweeden mis-slagh.

Noch boozder seght *D. Cabeljau* : S'hebben een solemneele Feest haer ter eeren gheviert.

¶ **T**en is niet soo : maer *Epiphanius* seght / dat sy hare offerhanden hebben ghedaen / op een hande princepaelste daghen des jaers : wie sal my segghen / oft dit niet gheweest is den **Paeschdagh** / oft **Pinxteren** / oft **Kers-dagh** / &c. Immers *Epiphanius* en heeft niet een woordt / van eenighen Feestdagh inghestelt ter eeren **Mariae**. Dit is den derden mis-slagh. **W**ibus loopt *D. Cabeljau* ober al in't net / daer hy ghevanghen wordt.

¶ **W**at seght hy noch al ? S'hebben , seyd hy / haer ter eeren tempels ghesticht. Item noch eenen mis-slagh ; niet een woordt daer van by *Epiphanius*. S'hebben **Mariam** devotelijck aenbeden : Ende ick segghe met *Epiphanius*, niet devotelijck / maer ongoddelijck / als sy haer met de selve eere hebben achterbolgh / die **Godt** alleen toekomt.

¶ **I**ck hope dat hy ten laetsten eens de waerheyt sal segghen : **W**at hebben dan de **Collyridianen** noch ghedaen ? Sy offerden , seyd hy / eenighe brooden, oft platte koecken , ende aten die met malekanderen haer ter eeren. **D**an sluyt hy met dese woorden: Dit is't al dat *Epiphanius* van haer seydt. **J**ae niet een siew van't ghene *Epiphanius* seyd / behalven het laetste / dat alleen is ten langhen lesten de waerheyt / al de reste is ghebenselt. **S**oo het dan namentlijck op aen komt op het **Sacrifice** alleen / dat sy aen

de **M**aghet bedden / als wesende verheven tot eene goddelijcke nature oft conditie.

Choont nu eens dat wy de Collyridianen overtreffen.

In de Roomsche Kercke, seyd hy / heeft men duysenden van Maria-beelden, die men op't kostelijckste verciert, ende op-pronckt, staetelijck omvoert op toebereyde waghens, oft anders op de schouders, en armen der menschen devotelijck laet omdraghen; ende men set-se op den hooghen Autaer.

Ich hebb' boven ghehoont dat Epiphanius, de Collyridianen, noch over't verciere/ oft op-proncken / oft omborzen / oft omdraghen van Maria-beelden berispt heeft / maer wel over het verciere van eenen vierkantigen stoel/die sy ghebruycken om aen haer Sacrificie te doen: Ergo niet te propooste.

Doordeys seght D. Cabeljau: Men heeft inde Roomsche Kercke gheen eenen Feest dagh, maer verscheyden in't jaer, die ter eeren Maria zijn inghevoert, ende in nauwe observantie zijn.

Epiphanius en heeft dese ketters over soodanige Feestdaghen niet berispt / Ergo wederom niet te propooste.

Item, seght D. Cabeljau, duysenden van kercken voor haer ghesticht, ende naer haren naem ghenoeemt.

Wederom huyten propoost / want de berispinghe Epiphanijs en valt op gheene kercken / die oft ter eeren vande **M**aghet ghesticht / oft nae haren naem souden ghenoeemt zijn gheweest.

D. Cabeljau gact voozt: De religieuse aenbiddinghe met gheboghen knien, ghevouwen handen, ende alle teekenen van diepste vernederinghe voor hooghe Majesteit, en werden tot niemant soo veel gherichtet als tot Maria.

Item ghebeuvelt / ende niet een hoozt te propooste: want D. Cabeljau moest spreken van Sacrificien. Behalven dat het onwaerachtigh is / dat de diepste vernederinghe by ons gheschiedt voozt Maria; die behwaren wy voozt de Hooghste Majesteit.

Wat

Wat dunckt u nu / bemindde Leser / is dit niet
wel bewesen / dat wy de Collyridianen obertreffen ?
Hy en is selve niet machtrigh (als met Epiphanium
valscheijck te doen spreken) te bewijzen / dat wy
in een stuck haer ghelijck zijn / hoe kan hy dan
berhoonen dat wy de selve obertreffen ?

Doch om d'ontrouwicheydt van D. Cabeljau
noch meer te doen blijcken / hoozt de eygen woor-
den van Epiphanius, ghetrocken uyt den druck van
Basel, Anno 1542. Sommighe vrouwen, seydt hy / ver-
cierden eenen wagen, oft vierkanten stoel, ende daer over
uytspreyende eenen lijnen doeck, op eenen doorluchtig-
ghen dagh des jaers, stellen broodt voor, eenighe daghen
langh, ende offeren in den naem Mariae, ende worden alle-
gaer van het broodt deelachtigh. Tot hier toe Epipha-
nius, sonder meer.

Hier kont ghy nu soo klaer als den dagh sien/
hoe D. Cabeljau, met dese woorden Epiphanijs, boben-
ghespeelt heeft : Hoe hy de selve verdraeyt heeft
nae sijne belieste/ende inbeeldinghe.

Waer vermaent hier Epiphanius van eenighe
beeltenis? waer spreeckt hy hier van het beeldt
Mariae, om te hoeren op eenen wagen? waer
maectt hy ghewach van eenighen Feestdagh
t'haerder eeren inghestelt? waer heeft hy een
woordt van tempels t'haerder eeren ghesticht?
Soo moet het hier ten lesten op uytkomen / soo
wy oock boben bewesen hebben / dat de Collyridia-
nen Sacrificien aen Maria hebben ghedaen op
eenen toberepden vierkanten stoel / ende soo de
Sacrificien Godt alleen toekomen / dat sy met
de daer selve hebben ghethoont / dat sy Mariam
hielden voor Godt, oft van eene goddelijcke nature,
ende conditie. Niet sulchs en hebben wy oyt ghe-
daen / maer wy doen 'tghene Epiphanius leert / te
weten / dat men Mariam soude eeren / als een heylig-
hede / oft uytnemende vat / als de Moeder Godts /
als verhebender dan andere heylighen. Dit en
kan niet gheschieden met burgherlijcke eere / om
dat het woortwozpsel niet burgherlijck is / Ergo
met

met meerder eere als burgherlijcke / maer minder als goddelijcke. Dienbolghens blijft D. Cabeljau overtuyghet / niet alleen van vele grove nieuwe misflaghen / maer oock van ontrouwicheydt / als hy ons by de Collyridianen heeft verghelken.

Doort laetste seght D. Cabeljau: P. Hazart en moet ons niet verwijten, dat wy met de kettenje vande Collyridianen te schouwen, vallen tot een contrarie ketterije der Antidicomarianiten, die Epiphanius mede wilt gheschouwt hebben, want wy en hebben met de selve niet ghemeyns in't ghene Epiphanius haer te laste leydt: maer sijn raedt ende reghel bevalt ons wel, ende segghen met hem: *Laet Maria zijn in eeren*; hare ghedachtenisse in segheninghe by de vrome.

Ten eersten D. Cabeljau, u en kan niet onbekent zijn / datter eene Secte is in u landt / de welcke seer menighbuldigh is / ende van u l. verdraghen wordt / ende uyt de Scherfzmeerde ghesproten is / de welcke / aengaende den Marghdom Mariae, oer-een-komt met de Antidicomarianen. Want alhoe-wel de Scherfzmeerde in dit stuck niet plichtigh en zijn / sy laten nochtans de selve leeringhe toe.

Ten tweeden: Twær te wenschen gheweest / dat desen reghel van Mariam te eeren / van eersten beghinne onder u l. hadde in vogue gheweest / dan en souden de Catholijcken / als sy Mariam eerden / oft pisen / soo vele lasterighe ende smaedelijcke namen van Maria niet moeten hoozen hebben. Mayken Timmermans, was in die tijden soo bekend / ende sod ghemeyn als de straet / ende nu noch ter tijdt / hoe veel sulc ghy-er vinden / die durben segghen / dat Maria eene vrouwe was ghelijck de hare: Is dit Mariam eeren / ende hare ghedachtenisse houden in segheninghe? haer verghelijcken by eene ghemeyne vrouwe? Is dat Mariam houden doort een uytuementer dat als andere heylighen / &c.

I. AEN-MERCKINGHE

Op de Ketterije der Tacianen,
ende Enkratiten.

W At belanght, seght D. Cabeljau in sijn Memory-boeck, pag. 239. de thiende soorte vande oude kettters, namentlijck de Tacianen ende Enkratiten, in de selve vallen twee dinghen aen te mercken. Ten eersten, het verbodt van het houwelijck: Waer by wy hebben vergheleken de Roomsche ghesinde in haer houwelijcks-verbodt, ten aensien vande gheestelijcke.

Ick hebb' in mijn Staeltje bewesen / datter niet meer ghelykenisse en is tusschen ons / ende dese kettters / aengaende het verbodt des houwelijcks / alser is tusschen een tanghe ende bercken.

Daer-en-boven / soo hebb' ick D. Cabeljau te lasse ghelept pag. 233. dat hy met Epiphanius ontrouwelijck handelde / wanneer hy hem toeschreef / dat hy soud' segghen / dat dese voorszeyde kettters de onthoudinghe predickten, ende dat sy om dit stuck souden als kettters berdoemt sijn.

Hier sie ick, seght D. Cabeljau in sijn Memory-boeck pag. 259. een merckelijck bedrogh, dat hy niet en andt-woordt op mijn eyghen woorden, maer quansuys op mijn intentic, by gissinghe. Hy noemt valsche tghene men segghen wil; ende ondertusschen verabuseert hy sich in sijn gissinghe, want 'ten is niet waer, dat ick soude hebben willen seggen, dat de onthoudinghe quaedt is, oft dat het ketttersch is, nae Epiphanijs meyninge, de selve in eenige gheleghentheydt te recommanderen.

Ick en kan niet weten wat ghy ghemeynt hebt / oft wat uwe intentic gheweest is.

Seght my wat is uwe meyninghe / oft intentic gheweest / als ghy dese woorden op't papier hebt ghestelt?

Ghy seght: Ick hebbe die woorden soo verstaen,
dat-se

dat-se slaen op de noodtsakelijckheydt vande onthoudinghe. Ende dat die oude Schrijvers hebben willen te kennen gheven, dat het ketterfch was te predicken, dat-men sich van't houwelijck noodtsakelijck moer af-houden.

Wie kan weten wat ghy hebt willen verstaen/ als ghy u verstandt niet en berklaert? Waerom en hebt ghy dit u verstandt niet klaer uytghelept in uwe Catholijcke Waerheyd?

Verhalben / als ghy de eyghen woorzen van Epiphanius namelijck / wilde gheben/ waerom en hebt ghy hem dan niet doen spreken / ghelijck hy selbe spreekt in sijne schriften/ raeckende de onthoudinghe van dese ketterg? want hy seght van de Encratiten, dat sy de onthoudinghe bedrieghelijck predickten, levende onder de vrouwen, ende de selve bedrieghende, ende met haer reyfende, met haer levende, ende haren dienst ghebruyckende. Wie en fiet niet/dat dit eene soo merckelijcke omstandighepdt is / dat sy/ sonder bedzogh/niet en mocht naeghelaten werden?

Dat diende, seght ghy/ maer tot meerder overtuyginghe, ende beschaminghe van haer, dat haer wercken inder daet een wederlegghinghe waren van hare leere.

Jaer/ maer dit was precies een bande punten ober 'twelck sy van Epiphanius wozden herispr.

Wel aen dan / het moet komen op het houwelijck. Wat seght ghy hier van dat de Tacianen ende Encratiten hooz ketterg zijn ghehouden ghetweest/ om dat sy het houwelijck verboden: hoe verstaet ghy in dit / op dat ick uwe meyninghe magh weten? Verstaet ghy hier hooz / dat sy het houwelijck verboden aen alle menschen / 'tzy man oft vrowwe / sonder aen eenigh persoon de vypheddt te gheben van het selbe t'aenbeerden / ende dat om dese reden:

De eerste, om dat het besmettelijck was / soo ghy selbe seght.

De tweede, om dat het niet anders en was als Hoererijs, soo Augustinus ghetuyghet.

De derde, om dat het een grouwel, ende vondt vanden

vanden duyvel was / soo Epiphanius ghetuyghet.
De vierde, om dat het eene execrable sake was/
soo Philastrius ghetuyghet.

De vijfde, om dat de vrouwe een quade, ende be-
drieghelijcke sake is/soo Anastasius Sinaita getuyghet/
allegaer van my geciteert in mijn Staeltje pag. 237.
ende 238.

Verstaet ghy dit soo? oft niet? soo niet? hoe
dan ghemaect met de Oudt-vaders / de welke
dit soo klaert / ende dupdelijck ghetuyghen? soo
jae? hoe is't moghelijck / vragh' ick noch eens/
dat ghy ons by dese ketteren hebt konnen berghel-
ijcken?

Maer ghy seght / dat het op aenkomt op dese toe-
passinghe, oft de Roomsche ghesinde niet mede aendrin-
ghen op de onthoudinghe als noodtsakelijck, ende oft sy
niet mede het houwelijck afschilderen als besmettelijck,
ende een werck des vleeschs.

Wat aengact de noodtsakelijckheydt vande ont-
houdinghe: Ick vraghe oft Epiphanius over dit
stuk de Tacianen ende Eneeriten herispt heeft / dat
is / om dat sy enckelijck leerden / dat de onthou-
dinghe noodtsakelijck was sonder eenigh ander
opsicht / oft om het selve opsicht dat wy hebben?
D. Cabeljau moet segghen dat jae / oft andersins
hy en magh ons by haer niet berghelijcken: maer
ick segghe dat neen / ende bewijse dat uyt de ep-
ghen woorden van Epiphanius, met de welke hy
klaert seght / dat hy dese ketteren niet en berispre-
de over de enckele noodtsakelijckheydt vande
onthoudinghe / maer alleen over hare ghebruyck-
heydt in't stuk van onthoudinghe / ende over ha-
re beweegh-reden / om de welke sy de noodtsa-
kelijckheydt vande onthoudinghe aenpreecten/
te weten / om dat sy het houwelijck hielden booz
eeneu vout vanden dupbel / &c. waerom sy oock
het houwelijck aen niet eenen enckelen mensch
wildten toelaten. Zijn woorden zijn dese:

Teneersten: Onder het pretext, seyd hy / van suyver-
heydt, ende onthoudinghe, heeft hy een boos leven ghe-
leydt,

leydt, ghelijck als eenen grijpenden wolf, met een schaepvel bedeckt, de menschen bedrighende, ende verleydende.

Tentweeden, seght Epiphanius: Daer sy onder de vrouwen ghedurighlijck leven, daer predicken sy de onthoudinghe. Ende daerom, de wijle sy verre zijn vande waerheydt, ende niet anders voordraghen als een valsche ghedaente, sy verloochenen de kracht vande oprechte godvruchtigheydt. Want indien jemandt een deel naelaet van wat dienst het magh wesen, die moet ghevonnist werden, den dienst heel ende gantsch nae te laten, in dat deel dat hy achterghelaten heeft.

Wat wilt ghy klaerder? Hier hoozt ghy dat Epiphanius de onthoudinghe vooz godvruchtigheydt hout / ende die ketterg berispt in dat deel / dat sy maer een valsche ghedaente en hadden vande onthoudinghe, ende de menschen bedrogghen / ghelijck wolven, met een schaeps vel bedeckt.

Hier moet het voor eerst op aenkomen *D. Cabeljau*, soo ghy klaer siet vooz d'oogh. **Past dit nu op ons?**

Voorders, ghy bekenet my selve / dat dese ketterg de onthoudinghe predickten / soo ghy nu seght / als noodtsakelijck, om dat sy meynden dat het houwelijck besmettelijck was.

Ten anderen, Ghy en kont niet loochenen (ghelijck ghy oock niet en doet) dat dese ketterg leeden / dat de onthoudinghe noodtsakelijck was aen alle menschen / sonder een upt te nemen / ende dat niemandt en mocht trouwen, want ghy seght opentlijck in *uwe Catholijcke Waerheydt pag. 561.* Dat sy onder de hare niet en wilden aen-nemen die het houwelijck ghebruyecten, tzy man oft vrouwe.

Ich heb' u ghebraght / ende braghe noch eens / wat ober een komste dat hier is / van ons / met dese ketterg?

Ghy seght in *uwe Catholijcke Waerheydt*: dat wy mede het houwelijck vooz outepu / ende besmettelijck houden.

Hoe bewijst ghy my dit?

De Paulen *Innocentius* ende *Syrius*, seght ghy / houden't

den't daer voor, dat de ghene, die ghemeynschap hebben met hare vrouwen, niet en konnen heyligh zijn, dat-se beveleckt zijn, &c.

Ik heb' in mijn Staeltje pag. 241. ghetroot/ dat dit onwaerachtigh is / namentlijck / dat dese Pausen souden segghen / dat die beveleckt zijn / de welke ghemeynschap hebben met HARE vrouwen / ende hebbe ghetroot dat sy alleenlijck spreken vande Priesters / die haer vzwillighlijck hebben verbonden met de belofte van supberheid / ende gheene vrouwen en hebben.

Dese niet reghenstaende / sonder mijne bewijzen te wederleggen / ghy blijft by het utwe / in utw^o Memory-boeck pag. 260. segghende wederom / dat wy die Taciaensche reden ghebruycken : Die inden vleesche zijn, en konnen Godt niet behaghen : Waer blijven nu de Pausen Innocentius ende Syricius? wat seght ghy op hare woorden / ende op mijne bewijzen? houdt ghy noch staende / dat sy spreken van't houwelijck ghelijck de Tacianen deden / ende Encratiten, dat is / dat het houwelijck booz alle menschen een hoerverpe is / besmettelijck / &c. ende dat die / de welke het selve aenberden / vzwesende sonder eenigh beletsel / in den vleesche zijn? ick vzaghe noch eens / houdt ghy dit staende / dat dese twee Pausen soo spreken / oft niet? soo niet? soo en doet dan hare ghetuyghnisse niet een stercken ter sake / om ons te verghelijcken by de Tacianen ende Encratiten: Soo ja? soo en kan ick u wederom niet beter oertruyghen dan contrarie / als met haer eyghen woorden: Dese luyden aldus / namentlijck van Innocentius, tot den Bisschop van Toulouse Exuperius : Ghy hebt my voorghehouden, wat dat men moet onderhouden, raekkende die, de welke ghestelt zijn in den dienst van Diaken-schap, oft Priesterschap, bevonden werden haer niet te onthouden, oft niet onthouden te hebben, maer kinderen voortghebracht. Van dese is de discipline vande goddelijcke wetten klaer, ende daer over hebben oock over, en t'weert ghegaen de vermaninghen vanden Bisschop

Siricius

Siricius saligher memorie, dat de ghene die in soodanighe officien ghestelt wese, ende haer niet en onthouden, van alle Kerckelijcke eere souden berooft werden, ende niet ontfanghen werden tot soodanighen dienst den welcken door de onthoudinghe alleen moet vervolt werden. Want het is eene seer oude autoriteyt vande heylige wet, van den beginne af onderhouden, dat aen de Priesters geboden wiert in den tempel te wonen, op het jaer van hare beurt, op dat sy dienende aen de heylighe offerhanden, deselve souden bedienen, suyver wese, ende van alle vleckte ghereynicht, ende het was niet gheoorloft haer tot soodanighe diensten t'ontfanghen, die oock vleeschelijcke ghemeenschap hadden met hare vrouwe, want daer is gheschreven: Zijt heyligh, want ick uwen Heere ende Godt ben oock heyligh, &c.

Daer van spreken dese **Dausen** hare woorden zijn klaer. Sy spreken eerst van de Priesters van t'nieuw Testament. Ten tweeden van de Priesters van t'oude testament. Van de eerste segghen sy/ dat se niet en konen heyligh zijn / indien sy ghemeenschap hebben met eenighe vrouwe / is dit spreken op sijn Taciaensch? is dit het houwelijck nptschelden als hoererij / ofte besmettelijck? is dit het houwelijck in t'ghemeen verdoemen als quaet / daer sy niet eens ghewach en maecten / van t'houwelijck / maer alleen van de ghemeenschap die de Priesters hebben met vrouwen / de welke hare wettighe niet en zijn? Is dit segghen / dat niemant in de werelt en magh trouwen / ofte het houwelijck aenbeerden? is dit segghen / dat niet eenen mensch in de werelt van Godt recht heeft ontfanghen tot t'houwelijck? Dit altemael leerden de Tacianen, niet sulckij dese **Dausen** / hoe kont ghy dan haer / sonder bedroggh toeschrijven / dat sy segghen dat de ghene die ghemeenschap hebben met HARE vrouwen niet en konen heyligh zijn? Hoe kont ghy segghen dat sy spreken op sijn Taciaensch, ende ons / op hare autoriteyt / sy de voorszeyde ketters berghelijckent

Dande

Vande Priesters van't oude Testament segghen sy/dat het haer niet gheoorloft en was ghemenschap te hebben met hare vrouwen / soo wanneer het hare heurte was van offerhanden te doen / om dat sy die moesten bedienen supber/ ende ghereynicht wesende van alle vlesche : wat hebben sy hier gheseyt / t'welck niet ghelijcksoymigh en is aen de Schryfture : staeter niet *Leviticus* 10. 7. onder andere dinghen/die de Priesters moesten onderhouden / wanneer sy ghinghen in tabernakel om t'offeren / dat sy haer moesten onthouden van wijn/ ende dat sy niet en souden gaen uye de deure des tabernakels, ofte andersins dat sy souden sterven: is het wel waerschijnlyck dat sy ghemenschap hadden met hare vrouwen in Tabernakel selve?

Wat hebben dan hier dese Pausen gheseydt/ t'welck rieckt nae de ketterije der Tacianen / oft Encratiten?

Ghy seght *Pag. 260.* Het zy soo, laeten de Roomsche ghelinde niet verder voor *Encratiten*, moeten aenghesien werden, dan ten aensien van hare gheestelijcke, het is ghenoech.

Ick gheloobe wel dat het ghenoech is voorszichte/ ende eenboudighe liekens / die men al in de handt steekt/wat men begheert / maer mannen van verstandt laehen hier mede. Want *D. E.* argumenteert in deser boeghen : De Roomsche ghelinde segghen/ dat de Priesters/ die ghemenschap hebben met eenighe vrouwen niet en konen hepligh zijn/ ende de Tacianen, met de Encratiten leerden/dat alle menschen in t'generael / niet en mochten vrouwen : Ergo de Roomsche ghelinde sijn ghelijck aen de Tacianen, ende Encratiten: Wie en sal niet soodanigh een ghevolgh niet upbersten van lachere

Ofte wilt ghy het soo hebben: De Encratiten, en Tacianen, leerden dat alle menschen die by waren / ende uergheng aen verboden / ontheplighe warden door t'houtelijck ; Ende de Roomsche ghe-

ghesinde segghen het selve van hare Priesters / of Gheestelijcke / die niet by en zijn / maer haer aen Godt verbonden hebben / met belofte van supberheyt / dat is / van noyt te trouwen / ofte eenighe ghemeenschap te hebben met vrouwen : Ergo de Roomsche ghesinde komen oer een met de Tacianen, ende Encratiten. Wie en sal hier wederom niet upslagen?

't is eben of ick soo seyde : De Ghereformeerde houden't daer booz / dat de ghene die verbonden sijn aen hare wettighe huysvrouwe / niet en konnen hepligh zijn / indien sy met een andere trouwen / ofte ghemeenschap hebben met eene vrouwe die hare wettighe niet en is:

De Tacianen, ende Encratiten, hieldent daer booz / dat alle menschen die trouwen / ofte ghemeenschap hadden met eenighe vrouwen / ontheplight wserden / ende onreyn : Ergo de Ghereformeerde sijn ghelijck aen de Tacianen, en Encratiten. Wat dunckt u *D. Cabeljau* ? staet dit ghebolgh niet fraey op sijn koten ? soude dit niet fraey kincken in de ooren vande gheleerde?

Oft wilt ghy't soo hebben ? De Roomsche ghesinde verbieden het houwelijck als besmettelijck aen hare Priesters / en Gheestelijcke die haer aen Godt hebben verbonden bywillighlijck (want sy kosten het Priesterschap laten) met belofte van supberheyt ; De Tacianen, ende Encratiten verboden het houwelijck als besmettelijck aen alle menschen / r'zy man ofte vrouwe : Ergo de Roomsche ghesinde sijn ten deele ghelijck aen de Tacianen, ende Encratiten. Dit is eben belachenswerdigh : Want 't is eben of ick soo argumenteerde. De Ghereformeerde, houden het tweede houwelijck van de ghetrouwde personen / die verbonden sijn aen hare wettighe huysvrouwe / met belofte van gherroutwigheyt / booz besmettelijck / ende de Tacianen met de Encratiten, houden het houwelijck besmettelijck booz alle menschen r'zy man / ofte vrouwe : Ergo de Ghereformeerde sijn

ren deele ghelijck aen de Tacianen, ende Encratiten.
Hoe soudē de Hollandsche Philosophen lachen/
indien sy dit ghebolgh hoorde. Soodanigh noch
rang een ghebolgh maect *D. E. D. Cabeljan*, ten
opfichte van ons.

Ghy sult my segghen: daer is groot verschil
tusschen het tweede houwelyck van een ghe-
trout man/oste de gemeenschap die hy heeft
met eene andere vrouwe die niet wereligh is/ende
tusschen het houwelyck van een Priester/of ghee-
stelyck persoon.

Ick en kan't noch niet sien: thoont my van/
waer in dit verschil is gheleggen. Mepnt ghy
misschien dat een Priester min verbonden is aen
de belofte / die hy aen Godt heeft gedaen / als een
gehouwelyckit persoon verbonden is aen sijn be-
lofte van getrouwigheyt/die hy gedaen heeft aen
sijn ghemaels/soo niet: Soo is het dan t'selbe/daer
is gheen verschil/bervolgens en is het niet meer
gheozlooft aen een Priester het eerste houwelyck
aen te gaen / als het geozloft is aen een gehouwe-
lyckit persoon het tweede houwelyck te aenbeer-
den. Soo sae: Hoe sult ghy my dit goet doen/dat
een Priester min verbonden is aen sijne belofte/
als een gehouwelyckit persoon aen de sijne: heeft
dan de belofte die men aen Godt doet / soo veel
kracht niet / als de belofte die men doet aen de
menschendoeste heeft Godt niet ghehoden / dooz
den mont van Moyses, en David, dat men de belof-
ten/die men aen hem doet/soude volbrēngen? hoe
sult ghy' thier maken?

Seght ghy dat soodanighe beloften van sup-
berhepdt ongheozloft zijn: dat is een heel andere
questie/want wy gaen hier voort ex praesupposito,
namelyck aengaende de spreken van de Pausen
Iannocentius, ende Siricius, op welker authoziteyt
ghy u gantschelyck sondeert. Soo is dan de que-
stie/of dese Pausen/zijnde van gheboelen/dat soo-
danighe beloften mochten ghedaen werden/ende
niet strydigh waren teghen Schryfture / op sijn

Taciaensch hebben ghesproken/wanneer sy gheseyt hebben/ dat de Priesters die vrouwen / ofte gemeenschap hebben met eenighe vrouwe niet en kosten hepligh zijn / en dat haer houwelyck besmettelijck was; ick hebbe nu ghehoont dat dit niet meer ongherijndelijck ghesproken is dan als de Ghereformeerde segghen / dat het tweede houwelyck van een ghehuwelycke persoon / besmettelijck is: Ergo ex praesupposito, dat dese twee Pausen / soodanighe beloften van supberheydt hebben vooz goet herkent / met de verbintenisse daer aen annex/ sy hebben niet meer ghesproken op sijn Taciaensch, als de Ghereformeerde.

Dit argument hebbe ick mede ghepzaemt in mijn Staeltje Pag. 241. ende 242. Maer D. Cabeljau, en heeft niet een woort daer op weten te segghen.

Nu dat D. Cabeljau, seyt: Al het praten van P. Hazart, dat men in de Roomsche Kerck het houwelyck hout voor een Sacrament, een instellinghe Gods, &c. ten opsigte van de Lecken, is maer wilsangh, ende en doet ter saecke niet.

Wat sal D. C. wederom wel wijs maken aen slechte liekenz/maer niet aen verstandighe; Want die sullen datelijck hier uyt moeten besnupten/ datter gheene ober-een-komste en is / oock niet ten deele/van ons/ met de voornoemde ketterz: Want wy houden het houwelyck hepligh vooz alle menschen / soo lanc als sy haer selben niet verbonden en hebben / t'zy aen eene wettighe vrouwe / t'zy aen Godt. Ter contrarsten de Taccianen, ende Encratiten hielden het selve vooz alle menschen / besmettelijck / ende hier ober alleen sijn sy/ als ketterz berdoemt gheweest/ende niet om dat sy het houwelyck vooz besmettelijck hielden vooz personen / die nu alreede verbonden waren / ten sy dat D. Cabeljau wil segghen dat oock de Ghereformeerde in dit stuck moeten berdoemt werden. Soo en is dan dese sangh soo wilt niet als D. Cabeljau aen de slechte Ghemeente wilt wijs maken.

Dooz t'leste / wilde ick wel / dat my D. Cabeljau eens seyde / hoe hy dese woorden Epiphanijs verstaet *Heresi* 48. De jonghe Weduwen, die belooft hebben (te weten *supberheyt*) ende die belooft hebben ghebroken, met haer te begheben tot t'houwelyck / die hebben verdoemenisse : *Is* Epiphanius hier oock Taciaensch gheweest / die het houwelyck vande jonghe weduwen / als sy belooft hebben ghedaen / voor verdoemlyck hout : *Is* hy mede Taciaensch gheweest / als hy op de selve plaetse seght / dat de kercke aen alle menschen het tweede houwelyck toelaet / nae de doot vande eerste brontwe / behalven aen de Priesters : ende dat die Priesters van Godt werden gheprezen / die oock van t'eerste houwelyck haer onthouden / ende haer leven overbrynghen in maegdelijcke *supberheyt* :

II. AENMERCKINGHE

Op de Ketterije der Tacianen, ende Encratiten.

Het tweede stuck in het welck dese Secte soude gheoordeelt zyn gheweest als ketterisch (soo D. Cabeljau seyt) is aengaende het derben van sekere spijsen.

Sy en aten gheen vleesch (seght D. Cabeljau in sijn Catholijcke Waerheydt *Pag.* 561) ende hadden daer een grouwel van; Epiphanius *Heresi* 46. ende 47. Augustinus *Heresi* 25. Dat wert by de Carthusianen, ende andere clooster Municken altijd ghedaen, ende by de andere Papijsten, soo dickwils als sy die veertigh-daeghsche vasten, de quatertempers, ende andere Vasten daghen onderhouden, &c.

Hier is de questie wederom / of de Oor-vaders / dese Secte voor ketteren houden om het enckel derben van vleesch / ofte om de reden alleen / om de welcke sy dit deden / ende het eynde tot het welck

welck sy het deden. D. Cabeljau sustineert nament-
lijck het eerste. Ick ter contrarier het tweede.

Mijn sustinue sal blijcken uyt de Oudt-va-
ders selve die D. Cabeljau neemt tot sijn boordel.

Erst den H. Epiphanius. 'Tis seker dat desen
H. Oudt-vader ^{Haresi 75.} eenen sekeren Aërium als
ketter verdoemt/om dat hy leerde dat-men ghe-
ghestelde ende sekere vasten-daghen moet onder-
houden/maer nae sijn beltefte / ende dat-men op
die daghen sich niet en moet onthouden van
bleesch/oft onderschepdt maken van spijzen. De
woorden Epiphanijs sijn veel te klaer dan dat sy
van iemandt konnen berdaeyt / veel min ghe-
loochent worden. Soo spreekt hy/berhalende de
eyghen woorden banden ketter Aërius:

Indien ick voor hebbe te vasten, ick sal vasten van selfs,
ende met volle vryheydt, ende op den dagh, dat my belie-
ven sal, want aenden rechtveerdighen en is gheen wet
ghestelt. Dit sijn de woorden banden ketter: dan
gaet Epiphanius boordel/ende seght: Hier van komt
dat sy liever hebben te vasten op den Sondagh, ende op
den Woensdagh, en Vrydagh eten. Al-hoe-wel sy oock
somwilen 'swoensdaeghs vasten, niet uyt eenigh ghe-
bodt, maer uyt haren eyghen wille, soo sy segghen: Nu op
de Paesch-daghen (de ghene die wy pleghen te vieren,
met op de aerde te slapen, de suyverheydt t'onderhouden,
met het lichaem te castijden, met ghebruyck van droo-
ghe spijzen, met bidden, waken, vasten, ende met andere
dierghelijcke seer salighe kastinghen des lichaems) dese
kettters ter contrarier sijn ghe woon van 'smorghens
vroegh te eten, ende te brassen, ende ghespannen zijnde
van vleesch, ende van wijn, te lacchen, ende te mailen, en-
de die te bespotten, de welcke mer die alder:eylighste
Godts-dienstigheden, de weke van Paesschen overbren-
ghen.

De leeringhe, ende de daet van dese ketterg / en
konnen niet klaerder legghen.

Hare leeringhe was / dat-men gheene ghestelde
vasten-daghen moest hebben / maer vasten nae
sijn beltefte / ende met volle vryheydt: De daet
was/

was/dat / soo wanneer de rechtsinnighe Kercke
bafede / ende haer te byeden hield met drooghe
spijfen / met te slapen op d'aerde / de lichamen te
kafthjden / &c. dese ketterg hielden daer mede den
frot / ende bolden haer op met wijn ende vleesch:
Soo Epiphanius daer nae sepd.

Dese leeringhe, ende daer, gaet de selve Oudt-ba-
der wederlegghen met dese woorden :

Wie isser, sepd hy / in de heele wereldd, die hier in
niet over-een-komt, dat de Woensdagh, en vrydagh, in
de Kercke, toe-ghe-eyghent is aen het vasten? Indien wy
willen uyt de insettinghe der Apostelen, de autoriteyt
ophalen, waerom wordt het vasten van 'swoensdaeghs,
en 'srydaeghs met eene ghedurighe wet vast ghestelt,
behalven den Pinxteren? Waerom sluyten sy dat-men op
de ses daghen van Paeschen niet een sier anders en soude
ghebruycken tot nootdruff, als broodt, sout, ende water?
ende al-hoe-wel dat de Apostelen gheen mentie en had-
hadden ghemaect in haer Constitutie van den Woens-
dagh, en Vrydagh, wy souden nochtans andere argumen-
ten konnen ghebruycken. Nochtans dese sake is van haer
neerstelijck by gheschripte ghestelt, ende met de ghemey-
ne toestemminghe der Kercke bevestight.

Wat wilt ghy nu hebben *D. Cabelijan*? dat Epi-
phanius de Tacianen ende Encratiten, als ketterg ver-
doemt heeft / enckelijck om dat sy haer onthiel-
den van vleesch? seght my dan / hoe hy de Aeria-
nen hier kan verdoemen als ketterg/om dat sy op
de ghestelde vasten-daghen vande Kercke / haer
niet en onthielden van vleesch? hoe staet dit sa-
men? hoe sult ghy dit samen knoopen? heeft dan
Epiphanius sich selven soo vergheten / dat hy op
d'eene plaetse de Tacianen vooz ketterg hout / om
dat sy vleesch verfden / ende op d'andere plaetse
de Aerianen vooz ketterg houdt / om dat sy gheen
vleesch verfden? hoe sal ick dit verstaen? hoe ver-
weirt hy de ghewoonte vande Rechtsinnighe
Kercke teghen Aerium, welke kercke op de ses
daghen vooz Paeschen haer onthield van vleesch/
niet anders ghebruyckende tot spijse / als broodt,
H 3 soudt,

soudt, ende water? Wat sult ghy hier ten laetsten van maken? sult ghy segghen / dat Epiphanius de waerheydt ghespaert heeft / wannert hy soodanighe ghewoonte toeschrijft aen de Rechtstunighe Kercke van synen tijdt / de selbe prijst / ende bevesticht met de authoziteyt der Apostelen? oft heeft hy ghedwaelt als hy die ghewoonten noemt / alderheylighste godts-dienstigheden? oft sult ghy segghen / dat hy sich heeft mis-grepen / ende sijn eyghen selven bekecht? alle beyde is ongherijnt; dien-bolghens is't seker dat Epiphanius de Tacianen, ende Encratiten, niet en betispt / over het enckel derben van vleesch.

Neemt hy het op't enckel derven van vleesch niet / soo moet het dan op aenkomen op de reden / oft eynde / om de welcke dese ketteris / het vleesch niet en wilden ghebzuypcken; wat dit booz een reden is / gheeft Epiphanius op twee bescheyde plaetsen met klare woorzen te kennen.

Eerst *Heresi* 47. (welck ick hebbe ghestelt in mijn Staeltje pag. 433.) De Tacianen, seyd hy / verbieden al wat leven ontfanghen heeft, hebbende daer van eenen grouwel, niet uyt liefde van de onthoudinghe, oft van een heerlijck leven, maer uyt vrees, ende inbeeldinge, dat sy door het eten van soodanighe spijsen souden verdoemt worden.

Ten anderen *Heresi* 48. Het meeste deel, seyd hy / van die voorgaende ketterijen (waer onder hy begrijpt de Tacianen, bande welcke hy het Capittel te bozen hadde ghehandelt) verbieden het ghebruyck van sommighe spijsen, niet op dat sy souden leyden een heyligher leven, oft becomeu uytnemender deught, ende den hemelschen loon, ende croonen, maer om dat sy meyden grouwelijck te wesen, 'tghene vanden Heere gheschapien is.

Hier gheeft ons noch meerder licht den H Anastasius Sinaita, de welcke *Lib. 11.* seyd: Sy houden haer oock van vruchten van boomen, als wesende oorlake der sonde, die onse Dooz-ouders begaen hebben in't eten der vrucht vande boom der werenschap.

Doch

Woch Augustinus (van D. Cabeliau gheciteert / en van my in mijn Staeltje pag. 344.) sal de sake gantschelijck klaer maken / ende thoonen / dat dese kettere niet en zijn berispt gheweest / over het enckel derben des vleesch / oft eenighe andere spijzen / maer om de reden / ende eynde / om de weicke sy dese onthoudinghe pleegden.

Augustinus van *Heresi* 25. seght : De Tacianen eten gheen vleesch, maer hebben eenen grouwel van alle vleesch.

Wat dit booz een grouwel gheweest is / ende waerom dat sy noyt gheen vleesch tot spijse en wilden ghebruycken / sullen wy uyt den selven H. Augustinus sien / in onse Nieu-merckinghe op de ketterije der Manicheen.

Hier is wederom de braghe / oft Augustinus de Tacianen booz kettere houdt / om dat sy enckelijck boozstonden het derven des vleeschs ? seght ghy dat neen? soo en is dan hier niet teghen ons. Seght ghy dat sae? soo obertugge ick u dan met sijn eyghen woorden/van het contrarte.

Dit selbe disput heeft Augustinus teghen de Manicheen *Lib. 2. de moribus Manich.* daer hy wel uytbruckelijck seydt : Indien iemandr vleesch, ende wijn derst uyt liefde van matigheyde, ende om de dertelheyde te bedwingen, ick probeere het. Siet ghy wel hoe pertinent dat Augustinus hier in over-een-komt met Epiphanius, *boven?*

Watelijck braeght Augustinus hier op bande Manicheen : Tot wat eynde onthoudt ghy-lieden u van vleesch, ende wijn? Indien het eynde lofsijck is, dan zijn oock onse wercken eenighen lof weerdigh : Maer indien het eynde quaedt is, niemandt en can loochenen, oft het werck is verachtelijck.

Wat ghy nu noch staende houden / dat Augustinus de Tacianen berispt / over het enckel derven des vleeschs? hoe hout hy dan hier het selve booz lofsijck / indien het tot een goet eynde ghedaen wordt? hoe probeert hy het selve / indien het ghedaen wordt uyt liefde van matigheyde, ende om de dertelheyde

zelheydt te bedwingen? Wilt ghy dan dat Augustinus sijn epgen leeringhen om verre stoot/als hy handelt teghen de Tacianen, ende dat hy de selve booz ketterg hout/ om dat sy bleesch derfden/ ende de andere booz goede Chzistenen / die het selve werck pleggen? hoe staet dit wederom samen?

Ick en twyffele niet/ oft ghy siet klaer booz de dogh (ren zy dat ghy moetwillighlyck wilt weder pännigh zyn aen het licht) dat de Gudit-baderg de Tacianen niet en hebben ghehouden booz ketterg / enckelyck om dat sy haer onthielden van bleesch/maer alleen om de reden/ende eynde/ om de welcke sy dit deden.

Stelt nu eens onse reden / ende eynde/ nescens dat van dese ketterg (soo als ick oock in mijn Staelje ghedaen hebbe) ende siet/oft wy niet precig ober-een-komen met Augustinus, ende Epiphanius, verbolghens gantschelyck verschillende zyn van de Tacianen

Probeert Epiphanius niet het derben van sekere spysen/namentlyck van bleesch/ende dat op gheselde vasten-daghen / als het selve gheschiedt uyt liefde vande onthoudinghe, oft van een heerlijck leven, oft om te becomen uytmemender deught, hemelschen loon,ende croonen,ende te leyden een heyligher leven?

Tot dit selve eynde doen wy het mede: Soo komen wy dan ober-een met Epiphanius.

Seght de selve Gudit-bader niet/dat het de gewoonte was van de heele Rechtsinnighe Kercke van sijnen tijdt/op sekere gheselde vasten-daghen bleesch te derben? pziest hy niet dese gewoonte? bebestight hy de selve niet met de authorizept der Apostelen?

Soo komen wy dan hier in ober-een met de Rechtsinnighe Kercke van ober meer als derzihen hondert jaren. Jae met d'Apostelen.

Wat den H. Augustinus aengaect: seght hy niet opentlyck / dat hy probeert het derben van bleesch ende wijn/wanneer het gheschiedt uyt liefde van matigheydt, ende om de dertelheydt te bedwingen?

Tot

Tot het selve eynde doen wy het mede / soo
houden't wy dan met Augustinus.

Seght de selve Gude vader niet / dat dit werck
lofsijck is / indien het tot een soodanigh eynde gheschiedt?

Soo is't dan mede by ons lof-weerdigh / ghemerck
wy het selve tot soodanigh een eynde aenbeerden.

Wat bereyft ghy nu noch meer / om obern
tuyt te wesen / dat wy in gheender manieren
ghelijck zijn aen de Tacianen oft Enkratiten?

Ghy seght: Dit is alleen om te moghen segghen, dat
de Roomsch-ghesinde in alles gheen volcomen *Enkratiten*
en zijn, maer alleen ten deele, in opsicht van sekere
tijdt, ende princepalijck in de actie selve van onthoudinghe,
al-hoe-wel juist niet uyt ghelijcken hoofde?

Hier doodt ghy u selven / want de wijle de Tacianen
hande Gude-vaders / alleen om de reden /
oft het eynde / dat sy booz hadden in't derben van
sekere spijzen / ende niet om de actie selve zijn bereyde
oordeelt gheweest / ende ghy nu bekent dat wy het
selve niet en doen uyt ghelijcken hoofde, oft om de
selve reden / soo stelt ghy dan ons verschillende
hande Tacianen, in de plaetse van ons daer by te
ghelijcken.

Het ghene dat *D. E.* boozders inbruynght tot bevestinghe /
is meer belachens / als beandt woordens weerdigh. 'Tis aen-
merckelijck, seght ghy / dat *P. Hazart* niet heeft durven
ontkennen waer te zijn, dat inde Roomsche Kereke onder
de redenen van't vleesch verbieden, somtijds oock desen
Taciaenschen gront gheleyt wordt, dat Godt de wateren
niet heeft vervloecht, maer de aerde, ende derhalven dat
men in den vasten wel visch magh eten, maer gheen
vleesch, van't ghene sich op de aerde gheneert. *Durand. Ration. lib. 6. cap. 7.*

'Tis waer ick hebbe dit in mijn Staeltje obergheslaghen /
want ick en wilde de moeyte niet nemen van de
plaetse *Durandi* eens nae te sien / om dieswil dat
Domine Cabeljau wel kost weten / dat een swaelm de
Lente niet en maecht

maeckt / noch eenen Durandus de heele Kercke.

Als D. Cabeljau hadde willen weten het gheboelen dief-aengaende bande heele Kercke / ende hare beweegh-redenen / dan moest hy ghelesen hebben onsen Missael, namentlyck de Praefatie, die men den heelen vasten door leest inde Misse, daer soude hy ghebouden hebben/dat wy lichamelijck vasten / ende onse onthouden van spijßen : om de sonden te verdrucken, om het ghemoet te heffen om hoogh, ende om de deught ende loon te bekomen. Dan soude hy samen wederom hebben ghesien/dat het gheboelen bande Roomsche Kercke / aengaende dese mantere van vasten/het selve is met dat van Epiphanius, van Augustinus, bande heele Rechtssinnighe Kercke van meer als ober 1300. jaren/sae van d' Apostelen. Wat kan hier teghen maecken eene enckele speculatie van eenen Durandus alleen?

Du segghe ick eben wel/ dat de boben-ghemelde reden Durandi niet Taciaensch is? Want hy en sepdt niet dat het vleesch een grouwel is: Hy en sepdt oock niet dat het kracht in sijn-selben heeft om te verdoemen, hy en sepdt oock niet dat het de daet-werckende oorfake is vande sonde, hy en sepdt niet dat het in sijn-selben quaedt is / ghelijck dit altemael van dese ketterg ghesepdt wierdt. Maer hy seght alleen, dat Godt de aerde vervloecht heeft in de wercken der menschen. Al het voorgaende van leerden de Tacianen, ende om die redenen onthielden sy haer altijd van vleesch; indien nu Durandus op sijn Taciaensch hadde ghesproken / oft willen segghen hebben / dat het vleesch in sijn eppen selve quaedt was / een grouwel was/et. Hy soude moeten beslupien hebben hier upt (ghelijck die ketterg oock deden) niet alleen dat -men het vleesch in den vasten moet derben/ maer oock althijt/ende op alle tijden: dit beslupt en heeft Durandus niet ghemaekt/dief-bolghende blyckt/dat oock Durandus sijn besouder / niet ober-een-komt in sijne reden/ met de Tacianen.

Du staet D. C. te bewijßen / dat de Carthuyserg

fers haer leven langh bleesch derben / om de
voorzgaende Taciaensche redenen. Zyt ghy dit niet
machtigh te doen / soo en doet ghy niet anders
als inde locht slaen.

AEN-MERCKINGHE

Op de Ketterije der Montanisten.

Ons disput is hier / oft het ketterisch is/
ghestelde vasten-daghen te hebben / ende
al dan onderscheydt te maken van spij-
sen. D. Cabeljau in sijn Catholijcke Waerheydt wilt
segghen dat ja. Ick ter contrarien / hebbe in
mijn Staeltje ghesepdt / dat neen / ende mijn seg-
ghen bevesticht met seiven spreucken / ghetrocken
uyt het boeck van't vasten, gheschreven vanden on-
den Tertullianus, teghen de Psychicos.

Hier heeft het D. Cabeljau soo hreedt / als oft de
de sake vooz my heel ende gantsch ghedespereert
ware. Hy roept als oft het brandt ware. Doch
ren heeft gheenen noodt : 't sal beter gaen als hy
wel meent. De sake en is soo onklaer niet /
als hy de selbe op twee/oft dyp verscheyden plaet-
sen voozgheeft.

Eerst sepd hy / in sijn Aensprake tot my/vooz sijn
Tweede Deel des Memory boecks : Dat ick een groote
mis-slag hebbe begaen, ontrent de Schriften van Tertul-
lianus, om dat ick een schrift, 't Welck hy als een *Montanist*,
ghemaect, ende uytghegheven heeft teghen de Recht-
sinnighe, hebbe aenghesien, ende byghebracht, als een
rechtsinnigh schrift teghen de *Montanisten* : Welck een
mis-slagh soo groot is, sepd hy / al warendergheen an-
dere meer, my soude behooren te rugghe te houden van
mijn boeckje veel te recommanderen, ende hem uyt te
daeghen tot beantwoordinghe van dien. **Maer eplaes !**
de goede man en heeft niet voorszien / dat ick kost
loochenen / dat Tertullianus dit schrift hadde ghe-
maecht ALS MONTANIST, ende dat selbe uytghe-
gheven

gheben teghen de opzichte oft hzome RECHT-SIN-
NIGHE, 'twelck ick datelijck sal doen: Hadde
D. Cabeljau dit boozsien / sonder twijffel hy soude
sich wel ghetwacht hebben / van triumph upt te
roepen boozde bitrozie **Wat seydt hy boozders?**

Ten tweeden, seydt hy / in sijn Memory-boeck
Parte 1. pag. 260. Ick hebbe 't sonder lacchen niet konnen
sien, ende lesen, my verwonderende, hoe 't moghelijk
is, dat sulck een mis-slagh, als sich hier openbaert, in soo
een gauwen Jesuyt als P. *Hazar* wordt gheoordeelt, heest
konnen vallen.

**Hoedanigh ick gheoordeelt worde van andere/
laet ick daer: Dat weet ick wel / dat D. Cabeljau
gheen reden en sal hebben om veel te lacchen/ als
hy mijne berdedinghe sal ghehoort hebben/ maer
wel om sich te verwonderen / hoe slecht het upt-
komt / 'tghene hy op't hooghste heeft ghenomen/
en dan sal het tijdt zijn/booz my om oock eens te
lacchen. Hy heeft soo veel die nae laecht / als die
booz lacht.**

Ten derden, seydt hy *pag. 261.* De goede man verabu-
seert sich hier soo groffelijck, in't opnemen van *Tertullia-
ni* woorden, dat ick my by-nae van sijnen r'weghe scha-
me.

**ICK hope dat ghy oock sult beschaemt blijven/
niet ober mijnen mis-slagh / maer eensdeels ober
de utwe / die ghy hier noch sult doen / eensdeels
ober dit uptroepen teghen de locht / ende den
windt.**

**DOCH als ick dit altemael hebbe ghelesen / soo
hebb' ick ghedacht in mijn selven / D. Cabeljau doet
wel dat hy 't hier soo hreedt / ende soo hoogh
neemt; want dit is recht de middel om de oogen
bande slechte ghemeyute vol stofz te werpen/ op
dat sy alleen acht nemende op desen mis-slagh
(soo hy die noemt) alle sijne menighbuldighe
mis-slagen soudent oversien / ende onghemerekt
laten henen gaen. Maer de goede man is ber-
doolt (want desen mis-slagh (indien het een magh
ghenoemt worden) al-hoe-wel hy noch eens soo
groot**

groot waer als D. Cabeljau hem beschrijft / en soude niet ghenoeghsaem wesen om een mis-slagh alleen van D. Cabeljau te bedecken / ick late staen / soo menighe die hy in sijn Catholijcke Waerheydt, ende nu wederom in sijn Memory-boeck heeft begaen. Doch laet ons de sake wat naerder insien. Ick sal hem het koozdeken soo langh gheben als't moghelijck is. Ghy seght dan *D. Cabeljau*, dat ick een mis slagh soude ghedaen hebben in't citeren van de schriften Terrulliani.

Wel aen / ghenomen / booz eerst / dat het soo ware (want ick wil *D. E.* toegheben al wat ick kan) wat is't nu? Ick en sal maer ten alderminsten ghelijck zyn aen u. Hoe roept ghy dan soo teghen my in een sake daer ghy selbe / uyt utwe epgen bekenentisse / plichtigh in zyt?

Bekent ghy niet opeutlyck in utwe Catholijcke Waerheyt pag. 442. dat ghy een mis-slagh ghedaen hebt in't citeren van *Baronius* op't saer 1406. ende 1409. segghende dat het *Baronius* selve niet en is, maer *Henricus Spondanus*, die de schriften van *Baronius* ghecontinueert heeft?

Seght ghy / dit koint op eenen euckelen naem uyt: 't selbe sult ghy datelijck sien in dese materie. Soo zyn wy dan tot noch toe ghelijck. Nu late ick staen alle utwe mis-slaghen die ick in't boozgaende hebbe in't besonder ontdeckt / en die ick hier nae noch ontdecken sal / de welcke den goeden Leser / als met de handen sal tasten.

Boozders / noch al ghenomen / dat ick een mis-slagh ghedaen hadde / waerom soudt ghy daer over soo grootelijck moeten verwonderen? ghy seght / om dat ick gheoordeelt worde te wesen een gauwen Jesuyt.

Wel / dat het soo zy / dat is de goetheydt van ghene die't bouuissen : maer ick en meyne niet / dat iemandt sal kunnen segghen / dat ick gautwerben als *Augustinus*, oft *Hieronymus*. Zyt ghy niet indachtigh *Domine Cabeljau*, wat ghy van dese twee soo gautwe / ende uytstekende Onot-vaders gheseydt

ghesepdt hebt in nwe Catholijcke Waerheydt?

Dan Augustino seght ghy / pag. 587. Augustinus en was soo onfeylbaer niet in sijn oordeel, oft hy heeft al somtijds mis-gheschoten.

Item: Wat voordeel kan 't gheven aen de Roomsche ghelinde op ons, in opzicht van Augustinus, te bekennen, dat een goetd schutter somtijds mist?

Dan Hieronymo seght ghy / pag. 614. dat hy onvoorsichtelijck spzeekt in materie vande Keltiquen.

Wel hoe: hebben dese soo wijsse/ende verstandighe Daders/nae uw'advys konnen mis-ichteren/ouboozsichtelijck spzeken/mis-slagghen doen/ooch van gheene slepne consequentie; soude 't soo hoogh te nemen sijn in my / die met haer niet vergheleken magh worden?

Ten lesten: Schoon het een mis-slaggh ware: waerom en soude ick niet moghen segghen / soo als D. C. doet / spzekende van onse versterde Keltiquen: Ick en ben den eersten niet die dat gheseydt heeft. Want volghens nwe eyghen bekentnisse/ in uw' Memory-boeck Parte 2 pag. 741. Turano Vekiti, ende sijn meesters, hebben my hier in booz-ghedaen/ de welke ghy oock daerom den naem gheeft van Bottericken. 'Tis wat te herdt: beter soude ghy ghesepdt hebben / dat sy hier in onbedacht sijn gheweest; want andersins / men soude D. C. soo dichtsins als ghy mis-slagghen doet / den selben naem moeten gheben/die ghy aen Vekiti, ende sijn meesters gheeft. Dit altemael overgheslagghen/want hebbe dit maer alleen tot noch toe gheseyt/niet om te bekennen dat ick een mis-slaggh ghedaen hebbe / maer om te thoonen dat D. Cabeljau gheen reden en hadde om te lachen/veel min om sich soo te verwonderen / veel min om soo veel stampers te maken / schoon het een mis-slaggh hadde gheweest.

Maer al dit/onthenne ick / dat ick soo een groven ende schandighen mis-slaggh hebbe ghedaen in't citeren vande schriften Tertulliani, als D. Cabeljau

uyt-

uytrocpt / ende my te laste leydt. De sake sal't
uytwijfen.

Laet ons nu hoorzen / hoe ghy desen mis-slagh
bewijft.

Ghy seght / dat ick een schrift van desen Oudt-vader,
twelck hy als een Montanist ghemaect, ende uytgheghe-
ven heeft teghen de Rechtsinnighe, hebbe aenghesien, ende
byghebracht, als een Rechtsinnigh schrift teghen de Mon-
tanisten.

Ons disput / soo ghy selve wel weet / ten zy dat
ghy dobbel wilt handelen / en loopt op het ghe-
heel schyft Tertulliani niet / maer alleenlijck op
de besondere spreuken / daer uyt ghetrocken / ra-
kende het derben van seker spijfen; dit en kont
ghy niet loochenen sonder bedrog / noch en
mooght het niet doen / sonder te stryden teghen
uw' eyghen ghemoedt.

Wan dan / ick bekenne dat Tertullianus, wanneer
hy dit boeck heeft gemaect / Montanist ende ketter
is gheweest / dat het soo zy / maer ick loochene ab-
solutelijck / dat hy in dese spreucken / rakende het
derben van seker spijfen / ghesproken heeft ALS
MONTANIST, oft als Ketter, dat is / als hooystellen-
de de besondere leere van Montanus. Ten tweeden
loochene ick dat hy met dese spreucken heeft wil-
len bestrijden de OPRECHTE, ende ghesonde
RECHTSINNIGHE.

Het eerste, te weten / dat Tertullianus in dese spre-
ken niet ghesproken heeft als Montanist, of ketter /
bewijse ick in deser voeghen :

Ich en gheloobe niet dat D. Cabeljau oventlijck
soud' durben segghen / dat alle de hoornaemste
Dabers bande eerste hier hondert jaren / zijn
ketteris gheweest / oft Montanisten, want dat waer
wat te grof ghesponnen; soo en heeft dan Ter-
tullianus hier mede niet ghesproken als Montanist,
oft ketter. Want den H. Clemens Romanus *Constit.*
Apostol. lib. 5. cap 17. den H. Basilius *Homil. de laud. Iejus.*
den H. Cyrillus Hierosolymitanus *Cateches 4.* den H. Epi-
phanus in *Compendio verae doctrinae*, ende *Haresi 75.* Theo-
phylus

phylus Alexandrinus *Epist. Paschali* 3. Hieronymus *lib. 1 in cap. 10. Daniel*. Chrysoftomus *Homilia 1 in Genesim*, ende *Homil. 9, ad Popul.* Augustinus *lib. 30 contra Faustum cap. 5.* ende *lib. 2 de moribus Manich.* Den H. Leo *Serm. 4. de Iejunio Quadrag. cap. 5.* ende meer andere/ die te binden zijn by Coccius in *Thesauvo*, dese allegaer / segghe ick/ zijn van't selve gheboelen gheweest aengaende herderben van sekere spijssen/ met Tertullianus, Ergo / oft D. Cabeljau moet segghen / dat alle dese boozsepde Oudt-baders zijn ketters/ ende Montanisten gheweest / in materie van't derben van sekere spijssen/ oft moet my bekennen / dat Tertullianus hier in dese materie niet ghesproken heeft als Montanist, oft ketter; want 'ten is juist niet al ketterich wat een ketter seyd. De Arianen, en andere/al-hoe-wel byple ketters / hadden noch tang vele leeringhen die ober-een quamen met de Rechtsinnighe Kercke. Alsoo en moet het niet al ketterich zijn wat Tertullianus seyd / oock als hy nu ketter was.

Het tweede nu/te weten / dat Tertullianus in dese spreucken / rakende het derben van sekere spijssen/ de OPRECHTE RECHTSINNIGHE niet en bestrijdt / bewijse ick met te beantwoorden de opwozpinghen van D. Cabeljau.

Hy schrijft teghen de Psychici, seght D. Cabeljau: **Tis waer: Ergo teghen de OPRECHTE RECHTSINNIGHE. Ick loochene dese consequentie.**

Baronius, seght D. Cabeljau, verstaet door de Psychici de Rechtsinnighe, alle die den gheest des Heeren, die quansuys op Montanus ruste, onghedorfaem waren.

Dit is te grof *Domine Cabeljau*. Dit bedroggh is soo merckelijck/ ende schandelijck/dat het niet te verschoonen is. Ick sie wel dat ghy Baronium op die plaerse ghelesen hebt / maer ghy citeert hem/ nae utwe ghewoonte / soo bedriegelijck / dat hy blindt moet wesen / die 't selve niet en siet / ende onghewoelijck die 't selve niet en tast.

Noch eens dan/ gheest glorie aen Godt: Verstaet Baronius, door dit woorden Psychici, gheen ander

ander als de Rechtsinnighe, all. die den gheest van Montanus onghedoorfaem waren? houdt ghy dit noch staende? Soo moet ick u dan obertuygghen met de eygghen woorzden van Baronius, Anno 201. §. 12 ende 14. ende zyn dese. By Tertullianus, seyd hy/ worden Psychici gheuoemt niet alleen de Catholijcken, maer oock alle de KETTERS, die sijnen gheest versnaden. Welck hy niet enkelijck en seght/maer bewijst het oock uyt den H. Irenæus lib. 1. cap. 1. ende uyt den H. Cl. mens Alexandrinus lib. 4. Stromat. de welcke onder den naem Psychici, begriypen de Cataphryges, ende de Phryges.

Wat seght ghy hier van D. Cabeljan? moet ghy nu niet bekeimen/dat ghy bedrogghen hebt? waer hebt ghy dat woorzden KETTERS ghelaten? kont ghy loochenen dat dit de eygghen woorzden zyn van Baronius? hoe hebt ghy dan de selve so leelijck verhoort?

Wel aen/ Baronius die ghy ghenomen hebt om u te beschermen / die sal my dienen / om u den doot-steeck te gheben: Baronius dan seght / datmen dooz dit woorzden Psychici, tegghen de welke Tertullianus schryft / kan verstaen / ende Rechtsinnighe, ende Kettters. Staet het u byz het eerste deel op te nemen / het staet my byz het tweede deel op te nemen: Ghy seght dat het Tertullianus, aenprijfende het derden van sekere spijfen (voeghter oock by / gheselde vasten-dagghen) hier heeft tegghen de Rechtsinnighe / ende ick segghe nu / dat hy't in dese spreucken / heeft tegghen de KETTERS, want hy heeft het tegghen de Psychici, dooz de welke/soo Baronius seyd / niet alleen de RECHTSINNIGHE, maer oock de KETTERS verstaen worden.

Du dat Tertullianus met dese spreucken de KETTERS bestrijdt / ende als Catholijck spreect in dit stuck/ende niet als Montanist, soo ghy seght/bewijse ick uyt Baronius selve boven §. 19. daer hy openlijck seyd / dat Tertullianus, oock na dat hy Montanist was gheworden, in alle overleveringhen over een quam met de Catholijcke Kercke,

Du segghe ick : maer het derben van sekters
spijfen/ende ghestelde vasten-daghen/bestaen na-
mentlijk in de oberleberinghe bande Recht sin-
nighe kercke / Ergo als Tertullianus dese aenprijst/
soo houdt hy't met de Rechtsinnighe Kercke / te-
ggen de Psychici, dat is / teggen de KETTERS.

Siet ghy noch niet *D. Cabeljan*, in wat grove/
ende schandelijcke mis-slagghen ghy valt / als ghy
my eenen groven mis-slaggh te laste wilt legghene
Ghy wordt ghevanghen met uw' eyghen Der/
dat ghy dooz een ander uytgheprept hebt.

Du wil ick *D. E.* noch al wat toegheben: Laet
ons nemen dat Tertullianus hier handelt teggen
de Rechtsinnighe: Hoe kan *D. E.* weten / dat dit
de oprechte / vrome / ende seberighe Rechtsinnighe
zijn gheweest / ende niet slantwe / vleeschelijcke / af-
gheweken banden eersten seber / slant in't gheloo-
ve / onghetonden in manieren / hellende nae de
ketters / &c.

Ick segghe dat het soodanighe zijn ghetoest/
teghen de welke het Tertullianus hier heeft.

Mijn bewijs dies-aengaende trecke ick voor
eerst uyt den *H. Apostel Paulus 1. Corinth. 2.* daer hy
in't Gheleeg ghebryckt dit woordcken Psychicus,
daer dooz verstaende / een sinnelijck, oft natuerlijck
mensch, die alleen de dinsten volghet bande nature/
ende niet en verstaet van't ghene goddelijck is,

Dit woordcken verklaert mede alsoo de *H. Gre-
gorius Nyssenus*, daer dooz verstaende / menschen die
gantschelijck toeghedaeen zijn aen de natuerlijcke, oft sin-
nelijcke gheneghelijckheden.

Mijn tweede bewijs / trecke ick uyt Tertullianus
selve / de welke met dese woorden: Ick bekeane het
sinnelijck gheloove, uyt liefde des vleeschs, &c. ghe-
noegh te kennen gheeft / dat hy hier handelt te-
ggen vleeschelijcke menschen, ende alleen teggen
slantwe / ende sinnelijcke Christenen / niet teggen
de vrome / want hy maectt onderscheydt tusschen
de eerste / ende de tweede: Bande eerste sepdt hy/
Dat haer gheloove gantsch bestaet in vleesch. Bande
tweede

tweede seydt hy : Dat sy de gheestelijcke discipline hebben, ende met recht de sinnelijcke beschuldighen.

Segghe dan met Georgius Ambianus, schrybende op het eerste Capittel van Tertullianus *De ieiunio obseruat.* I. dat men hier doozde Psychici seer wel kan verstaen / Slappe Christenen, die haer gheloove wel hadden beleden, maer sinnelijck waren, ende toeghedaen tot hare wellusten, seer gheneghen tot 'tghene het vleesch aengaet, ende vyanden vande nauwe onderhoudinghe; teghen de welcke moeten ghestelt worden de vrome Christenen, die hare sinnelijckheydt hadden verlooquent, ende het gheloove behouden, dat sy inden Doop hadden ontfanghen.

Wat kiest ghy nu van beyden? wilt ghy hebben dat Tertullianus hier schryft teghen de Ketteren? seer wel. Hy pryft de sekere ghestelde vasten-daghen/ende het derben van sekere spijzen/misprijfende die Ketteren, om dat sy leerden/dat men niet anders en moest vasten als nae beliefte / ende gheen onderscheydt maken van spijzen / soo is dit leste dan ketterisch/ende het eerste niet.

Oft wilt ghy lieber dat Tertullianus hier alleen bestrydt de sinnelijcke/ bleeschelijcke / wulpsche/ ende slauwe Christenen? Wat raecht dit de heele Rechtsinnighe Kercke? wat gaet het kaf het kooeren aen? oft wat raecht het onkruyt de tertwe? hebt ghy noyt ghelesen 'tghene Augustinus seyd *lib. 20 contra Faustum cap. 21.* Wat anders, seydt hy/ is de discipline der Christenen, ende wat anders de overdaet vande wijn-suypers, oft de dolinghe der swacke.

Wilt ghy staende houden / dat Tertullianus onder den naem van Psychici, niet anders en verstaet als de heele Rechtsinnighe Kercke? doet dan eerst alle mijne voozgaende bewijfen te nter: Stelt dan uwe contrarie bewijfen daerteghen/ om u segghen te proberē / want / soo als ghy boven ghesien hebt Baronius en kan u nter dienen/ de wyle hy teghen u is/ende vooz my.

Du hope ick immers / dat D. Cabeljau sijn ooghen sal open doen/ende sien dat hier de spreucke vanden

banden Doet pertinentelijck past: Parturiunt montes, nascetur ridiculus mus: Het scheen upt het roepen van D. Cabeljau, datter reusen/ oft groote bergghen booz den dagh sonde ghekomen hebben/ ende daer komt een kleyn mupsjen te boozschijne.

Wien mis-slagh die D. Cabeljau, als wesende van my begaen/boozstelde als eenen hooghen berggh/ die niet ober te komen en was / om de ooghen bande slechte ghemeynte te verblinden/ die komt ten lesten upt/op een woozdt alleen / ende op eenen Euckelen Baem; hondt ghy dit booz soo eenen groben mis-slagh? Soo antwoorde ick met uwe eppen woozden in uwe Catholijcke Waerheyt pag. 199. Ick en wil overgheen woorden twisten, wanneer men eens can zijn inde sake selve: De sake selve van ons disput heb ick vast / den twist over de woorden late ick booz de ghene die haren tijdt willen verliesen.

Wat ick de sake selve vast hebbe / gae ick nu bewijzen.

De questie tusschen ons / is gheweest / oft de Roomsche Kercke/in dit stuck/ dat sy sekere ghestelde vasten-daghen heeft, ende aldan onderscheydt maect van sekere spijsen, moct als ketteresch verdoemt werden/want dit was het oogh-merck van D. Cabeljau, soo als klaer blijkt upt 't opschijft/'twelck hy in sijn Catholijcke Waerheyt ghestelt heeft booz het negen-en-dertighste Capittel, 'twelck aldus luyt: De Papisten werden overtuyght, dat sy onder haer vele opinien hebben, vooistaen, en drijven, die men claer aenwijsen kan, dat de Oudt-vaders in hare schriften als ketterijen hebben aengheteckent, ende verworpen. Oft nu die ketterijen van Montanus, oft Marcion, oft Manes, oft van eenigh ander zijn gheweest/ daer is wepnigh aenghelegghen/ want D. Cabeljau en wilt niet disputeren bande namen/'tis hem ghenoech/ dat hy ons/ soo hy seyd/ overtuyghe van ketterijen.

Wat moest ick hier anders verdedighen / ende betweyren/ als dat wy gheen ketteren en zijn? dat is

Is de sake selve : Ick hebbe dat ghedaen in mijn
 Staeltje : Ende in de plaetse van te stellen de Psy-
 chici, dat is/oft de Cataphryges, oft de kettters in't ghe-
 meyn, oft de vleeschelijke, ende wulpsche Christenen,
 de welcke allegaer (volghens het gherupghenisse
 van Baronius, ende van Irenæus, ende van Clemens
 Alexandrinus, ende van Georgius Ambianus) werden
 begrepen onder den naem Psychici ; hebbe ick ghe-
 stelt de Montanisten : was het wel de pijn weerdt
 daer ober soo te roepen / ende soo veel spoochig
 daer mede te maken ? Waert sake dat ick oock
 soo hadde ghedaen / als D. Cabeljau in de plaetse
 van Henricus Spödanus, ghestelt heeft Baronius: sou-
 de hy niet konnen segghen hebben / wat is daer
 soo veel aenghelegghen/dat ick een woordt/oft een
 naem hebbe mis-stelt/de wijle't niet op de woorden,
 maer op de sake selve op aenkomt ? al'tselve segge
 ick hier.

In dan / D. Cabeljau, denckt dat dit een dzuick-
 faute is / ende dat den dzuicker in de plaetse van
 KETTERS, oft VLEESCHELYCKE CHRISTENEN,
 ghestelt heeft MONTANISTEN, ghelijck ghy oock
 meer-mael bekent / ende in uw' Catholijcke Waer-
 heyd, ende in uw' Memory-boeck, met u ghebeurt
 te zijn. Laet ons dan in de plaetse van dit woordt
 Montanisten, stellen Vleeschelijke Christenen, oft Ket-
 ters, ende set/oft ick de sake selve, die ick moest ver-
 dedighen/niet en hebbe vast ghestelt/ende oft ghy
 niet bedrogghen en hebt / wanneer ghy ons booz
 ketterg ghehouden hebt / om dat wy sekere ghe-
 stelde vasten-daghen onderhouden / ende alsdan
 onderscheydt maken van spijsen.

Ick hebbe dan in mijn Staeltje ghestelt Monta-
 nisten, stelter nu in de plaetse / de Kettters, oft Vlee-
 schelijke Christenen, ende seght :

De Kettters, oft vleescheli,cke Christenen meyden/
 dat men niet anders en moest vasten/als vrywil-
 lighlyck, en nae beltefte/soo leert Partije oock/ wy
 niet.

De Kettters, &c. en begheerden niemant bedwou-
 ghen

ghen te hebben / aengaende 't vasten / dooz eenigh ghebodt. Soo wilt oock Partije.

De Keters, &c. en begheerden gheene sekere gheselde vasten-daghen / by exempel / van 'swoensdaeghs / en 'vrijdaeghs. Soo doet Partije oock.

De keters, &c. seyden dat d' Apostelen noyt eenigh jock en hadden opghelcxdt van soodanighe gheselde vasten-daghen. Dat seght Partije mede.

De Keters, &c. seyden / dat-men alleenlijck moest vasten / alstet eenighe besondere oorzaken waren / ende eenighe tijden / die sulcks betrefsthen. Dit is mede 'rgheboelen van Partije.

De Keters, &c. seyden / dat de gheselde vasten-daghen eenen nieuwen bout was. Alsoo oock Partije.

De Keters, &c. berispten het onderscheydt der spijten. Partije mede.

Hier upt volghet nu nootsakelijck 'rgheene ick in mijn Staeltje hebbe betwefen / te weten / dat de Ghereformeerde, in dit stuck / moeten ghehouden worden dooz keters. Gheeft-se den naem die't u heest / oft noemt se Cataphryges, oft Phryges, oft Montanisten, oft Marcionisten, 'tis al een dinghen / ten komt op den naem niet op aen.

Wat sult ghy hier nu segghen *Domine Cabeljan* ? sult ghy / nae ghewoonte / by 't utve blijven / ende segghen / dat Baronius dooz de Psychici, niet en verstaet eenighe keters ? ick hebbe u boven van contrarie / met sijn eeghen woorden overtuyghet. Sult ghy segghen / dat andere doozgaens dooz de Psychici verstaen de Rechtsinnighe ? ick weet wel datter in dat heel boeck van Tertullianus, verscheyde stucken verhandelt worden teghen de Rechtsinnighe / maer niet in dit besondet stuck van sekere gheselde vasten-daghen / ende berben van spijten.

Secht ghy oock in dit ? soo moet ghy van alle de hoornacmste Daders bande eerste 400. jaren roeschryben / dat sy mede de Rechtsinnighe Kercke hier in hebben bestreden / aenghesten dat sy dese

dese twee boozepde stucken mede gheleert hebben. Seght ghy wederom: Tertullianus spreekt als Montanist? Ick hebb' u contrarie gherhoont/ dat hy spreekt / ghelijck de booznaemste Oud-baders bande Rechtsinnighe Kercke / Ergo niet als Montanist, oft als Ketter, 'ten zy dat ghy wilt segghen / dat de booznaemste Oud-baders mede ghesproken hebben / als Montanisten, oft Keters. Roept ghy ebentwel dat ick een mis-slagh hebbe ghedaen/ als ick inde plaetse van Keters, oft vleeschelicke Christenen, oft Psychici, hebbe ghestelt Montanisten, soo roept dan oock teghen u eyghen selven / aenghestien dat ghy Baronius hebt ghestelt inde plaetse van Henricus Spondanus, ende het tweede boeck *Irenai*, inde plaetse van het derde, ende meer andere dierghelijcke; Daerter wel mede / ende doet u proffyt met een enkel woordken / de wijle ick u overtuyghe in de sake selve van bedroggh / ende ontrouwighhepdt / want dit blijft vast / 'tghene ick in mijn Staeltje hethoont hebbe / dat wy in het onderhouden van ghestelde vasten-daghen / ende derben van spijzen / niet ketterisch en zijn / maer wel de Ghereformeerde, die soodanighe ghewoonten met de oude ketterg berispen. Siet boven in de II. Aen-merckinghe op de ketterije der Tacianen, ende Encratiten, daer ghy breeder bescheedt hier op sult hebben uyt Epiphanio.

Eer wy hier af scheyden / soo moeten wy noch sien een ander spel van D. Cabeljan.

Hy hadde in sijn Catholijcke Waerheyde pag. 562. boozghestelt Eusebium, als oft hy seyde in sijn Kerckelijcke Historie lib. 5. cap. 16. oft 17. oft 18. Dat *Montanus* de eerste is gheweest, die de wetten van Vastens heeft inghestelt.

Hier op hebb' ick in mijn Staeltje pag. 249. gheantwooydt / dat dit inden Griekischen text van Eusebius niet te binden en wag / maer anders niet / als dat *Montanus* hadde wetten ghestelt aen het vasten sonder daer hy te voeghen / dat hy de eerste gheweest zy.

Ick beken geerne, seght D. Cabeljau in *zijn Memory-boeck pag 261*. dat ick in't citeren van *Eusebius* niet naeghesien hebbe den Griekschē text, maer hebbe ghesien op de Latijnsche versie van *Ruffinus Aquileionis*, die de oudste is, ende van soo een Autheur, als zijnde vande selve eeuwe met *Eusebius*, ende meest van ghelijcke, oft meerder aensien in *zijn*en tijdt, soo veel by my konde ghelden, als van *Eusebius* selve.

Ghy zijt seer qualijck bedacht *Domine Cabeljau*, als ghy de authoziteyt van *Ruffinus*, namentlijck in *zijn*ne obersettinghen / soo groot acht als die van *Eusebius* selve: helieft u te sien hoe loz dat dese uwe inbeeldinghe staet / hoor

Voor eerst *Beatum Rhenanum* in *zijn* Op-dracht: hiez die hy ghestelt heeft voor de Kerckelijcke Historien / ghedrukt tot Parijs by *Jacobus Regnault Anno 1541*. daer hy handelt van dese obersettinghe *Ruffini*, die *DE* soo groot acht.

'Twaer, seyd't hy / onbeschacmtheydt te willen oordeelen vande neerstigheydt des oversetters, sonder het Grieksch Exemplar: want *Ruffinus* weynigh lofs behaelt heeft, uyt andere boecken, die hy overgheset heeft, om die swil dat hy *zijn* werck niet en maeckt, van op te weghen de woorden, ende sin des Autheurs, die hy hadde aenghenomen over te setten, maer meer, oft min, doorgaens verhaelt nae *zijn* helieft; niet als een oversetter, maer als een beschrijver, 'Twelck oock blijkt uyt de Lof redenen *Nazianzini*, ende de boecken *Iosephi*, die hy vertaelt heeft. 'Twas dan te wenschen, dat het grieksch Exemplar waer by de hand ghewest; maer soo dit niet te becomen was, wy hebben ghebruyckt oude Latijnsche. Nu datter uyt den Griekschē text sommighe plaetsen costen herstelt worden, berhoone ick hier uyt. Ick ben onlanghs ghevallen in een seker cort begriip van d'Euangelische historie, in't Grieksch, daer ick ghevonden hebbe de woorden *trēs*, die *Eusebius* citeert *lib 5. cap. 24*. raker de verscheydentheydt van't Vasten, ende luyden aldus: Sommighe vasteden alleen eenen dagh, andere twee, andere meer, sommighe maer veertigh uren by daghe, ende by nachte. Welcke plaetsē anders ghelesen wordt in de Latijnsche Exem-

Exemplaren Ende ick en twijffle niet, oft dit heeft mede op andere plaetsen kunnen gheschieden.

Hier kont ghy lichtelijck sien / oft *Ruffinus* van soo groote authoriteyt is in sijne oersettinghe / namentlijck rakende het *Vasten* / ghelijck als ghy hem toeschrijft.

Hoort nu noch eenen tweeden spreken / dat is *Joannes Christophorus*, ghedruckt tot Ceulen by *Arnoldus Birekman* Anno 1570. In de Voorreden, die hy stelt voor de *Kerckelijcke Distozien*.

Het ghene, seyd hy / dat *Beatus Romanus* ghewenscht heeft (te weten het *Griekx Exemplaar* van *Eusebius*) hebb' ick becomen, ende wy hebben bevonden, waerachtigh te zijn, 'tghene hy gistede, dat het moeyelijck was te vonnissen sonder het *Griekx Exemplaar*; als wy dat ghehadt hebben, is het ons licht gheweest. Maer jemandt sal my segghen, dat ick over langh veel toeghegeven hebbe aen d'oudheydt, ende dat ick nu mijn-selven verghetende, te cort doe aen de authoriteyt, ende ghetrouwigheydt van *Ruffinus*, die ten tijde *Hieronymi* heeft gheleest. Ick en wille hier niet spreken van 'tghene hy uyt sijn eyghen vernuft heeft gheschreven, oft gheleyt, maer op wat maniere hy de schriften *Eusebij*, ende van andere heeft uytgheleyt. Wy en spreken van sijn gheloof niet inde *Religie* (al hoe-wel dat oock van *Hieronymus* wordt bespjt) maer van sijn ghetrouwigheydt in't oversetten vande historie *Eusebij*. Genomen dat het recht ware dat hy gheloof heeft, 'twaer te wenschen, maer dit en is soo claer niet, dat by de meeste *Autheuren* oversettende, de selve niet bedorven en heeft.

Doorders, ick was, seyd hy / inder waerheydt droef, ende dapper beanght, als ick sagh, dat soo eene vermaerde historie, soo overgheset was, dat sy nauwelijcx in goet *Latijn*, ende soo verandert, dat ghy niet *Eusebius*, maer *Ruffinus* voor den *Autheur* soudt ghehouden hebben. Twelck *Eusebius* in't breedt seght, dat seght *Ruffinus* in't kort, 'tghene *Eusebius* wat duyfter seght, dat slaet *Ruffinus* gantschelijck over. 'Tis bykans ongheloovelijck, ick en segge niet hoe vele woorden, maer heele spreuken, heele bladers, heele orationen, heele brieven, jae schier heele boeken zijn achterghelaten.

Wat

Wat dunckt D. E. hier van: hadt ghy niet groote reden / om soo te stoeffen op de authoziteyt / ende aensienlijckheydt van Ruffinus, ende soo te steunen op sijne versie: nu tot een teecken dat Ruffinus dit mede qualijck overgheset heeft / dat Montanus de EERSTE soude gheweest zijn, die de wetten van Vastens ghestelt heeft; soo laet Christophorus dit woordken EERSTE, achter / ende stelt alleen: Montanus heeft wetten ghestelt aen het Vasten.

Doch ick byese dat ghy niet dese twee boozgaende Antheurs / niet en sult willen te doen hebben / ende dat ghy sult segghen / dat sy onstaen niet haer advijs.

Hoort dan noch eenen derden / dat is / den H. Hieronymus, die niet Ruffinus gheleest heeft, *Apologia 1. adversus Ruffinum.*

Ruffine, seydt hy / (sprekende van de boecken Origenis) ghy zijt ghevraecht gheweest, dat ghy in't Latijn soudt oversetten, soo alser stont in't Griecx, Godt gave dat ghy't ghedaen hadt, 'tghene ghy veynst ghevraecht te zijn, ghy en soudt nu aengheenen haet ende nijdt onderworpen zijn. Hadt ghy de ghetrouwigheydt ghehouden van den Overletter, 'ten halde niet noodigh gheweest, dat ick uwe valsche Oversettinghe met eene waerachtighe soude omstoeten, Uwe consciencie weet wat ghy er by-ghedaen hebt, wat ghy er af-ghedaen hebt, wat ghy van weer-sijden, soo't u goet docht, verandert hebt.

Noch meer sult ghy vinden by Hieronymus selbe van't bedrog van desen Ruffinus, oock aengaende d'histozie Eusebij, waer over hem Hieronymus machigh doozstryckt / niet alleen om dat hy dese histozie hadde nuytghegeben onder den naem van Pamphylus, maer oock / om dat hy de selbe berandert hadde / ende bedozven.

Waer heuen nu *Domine Cabeljan*, met d'oversettinghe van utwen Ruffinus: Den eene seght / dat hy ontrouwigh is / den anderen seght / dat hy de schyften / die hy overgheset heeft / bedozven heeft / den anderen seyd dat hy een valschaert is / &c.

Is dit dien aenfeulijcken man / van ghelijcke
 au hoort met Eusebius selve / op de welke ghy
 stenuende / ons wilt wys maken dat den ketter
 Montanus de EERSTE gheweest is, die de wetten van
 Vastens ghemaect heeft?

Wijser is geweest Wolfgangus Musculus in sijn edi-
 tiebaude Kerckelijcke Histozien/gedruckt tot Basel
 Anno 1557. die de oversettinghe Ruffini, niet sonder
 reden/booz suspect houdende/ heeft d' selve laten
 vaeren/ende sich ghehouden aen den Griekischen
 text van Eusebius, stellende in sijn editie: Montanus
 heeft wetten ghestelt van't Vasten, sonder daer by te
 voeghen dit woordken EERSTE.

De selve heeft oock ghedaen/soo wy beven ghe-
 hoort hebben / Joannes Christophorus in sijn edi-
 tie. Soo heeft oock mede ghedaen Jacobus Grynxus
 in sijn editie tot Basel Anno 1587. ende andere?

Montanus dan en is de EERSTE nie gheweest
 die wetten ghestelt heeft van't Vasten/die waren
 langh booz hem in de Rechtsinnighe Kercke/
 maer ghelijck Joannes Christophorus wel be-
 merckt / hy heeft nieuwe wetten upt sijren ver-
 sterden gheest inghebracht.

Maer D. Cabeljau seyd: Men kan niet segghen dat
 Ruffinus in dese vertalinghe aen Eusebius eenigh onghelijck
 ghedaen heeft. Maer hy heeft alleen claerder willen uyt-
 drucken, 'ghene hy wel wist dat Eusebius beooghde.

Dit is immers een arm reden. Hout ghy dit
 booz een verklaringhe / *Domine Cabeljau*, als men
 den heelen sin vanden Authent verandert? is dit
 gheen onghelijck doen aenden Authent? oft hout
 ghy't mischien al booz een dinghen / te segghen/
 Dat Montanus d'eerste is gheweest die wetten heeft ghe-
 stelt over het Vasten; ende Dat Montanus wetten ghe-
 stelt heeft over't Vasten? Het verschil gaep ghelijck
 renen oben.

Ten anderen: Hoe kost Ruffinus weten wat Eu-
 sebius beooght hadde/ghemerckt dat hy seventigh
 jaren nae de tijden Eusebij gheleest heeft? Doch
 ghy wilt u even wel boozder betweten met de
 vol-

bolghende woorden/ want daer'werdt ghesepdt/
dat *Montanus* een nieuw meester gheweest is; 'tis
waer: dat niem ick oock seer gheern aen / want
dit leght plar booz ons. 'Tis een ander dingh/ een
nieuw meester te zyn / ende wat anders is't / soo
ghy spreect/ den alder-eersten te zyn. *Montanus* is
een nieuw meester gheweest / aengaende het vasten.
Wacrom? dat sal ons segghen

Ten eersten *Theodorectus lib. 3. Hares fabul Tit. de Montanistis.* *Montanus*; seght hy / heeft inghevoert nieuwe vastens, teghen de ghewoonte vande Kercke: . Dit is in't ghemeyn ghesepdt. Hoozt nu

Ten tweeden den *H. Hieronymum* in't besonder; *Epist. 54. ad Marcellam.* Wy: sepd't hy / vasten eens 'sjaers, op enen bequamen tijdt, veertigh daghen volghens de overleveringhe der Apostelen. (dat was de ghewoonte vande Kercke) De *Montanisten* hebben dry vastens in't jaer, als offer dry Saligmakers gheleden hadden (dat was de nieuwigheyt van *Montanus*)

Ten derden, *Tertullianus* selve / nu *Montanist* zijnde / bekent / dat het vasten van *Parthen* / booz de tijden *Montani*, in de Kercke / als een ghebodt / was onderhouden gheweest (dat was de ghewoonte van de Kercke) maer dat *Montanus* daer hy hadde gheboeght / een ghebodt van sus / oft soo langh te vasten op andere daghen / die inde Kercke niet bekent waren / &c. dat was de nieuwigheyt van *Montanus*. Maer recht dan word't *Montanus* een nieuw meester ghenoemt / ghemerckt hy vele nieuwigheden / aengaende het Vasten / heeft ingheboert teghen de oude ghewoonten van de Recht-sinnighe Kercke. Maer hier upt en volgh't niet / dat hy de Alder eerste soude gheweest zyn / die wetten ghestelt heeft van't Vasten.

Alsoo blijft ghy *Domine Cabeljan* ober al in de hzodde. Ghy meynde my t'obertugghen van enen groben / ende noyt ghehoorden mis-slagh / ende her komt op enen eyter nest upt / op een woordt dat mis-stelt is: ende daer hy soo valt ghy selve in soo grove mis-slaghen / dat ick niet en sie /

ste/hoe ghy u van de selve sult kunnen verschoonen.

Ten anderen / ghy meynde wat wonders upt te rechten met d'oversettinghe van Ruffinus, hem uptbeeldende als een man soo aensienlyck / ende dan soo groote auctoriteyt als Eusebius selve; daer-en-tusschen Hieronymus die t'synen tyde gheleest heeft / stryckt hem dooz als een bedriegher / ende balschaert / 'tselbe doen Beatus Rhenanus, ende Joannes Christophorus.

Hier upt kont ghy vooztaen sten/dat men noyt een sake hoogher moet op-nemen / dan als men de selve kan defenderen/en goet doen/andersing' t'ghene een bergh scheen te wesen / verdwyn' in een mynsken/oft in een roock/ende soo komt het op een lachen upt.

AEN-MERCKINGHE

Op de Circumcelliones.

Ick weet wel dat de Circumcelliones zyn ketters ghetweest / ende booz sulckx bande oude kercke veroorzdeelt / maer niet in dit stuck / 'twelck D. Cabeljau in sijn Catholijcke Waerheyde pag. 565. haer te laste leydt / ende in 't welck hy ons by de selve wil verghelijken.

De Circumcelliones, seght D. Cabeljau, ghebruycken groote wreedtheydt teghen alle de ghene die hare Secte niet en wilden aenhanghen, met haer te pijnighen, ende te dooden. Augustinus lib. 3. contra Crescon. cap. 42. Dat de Papijten het selve doen teghen alle die hare leeringhen in twijffel trecken, oft teghen spreken, wanneer sy't uytwercken kunnen, is in Spaignien, en Italien noch alle daghe te sien, en daer van heeft ons Nederlandt te veel proeven uytghestaen, dan dat het iemant met schijn van waerheydt soude moghen teghenspreken.

Soo wilt dan D. Cabeljau segghen / dat de Circumcelliones souden ketters ghetweest zyn ter oorzake

oorsake van hare wreedthepdt. Ick en kan dat hy de Oud-baders niet binden: Ick weet wel dat sy vande selve ober hare wreedthepdt zijn berispt ghetweest / maer men kan wel wreedt zijne / ende daerom nochtang gheen ketter zijn.

Augustinus, seght D. Cabeljau in sijn Memory-boeck pag. 61. heeft gantsch verfoeyt 't werck van vervolginge, ick segghe/niet gantschelijck, of in't gemeyn/maer soo't vande Circumcelliones begaen wierdt. Alsoo verfoepen wy het mede. Hoe wierdt het van haer begaen? Hoozt Augustinus: als een werck / seyd hy/ van Roovers ende moordenaers, dat verfoeyt hy/ maer de rechtsinnighe straffe van eenen Rechter approbeert hy/soo wy hzeeder terstondt sullen hoozen. met hem komen hier in ober een de andere Oud-baders.

Voor eerst, den H. Optatus Milevitanus lib. 3. de welke/ nae dat hy/in't langh ende hzeedt/vele besondere wreedtheden / van dese hooznoemde ketterg begaen/ hadde verhaelt; seght ten laetsten: Een Moordenaer doet het quaedt qualijk, (hier mede verfoeyt hy het werck vande Circumcelliones, als weseende een werck van moordenaerg)maer een Rechter doet het quaedt wel, als hy wreect 'tghene de moordenaer heeft ghesondight. Dese woorden komen pzetts ober een met de hoozgaende woorden van Augustinus, (Hier mede approbeert hy de vervolginghe ten opsichte vande ketterg / die de Ghemeynte niet alleen met hare wreedtheden / maer oock met hare ketterse leeringhen stoozen) dat blyckt klaer upt d'exempelen / die hy daer bybrenght van Moyses, ende Elias, de welke de afvallighe van het gheloobe hebben ghestraft/ oock met de doodr: hier upt besuptende/dat het selve / ten opsichte van soodanighe menschen/ rechtbeerdelijck gheschiedt.

Ten tweeden, den H. Epiphanius Haresi 80. daer hy handelt vande Massalianen, vuple ketterg / seght/datter vele van haer, door de Magistraten zijn ghedoodt gheveest, niet om eenighe wreedthepdt/ maer om ketterije/

Ketterije / ende hy noemt die Magistraten daerom ieverigh, ende godts dienstigh. Daer sie ghy dat de Oudt-baders het werck der verbolghinghe hebben gheapprobeert.

Ten derden, dit selve approbeert mede den H. Augustinus, in't boeck van D. Cabeljau gheciteert / *contra Crescomium*, daer hy soo spreekt : Hier in, si ydt hy / dienen de Coninghen Godt, ghelijck haer van Godts weghen bevolen wordt, indien sy in haer Rijk het goede ghebieden, het quaedt verbieden, niet alleen 'tghene raect de menschelijke handelinghe, maer oock de goddelijcke RELIGIE. Te vergheefs seght ghy : Laet my in mijn vryheydt : Waerom en seght ghy oock niet, dat ghy in uwe vryheydt moet ghelaten worden, aengaende de Doodtslaghen, Oncuysheden, ende andere misdaden, en sonden ? Welcke nochtans te beletten, door rechtveerdighe wetten, seer profijtigh en saligh is ? Godt heeft wel eenen vryen wille aen den mensche ghegheven, maer hy en heeft niet begheert, dat den goeden wille soude onvruchtbaer zijn, ende dat den quaden wille soude ongestraft blijven, Ghy seght: Soo wie een Christen vervolght, is vyandt van Christus, ghy seght de waerheydt, maer hy vervolght hem in dat, 'twelck strijdt teghen Christum. By soo verre de Heere in sijnen knecht, den Vader in den soen, den man inde vrouwe, daer sy beyde Christenen zijn, niet en vervolghen de ghebreken, strijdende teghen de Christelijke waerheydt, sullen sy niet ghehouden worden voor onachtsaem ?

Daer blijft ghy nu *D. Cabeljau*, met u segghen / dat Augustinus gantsch verfoeyt het werck van verbolghinghe ?

Hoozt ghy hier niet dat hy het selve approbeert / oock in't ghene dat de goddelijcke Religie aengaet ? in't ghene dat strijdt teghen de Christelijke Waerheydt ? ende dat hy dit vande Constrighen / als Rechrers / niet en wilt ongestraft ghelaten hebben ?

Daer ghy seght / dat Augustinus gherecommandeert heeft de verdraghsaemheydt, sachtmoedigheydt, ende andere vriendelijke Conferentien tot malckanders onderrichtinghe.

Ghe

Ghenomen : wat beslypt ghy hier nyt ? Dat hy gantsch verfoeyt het werck van vervolghinghe ? hoe verstaet ghy dan desen voorgaenden discours van Augustinus, daer hy het straffen aenprijst / oock int'ghene dat de goddelijcke RELIGIE raccket ? hoe siet hy dit neffens de Doodt-slaghen / die welcke met de doodi worden ghestrafte ? Verhalven hoe approbeert Augustinus de placcaten / die teghen dese kerckers / vande Christelijcke Keyfers waren uptghegheben ?

Ich bekenne dan dat Augustinus berepicht verdraeghsamheydt, ende sachtmoedigheydt, doch de wyle hy oock vande Continghen/straffe berepicht / ende approbeert de Placcaten der Keyseren / soo moet hier noodtsakelijck nyt volghen / dat hy wil segghen. / inden de sachtmoedigheydt niet en haert/dat men soude komen tot straffen.

Maer ghy seght / dat Augustinus wel gheexcuseert heeft de Placcaten der Christene Keyfers, ende 'tghene sy deden teghen de Donatisten ; maer hoe ? met aenwysinghe, seght hy/dat her gheene vervolghinghen en waren in opsicht van't gheloove.

Doch die aenwysinghe is inde penne ghebleven / ghy hebt vergheten de selve ons vooz te stellen.

Ich in teghendeel / thoone nyt Augustino contrarie: hoorz sijne woorden: 'Tis gheschiedt, seydte hy/ in onse tijden, datter Keyserlijcke placcaten zijn uytghegheven teghen u I jaer teghen u I. DWALINGHE.

Is dit niet klaer ghesproken van Augustinus ? Voor eerst, datter Placcaten waren uptghegheben tegen de Donatisten, dat is/teghen hare wreedtheyt, die sy dooz de Circumcelliones bedzeben : Dat niet alleen / maer oock teghen hare DWALINGHE. Seght nu noch dat dese placcaten gheen vervolghinghen en waren in opsicht van het gheloove. Maccht dan de DWALINGHE het gheloove niet ?

Doeght hier by 'tghene ghy boven ghehoort hebt nyt den selven H. Augustinus, daer hy begheert dat de Continghen sullen straffen oock her ghene dat

dat de goddelijcke RELIGIE, ende Christelijcke Waerheydt aengaet / soo wanneer iemandt daer teghen komt te stryden / boeghret noch hy / tghene hy boozberg seght / te weten / dat hy gheen vyandt van Christus en is, die daerom een Christen vervolght, oft straft. Raecht dit wederom het Gheloobe niet?

Beweert hy derhalven sich niet teghen d'opwoytinghe van Cresconius, de welcke seyde / dat men een ieder moest laten in sijn bypheidt / nameelijck aengaende de Religie? seght Augustinus hier op niet / dat dit niet meer gheschieden en moet / als in Doodt slaghen / onkuysheden / ende andere misdaden / die / oock niet de doodt / hande Rechterg ghestraft worden?

Daer en boden / waer sult ghy blijven met Opratus Milevitanus, die het selve probeert met de exempelen van Moyses, ende Elias; die d'afvallighe van't gheloobe / inder daet / met de doodt hebben ghestraft?

Hoe durft ghy dan segghen D. Cabeljan, dat dese placaten, alleen stuttinghen waren vande vervolghingen, ende insolentien der Circumcelliones teghen de Rechtsinnighe, oft sachte bestraffinghen van wreede actien, die sy ghepleeght hadden, ende niet vervolghingen in opsicht van't geloove. Doch eens gebraeght / of Augustinus niet updruckelijck seght / dat sy uptghegheben waren / teghen hare DWALINGHE? of hy niet updruckelijck en sepdt / dat de Coninghen moeten straffen / oock tghene de goddelijcke RELIGIE raecht / &c. Ghy moet het bekennen / soo moet ghy dan mede bekennen / dat dese placaten niet alleen stuttinghen waren, oft sachte straffinghen vande wreede actien, die de Circumcelliones ghepleeght hadden, maer oock vervolghingen in opsicht van't gheloove.

Al wat D. Cabeljan nu boozdet prae van onse verbolghingen / en straffen / nameelijck vande Inquisitie, ende soo boozt / en dient nergens anders toe / als / om teghen sijn eyghen selven / te bevestighen / dat wy hier in ghelijck foruigh zijn aen het gevoelen van Augustinus, ende Partije over-

een-komende met de Circumcelliones, want ghelijck
 ick in mijn Staeltje ghesepdt hebbe pag. 279. Ghe-
 lijk de Circumcelliones zijn ghekomen met blam-
 men/ byer/ en sweert/ om de Rechtinnighe met
 ghewelt van wapenen te stooten upt hare posses-
 sie / ende hare dwalinghen dooz desen middel te
 stapelen/alsoo kan Duytslandt, Vranckrijck, Neder-
 landt, Enghelandt, ende Polen ghetuyghen / dat ober
 hondert ende'eensighe saren gekomen zijn de disci-
 pelen van Calvijn, Luther, ende andere/ om de Ca-
 tholijcken met wapenen / ende groote stozinghe
 van bloedt/ende wzeede tozmenten te drijben upt
 hare possessie/om hare ghesindthepdt te bouwen
 op het vergoten bloedt/ende doode lichamen van
 soo menighe hondert dupsent onnoosele / ende
 eenboudighe menschen / die noyt te bozen van
 soodanighe leerunghen en hadden hoozen/oft we-
 ten te spreken.

Doozders dan / ghelijck Augustinus aenprijs de
 straffen/die vande Christene Keyserz / dooz plac-
 caten/gheselt/ ende uptghewercht wserden / ten
 opsichte vande Circumcelliones, niet alleen ter
 oorzake van hare wzeedthepdt / maer oock ter
 oorzake van hare DWALINGHE, en het bestrijden
 vande Christelijcke Waerheydt; soo moet dan D. Ca-
 beljau oft Augustinum beschuldighen van ketterije/
 die soodanighe straffen/ ende placaten heeft ghe-
 approbeeret/ende dooz goetd ghewonden / oft soo
 niet / moet ons mede ontschuldighen van kette-
 rije/ de wijle wy het hier houden met Augustinus,
 met Optatus Milevitanus, met Epiphanius, ende met
 de ghewoonte vande oude / ende Rechtinnighe
 Kercke.

Eyndelijck, de wzeedtheden/de welke ick in mijn
 Staeltje pag. 283, 284, 285. Partije hebbe te laste ghelept
 in weynighe stucken van dupsenden / excuseert
 D. Cabeljau allegaer met een wwozdt / segghende/
 dat het een oorlooghsche furie gheweest is. Ten is
 gheen oozloghsche furie gheweest als Calvijn bin-
 nen Geneven heeft doen verbranden/veenen sekere
 Spat:

Spaignaert met name Servetus, alleen om syn ketterijhen.

Ten is gheen oorloghsche furte gheweest/ als Elisabeth Coninghine van Enghelandt / soo menighe Priesters/ ende Religieusen heeft doen om hals brengen / alleen om dat sy Priesters waren; Doch het is soo / dat het oorloghsche furte gheweest is. Siet ghy niet D. Cabeljan, dat de weerthept bande Circumcelliones mede een oorloghsche furte was? Siet ghy't niet? leest dan Opeatum Milevitanum, ende Augustinum aendachtelijck / ende ghy sulc het bevinden. Dies niet teghenstaende en laten sy daerom bande Oudt. vaders niet bezigt te worden: S'en laten daerom niet bezigt te worden/niet alleen ter oorsake van dese weerthept / maer oock ter oorsake van hare DWALINGE, die sy met soo reene weerthept wilden verbeypden: en of ghy schoon seght/dat ghy mede niet en pht/rgene in soodanige furte geschiet is/daerom nochtans en laten die van ulde Ghemeyne/die soodanighe/ en meerder weerthepten/ in boozijden/met een oorloghsche furte / begaen hebben/niet ghelijck te zijn aende Circumcelliones.

Ghy seght/dat het de leere, ende de gemeyne practijcke der Ghereformeerde Kercke is, dat, namentlijck, de conscientie vry ghelaten, ende het gheloof wel magh aengheraden, maer met gheen ghewelt behoort op ghedronghen te worden.

Wat kan Enghelandt ghetuyghen / daer soo veel onnossel bloedt is ghestort/op den tijdt van hondert jaren. Wat Hollandt belanght: 'twaer te wenschen / datter gheene placaten en waren/ met de welke de vryhept aen de Catholijcken benomen wort / van haren Gods-dienst in't openbaer oeffenen neffens de Joden gheslagen handen der Christenen / ende alle soozten van Secten. Ick bekenne dat vele steden dese discreete ghetuyghen/waer oer sy ten hooghsten zijn te prijfen/dat sy de Catholijcken niet min en achten als Joden: Maer siet eens hoe het in vele ande-

re steden van Hollandt, en Vrielandt, en Zeelandt, sonder eenighe te noemen/daer mede toegaet: dat konnen die gheruyghden die heele jaren moeten opghesloten sitten/sonder haer opt by klaren daghe te durben verthoonen: wat dat sy hebben te lyden / wat sy moeten onderstaen / met wat een hzeese sy haren Godts-dienst moeten pleghen / is meer kenbaer als ick met woozden soud' konnen beschryffen; doch de Blaccaten brenghen sulcks mede. 'Tis waer: maer ick laet u dencken / oft dit niet en is de bypheydt benemen/ ende beletten den loop van het Roomsche Catholijck gheloove. daer ghy-liedennochtans niet anders en roept/ als bypheydt van conscientie. Eer ick hier afschepde / moet ick thoonen waer in de Circumcelliones, namentlijk zyn ketters gheweest.

Noch by Guido Carmelita, noch by Damascenus, noch by Philastrius, noch by Theodoretus, noch by Augustinus, noch by Isidorus Hispalensis, die allegaer van dese Secte/in't besonder hebben gheschreven/ en kan ick bevinden / dat sy als ketters zyn veroordeelt gheweest/ter oorsaecke van hare wreedyghed. Maer om andere redenen.

Hoort Guido Carmelita spreken: *De haesibus cap. 57.* De Circumcelliones, sepdit hy/ aevolghers der Donatisten, maer meerder in dwalinghe, smeten haer in't vyer, ende in't water, haer selven doodende, ende brachten ooc andere daer toe, dat sy haer selven soudē ombrengē.

Hoort nu Isidorum *Lib. 8. Originum cap. 5.* De Circumcelliones, sepdit hy/ dooden haer selven uyt liefde vande Martelie, op dat sy niet ghewelt, afscheydende van dit leven, martelaers mochten ghenoeemt worden.

Hoort nu Augustinum *Lib. 3. contra Cresconium c. 49.* Ick late staen, sepdit hy / dat sy haer selven vrywillighe dooden aendoen, want ick hebbe oock verstaen van Marcus, dat hy sy-selven heeft van boven neder-geworpen.

De reden van dese grouwelijcke ketterij/ gheeft Opratus Milevitanus *Lib. 3.* segghende / dat sy leerden, dat men sijn eyghen vleesch moet haten, om dat

het van den duyvel ghemaect was; **Doeghter** noch eene dwalinghe by / te weten / dat sy de eenigheyde niet en wilden onderhouden, noch te doen hebben niet die van Roomen.

Wp en zijn immerg / arngaende dese ketterije / aen de Circumcelliones niet ghelyck / want aengacude het eerste, wp en dooden ons selven niet. Nengaende het tweede, dat past precis op Partije, die niet en wilt te doen hebben niet die van Roomen, scheurende de Kercke / en de eenigheyde bekende.

Du en bevinde sek niet dat semandt van dese **Oudt**-baders de Circumcelliones soude veroorzbeelt hebben als ketterg / ter oorzake van hare wreedt-heydt / oft indien semandt dit soude ghedaen hebben / 'tis gheweest / om dat dese hare wreedt-heydt ghemenghelt is gheweest met die dwalinghe / leerende dat het vleesch banden dubbel gemaect was / ende soo Augustinus het hoor gheen wreedt-heydt en houdt / maer hoor eene wettighe / ende rechtbeerdighe straffe / de ketterg te verbolghen ter oorzake van hare dwalinghe / soo en zijn wp noch in d'een / noch in d'ander ghelyck aen dese ketterg.

AEN MERCKINGHE

Op de Ketterije der Nudipedales.

D Cabeljau wilt hebben in sijn Catholijcke Waerheydt pag. 563. dat dese Nudipedales, dat is te segghen Barrevoet-loopers, van *Augustinus* onder de ketterg ghestelt worden, om dat sy altijd met bloote voeten wandelden, quali ck verstaende eenighe spreucken der Schrifture, in de welcke van het uyt trecken der schoenen ghesproken wordt. Dese, seyd by / worden in de Roomiche Kercke naeghevolght van

Recollesten, Capueijnen, en andere Munnicken, doch onder ander pretext. &c.

Domine Cabeljau ghy hebt u beroepen op Augustinum, komt dan by tot Augustinum, om utw' bezoght te sien hoort d' ooght.

Hier zijn twee deelen / om de welke dese Barreboets-loopers souden veroordeelt wesen als ketters: Het eerste, om het barreboets-loopen / oft om dese actie selve. Het tweede, om dat sy de Schriften qualijk verstonden. Om welck van dese twee / seght ghy / dat dese secte is als kettersch veroordeelt / ghy weet van Augustino?

Hier staet D Cabeljau verstaet / stende dat hy in mijn traectje oertuygh was van ontrouwigheyt / hy en toert niet hoe hy't sal draeyen / want in sijn Memory-boeck pag. 262 ende 263. eerst seyd hy / dat dit barreboets-loopen ghehouden wierdt voor een ydele superstitie, als niet bevolen vanden Heere. Daer naer seyd hy / Men soude Augustinus soo konnen verstaen, dat het barreboets-loopen in sich-selven wel gheen eyghentlijke ketterie was (maer misschien superstitie) wanneer het iemandt dede voor eenen korten tijdt, tot castijdinghe des lichaems, maer dat het ketterie was, daer van een wet te maken, ende texten der H. Schrifte daer toe te misbruycken. Ten derden / seyd hy. Wy nemen't op het barreboets loopen. Ten lesien: 'Tis ons even veel, als maer het laeste waer is, dat die mannen, die te schouwen zijn, beschreven worden van met bloote voeten te wandelen in verdraeghsaemheydt van koude.

Wat sal ick hier ten lesien van maken? nu neemt hy't barreboets-loopen in sich-selbe / ende hout dat hoort ydele superstite, daer naer 't selve wat verfoetende / misschien voor superstite, dan neemt hy het selve met het eynde / tot het welck het ghedaen wordt / ende andere omstandigheden / ende seght / dat het Ketterie is.

Wat haet al dit praten / en segghen / spreekt ront utw' met August. no (sonder te segghen / men soude hem soo konnen verstaen / hier en valt gheen konnen, want de woorden Augustini zijn klaer)

klaer) ende seght met Augustino: Daerom wordt dese secte voor ketterisch ghehouden, om dat sy soo wandelen, niet om haer lichaem te castijden, maer om dat sy de Schrifturen qualijck verstaen. Dese woorden zijn immers soo klaer als den middagh; te weten / dat de eenighe reden / waerom dese Secte verdoemt wordt / is / om dat sy de Schrifture / aengaende het barreboets-loopen qualijck verstonden.

Wel aen dan: Seght ghy nu / dat het barreboets-loopen in sich-selven / sonder meer / ketterije is / oft niet? seght ghy dat sae? stelt my eenen Oudt-vader voor / die dit seght; ghy en zijt niet machtigh dit te doen. Augustinus immers / seght contrarie / ende met recht / want soo soude David 2. Samuel. cap. 15. v. 30. ketterich moeten gheweest zijn / als hy met bloote voeten klom op den bergh der oliften. Seght ghy dat neen? soo en zijn dan onse Religieusen / om dat sy barreboets gaen / voor gheene ketterij te houden. Wat wilt ghy dan segghen? dat het barreboets loopen / een ydele superstitie is / om dat het vanden Heere niet bevolen en is? Soo was dan oock het barreboets-loopen van David een ydele superstitie / want dit en was mede aen hem vanden Heere niet bevolen. Seght ghy met neuen Dordrechtschen Bijbel Num. 14. dat dit in David een teecken was van rouwe, schaemte, ende vernederinghe? 't selve is mede van onse Religieusen: oft ghy moet dan David beschuldighen van superstitie / oft soo niet / soo en mooght ghy dan onse Religieusen mede niet uyt-schelden als superstiteus / ghemerckt sy in de oorzake selve aen David ghelijck zijn.

Maer ghy neemt tot u voordeel Philastrium Brixiensem, (die ghy schandelijck noch eens hebt verkozt) de welke (soo ghy seght) het barreboets-loopen soude uytgheben voor ydele superstitie / als niet bevolen vanden Heere. Doch mer dobbel bedrog / de wijle ick in mijn Staeltje pag. 294. hebbe byghebracht d'epghen woorden vanden voorzeyden Philastrius, segghende / dat dese

ketters leerden/ dat alle menschen (niemant upt-
ghenomen) ghehouden waren/ oft moesten barre-
boets gaen: Waer in sy bupten twijffel tweeking
dwaelden/ten eersten/ om dat sy eene wet stelden
voor alle menschen, ten tweeden/om dat sy dese al-
ghemeyne wet ende verbintenisse trocken upt
een besouder ghebodt / dat Godt certijds heeft
ghegheben aen Moyses, ende Esaias: oberfulck
maeckten dese ketters hare slot-reden / soo als
D. Cabeljan doozgaens oock doet / van een besou-
der tot een alghemeyn / in deser boeghen: Godt
heeft aen Moyses, ende Esaias gheboden barrevoets te
gaen, Ergo hy heeft dat gheboden aen alle menschen.
Dese slot-reden valscheijck upt Schysure ghe-
trocken/ noemt Philastrius een ydele Superstitie, die
van Godt niet gheboden en is; maer niet het barre-
boets-loopen in sy selben:

Seght dan opentlijck D. Cabeljan, wat wilt ghy
segghe dat in dese Secte als kettersch verdoemt
is? wilt ghy segghe dat het kettersch was / een
wet daer van te maecken? ick hebb' u dat datelijck
toeghestaen/te weten / een alghemeyne wet booz
alle menschen? soo Philastrius seyd / ende die vals-
schelijck ghetrocken upt de Schysure / soo Augu-
stinus seyd: maer wat schijn is hier om onse ke-
ligtenen / die barre-boets gaen / booz ketters te
houden? hebben sy opt gheleert dat alle menschen
moeten barreboets loopen? of hebben sy opt
een alghemeyne wet diesaengaende ghestelt booz
alle menschen/ oft hebben sy opt gheseydt/ dat alle
menschen/ niemant uptghenomen/ in conscien-
te verbintenisse hebben van barreboets te gaen
gheensins niet. Dat noemt Philastrius superstitie/
anders niet. Of hebben sy opt haer barreboets
gaen als noodtsakeijck bebesticht om de daer
Moyse, ende Esaias? in gheender manieren / dat
noemt Augustinus kettersch / de Schysure te ver-
draepen: oft hebben sy opt de meynunghe ghe-
hadt in haer barreboets gaen / van hare licha-
men niet te castyden? ter contrarjen/ dat is hare
mey

meyninghe / ende die approbeert Augustinus, als
 hy seyd / : Dit is daerom een ketterije , om dat sy soo
 gaen, niet om het lichaem te castijden, maer om dat sy de
 Schrifture qualijck verstaen; Wat is dit anders te seg-
 ghen/ als dat hy het barreboets gaen approbeert-
 de / indien het met meyninghe gheschiede van't
 lichaem te castijden? Dese meyninghe hebben on-
 se Keltigieusen / ende sy en stellen gheene alghe-
 meyne wet/oft verbintenisse booz alle menschen/
 veel min doen sy die wt kracht vande Schrif-
 ture qualijck verstaen zijnde / ende het barreboets
 gaen in sy selben / sonder dese omstandigheden/
 en kan noch ketterich / noch superstitiens zyn:
 Hoe kont ghy dan/ oft waer in/ onse Keltigieusen
 houden booz ketterich/oft superstitiens? Seght my
 pfects/sonder kromme spzonghen / ende betwim-
 pelinghen/ waer in dat de ghelijckenisse tusschen
 haer/ ende de Nudipedales ghelegghen is. Ghy sult
 veel eer een mooz konnen wt maken/ als dit be-
 schoonen. Behalven voech dat ghy dit boozgaende
 in mijn Staeltje, het meestendeel aengheroert/ende
 vande meyninghe pag. 293. ende van een alghe-
 meyne wet pag. 294. al stillekens oberstaet / ende booz
 gact/sonder een woort daer op t'antwoorden.

Maer ghy baert booz tot Hieronymum : ende
 om dat ick u in mijn Staeltje pag. 293. beschuldighet
 hadde / dat ghy de woorden des booznoemden
 Ontrouwers / ontrouwelyck hadt ghecreert/
 stellende in de plaets van een keten, een koorde: Soo
 seght ghy hier op : De goede man en denckt niet,
 dat wy't in desen niet op een koorde, oft keten nemen,
 maer op het barreboets-loopen. (Siet; hier hebt ghy't
 wederom op het enkel barreboets-loopen) Dat
 en is hier nu de questie niet / waer op dat ghy het
 neemt; maer de vraghe is / oft ghy de woorden
 Hieronymi, qualijck ghecreert hebt : 'tis seker dat
 ja. Want daer Hieronymus seght / dat de Barre-
 boets-loopers van sijnen tijdt met een keten ghin-
 ghen / daer seght ghy / dat sy omwandelden met
 een koorde: vraght ghy my/ of daer soo veel aen-
 ghelegghen

Ghelegghen is? ick antwoorde dat jae / in dese omstandighepdt: Want ghy wilde onse Recolleten, ende Capucijnen verghelijcken by de Nudipedales, ende om dat sy aen haer dies te meer souden seghen ghelijck te zijn / soo neemt ghy een koorde, in de plaets van een keten, het welck ick niet recht houde voor een bedroggh. Bekent dan uwe faute/ende seght my voorderz / wat Hieronymus van dese mannen verhaelt.

Ghy seght in uwe Catholijcke Waerheyt pag. 63. dat hy de maghet Eustochium waerschouwt / die mannen te schouwen, dien sy siet ghebonden met eene koorde, ende die met bloote voeten loopende, veel koude lijden.

Ter goeder trouwe *Domine Cabelliau*; meent ghy / dat Hieronymus de maghet Eustochium waerschouwt dese mannen te schouwen om die reden/re weren/ om dat sy barreboets ghinghen / ende ghetent: oft meent ghy dat hy-se enckelijck om het barreboets-loopen (want gh'hebt datelijck ghesepdt / dat ghy het neemt op het barreboets-loopen) voor ketters houdt: waer seght Hieronymus dat?

ICK bekenne dat hy dese mannen vande maghet Eustochium wilt gheschouwt hebben / maer ick hebb' u de redenen by hem in mijn Staelje ghestelt/waerom dat hy-se wilt gheschouwt hebben, leest mijne woorden noch eens pag. 291. ende overleght-se wel/daer sult ghy vinden/ dat Hieronymus seyd / dat dese mannen haer insiecken / in de huppen vande Edel-luyden / ende dat sy de vrouwen bedrogghen/haer verleydende niet alleen met valsche leeringhen/die noyt tot perfectie quamen / maer oock met groote ghebepusthepdt van lijf-castijdinghen/boefhepdt/ ende meer andere dinghen / die Hieronymus (soo hy seyd) beschamt is te verhalen.

Daer is het vast / goede man. Eustochium was niet alleenlijck een persoon die haren maeghdom voor haer leven hadde opghedraghen aen Godt/
waer

maer was oock een bande edelste van haren tijt/
als wesende ghesproten upt de edele stam bande
Wurghetmeesters van Roomen; soodanighe per-
soonen/ namentlijck (ghelijck ghy upt Hieronimo
ghehoort hebt) sochten dese mannen te verleyden/
ende bedrieghen. Niet sonder reden dan / waer-
schoutwt Hieronymus Eustochium, haer van sooda-
nighe verleyders der edele vrouwen te wachten/
ende het perijckel te schoutwen. Ende op dat sy
de selve mocht kennen / soo gheeft hy haer dese
nptwendighe teekenen/ als namentlijck/ het bar-
reboets-loopen / ghekerent te gaen / met langh
happ / oft met vrouwen happ (soo Hieronymus
spreekt) met eenen langhen haert/ &c. Seght nu
eens D. Cabeljan, wat perijckel kostet wesen van
dese mannen / om dat sy barreboets / oft gheke-
rent omwandelden ?

Nu dan/ ghelijck ghy siet / ten komt hier niet
op aen / dit zijn alleen nptwendighe kenteeke-
nen/maer het moet komen op het bedrieghen/ en-
de verleyden der edele vrouwen/ dooz ghebepust-
heyt/dooz valsche leeringhen / dooz andere mid-
delen / die Hieronymus beschaemt is te segghen ;
daer was het perijckel / en dit perijckel wilt Hiero-
nymus van de edele maghet Eustochium ghe-
schoutwt hebben

Maecht nu eens by upt/ (soo ghy kont) uwe
toepassinghe op onse Heiligens die barreboets
gaen.

Maer ghy seght / dat Hieronymus dit allegaer duy-
vels argumenten noemt : dat is te segghen / in goet
Watijn ghesproken (soo als Hieronymus ghelooft
is te doen) Teekenen des duyvels. 'Tis waer ; die
waren oprechte teekenen des duyvels / niet het
barreboets / oft ghekerent gaen in sijn eghen
selven / (ten sy dat hy dit mede in David wilt be-
rispen als duyvelsch) maer het barreboets-loo-
pen / onder het pretext van hepligheyt / om de
vrouwen te verleyden/ende bedrieghen. Immers,
seght D. Cabeljan, dat is seker dat de Recolleten, ende
Capu-

Capucijnen, ende wat meer andere daer moghen zijn, barrevoets loopen. 'Tis waer/maer dit is het slechtste bescheedt vande wereldt/ want het barrevoets-loopen en is in sijn-selven/noch van Hieronymus, noch van Augustinus, noch van Philastrius, ghehouden gheweest booz ketterije/oft superstitie. Maer ter contrarlen van Augustinus bedeckelijck gheapproheert/wanneer het soude ghepleeght worden/om het lichaem te castijden; om welcke oorzake onse boozsepede Keligienzen dat doen.

Somma / wie isser soo blindt / die niet en siet / dat het barrevoets gaen in sijn-selven niet quaet is / 'ten zy dat het tot een quaet eynde gheschiede?

D. Cabeljau gaet voort : Sy hebben haer selven dar opgheluydt tot een wet. 'Tis oock waer: Maer niet tot een alghemeyne wet/die alle menschen daer toe soude verbinden/soo als Philastrius gherupghet van de Nudipedales, in welck stuck alleen hy dese Seete booz supersticiens houdt/ende niet om het enckel barrevoets-loopen. Noch oock/om dat onse Keligienzen de Schryfture qualijck verstaen/ in welck point alleen/Augustinus de Nudipedales booz ketterij houdt / en niet om het enckel barrevoets loopen.

Doorders seght D. Cabeljau: Sy stellen daer in groote heyligheydt, ende verdienstelijckheydt. Dat het soo zy: dit en deden de Nudipedales niet / maer sy deden dit om haer bedroggh te bedecken / ende de vrouwkens dooz soo eene uytwendighe lijdsameheyt te berleyden/ende bedrieghen.

Ten lesten/beslyt D. Cabeljau. Tot soo verre zijn de Recollecten, en Capucijnen sekerlijck de Nudipedales gelijk. Hoe verre tot het barrevoets-gaen in sijn-selven? dat en is noch ketterije / noch superstitie. Oft wel tot het stellen dies-aengaende van een wet? dat en heeft uicemaudt vande Oudt-vaders in haer berispt / wel-verstaende van een toet in 't besonder/maer wel van een wet in 't ghemeyn/die de ketterij wilden uytghebrejdt hebben tot alle menschen/ende dat/ om dat sy de Schryfture qualijck

lijck verstonde. Oft om dat sy daer in stellen eenighe heplighepdt & contrarie deden de Nudipedales. Hoe verre dan zijn onse Religieusen ghelijck aen dese ketterg / ghemerckt sy in al dit / verre van haer zijn verschillende / behalven in de actie selbe / die noyt van eenigh Oudt vader als quaet is berispt gheweest / veel min als superstitie / veel min als ketterije ? Hoe dat D. Cabel, au sich dan keert / ende went / hy en is niet machtygh onse Religieusen / die barreboetg-gaen / te stellen tot superstitieus / oft ketterisch; ende alsoo blijft hy / als bozen / ontroutwigh in de ghelijckenisse / die hy ghemaect heeft tusschen haer / ende de Nudipedales.

A E N - M E R C K I N G H E

Op de Ketterije der Heracleoniten.

VAn dese / seght D. Cabeljau, in sijn Catholijcke Waerheyt pag. 564. ghetuyghen Epiphanius *Heresi* 36. Augustinus *Heresi* 16. ende Irenæus *lib. 1. cap. 18.* dat sy hare discipelen, als sy op sterven laghen, salden met olye, en balsam, ende met sekere ghebeden, ende aenroepinghen, meynende haer daermede vande eeuwighe doot te verlossen, ende te verlekeren teghen de machten der duyfsternisse, om van haer niet ghegrepen te worden. Alsoo de Papisten mede, &c.

Ich hebbe upt die booznoemde Oudt-vaders / in mijn Staeltje ghetuont / datter gheene ghelijckenisse en is. Eerst upt Epiphanius, daer naer upt Augustinus, ten lesten upt Irenæus.

Hier op beghint D. Cabeljau in sijn Memory. boeck pag. 263. te discoueren in deser voeghen: P Hazart, sepdit hy / derft niet segghen dat ick van haer iedt hebbe aengheteeckent buyten waerheydt.

Wat het soo zy: maer ick soude u konnen beschuldighen vande waerhepdt bedeckt te hebben / om dat ghy de woorden van de boozsepede Oudt-vaders

baders niet breeder en hebt opgehaelt / soo als ick-se in mijn Staeltje ghestelt hebbe. Ende oversulckx seggh' ick/ dat ghy ghewilt hebt in de toepassinghe / met het laetste Olyffel der Catholicken daer by te verghelijcken.

Ghy seght : Andere moeten't oordeelen ; ick voor mijn deel, en kan het noch niet sien ; Want oft schoon eenigh onderscheyd sich misschien mochte op-doen, tusschen het olyen vanden eenen, ende vanden anderen, ten oplicht van d'omstandigheden: Nochtans inde daet selve, van haer krancke t'olyen, ende met dat ooghmerck t'olyen, om haer van sonden vry te maken, ende te vryen van de macht des Satans, daer in komen sy over een, 'twelck ons ghenoech is.

Voor cest ; Ghy en kont niet segghen / dat het Olyen alleen; oft de daet selve / sonder boozder opsicht/ quaedt/oft ketterich is / 'ten zy dat ghy de discipelen Christi *Marci 7.* ende den *H. Jacobus cap. 5.* mede wilt doen passeren voor ketterx: Soo moet het dan komen op de omstandigheden / met de welke 'tselve gheschiedt/ende op het ooghmerck/ oft eynde /met het welck 'tselve ghepleeght wort.

Ick hebb' u in mijn Staeltje gherhoont *pag. 301.* ende *302.* dat wy in ons *H. Olyffel* / noch in de omstandigheden/noch in't ooghmerck/oft eynde/over-een-komen met de *Heracleoniten*. Soo hebbe ick u dan verhoont / datter gheene ghelijckenisse en is tusschen ons / ende haer. Waer ghy hebt vergheten op alles pertinentelijck t'antwoorden/ als oft de sake gantschelijck klaer voor u lagh: dan een ieder nochtang kan sien / dat het heel contrarite is.

Ten eersten, hebb' ick u ghesepdt / dat ons *H. Olyffel* bestaet in eenre andere materie ende forme als het Salven vande *Heracleoniten*. Ghy blijft hier op stom.

Ten tweeden, hebb' ick u gherhoont / dat ons ooghmerck / oft eynde in't ghheel verschillende is/van dat vande *Heracleoniten*: want dese salden hare siecken / oft om beter te segghen / hare dooden/

den/soo Epiphanius seght / om dat haren inwendighen mensch/soo sp die noemden / soude onsielijck worden (want soo Epiphanius in't langh be-
thoont/ sp leerden/ dat den inwendighen mensch lichamelijck was / oft met de materie des lichaems ghemenghelt) tot dien eynde dan salfden sp hare dooden / om dat haren inwendighen mensch sonde onsielijck worden / ende soo wes-
sende / passeren sonder gesien te worden. Heel anders hebb' ick gheseydt in mijn Staeltje, leydt ons ooghmerck oft eynde/als/ te weten/ dat wy onse siecken olpen / om haer te verwecken tot hope/ ende gheestelijcke vperighepdt. Ten tweeden/om haer te verstercken teghen de bekozinghen des duvels. Ten derden / om haer te supberen van hare overblevene sonden. Wat ghelijckenisse is hier tusschen ons ooghmerck / ende dat vande Heracleoniten. Maer ghy blijft hier wederom strom.

Ghy seght/dat wy onse siecken olpen / om haer van sonden vry te maecken ; 'tis waer/ maer thoont my eenen Oudt-vader / die seght/ dat de Heracleoniten mede dit ooghmerck hadden: Die seght dat

Wat boozders ons H.Olyffel raecht / seynde D.E. tot het Tractaetje dat ick dies-aengaende hebbe laten in druck gaen / om te thoonen dat wy niet recht/het selbe sonderen op de leeringhe van den H. Jacobus Apostel.

Tot hier toe dan/in alle dese boozgaende ketterijen / en heeft D.Cabeljau sich niet een hapzken verschoonen van sijn begaene ontsontwigheden/maer de selbe niet nienwe misflaghen / ende bedrieghelijcke mantere van handelen / vermeerderd/ende verdobbel.

AENHANGHEL,

OFT

TOEMAETE

Op de voorgaende Ketterijen.

D Cabeljau, sijtende sijn boozgaende Capitel, oft Aenhanghel, doet sijn klachte / dat ick sommighe Ketterijen / die hy ons / in sijn Catholijcke Waerheydt, heeft te laste ghelept / in mijn Staeltje hebbe oberghefaghen / segghende: Op de andere soorten van ketterijen, die wy mede ghe-noemt, ende daer by de Roomsche dwalinghen verghe-leken hebben, als der *Eutychianen*, *Elcezaiten*, *Ethnophrones*, *Judaizanten*, *Pelagianen*, &c. en heeft *P. Hazart* gheen Aen-merckingeu ghemaect, maer het selve in stilligheydt laten passeren: om wat reden, magh hy selve weten. Ick en kan het niet wel gissen.

Dit was nochtans seer licht te gissen uyt het opschrift van mijn boeckken / het welck ick niet den naem ghebe / van Beantwoordinghe, oft We-derlegginghe van uwre Catholijcke Waerheydt, maer een Staeltje vande valscheden, hier en daer ghetrocken uyt 't selve boeck. Om dan **D E.** niets schuldigh te blijben / sal hier tot oerbloet / ende by maniere van een toemate op't boozgaende / eentighe korte aenmerckingeu maken / op de boozfende kette-rijen / die ghy ons in uwre Catholijcke Waerheydt, ten onrechte hebt willen opzuinghen.

AEN-

AEN-MERCKINGHE

Op de Ketterije der Hemero-Baptisten.

D, Cabeljau pag. 56r.

Vande Hemero-Baptisten, seyd hy/ schrijft Epiphanius *Heresi* 17. dat sy daghelijcks ghewasschen wierden, niet tot reyninghe des lichaems, maer om de sonden: Inde Roomsche Kercke doet een ieder mede soos: Sy besprenghen, ende wasschen haer daghelijcks met wywater tot reyninghe der verghevelijcker sonden.

Catholijcke andwoorde.

Ick byaghe van D. Cabeljau, wat dit booz een Secte gheweest is? Joodsche/ of Christene?

Seght hy Christene? hy wordt overtuoght van contrarie/ dooz de Oudt-vaders/ de welke haer stellen inde lijst der Joodsche secten/ soo als men kan sien by den H. Isidorus *lib. 8. Origin. cap. 4.* ende den H. Joannes Damascenus *de Haresibus* Ende namelijck oock by den H. Epiphanius, die wel duydelijck seyd: Dat sy alle de selve leeringhen hadden met de Schrift-gheleerden, en Phariseen.

Bekent van D. Cabeljau, dat het een Joodsche Secte was/ over-een-komende in alles met de Schrift-gheleerden, en Phariseen? wat noode dit te beantwoorden? want de sake wijst haer selven uyt/ dat wy aen haer gheensins ghelijck en sijn.

Leest waer 'ghene ghelept wordt vande Phariseen *Matth. 15.* ende *Marci 7.* daer sult ghy leeren wat dit wasschen der Hemero-Baptisten gheweest is: Namelijck / Niet te eten met onghe wasschen handen, op dat sy niet en souden besmet worden. **Tertweeden** / dickwils voor den eten hare handen te wasschen, ende ghedoopt te worden als sy vande marckt quamen

¶

men

men, hare bekers, potten, en bedden te wasschen, &c. waer op seer wel past de aenmerkinghe van den Dordrechtchen Bijbel Num 8. segghende / dat sy dit deden / om dat sy op de marckt met allerley soorten van menschen als Heydenen, ende andere, handelden, ende andere dinghen aenraeckten, waer door sy meynden ontreynght te zijn,

Wat was mede het wasschen van de Joodsche Hemero-Baptisten, want soo Epiphanius seyd / Sy quamen in alles over-een met de Phariseen, oft soo Damascenus ghetuyght : Sy onderhielden alle d'instellinghen der Joden.

Alleen was in haer wasschen dit onderscheydt / dat sy meynden / dat den mensch niet en kost leven, ten zy dat hy daghelijcks ghewasschen wierde, ghelijck Epiphanius seght : oft dat niemant de onsterfelijkheid bekomen en kost, die niet daghelijcks ghedoopt, oft ghewasschen wierdt, soo als Damascenus ghetuyght / **jae soo verre / dat sy heel hare lichamen, jae selfs hare kleederen, om haer te reynighen / daghelijcks wieschen, ghelijck Isidorus seght.**

Wat dunckt u ? waer't niet van noode / dat alle de kloeckste verstanden ghespannen stonden / ende studeerden / om dit wasschen der Hemero-Baptisten samen te knoopen met ons Wy-water ? wat apparentie / oft wat schijn van over-een-komste ? Soude D. Cabeljau ons Wy-water niet beter vergheliken hebben by het Wy-water / oft water der suyveringhe by de Joden ghebruyckelijck / ende van Godt gheapprobeert ?

Seght my dan Domine Cabeljan. De enckele actie van wasschen / is die ketterisch gheweest inde Hemero-Baptisten, is die quaet gheweest / oft niet ? soo jae ? hoe wordt ghy dan gheexcuseert van ketterij / als ghy u of smozghens opstaende / oft boorden eten wascht ? soo niet ? soo en zyn wy dan mede om het enckel besprengghen van water niet te berispen.

Seght my boozder : Is dan het wasschen der Hemero-Baptisten ketterisch gheweest / om dat sy haer

haer daghelijckx / sae dickwils dooz den dagh
waschten ? soo sae ? soo moet ghy dan oock dooz
ketterx houden / de ghene die haer daghelijckx
gaen wasschen in't badt van Aken, oft inde hitte
banden souer/daghelijckx swemmen. Soo niet?
soo en zjn wy dan mede niet te berispen/ om dat
wy ons daghelijckx/oft dickwils dooz den dagh
besprengghen met water.

Is het een / noch het ander berispelijck / soo
moet het dan noodtsakelijck op aenkomen / op
het ooghmerck / ende andere omstandigheden/
om de welcke / ende in de welcke/ het selve ghe-
daen wordt.

Du hebb' ick u bewesen uyt de Out-baders/sae
uyt de Schysfure / dat de Hemero-Baptisten dit
ooghmerck hadden in haer wasschen / om haer te
doen leven, soo Epiphanius seyd / oft om haer on-
sterffelijck te maecten / soo Damascenus seyd / oft
om haer te repuighen vande besmettinghen / die
sy meynen behaelt te hebben inden handel met
de heydenen /ende aenraken van andere dingen/
soo den Dordrechtchen Bijbel seyd; ons ooghmerck
is gantschelijck verschillende van dit / Ergo wy
en zjn aen de Hemero-Baptisten niet ghelijck.

Seght ghy / dat dese ketterx haer wieschen
tot repuighen van hare sonden / ghelijck wy ons
besprengghen met wy water / tot repuighen van
berghebelijcke sonden.

Ick antwoorde datter wederom gheene ghe-
lijckenisse en is. Want

Ten eersten. Dese Secte leerde/dat sy met eene
wasschinghe alleen suyver wterden van alle son-
den / en dat sy waren sonder eenighe blecke :
Waerom oock Epiphanius seyd : Indien ghy door
een wasschinghe alleen, heel ende gantsch suyver zijt,
wat noodt dan, soo dickwils te wasschen ? Noyt en
hebben de Catholijcken sedt sulckx gheleert/
raeckende het Wy-water / Ergo / hier in groot
verschil.

Ten tweeden, Dese Secte meynde dat sy niet en
kost

kost gherepninght worden van sonden/ten zy dooz dat ghedurigh wasschen.

Wy ter contrarrien segghen / dat wy wel konnen ghesuybert worden van sonden / al-hoe-wel wy ons niet en besprengghen met Wy-water.

Ten derden Sy hielden dit wasschen booz eene berhintenisse in conscientie/waerom sy oock/(oft de Phariséen, wiens leeringhen sy in alles volghden) de discipelen Christi berispeden / om dat sy hare handen niet en wieschen booz den eten houdende booz sonde/en groot quaedt/'tselbe nae te laten.

Wy/ter contrarrien houden / dat het aen de Catholijcken vry staet/haer te besprengghen met Wy-water/oft het selbe te laten. Ergo hier wederom seer groot verschil.

Ten vierden, seght Epiphanius, dat dese hare wasschinghen, streden teghen de reden, ende teghen het ghebodt Godts.

Wy en kunnen gheen goddelijck ghebodt binden/teghen het welck ons Wy-water strijdt/ als oock niet dat het soude strijden teghen de reden: siet myn Tractaet van het Wy-water.

Indien dan D. Cabeljau alleen de ghelijckenisse precis hier in wilt stellen / dat ghelijck dese Joden haer wieschen tot repninghe van sonden/alsoo wy oock ons besprengghen met Wy-water/tot verghiffenisse van klepne sonden: Ick vinde hier wederom soo groot verschil / als tusschen dagh ende nacht. Want sy schreven de verghiffenisse der sonden toe aen het water alleen / ende aen de enckele wasschinghe/waerom oock Epiphanius seyd: Noch de heele zee, noch alle de rivieren en zijn ghenoeghsaem om alle uwe sonden uyt te wasschen. Wy ter contrarrien berepfschen eenighe inwendighe actie des ghemoedts/'tzy heroutw/'tzy liefde Godts / 'tzy eenighe goede verhsichtighe tot Godt / aen de welcke wy princiepalijsk toeschryven / de verghiffenisse der sonden / ende aen het water / uyt kracht van de ghebeden / die

Vande Ketterije van Marcion. 165
die de *H. Kercke* daer ober ghesproken heeft.
Ende alsoo blijven wy in alles gantschelijck
onghelijck aen de Hemero-Baptisten.

A E N - M E R C K I N G H E

Op de Ketterije van Marcion.

D. Cabeljau, pag. 561.

Marcion, seydt Epiphanius *Haresi* 42. heeft oock
toeghelaten dat de vrouwen moghen het doopsel
gheven. Ghelijck de Papisten mede approberen den Doop
vande vroet-vrouwen, in cas van versierde noodtsake-
lijckheydt.

Catholijcke andtwoorde.

Indien Epiphanius van dit doopen der vrouwen
ghewach maecht / waerom en stelt ons D. Cabeljau
sijn eyghen woorden niet voor? ick hebbe Epipha-
nius op die plaetse wel aendachtelijck ghelesen/
ende en hebbe daer anders niet konnen vinden/
als dat Marcion leerde / dat men bymael moest
ghedoopt worden / maer niet een woort / dat de
vrouwen souden ghedoopt hebben / verseyche dan
naerder aentwysinghe / oft sal D. Cabeljau moeten
beschuldighen van ontrouwicheydt in't citeren
van Epiphanius.

Doch naer veel soeckens / ben ick ten lesten ghe-
vallen in Damascenus, die my op den wegh heeft
gheholpen: want in de *Lijste* der ketterijen/
spreekt hy aldus:

De Vrouwen, seght hy / by de Marcionisten, worden
doorgaens, ende in't openbaer ghestelt om te doopen.

Is't dit *Domine Cabeljau*, dat ghy wilt segghen?
soo hebt ghy inder waerheydt / groot onghelijck/
van ons aen de Marcionisten ghelijck te maken.

A 3

Wat

Wat sult ghy barelijck sien / wanner ghy elck
woozdt van Damascenus wel oberweeght.

Damascenus dan seyd/ dat de vrouwen doopten
by de Marcionisten, 'tis waer : maer hy seyd ten
eersten, dat sy dit DOORGAENS deden. ten tweeden,
dat sy dit deden in 't OPENBAER. ten Derden, dat sy
daer toe GHESTELT, oft VERORDINEERT wiez-
den.

Het eerste woozdeken DOORGAENS, brenghet me-
de / dat dit gheschede met het uprslypen bande
mans / en namentlyck de kerckelycke dienaren:
want 'tghene doozgaens ghescheydt / dat gheschiet
dooz continuatien / ende veelbondige herhalinge.

Het tweede woozdeken / in 't OPENBAER, brenghet
mede / dat de vrouwen den Doop bedienden inde
kercken / oft op andere publijcke plaetsen / oft in
de vergaderinghen.

Het derde, dat sy daer toe GHESTELT wierden/
brenghet mede / dat sy by de Marcionisten bequaem
wierden ghedonnist / om verordineert te worden
tot kerckelycke diensten / ende ampten.

Om wat reden begheert ghy nu / dat den H. Da-
mascenus, Marcionem als ketter soude veroordeelt
hebben?

Enckelijck om dat hy de vrouwen toeliet te
doopen? hoe bewijst ghy my dat? oft waer seght
Damascenus dat? waerom boeght hy alle die mere-
kelijcke omstandigheden daer by / indien hy 't ene-
kel doopen hadde willen berispen? waerom niet
enckelijck gheseydt: Marcion liet toe dat de vrou-
wen souden doopen?

De ketterij van van Marcion, soo upt de wooz-
den Damasceni klaerlijck blijckt / en was hier niet
in gheleggen / dat hy de vrouwen toeliet te doo-
pen / maer om dat hy haer DOORGAENS, met pre-
judicie van de kerckelycke dienaren liet doopen /
om dat hy haer daer toe als kerckelycke diena-
ren verordineerde / en liet doopen in 't publijk / in
de kercken / teghen het uptghedruckt bebel van
den H. Paulus, die niet en begheert / dat de vrouwen
selfs

selfs in de kerck sullen spreken / veel min doo-
pen/noch veel min daer toe beoördineert worden.

Maecht nu eens uwe toepassinghe / ende siet
waer op dat-se sal upt-komen : te weten hier op/
dat wy heel contrarie zijn aen dese ketterg.

De Marcionisten, lieten aen de vrouwen toe/
DOORGAENS te doopen / dat is met presudicie
bande kerckelijcke dienaren.

De Catholijcke laten dit toe / alleen in cas van
noodtsakelijckhepdt / (soo ghy selbe beken) ende
en moghen niet lyden/dat een vrouw soude' doo-
pen daer een gheestelijcke persoon teghentwooz-
digh is / 't zy Priester / Diaken / oft Subdia-
ken/ &c.

De Marcionisten lieten de vrouwen den doop be-
dienen in't OPENBAER.

De Catholijcken noyt anders als in't heyme-
lijck.

De Marcionisten beoördineerden de vrouwen
daer toe / als bequaem wesende tot kerckelijcke
ampten.

De Catholijcken hebben eenen grouwel daer
van.

Siet ghy wel waer op dit uptkomt : te weten/
dat wy heel contrarie zijn aende Marcionisten.

Doch indien ghy wilt blijven by het enkel
doopen : 'ten is niet ghenoegh / (soo als ghy me-
nighmael doet in uw' Memory-boeck) dat ghy
seght: 't is klaer dat Damascenus het gheheel doo-
pen der vrouwen, als quaedt verdoemt : 'Ten is niet
gheen segghen te doen / bewijst ons dat upt de ep-
ghen woorden van Damascenus, oft eenighen ande-
ren Gude vader / soo als ick nu upt den selben
Damascenus betwefen hebbe den teghentrijdt die
daer is tusschen ons/ende de Marcionisten.

I. AEN-MERCKINGHE

Op de Ketterije der Massalianen.

D. Cabeljau, pp. 563.

VAn de *Massalianen* wordt ghetuyght dat sy hare bedehuyfen hebben ghemaect, in welke sy des merghens, en teghen den avondt veel vergaderden met wasserkeessen ende aenghesteken lichten, waren langh besigh met lesen, ende lof sanghen tot Godt te doen, als willende Godt daer mede te vrede stellen. *Epiphanius Haresi 80.* *Augustinus Haresi 57* *Theodoretus in Epit. div. decret. C. de Baptismo.* Het selve siet men in de Roomsche Kercke ommegeen, daer men niet alleen inde *Vesperen* en *Matuinen*, met lanternen, en aenghesteken lichten samen komt, maer oock den gheheelen dagh.

Catholijcke Antwoorde.

Soudet oock wel moghelijck wesen / dat de *Quot-baders* de *Massalianen* vooz *kerkers* souden ghehouden hebben / precis om dat si veel baden / ende bede-huyfen hadden / ende lof-sanghen souen tot Godt met wasserkeessen / en lichten? Ick en kan 't niet ghelooben: Ick moet de *Quot-baders* / die D. Cabeljau hier neemt tot sijn vooz-deel/erst hooren spreken.

Wat vooz nri gae den H. *Epiphanius Haresi 80.* De *Massalianen*, sdyt hy / vande *Heydenen* afgheworden, en hebben noch de secte der *Joden*, noch die vande *Christenen* omhelst; en worden oock niet gherekent onder de *Samaritanen*, zijn nochtans gantscheli ck *Heydensch*; ende daer sy leeren datter vele goden zijn, en aanbieden nochtans geen van dien, maer bewijzen eere aen eenen, die sy den almoghenden noemen. Sy maken haer seker huyfen,

huysen, seer breedt, by forme van marckten, de welke sy noemen Bede-pleynen. Dese plaetsen hebben sy gebouwt soo inden Oosten, als in den Westen, nae de wise vande Kercke, daer sy vergaderinghen hebben met groote menigte van aenghesteken lichten, ende flambeuwen. Dan singhen sy sekerer lof-sanghen ter eeren Godts, met de welke sy, uyt groote dwalinghe, meynen Godt te versoenen: maer d'onwetentheydt, de welke altydt verblindt is, heeft haer dit doen uyt hooverdije, ende moet-willigheydt. Sommighe Overigheden, ontfeken met een iever tot de Religie, hebbender vele van haer ghedoodt, om dat sy de waerheydt met valscheydt bedorven, ende durfden, met eene verkeerde naevolghinghe uytdrucken de ghewoonte der Kercke, daer sy nochtans, noch Christenen waren, noch van de Secte der Joden. Sommighe van haer, begravende op sekere plaetsen de lichamen der ghene, die om dese Heydensche goddeloosheit waren ghedoodt, singhen daer de selven lof-sanghen, willen die Martyriani ghenoeemt worden, te weten, om die, de welke ter oorsake vanden afgodischen dienst, de martelie hebben gheleden. Tot hier toe Epiphanius.

Hoe klinkt dit verhael van desen Oudt-bader D. Cabeljan in utwe ooren? om wat reden wilt ghy in de Massalianen veroordeelt hebben als ketterij? oft om hare bede-huysen die sy oprechteden? oft om hare ghebeden/ en lof-sanghen? oft om hare vergaderinghen/ die sy hielden met aenghesteken lichten/ en keerffen? oft om dit altemael samen? Hoe ghy het neemt / 'tzy elck deel in't besonder/ 'tzy allegaer samen / ghy wordt van Epiphanius overtuyghet van bedrog.

Notteert wel dese woorden Epiphaniij: Voor eerst, dat sy hare bede-huysen oprechteden NAE DE WYSE DER KERCKE. Ten tweeden, dat sy met het ontfeken van lichten / singhen van lof-sanghen / houden van vergaderinghen / NAEVOLGHDEN, ende UYTDRVCKTEN DE GHEWOONTE DER KERCKE. Zijn dit niet de eyghen / ende klare woorden van Epiphanius? derhalven/seydt hy/dat-ter vele van dese secte daerom van ieverighe/ en-

de obertollighepdt / ende overmatighepdt met het beronachtsamen van hare familien / werck / ende soo boozig ; daer neffens de Schyfturen qualijck verstaende / als of-men noyt en moest ophouden van bidden. Dit is verre van ons / want wy en bidden den heelen dagh niet , soo D.Cabeljau ons toeschryft / veel min doen wy dit / sonder opt op te houden / oft opt te bewijcken / maer wy houden't niet Augustino , de welcke hier seght / dat men daghelijcks moet hebben sekere tijden van bidden: dese onderhouden wy / soo D.Cabeljau wel segdt / als wy de Vesperen singhen / en Matutinen. Verre dan van ons / dat wy souden ghelijck zijn aen de Massalianen.

Maer laet ons noch boozder ondersoecken / waerin besonderlijck / de overmatighepdt, (soo Augustinus dat noemt) ende verkeerde maniere van bidden / (soo Epiphanius spreekt) vande Massalianen ghelegghen was. Dit sal ons dupdelijck segghen den H. Joannes Damascenus *De Heresibus*. De Massalianen, sepdit desen Ondt-badet / seyden, dat hare ghebeden soo veel vermochten , dat sy door de selve , den H. Gheest trecken uyt den hemel, soo dat hy ghevoelt , ende ghevat kost worden ; Sy segghen wonderlijcke dinghen, namentlijck, dat men soo langh , sonder ophouden moet bidden, tot dat men ghevoelt, dat de sonde uytghejaeght wordt ghelijck eenen roock, oft vyer, oft draeck, oft eenighe andere sopdanighe beeste. Wat sy boozder sepdit van hare ghebeden / sullen wy sien inde volgende derde Aenmerckinghe op hare derde ketterij. Merck hier alleen in't boozby gaen / dat Damascenus oock sepdit / dat sy de Autaren, ende Kercken, te weten, van de Rechtsinnighe verachteten, segghende dat het aen de Munnicken niet en betaemde te celebreren de kerckelijcke vergaderinghen, en sacrificie, dat sy haer moesten te vreden houden met ghebeden , die sy moesten doen in Bidt-plaetsen, ende Capellen.

Wat al het boozgaende / make sck nu mijne storreden / ende thoone dat wy in niet een deelken ghelijck zijn aen de Massalianen.

Voor

de godt- dienstige Magistraten zijn omghe-
bracht / om dat sy dese ghewoonten der Kercke
(doch verkeerdelyck) naevolghden / ende upt-
brachten ? waer sult ghy u nu keeren ? zijn de
Massalianen, om alle dese hoorscypde stucken/veroor-
deelt als ketterg / hoe sult ghy't van maken met
de Recht-sinnighe Kercke van die tijden / de wel-
cke al'tselve pleeghe ? is die oock ketterich ghe-
weest in die stucken ? soo strydt dan Epiphanius te-
ghen sijn eyghen leeringhe / ende als hy de Massa-
lianen als ketterg berdoemt/soo berdoemt hy dan
mede/ende sijn-selven/ ende de heele Kercke : Dit
is heel te plomp / ende ongherijmt / soo en heeft
dan Epiphanius de Massalianen niet hoor ketterg ghe-
houden / om dat sy enckelijck bedehuyfen hadden,
vele lof-sanghen songhen, keerffen ontstaken, &c.

Zijn sy om dese actien selve gheen ketterg ghe-
weest/ soo moet het dan op aenkomen op de ma-
niere/ met de welke sy dese ghewoonten der Kercke
naevolghden. Dit noemt Epiphanius eene verkeerde
naevolghinghe vande Kercke : Hy noemt het ver-
blindtheydt, hooverdije, moetwilligheydt, valscheydt de
welcke de waerheydt bederft, &c. maer de andere
Oudr- vaders/ sullen ons/ aengaende dese manie-
re/meer lichtg gheben.

Laet ons eerst hoorzen spreken den H. Augusti-
num *Heresi* 57. De Massalianen, seyd hy/ bidden soo
veel, dat het ongheloovelyck schijnt te wesen : want
nae dien de Heere gheseydt heeft : Men moet altydt bid-
den, ende niet beswijcken : ende den Apostel : Bidt sonder
ophouden ; ?welck soo alderbest wordt ghenomen, dat-
men daghelijcx sekere tijden van bidden hebbe, sy doen
dit soo overmatigh, dat sy daerom ghevonnist worden,
den naem van ketter te moeten voeren.

Hier siet ghy dat den H. Augustinus, noch het ma-
ken van bedehuyfen / noch het houden van ver-
gaderinghen/ noch het singhen van lof-sanghen/
noch het bidden met aenghesseken lichten / en
keerffen/ en berdoemt als ketterg / maer encke-
lijck de maniere die sy hielden in't bidden/ dat is/
de ober-

Voor eerst. D. Cabeljau en magh niet segghen / dat sy ketters zijn gheweest / om de daet selve / oft van bede hupsen te maken / oft van daer te bidden / en lof-sanghen te singhen / oft van lichten t'ontsteken; want dit was mede de ghewoonte bande Rechtsinnighe Kercke / soo Epiphanius ghetuyghet / als hy dupdelyck seyd / dat sy hier in naevolghden de Kercke / ende hare ghewoonten nydzuckten. Hy moet dan in dese actien selve / oft de Mafalianen ontschuldighen van ketterij / oft hy moet de Rechtsinnighe Kercke houden booz ketterisch / dit is ongherijnt / Ergo 'tis mede ongherijnt / ons booz ketters te houden in dese stucken.

Ten tweeden. D. Cabeljau en magh niet segghen / dat sy ketters zijn gheweest / om dat sy dooz de ghebeden / wilden Godt te vreden stellen, soo hy seyd / oft versoenen / soo Epiphanius spreect / want wat isser ghemepnder inde Schryfture / als de ghebeden aen te pzyssen / om Godt te vreden te stellen? De Psalmen namelijck / zijn vol van soodanighe spreuken.

Ten derden. Soo moet het dan D. Cabeljau noodtsakelijck nemen op hare MANIERE van bidden: Dese / soo Augustinus seght / was overmatigh, ende spruytende upt een grof mis-verstandt vande Schryfture. De overmatigheyd / seght Damascenus, was hier in ghelegghen / dat sy soo langh / ende sonder ophouden wilden ghebeden hebben / tot alderijdt dat den G. Gheest gheboelijck / ende tastelijck upt den hemel soud' dalen / ende hare sonde ooghelijck verdwijnen / oft als eenen roock / oft vyer / oft dzaeck / oft eenighe soodanighe beeste.

Van dit soo overmatigh bidden / ende tot soo een eynde te bidden / hebben wy eenen schrick / verstaende de Schryfturen met Augustino, dat men daghelijck sekere tijden moet houden van bidden (ghelijck wy oock doen.) Soo verre dan is't van daer dat wy aen dese ketters souden ghelijck zijn / booz soo veel als sy ketters waren / dat wy het

Vande Ketterije der Massalianen. 153
het in teghendeel houden met de ghewoonte der
Recht/sinnighe oude Kerke / ende met de leeringhe
van Augustinus, Epiphanius, ende Damascenus, die
dese ketterij verdoemt hebben.

II. AENMERCKINGHE

Op de Ketterije der Massalianen.

D. Cabeljau, Pag. 563.

VAn de *Massalianen* wort ghetuyght, dat sy haer ont-
sloeghen van tijdelijcke besittinghen, becleeden haer
met sacken, stacken de hande uyt, om een aelmoesse t'ont-
fanghen, als niet hebbende. Alle de Munniken belijden niet
te hebben, alle de bedelende Ordens steken de handt
uyt, ende eysschen voor de deuren, als niet hebbende
om te leven. Ecnighe gaen opentlijck in sacken, hayre-
kleederen, &c.

Catholijcke Andwoorde.

**Dit is immers het slechste bescheedt vande
wereldt. Wat wilt hier D. Cabeljau wederom booz
ketterisch ghehouden hebben? oft het ontslaen
van tijdelijcke goederen? oft het bedelen / ende
niet hebben? oft het bekleeden met sacken? wat
van al is hier ketterisch?**

**Het ontslaen van tijdelijcke goederen? soo zijn dan
d' Apostelen / die alles verlaten hebben / soo de
Schrijfture seght / mede ketterisch gheweest.**

**Het Bedelen? soo is dan den goeden Lazarus, die
booz de deure vanden Rijcken sat / oock ketter
gheweest.**

**Het Niet hebben? wat sult ghy dan maken van
Christo, die van sijn-selven gheuyghet Luc. 9. 58. dat
sy**

hy selfs niet en hadde / daer hy sijn hoofd soude
konnen oplegghen? Die soo gheselt was / dat
hem godtbzuchtighe vrouwen bystandt moesten
doen van hare goederen / *Luc. 8 v. 4.*

Het bekleeden met sacken? Hoe dan ghemaect
met David, ende de hoghers van Ninive, ende meer
andere / vande welke men leest inde *Schryfture* /
dat sy om soodanighe kledinghe sijn gheprezen
gheweest? Seght my dan *Domine Cabeljan*, om
welck stuck houdt ghy de Massalianen hoor het-
ters; niet om dese hoorgaende actien in haer sel-
ben / want soo sondt ghy moeten / ende de *Aposte-
len* / ende *Lazarus*, ende *David*, ende de hoghers van
Ninive, sae *Christum* selve moeten houden hoor
sulcks. Soo moet het dan wederom noodtsake-
lijck op aenkomen / op de maniere / ende andere
omstandigheden / met de welke de *Massalianen* dese
actien pleegghden. Laet ons die hoorzen uyt de
Oudt-vaders.

Voor eerst, seght *Epiphanius*: Mannen, en vrouwen
samen vergadert wesende, schijnen te ghelooven in *Chri-
stum*, ende gheven uyt, dat sy de werelddt, en alles verlaten
hebben. Dan slapen mans en vrouwen in den somer alle
onder malckanderen in seer breede plaetsen, om dat sy
segghen, dat sy op d'aerde niets en besitten. Doch zijn
vragabond, ende ongebonden, ende steken de handt uyt
tot aelmoessen, als wesende berooft van nootdruft, ende
besittinghe. Maer sy en hebben de maniere gheensins ver-
staen, op de welke sy, nae *Christi* onderrichtinghe, haer
leven moesten aenlegghen, ende hare rijckdommen moe-
sten verlaten, hoe hare goederen vercoopen, ende aen den
armen gheven. *Christus* heeft bevolen, het cruys te dra-
ghen, ende hem ernstelijck te volghen, maer niet dat ie-
mandt luy, ende ledigh soud' zijn, oft op onti;den over-
daet doen.

Wat is't / 'tghene *Epiphanius* hier berispt? het
verlaten van goederen, oft besittinghen in sijn-selven?
Derre van daer: want hy prijst in dat selve *Capit-
tel* den *H. Apostel Paulus*, om dat hy de werelddt
verlaten heeft. Maer hy neemt het / *namelijck*
op

op het luy gaen, ledigh zijn, vagabonderen, overdaet doen op't pretext van niet te hebben, &c.

Dit sal ons noch klaerder segghen den H. Joannes Damascenus: De Massalianen, seyd't hy/versaken alle handtwerck, als wescade onbetamelijck aen de Christenen: Sy brenghen in, eene onbeleeftheydt tot de bedelaers, want sy weygheren nootdrufft aen de ghene, die den selven, in't openbaer soeken, maer meynen dat alles aen haer moet ghegheven worden, segghende, dat sy waerlijck arm van gheest zijn.

Daer is het vast. De Oudt vaders en berispen de Massalianen, noch om het enckel verlaten van hare goederen / maer om het verlaten der selver / om te vagabonderen: noch om het bedelen / maer om het bedelen met uytfluyten van bedelaers die het van doen hadden; ende namentlijck / om dat sy leerden / dat alle handtwerck onbetamelijck is aen de Christenen: waerom oock Epiphanius haer / namentlijck in dit stuck wederlept / thoonende met verscheyden exempel / als vanden H. Paulus, de Munnicken van Egypten / &c. dat dit niet onbetamelijck is / voerghende daer hy / dat dese tot het wercken niet bedwonghen en wierden / maer haer eyghen selven last hadden opgheleydt uyt overvloet vande deught, ende goeden wille, soo hy spreeckt.

D. Cabeljau moet my hier licht gheben / hoe die al te mael past op onse Munnicken / want ick en sie hier niet meer ghelijckenisse / als ruffchen een koep / ende een endt-boghel. Behalven / soo wy hier nae sullen sien / dat de Massalianen vande Oudvaders / om die reden niet en zijn als ketteren veroordeelt / maer alleen als ober groote sauten berispt / want 'ren is niet al ketterisch / wat een ketter seght / oft doet / hy kan wel in een stuck ketterisch zijn / inde reste niet. Ende soo ons D. Cabeljau, volghens het opschrift van sijn 39. Capittel in sijn Catholijcke Waerheyd moest oertruyghen van ketterijen / soo heeft hy hier wederom verre gheschoten boven den doel.

III. AEN-MERCKINGHE

Op de Ketterije der Massalianen.

D. Cabeljau, Pag. 563.

DE Massalianen leerden dat den Doop alleen dienstigh was om de ghepasseerde sonden wegh te nemen, ende niet de toekomende. De Papisten leeren mede dat den Doop een Sacrament is, alleen tot weghneminghe der voorleden sonden, maer dat in opsicht vande sonden, die nae den Doop ghedaen zijn, een ander Sacrament van nooden is, die de selve weghneme.

Catholijcke Antwoorde.

Wat het gheboelen is ghebreest vande Massalianen, aengaende den Doop / sullen ons de Oudbaders uytwijzen.

Benelijck Theodoretus. Den Doop, seyd hy / en gheeft niet alleen verghiffnisse vande oude sonden, maer oock hope vande beloofde goederen, ende maeckt ons deelachtigh vande doot, ende verrijsnisse des Heeren, ende gheeft de mededeylinghe vande gave des H. Gheests, ende maeckt ons kinderen Godts, jae niet alleen kinderen, maer oock erfghenamen Godts, ende mede erfghenamen Christi: Want soo als de dwase Massalianen meynen, den doop en is niet alleen als een scheer-mes, weghnemende de voorgaende sonden: want dat doet hy uyt overvloed: andersins waer toe doopen wy de kinderen, die noch gheene sonde en hebben ghesmaeckt? Dit alleen en belooft het Sacrament niet, maer meerdere, ende volmaectere dinghen: Want 'tis een voorpandt vande toekomende goederen, ende eene af beeldinghe vande toekomende verrijsnisse, ende eene mededeylinghe van't lijden des Heeren, ende van sijne verrijsnisse, ende eenen mantel der saligheydt, ende een cleedt van blijdschap.

Siet

Stet ghy nu wel waer in de ketterije bande Massalianen, aengaende den Doop/was bestaendee te weten hier in / dat den Doop gheene andere uytwerckinghe en hadde / als het weghnemen bande boozgaende sonden. Hier op rhoont Theodoretus, dat het veel meer heeft / ende wijst dit aen in't besonder. Wy houdent hier in met Theodoretus, en hebben al de selve leeringhe met hem/aengaende den Doop : en de wijle hy met dese sijne leere/die bande Massalianen wederlepdte / soo is het soo verre van daer / dat wy aen haer sonden ghelijck zijn / dat wy samen met Theodoro de selve bestryden/ende versaken : want wy en segghen niet/dat den Doop alleen dienstigh is/am de ghepasseerde sonden wegh te neuen / maer oock om ons hope te gheven van de beloofde goederen, om ons deelachtigh te maken vande doodt, ende verrijnisse des Keeren, om ons mede te deelen de gaven des heylighen Gheests, &c. Soo dat d'een druppel waters / soo ghelijck niet en is aen d'ander/als onse leere diesaengaende ghelijck is/aen de leere van Theodoretus, Ergo gheen sijn ghelijck aen die bande Massalianen, de welke wy samen met Theodoro herwerpen.

Maer ghy seght dat wy leeren / datter een ander Sacrament van nooden is, in opsicht vande sonden, die nae den Doop ghedaen zijn, om de selve wegh te nemen.

'Tis waer. Maer wat wilt ghy hier mede segghen : dat wy hier in ghelijck zijn aen de Massalianen ? ick en kan by de Oudr vaders niet vinden/dat sy/om soo een Leere / dese secte / sonden berdoemt hebben als ketterich. Ter contrari n/sy spreken eenpaerlyck vande Penitentie / als wesende detweede plancke nae de schip bracke, soo noemt-se Tertullianus *Lib. de Pœnit* Ambrosius *Lib. ad virg lapsam cap 8.* Pacianus *Epist. 1. ad Sympron.* Hieronymus *in cap. 3. Esaiæ*, en meer andere.

Wilt ghy segghen / dat den Doop oock de toekomstende sonden moet weghnemen ? ick en kan soodantghe ongherynde leere by de Oudr vaders /

ders / namentlijk die dese ketterg hebben wederlept/bespeuren.

I. AEN-MERCKINGHE

Op de Ketterije der Manichéen.

D. Cabeljau, Pag. 562.

DE Manichéen, seyd Augustinus *Epist.* 74. dat het houwelijk hare uytvercotene verboden, maer den volcke toelieten: Even ghelijck de Papisten, het houwelijk in hare gheestelijke als quaedt veroordeelen, ende in andere verdragen.

Catholijcke Andrwoorde.

Dit selbe stuck heb ick boven beantwoordt in de *Denmerckinge op de ketterije der Tacianen, ende de Encratiten.*

Drage hier alleenlijck wederom / voor eerst, oft D. Cabeljau niet boozquaedt / ende onghewoost loft houdt / de ghemeynschap die een ghetrouwt man heeft met eene andere vrouwe / als sijne echtighe : bupen twijffel. Wat reden anders / als om dat hy sijn trouw niet en magh bzeken / de welke hy aen sijn rechtighe huysvrouwe beloost heeft: oft indien D. Cabeljau sich beroept op het ghebodt Godts : 'Tis my eben veel / want d'een grijpt soo wel plaetse in onse Gheestelijke / als d'ander. Het eerste, om dat sy eben vast zijn dooz hare belofte van supberhepdt aen Godt / als een ghetrouwt man aen sijn wijf. Het tweede, om datter wel uytdruckelijck staet *Numer.* 23. v. 21. Wanneer ghy den Heere uwen Godt, eene ghelofte sult ghelooft hebben, ghy en sult niet uytstellen die te betalen; want den Heere uwen Godt false sekerlijck van u eysschen, ende de sonde soude in u zijn. *Item salmo* 76. v. 12. Doet beloften,

beloosten, ende betaeltse den Heere uwen Godt. Ende
elders meer.

Ten tweeden hzaegh' ick/oft de Manichéen om soos
danighe reden het houwelijck verboden aen ha-
re up berkozene / oft niet? Soo sae? Iest den
H. Augustinum *Lib. de Haresibus. Haresi 45.* daer sulc
ghy heel contrarie binden. So niet? soo zijn wy
gautschelijck verschillende vande Manichéen, de
wijle men (ghelijck wy upt Augustino datelijck
sullen behoonen) het eynde moet aensien / om
han eenigh werck te bonnissen/hoedanigh het 30/
goedt/ oft quaedt.

II. AEN-MERCKINGHE.

Op de Ketterije der Manichéen.

D. Cabeljau, Pag. 562.

DE Manichéen hielden af in de bedieninge des Avont-
maels vanden Kelck des Sacraments, seydte Gelasius
de Consecrat. dist. 2. C. Comperimus; ende Leo *Serm. 4. de*
Quadragesima. De Papiſten willen mede dat het volck
vanden gheheylighden beker af-houden sal.

Catholijcke Antwoorde.

Wat Gelasius helanght sijne woorden zijn dese:
Wy hebben bevonden dat sommighe, nuttende alleen de
portie van't lichaem, haer onthouden vanden kelck van't
H. Bloedt. De welcke buyten twijffel (want sy worden
verleydt, ick en weet niet uyt wat superstitie dat sy daer
toe verbonden zijn) moeten het heel Sacrament nemen,
oft daer van agheweirt worden, want het deylen van een
ende 't selve mystere, en can niet gheschieden sonder
groot sacriliegie. Hy seght datter sommighe / name-
lijck Manichéen, 't sijnen tijde haer onthielden van
den kelck/maer hy boeghet by/ dat sy dit deden
upt

upt *superstitie* : wat was dit booz *superstitie* ? Augustinus sal dit beantwoorden/als hy seght van de Manichéen, dat sy den wijn hielden voor de galle des duyvels. Ten anderen / om dat sy gheloofden / dat Christus gheen waerachtigh bloedt en hadde ghehad. Hierom en wilden sy den beker niet nemen. In dier voeghen dat Gelasius niet en verdoemt de ghene / die om wettighe oorzaken haer van den beker onthouden / maer alleen die / de welke dit deden upt soodanighe *superstitie* / als nu gheseyt is.

Wat nu den H. Leo aengaet / hy seyd / dat de Manichéen, op dat sy hare ketterije souden bedecken, ende schuylen onder de reste, ghewoon waren te nutten het lichaem / met de Catholijcken / maer niet te drincken den beker. Indien nu te Roomen, dat is / doe ter tijdt / volghens bekentnisse van Partije, in de Rechtsinnighe Kercke / het niet by en hadde ghestaen / den beker te nemen / of niet / hoe souden de Manichéen onder de Catholijcken hare ketterije konnen bedecken hebben / de welke noyt den beker en namen ? Waerom oock den H. Leo niet en doet acht nemen op de ghene / die nu den beker namen / dan niet en namen / maer alleen op die / de welke den selben noyt en namen : Want dat was een tecken van de ketterije der Manichéen. Doch dese faute / oft dolinghe wegh ghenomen zijnde / soo communiceerden de gheloovighe alle gaer ordinaerlijck onder eene ghedaente alleen / soo als Bellarminus seer wel bewijst *de Sacram. Enchar. lib. 4. c. 24* upt de oude ghewoonten der Rechtsinnighe Kercke / namentlijck upt het bewaren des H. Sacraments onder de ghedaente van broodt, uyt de Huys. communic, &c.

Wel aen dan : Gelasius en veroordeelt niet de ghene / die om wettighe oorzake haer van den beker onthouden / maer upt *superstitie* ; 'tis oock de ghewoonte gheweest inde Rechtsinnighe Kercke / den selben ordinaerlijck niet te nemen / oft stont by aen de gheloovighe den selben te nemen / oft niet

niet/anderfing en fouden de Manichéén, communt-
terende onder de Catholijcken/sonder den bekr/
niet konnen verhozghen ghebleben hebben. Hoe
kan ons dan D. Cabeljau, diefaengaende / verooz-
deelen als kettere / de wijle wy noch hier in ver-
oordeelt wozden van Gelafius; ende op den ande-
ren kant de gewoonte volghen vande oude recht-
finnighe Kercke.

Indien hy my fecht / dat Gelafius het booz een
facrilege hout het Sacrament te deplen.

Ick antwoorde met Gratianus, dat hy alleen-
lijck fpreekt vande Priefter die Sacrificie doen/
aen de twelcke wy mede segghen / niet gheoorloft
te zijn/d'eene ghedaente te nemen / sonder d'an-
dere: Leest het opfchrift van dit Capittel in't
gheestelijck recht/twelck aldus luyt: De Priefter
en moet het Licham Christi niet ontfanghen, sonder fijn
Bloedt.

III. AEN-MERCKINGHE

Op de Ketterije der Manichéén.

D. Cabeljau, Pag. 562.

DE Manichéén oordeelden, dat fy wel ghevaft had-
den, wanneer fy haer maer van vleefch t'eren af-
hielden, al fchoon dat fe haer met goeden vifch, ende au-
dere leckernijen opvulden. Ende het was by haer een
hoogh strafbare sonde, een kleyn beetie fpeck of vleefch,
over fijn lippen te nemen, daer fy't niet en achten voor
eenighe ftraffe weerdigh, fief met de befte vruchten des
veldts, ende andere smakelijcke fpijfe dagelijcks te meffen.
Augustinus Lib. 2. de moribus Manich. C. 13. Wie can loo-
chenen dat het by de Papiften in de veertigh-daghene va-
ften mede foo toegaet? &c.

Catholijcke Antwoorde.

Komt *Domine Cabeljan* tot Augustinum, op den welken ghy u beroepen hebt.

Ick bekenne dat Augustinus de Manichéen berispt over 'tghene ghy seght; maer ghy neemt het soo grof ten opsichte van onse Ghemeente / dat selt my anders niet en kan inbeelden / alx dat ghy alleen d'abupsen van sommighe / ende niet de ghewonten van't meeste deel hebt willen beschrijven; zijn de abupsen van sommighe flauwe/ ende sinnelijcke Catholijcken by u reden ghe-noegh / om onse heele Gemeente / in haer vasten / by de Manichéen te verghelijcken?

Doch hoozt Augustinum, op die selve plaetse die ghy citeert:

Ten eersten. Hy approbeert het derben van vleesch / ende wijn / Indien iemandt. seyd hy / die doet uyt liefde van matigheydt, ende om de dertelheydt te bedwingen ick probeere het.

Item: Ghy seght my, dat den Apostel seydt, goet te wesen geen vleesch te eten, noch wijn te drincken, als offer iemandt van ons ware, die dit loochende, goet te zijn.

Dese woorden legghen soo claer alx sy konnen. Augustinus probeert het derben van vleesch / ende wijn / en gont het selve door goedt. Vraght ghy my / hoe hy van dit in de Manichéen berispt? hoozt hem hoorder spreken, tot dese ketters:

Ick vraghe u. seyd hy / tot wat eynde ghy lieden u onthout van vleesch, ende wijn? Indien het eynde lofslijck is, dan zijn oock onse wercken eenighen lof weerdig; Maer indien het eynde quaedt is, niemant en can loochenen, oft het werck is verachtelijck.

Dier hiet / Augustinus en berispt de actie van vleesch derben in haer selven niet / maer wilt die aghemeten hebben uyt het eynde / tot het welck selve ghedaen wordt / om te sien of het quaedt / oft

oft goedt is / waerom hy oock boozstelt het epnde / twelck de Manichéen in haer vleesch ende wijn derben / booz hadden / te weten / dat sy haer onthielden van vleesch / om dat sy meynden / dat het selve handen dupbel ghemaect was / ende van wijn / om dat sy haer inbeelden / dat het was de galle van den Prince der dupsteruissen / ende soo sy daer beneffens leerden / dat dese schepselen ghemenghelt waren met de goddelijcke substantie / soo onthielden sy haer van de selve / om op den eenen kant / niet onnuttelijck de goddelijcke substantie verlozen te werpen / ende op den anderen kant / om haer dooz het innemen van soo quade ende dupbelsche schepselen (soo sy die noemden) niet t'ontreynghen. Op dit epnde alleen / soo claer blijktt upt de boozgaende woorden Augustini. balt syne berispinghe / ende gheensing op de actie van het derben des vleeschs / ende wijns / de welcke hy approbeert / ende booz goedt houdt / wannert sy upt een goedt epnde gheschiedt.

In het epnde dat wy booz hebben / in't derben van vleesch / weet D. Cabeljau wel / dat het gantsche lijck verschilt van dat vande Manichéen. want wy en hebben gheen ander / als 'tghene Augustinus selve hier aenprijft / namelijk de liefde vande Matigheyt, ende bedwangh vande dertelheydt. **Verbolghens** soo verre is't van daer / dat wy sonden ghelijck zijn aen de Manichéen. dat wy in teghendeel overeen-komen met de leerlinghe Augustini.

Doch in den her D. Cabeljau niet en neemt op de actie selve met het epnde / soo moet hy't dan nemen / op het opvullen met leckernijen, ende op de sonde van een heetje vleesch te eten; hier sal hy wederom blantz schenen loopen: want

Dooz soo veel belanght het opvullen met leckernijen, veel visch, ende andere goede spijzen, soo dat den buyck ghespannen staet, ghelijck D. Cabeljau spreeckt van de Catholijcken: gheschieden hier in eenighe abuyssen / sy en zijn gheensing te prijsen. **Maer** daerom en moet onse heele Ghemeynte niet ver-

gheleken worden by de Manichéen, veel mis als ketterfch verdoemt worden: want 'tis fcher dat menighe dupfent byzome wereltdfche menfchen/ ende alle de heiligteufen in dit ftruck niet plichtigh en zijn. *D*st hier wederom de woorden Augustini *ib. 20. contra Faust. cap. 21.* Wat anders, fepdt hy/ is de discipline der Christenen, ende wat anders de overdaet van wijn-fuypers, ende de dwalinghe van fwacke.

Wat raickt het eten van een beetje vleefch: *I*ck byaghe van *D. Cabeljau*, met *Augustino* boben; tot wat eynde / oft om wat oorzake wy sulckx det-ten/oft laten? want ypt het eynde / soo als *Augustinus* oock feght / moet men sien hoedanigh het werck is/ goedt/oft quaedt: *D*e Manichéen deden dit / om dat sy meynen / dat het vleeftch banden omhel ghemaect was/maer nochtans ghemen-ghelt niet de goddelijke substantie/het eerste soude haer ontrepnigh hebben / het tweede soude haer plichtigh ghemaect hebben van de goddelijke substantie onnuttelijk verquift te hebben. *D*it alleen hertfyt *Augustinus* inde Manichéen, als superftitie / ende reue dupfelfche leere. *H*ebben wy opt foodanigh eynde booz ghehad? noyt. *W*at dan? 'tghene den *H. Apostel Paulus* feght *ad Heb. 13. 17.* Zijt uwe Overften, oft Voorgangheren, oft (soo de *Dordrechtſchen Bijbel* dit verclaert *Num. 36.*) uwe Heiders ghehoorfaem, ende zijt-ſe onderdanigh. *H*ebben wy niet soo groote / ſae meerder reden/ om onſe gheestelike Herders / ende Overften (bolghens dit ghebodt *Pauli*) onderdanigh te zijn in't berben van ſekere ſpjien / als eertijds ghehadt hebben de kinderen van *Jonadab* hare vader/ den welken aen haer geboden hadde/dar sy noyt gheen en souden drincken / soo als den *H. Propheet Jeremias* verhaelt *Cap. 35.* ende soo haer wijn was boozgheftel/en hebben ſelfs oock niet een druppelken willen ſmaken / oft ober hare lippen laten komen/ ſegghende alleen: *Jonadab* onſen vader heeft ons gheboden, dat wy gheen en souden drincken inder eeuwigheydt, waer ober sy op

op het het hooghste dan Godt zijn ghepzen ghe-
weest. hebben wy segghe ick/ gheen meer der re-
den/om te segghen in't derben van sekere spijse/
jae oock van een beeste: onse gheestelycke Over-
sten hebben ons dat ghehouden / aenghesten dat
den H. Paulus ons wel expresselyck belast / dat
wy onse gheestelycke Oversten / oft Herders sou-
den ghehoorsamen, ende onderdanigh zijn? Jae Eph 5.6.
Wilt wy / dat men aen de wereldtsche Heeren sal on-
derdanigh zijn ghelick als Christo selve. Hoe veel te
meer aen onse gheestelycke Oversten als sy ons
tedt ghebeden? Dit is onse reden/die is heel ver-
schillende hande Manichéen. Soo zijn wy dan in
dit werck / volghens de fondamenten van Augu-
stinus, gantschelyck oock van haer verschillende.

A E N . M E R C K I N G H E

Op de Ketterije der Elcezaiten.

D. Cabeljan, pag. 564.

DE Elcezaiten baden in een onbekende tale seydt Epi-
phanus Haresi 19. De Papiſten bidden ghemeyn-
lijck in soo een tale, die noch het volck, noch een goede
deel van hare Priestertjes verstaen connen,

Catholijcke antwoorde.

In der waerheydt/dit en is de pijn niet weert
te beantwoorden. Laet ons Epiphanius selve hier
op laten antwoorden: Elxai. seydt hy/ bedriecht het
volck, in sijn boeck dat hy ghemaect heeft, met seer ydele
woorden, als hy soo spreekt: Dat niemant de verclarin-
ghe en soecke: Maer dat hy dit alleen uytspreeke in sijn
ghebedt. *Dat passere de verwerpinghe van mijne Vaders ver-
breydt, van hare verdoemenisse, ende van hare betredinghe, ende*

¶ s

van

van hare betredinghe, ende van haren arbeydt, door de vertredinghe in de verdoemenisse door mijne Vaders, uyt de verwerpinghe, die voorby ghegaen is in't Apostolaetschap der volmaecktheidt.

Voor eerst dan/seght Epiphanius, dat dit seer ydele woorden zijn, 'tis soo/want/ghelijck blyckt/ sy en hebben noch sin / noch beteckentis; dat my D. Cabeljau nu een soodanigh ghebedt aentwijse onder ons.

Ten tweeden, seyd Epiphanius, dat dit ghebedt nerghe toe diende/als om 'tvolck te bedrieghen, ende verblinden. Hoe sal my D. Cabeljau konnen goet doen/ dat onse ghebeden/die in't latijn ghebaen worden / strecken tot bedzogh vande Ghemeynte?

Ten derden, seght Epiphanius, dat Elxai begheerde/ dat niemandt de verclaringhe van dese boozsegde woorden soud' soecken: Wanneer hebben wy sedt sulckx opt begheert? ter contrarieu / onse heele Misse/soo groot als sy is/is noch onlanghs overgheset in onse tale / ende uptghegheben in dzuck/dooz eenen sekeren Hollandschen Priester/ op dat de ghehele Ghemeynte/de selve soud' moghen lesen/ende konnen verstaen.

Ten derden, 'tis een scheldinghe/te segghen/dat onse Priesters het meeste deel haer latijn/ oft haer ghebeden/die sy spreken/niet en verstaen.

Wat ghelijckenisse dan / tusschen ons/en de Elcezaiten? doch laet ons boozder gaen / op dat wy onsen tijdt/ met soodanighe beuselinghen/niet en verliesen.

I. AEN-MERCKINGHE

Op de Ketterije der Eutychnanen.

D. Cabeljau, pag. 563.

DE *Eutychnanen* wierden gheoordeelt het Lichaem Christi de nature van een waerachtigh lichaem af te nemen, om dat sy hem toedichten een lichaem sonder figure, metinghe, ende omschrijvinghe, ende om dat sy sustineeren moeten, dat het lichaem hristi, op de selve tijt, was inden hemel, ende op de aerde, 'twelck *Vigilius* refuteerde *Lib 4. contra Eutychnen*. De Papiſten gaen den selven gangh, sy besluyten het Licham Christi onder de acciden- ten van het broodt, maer *sine modo quantitativo*, ghelijck- se spreken, &c.

Catholijcke Antwoorde.

Ick en kan niet bedencken *D. Cabeljau*, hoe **D**E hier heeft durven *Vigilium* nemen tot u boozdeel. Seght my ter goeder trouwe / hebt ghy desen *Vigilium* ghelesen / oft niet? soo niet? 'tis u te ver- gheven? Soo ja? soo hebt ghy dan claer konnen sien booz d'oogh / dat hy niet anders en probeert / *Libro 4.* als dat Christus meer heeft als eene natu- re / 'twelck *Eutychnes* loochende / segghende / dat hy hestondt in eene nature alleen: Waer op *Vigilius* sepdt: Siet ghy wel wat het voor een sacrilegie is, te segghen, dat Christus maer eene nature alleen heeft? **D**it en raecht immers ons niet.

Du dan / *Vigilius* gaet boozder thoonen / dat de leeringhe van *Eutychnes* niet bestaen kan: Want / sepdt hy / indien Christus maer eene nature heeft / soo moet dan sijn lichaem wesen / al waer de god- delijckheyt is / dat is / over al / dit en kan niet gheschie-

gheschieden / Ergo Christus heeft meer als eene nature.

Dat dit niet gheschieden en kan/te weten / dat het lichaem Christi soo verre / ende wijt uptghe-
breydt zy/als de goddelijckheyt selve/bewijst hy
voorzeg in deser voeghen :

De selve nature en can niet ontfanghen teghenstrijden-
de dinghen : 'Tis heel versheyden, seyd hy/ende gant-
schelijck onghelijck, omgeschreven te worden met plaet-
se,ende over al te zijn : is dan de goddelijckheydt over
al, soo en is het lichaem dan niet over al, waer uyt blijktt
dat Christus meer heeft als eene nature, ende dat hy over
al is nae de nature van sijne goddelijckheydt,ende dat hy
met plaetse begrepen wordt,nae de nature van sijne men-
schelijckheydt. Tot noch toe Vigilus.

Wat siet ghy hier tot u voordeel om ons te ver-
ghelijcken by de Eutychianen?

Ghy seght/dat dese ketters moesten sustineren dat
het lichaem Christi op de selve tijdt was in den hemel,
ende op der aerden, 'Tis waer. Maer ghy en zijt
niet machtigh my te bewysen / dat Vigilus dit in
haer heeft berispt. Wat dan? sijne woorden zijn
clær; te weten/ hy berispt in haer ten eersten, dat
sy leerden dat Christus maer eene nature en heeft/
ten tweeden, het ghene hier noodtsakelijck moet
uptvolghen / dat het lichaem Christi, soo wijdt/
ende breedt soude moeten uptghebreuyt wesen/
als de goddelijckheyt selve / oft dat het soude
moeten wesen ober al / soo als de goddelijckheyt
is / maer de goddelijckheyt is ober al uptghe-
breydt op eene onepndelijcke manere/Ergo 'tlic-
haem Christi soude oock noodtsakelijck moeten
onepndelijck zijn/dit strijdt teghen de nature van
een lichaem/ soo en kan het dan niet bestaen / dat
het lichaem Christi ober al zy / daer de goddelijck-
heyt is/vervolghens heeft Christus meer als eene
nature.

Dit is den heelen/ende rechtighen discours van
Vigilius hy en loochent niet dat het lichaem Chri-
sti kan wesen op vele plaecten,maer over al,dat doen
wy

wy mede: hy en loochent niet dat het wesen kan
 samen inden hemel / en samen op der aerden/
 maer hy loochent / dat het wesen kan oneyn-
 delijck/ende op eene oneyndelijcke wijze/ alwaer
 de goddelijckheyt is; dat doen wy mede: Wat
 doet dit dan al ter sake / om ons te vergelijcken
 by de Eutychianen? hebben wy opt gheleert / dat
 Christi lichaem ober al is/daer de goddelijckheyt
 is/ ober sulckz dat het eene sekere oneyndelijck-
 heyt heeft? oft om dat wy segghen/dat het is op
 vele plaetsen / volght hier wyt dat het ober al is?
 rhoont wy eens dit ghevolgh: oft om dat wy lee-
 ren/dat het op duyfende plaetsen is / volght hier
 wyt / dat het oneyndelijck is / oft dat het op eene
 oneyndelijcke wijze daer teghentwoordigh is? hoe
 sulc ghy wy dit ghevolgh konnen bewijfen? Zijt
 ghy dit niet machtigh te doen/ soo en zijt ghy dan
 niet machtigh te rhoonen/dat hier de minste ober-
 een-komste is/ tusschen ons/ ende de Eutychianen.

Maer ghy seght: Vigilus seyd/ dat het een ey-
 ghendom is van een lichaem/ omgheschreven te zijn
 met plaetse. 't Is waer / doch in dien sin / op den
 welcken hy de Eutychianen bestrijdt/ namentlijck/
 dat hy dese omschrijvinghe, stelt teghen de oneyn-
 delijckheyt, als twee dinghen/die teghen malckan-
 deren stryden in de selve nature / 'twelck claer
 blyckt wyt dese sijne woorde: De selve nature, en
 kan in haer selven niet ontfanghen teghenstridende din-
 ghen, dat is/ soo hy dareljck sijn selven verclact/
 sy en kan niet samen oneyndelijck zijn/ende samen
 omgheschreven, oft bepaelt met sekere plaetse. Dat seg-
 ghen wy mede met Vigilus, want al hoe wel wy
 segghen/ dat Christi lichaem / in't Sacrament te-
 ghentwoordigh is sine modo quantitativo. Ghy weet
 wel *D. Cabeljan*, dat wy hier dooz niet en verstaen/
 dat het daer teghentwoordigh is op eene oneyn-
 delijcke maniere / maer dat het daer is / ghelijck
 onse siele is in ons lichaem/dat is / heel in't geheel,
 ende heel in eick deelken, in dier voeghen/ dat/ ghe-
 lijck als ons lichaem gedeelt wort/ de siele noch
 tang

tang in haer gheheel blijft / alsoo oock / al-hoe-
wel de toevallen des broodts worden ghedept/
het lichaem Christi blijft in sijn gheheel: Wat doet
dit wederom om ons te verghelijken by de Eu-
tychianen, upt welker leeringhe / dat Christus maer
eene nature hadde / noodtsakelijck moest volghen
(soo Vigilus seer wel bewijst) dat sijn lichaem
was over al / ende soo wijt uptgheprept als de
goddelijckheyde selve / die volghens op eene seker-
re maniere onepudelijck? Niet sulcks en kan be-
stoten wor- en upt onse leeringhe / hier vozen ghe-
stelt / soo heeft dan D. Cabeljau groot onghelijck/
als hy ons dies-aengaende verghelijckt by de Eu-
tychianen.

II. AEN-MERCKINGHE

Op de Ketterije der Eutychianen.

D. Cabeljau, Pag. 564.

DE Eutychianen schenen oock t'inclineren tot de
transsubstantiatie in het Sacrament der Eucharistie,
tewelck Theodoretus in haer wederleyde *Dialogo 2.* De
Papisten houden mede de Transsubstantiatie.

Catholijcke Antwoorde.

De Cabeljau, doet seer wel / dat hy niet ront upt
seggt / dat dese ketterg / de Transsubstantia-
tie / in der daet voozonden / maer dat sy dit al-
leen schenen te doen / want soo is het bedzogh een
wepnigh bewimpelt.

Niet teghenstaende segge / datter oock gheenen
schijn en is / dat de Eutychianen inclineerden tot de
Transsubstantiatie.

Theodoretus, die van D. Cabeljau, tot bevestighe
van

van sijn segghen / hier woꝝdt gheciteert / sal de sake uyt-wyssen / ende het bedꝝogh van D. Cabeljau ontdekken.

Desen Oudt-vader heeft een disput met een ketter / by maniere van eene Dialogue, oft Samen-sprake.

De questie was / oft het lichaem Christi verandert was in de goddelijcke nature / hier op / uae bele disputen / bzaeght Theodoretus, oft de Rechtsinnighe, soo hy hem noemt /

Seght my dan; wat zijn de verborghen teekenen, de welke vande Priesters gheoffert worden? waer van zijn sy teekenen?

Den Ketter antwoordt: Van het Lichaem, ende Bloedt Christi.

Theodoretus: Zijn sy teekenen van't waerachtigh lichaem, oft niet waerachtigh?

Den Ketter: Van't waerachtigh lichaem.

Theodoretus: Seer wel, want het beeldt moet sijn voorbeeldt hebben, want oock de schilders volghen de nature nac, ende schilderen beelden van dinghen die men siet.

Den Ketter: 'Tis waer.

Theodoretus: Indien dan de goddelijcke Mysterien het waerachtigh lichaem verbeelden, soo is dan het lichaem des Heeren, oock nu een lichaem, niet verandert in de nature der goddelijckheydt, maer vervolt met de goddelijcke heerlijkheydt.

Den Ketter: Ghy hebt wel te propoofte inghebracht den discours vande goddelijcke Mysterien: Want hier uyt sal ick bethoonen, dat het lichaem Christi verandert wordt in eene andere nature. Antwoꝝdt dan op mijne vraghen.

Theodoretus: Ick sal antwoꝝden.

De Ketter: Hoe noemt ghy de gave, de welke gheoffert wordt, voor de aenroepinghe des Priesters?

Theodoretus: Men moet het niet opentlijck segghen: want 'tis waerschijnlijk datter eenighe teghenwoordigh zijn, die de Mysterien noch niet en hebben ontfanghen.

Den Ketter: Dat men antwoꝝde met duystere woorden.

Theodo-

Theodoretus: Ick noeme die gave, spijsse van sulck een saet.

Den Ketter: Hoe noemen wy het ander teecken?

Theodoretus: Dit is oock eenen ghemeynen naem, be- teekenende de ghedaente des bekers.

Den Ketter: Maer hoe noemt ghy dit, nae de heyligh- makinghe?

Theodoretus: Het lichaem Christi, ende het bloedt Christi.

Den Ketter: Gheloofst ghy, dat ghy het lichaem, ende bloedt Christi ontfanght?

Theodoretus: Jae, ick gheloovet.

Den Ketter: Ghelijck dan de teeckenen van't lichaem, ende bloedt des Heeren, andere zijn voor de aenroepinghe des Priesters, maer nae de aenroepinghe worden ver- andert, ende andere worden. Alsoo het lichaem des Hee- ren, is nae sijn hemelvaert verandert in de goddelijcke substantie.

Theodoretus: Ghy zijt ghevanghen met 't net dat ghy selve ghemaect hebt: Want de verborghen teeckenen en wijcken van hare nature niet nae de heylighmakinghe: want sy blijen in de figure, ende forme vande selve sub- stantie, ende connen ghesien ende gheraect worden: Maer sy worden verstaen, te zijn het ghene dat sy ghe- maect zijn, ende sy worden aenbeden, ende sy worden gheloofst als wesende de selve sake, die men haer gheloofst te wesen. Vergelijckt nu het beelt met het voorbeeldt, ende ghy sult de ghelijkenisse sien: want de figure moet aen de waerheydt ghelijck zijn. Want dat lichaem heeft de vorige forme, ende omschrijvinghe, onde om met een woordt te segghen, de substantie des lichaems: maer het is onsterffelijck, ende onbederffelijck gheworden nae de verrijfenisse. Ende heeft sijne sit-plaetse ghekreghen ter rechter handt, ende wordt van alle schepfelen aenghebe- den, om dat het ghenoeemt wordt het lichaem van de na- ture des Heeren.

Den Ketter: Maer het verborghen teecken, verandert de vorighe benaminghe, want het wordt niet meer ghe- noemt, 'tghene het te voren ghenoeemt wierdt, maer het wordt 't lichaem ghenoeemt, soo moet men dan oock
de

de waerheydt Godt, ende niet het lichaem noemen.
Theodoretus: 'Tschijnt dat ghy onwetende zijt: want
'ten wordt niet alleen het lichaem ghenoeemt, maer oock
het broodt des levens: Soo heeft het de Heere selve ghe-
noemt: Ende het lichaem selve, noemen wy een godde-
lijk lichaem, ende levendigh-makende, ende het lichaem
des Heeren, leerende, dat het niet 't lichaem is van een
ghemeyn man, maer van onsen Heere Jesus Christus, die
Godt en mensch is.

Desen discours hebbe ick wat verre / ende
hoogh willen ophalen /

Ten eersten, om dat het aen de Ghemeynte soud'
blijcken / dat men ten tijde *Theodoreti*, dat is over
ontrent der hien hondert jaren / wist te spreken
van Priesters, ende van Offerhande te doen,

Ten tweeden, datter wat wonderg moest schup-
len in 't Sacrament / aenghesien dat *Theodoretus*
het mysterie niet en wilde recht uyt segghen /
maer met dupstere woorden / oft ghelijckheitsen /
het selve niet willende verclaren vooz de ghene
die oft hepbensch waren / oft noch de beghidenisse
niet en hadden ghedaen van 't gheloobe. Want in
dien men doe ter tijdt / aengaende dese materie
ghelooft hadde / soo als Partije nu ghelooft; te we-
ten / dat in het Nachtmael niet anders en is als
broodt / ende wijn / het welke teekenen sijn van 't
lichaem ende bloede Christi, waer van wy dooz her
gheloobe deelachtigh werden: wat oozsacck of
wat reden om niet recht / en claer uyt te spreken?
Theodoretus noemt her hier spijse / ende dranch / ende
teekenen / wat isser dan dat hy verholz hont / oft
niet claer uyt spreekte? hy seght nochtang / dat hy
sulckz doet / soo moest hy dan gheloooben datter
wat meer aen hant was / dan Partije nu leert.

Ten derden, hebbe ick dit ghedaen / om vooz de
oogh te bechoonen dat *Theodoretus* de transsubstanti-
atie niet en bestrijdt / maer heel eer / dat hy de sel-
ve bebestight.

Laet ons dit sien uyt sijne eyghen woorden:

Ten eersten: Hy bekennt / dat hy ontangh het Lic-
haem, ende Bloede Christi,

Ten tweeden, hy seght / dat de teekenen blijven in de figure, ende forme vande vorighe substantie: Niet dat sy blijven in hare vorighe substantie / ghelijck sommighe dat hebben qualijck obergheset upt het Griecx/maer soo als ick ghesepdt hebbe/ ende de Griecksche wijze van spreken mede brenghet: *Μίνα γάρ ἐπὶ τῆς ποσειδῶνος ἰσίας καὶ τῆ χειματος, καὶ τῆ εἰδος* dat is/ sy blijven in de figure, ende forme vande vorighe substantie. Dat dit soo moet obergheset worden/ bewijse ick upt andere Griecksche Schrijbers/ die de selve wijze van spreken ghebzupect hebben/ ende by de Grieken doozgaens ghebzupect woordt/sae upt Theodoretus selve/hier/ ende op andere plaetsen.

Plutarchus dan in *Themistocle*, sprekende van het hooft van Gorgon, 'twelck afgheruckt was van het beeldt vande goddinne Pallas, seydt: *ἀπὸ τῆς Οὐρανὸς ἀγαγόμενος*, dat is/ soo de woorzen legghen: Het beeldt is afgheruckt van't hooft. Doch soo ghy de griecksche maniere van spreken wilt aensien/ het moet wesen / dat het hooft is afgheruckt van het beeldt.

Desghelijckx Theodoretus *Lib. 2. Gracar affo Fion.* Seght / dat Plato, en de ghene die naer hem zijn ghekomen/hare schriften hebben ghetrocken upt de Theologie van goddelijcke mannen. Hoe seyt hy dit in't Griecx: *Ἐκ τῶν Θεῶν ἀνδρῶν τῆς θεολογίας*, dat is/soo de woorzen legghen / upt de goddelijcke mannen vande Theologie, 'twelck Theodoretus niet en wilt segghen/maer contrarie.

Doch wat willen wy verre loopen / wy hebben een clare exempel by de handt in dese boozgaende samen-sprake selve/daer Theodoretus seyt: *Σώμα τῆ κυρίου τῆς φύσεως*, dat is/ soo de woorzen legghen: Het lichaem des Heeren vande nature; het welck Theodoretus niet en wil segghen/maer het lichaem vande nature des Heeren.

Alsoo ist hier mede,indien ghy de woorzen Theodoreti opneemt in t'Griecx / soo sy leggen / soo schijnt hy te segghen/ dat het broodt/ ende wijn/ blijven

blijben in haere eerste substantie/ forme / ende figure / maer indien ghy dit stelt op den toetsteen van de maniere van spreken der Grieken/ soo seght Theodoretus, dat het broodt/ ende wijn/ blijven in de forme / ende figure van de eerste substantie/ ofte vande substantie/die sy te vozen ghehadt hebben/in dier voeghen/dat hy niet en seght dat de vorighe substantie des broodts/ ende des wijns blijft/ maer alleen de forme, ende figure daer van/waerom hy oock daetelick daer by voeght/ dat sy konnen ghesien, ende gheraecht werden, passende het sien op de forme, ende het raecken, op de figure: Ende soo het ghewijs is / volghens de Reghels vande Philosophie/ dat de substantie niet en kan ghesien, ende gheraecht werden in haer selven/maer alleen door hare toeballigheden / soo blijkt het dan/dat Theodoretus hier alleen spreekt vande toeballigheden / dat is / de forme ende figure, de welke overblijben / ende niet vande substantie/selbe. Dit bevestighe ick noch voorder uyt sijne volghende woorzen.

Hy seyd dan ten derden : De teeckenen die vooz de aenroepinghe waren / worden verstaen, nae de aenroepinghe te sijn, het ghene dat sy ghemaect zijn. Noerteert / Theodoretus en seght niet : Sy worden/ ghesien / of ghetast / of ghesmaect / tghene sy ghemaect/ maer sy worden verstaen, dat is/ ghelooft/ te zijn, het ghene sy ghemaect zijn; want t'lichaem Christi en wort noch ghesien/ noch gheboelt/ noch gesmaect/maer verstaen of geloof. Seght hy/wat zijn sy ghemaect? broodt/ en wijn? dat waren sy te vozen. Wat dan? dat sy ghenoeint worden/ het lichaem/ ende bloedt Christi? Theodoretus en seght niet dat sy verstaen worden te zijn/ het ghene sy ghenoeint werden/ maer t'ghene sy ghemaect zijn : Wat sijne ghemaect? hoorz toe:

Ten vierden seght Theodoretus, dat de teeckenen nae de aenroepinghe ghelooft worden, als wesende de saecken, die men haer ghelooft te wesen. Hoe sult ghy dit verstaen? wat ghelooft Theodoretus aengaende

de saecken selbe : dat hebt ghy hoben ghehoort / te weten / dat hy ontfinck het lichaem Christi , ende het bloedt Christi : Ergo als hy seght / dat sy verstaen worden te ziju / het ghene dat sy ghemaect sijn / soo moet hier upt volghen / dat hy seght / dat / sy ghemaect sijn het lichaem / ende bloedt Christi ; niet soo ghenoecht worden / maer ghemaect sijn.

Ten vijfden seght Theodoretus , dat de teekenen nae de aenroepinghe / werden aenghebeden : Soude Partije , hare teekenen in t' Nachtmael wel durben aenbidden ? soo sae : waerom en doen sy t' van niet ? soo neen ? soo moet dan Theodoretus wat meer in dese teekenen ghesien hebben als Partije. Wat is dit gheweest : het broodt ende wijn in haer selben ? die en moghen gheensins aenbeden werden. Wat dan ? het broodt ende wijn / vooz soo beel als sy teekenen sijn van t' lichaem / ende bloedt Christi ? Partije , en sal my niet toestemmen / dat het broodt / ende wijn / oock mer dit opsicht / moghen aenbeden werden : Wat heeft men dan in de tijden Theodoreti , aenghebeden in t' H. Sacrament : het lichaem Christi , dat hoben in den hemel is ? dat en seght Theodoretus niet / maer hy seyt dat / t' sijnen tijde / de teekenen selbe wierden aenghebeden : dit en kost niet anders gheschieden / als om dat sy teekenen waren van t' lichaem / ende bloedt Christi , t' ghene in den hemel is / ofte t' ghene daer onder selve / wesentlijck / ende in substantie reghenwoozdigh was : Het eerste en acht Partije niet ghenoechsaem om de teekenen selbe t' aenbidden : Ergo soo moet het nootzakelijck op aen komen op t' tweede ; soo heeft dan Theodoretus niet alleen gheleert dat het lichaem / ende bloedt Christi wesentlijck reghenwoozdigh waren in t' H. Sacrament / maer oock datter van het broodt / ende wijn / nae de consecratioe niet anders overghebleven was als de forme , ende figure , dat is / de torballigheden vande vorighe substantie : Ergo Theodoretus heeft / met ons / ghesustineert de Cransubstantie.

Wat

Wat wille ick hier boozders op difcoureren wy hebben de ronde bekentnisse dief-aengaende vande Chronijck-schrijvers van Maeghdenburgh *Centuria 5. Cap. 4.* daer sy eerst bekenen/dat Chry-sostomus de transubstantiatie schijnt te bevestighen: **Daer naer**: Het selve seggen sy / schijnt te ghevoelen *Theodoretus*, met dese woorden: De teekenen van't lichaem, ende bloedt des Heeren sijn andere voor de aenroepinghe des Priesters, maer nae de aenroepinghe zijn sy verandert, ende andere.

Wederom *Cap. 10.* *Theodoretus*, segghen sy/ schrijft perijckeleuselijck van't Nachtmael, namelijk dat de teekenen van't lichaem, ende bloedt des Heeren, nae de aenroepinghe des Priesters verandert zijn, en eene andere sake.

Derre van daer dan / dat *Theodoretus*, de Eutyhianen ober de leeringhe vande transubstantiatie soude berispt hebben/ dat hy in teghendeel / soo blijkt upt sijne boozgaende woorden / ende de boozseyde openbare bekentnisse vande Chronijck-schrijvers van Maeghdenburgh, de leere vande transubstantiatie heeft ghesustineert / ende bevestight teghen de Eutyhianen, de welke meyn-den / dat / ghelijck het broodt / ende wijn in het H. Sacrament nae de consecratie blijvende / maer een natuere en hadden / nochtans genoemt wiert het lichaem / ende bloedt Christi, al hoe wel sy het lichaem / ende bloedt Christi inder daet niet en waren. Alsoo oock Christus maer een nature hadde / al hoe wel hy gheseydt wiert een lichaem te hebben / t'welck inder daet gheen lichaem en was / maer alleen soo ghenoemt wiert. **Dat** blijkt soo klaer als den middagh upt dese hare woorden: Het verborghen teeken verandert sijn vorige benaminghe, want t'en wort niet meeghenomt, t'ghene het te voren ghenomt wiert, maer t'wort het lichaem ghenoemt: Soo moet men dan de Waerheydt, Godt, ende niet het lichaem noemen.

Hier upt blijkt dat dese ketterg gheen ander veranderinghe en bekenden in't H. Sacrament /

als van benaminghe/ dat is/ soo onse Partije oock mede seert/ dat r'ghene booz de consecratie wiert hoocht/en wijn ghenoeit/ nae de consecratie den naem kreegh van't lichaem / ende bloedt. Soo dat dese ketterij niet met ons / maer veel eer met Partije in dit stuck ober-een-quamen. Wie sal hier nu D. Cabeljau konnen ontschuldighen ofte van eenen groben mislagh / ofte van eene openbare ontrouwigheyt?

AEN-MERCKINGHE

Op de Ketterije der Ethnophrones.

D. Cabeljau , Pag.565.

Ethnophrones wierdense ghenoeit , ende van *Damasce-nus* onder het ghetal der ketters gherekent in *Catal. Hares.* die Christenen zijnde, de Heydensche manieren nae volghden. De Papisten meriteren desen naem in meest al hare ceremonien: Want op den klaren middagh ontscken sy in hare Kercken wasse keerffen, en lampen, nae de wijze der Heydenen, t'welck *Lactantius* uytlicht *lib.6. Cap. 2.* vraghende: *of men wel mach dencken, dat zy by hare sin-nen zijn, die den antheur, ende ghever des lichts, het licht van keerffen, ende was voor een gave offeren?* daer van daen hebben sy haer Wij-water, haer rasel daghen, haer Processien, haer Vaghevyer, en menichte van andere dinghen. Siet *Gerjon, Baromus &c.*

Catholijcke andt woorde.

De ceremonien der Heydenen zijn tweederley gheweest. De eerste Soorte, die upter nature noch goet/noch quaet sijn/ ghelijck als is / het ontscken vā een keerffe/ &c. De tweede Soorte die upter nature quaet sijn: Als sijn toober-konsten/waer-seggghen booz het toedoen des dubbels &c.

De

De queeste nu is hier of Damascenus dese secte berispt / om dat sy eenighe Heydensche ceremonien aen namen / die in haer eyghen selven noch goet / noch quaet zijn / ofte wel soodanighe / die ofte upter nature quaet zijn / ofte tot het selve eynde gheschieden / met het welck de Heydenen / die selve hebben ghepleeght :

Laet ons hoorzen wat Damascenus hier van seghet. De Ethnophrones seyt hy / approberen de Planeet-daghen, de Fortune, den bedwinghenden Noot, ofte Fatum, alle Astrologie, alle gissinghen, waersegghinghen ende bespieden van t'inghewant der beesten, suyveringen, versoeninghen, lotten, het insien van wonderlijke teekenen, rooverijen, ende meer fabels van sulcken slach. Sy approberen sommighe Feest-daghen der Heydensche Griecken, sy observeren, ende bemercken maenden, en jaren, en tijden.

Is anders niet als dit? dat is immers wederom een slecht beschreedt: want Damascenus, berispt hier dese Secte alleen ober eenighe insettinghen der Heydenen / ofte die upter nature quaet zijn / ofte die van dese Secte tot het selve eynde werden ghepleeght / tot het welck de Heydenen de selve hadden ghebruyckt: van den eersten slag / sijn / Tooverijen, voorsegghinghen uyt de planeten raekende het ghene den mensch moet overkomen, het bespien van beesten, &c. van den tweeden slag zijn / Feest daghen der Heydenen, maenden, jaren &c. dit altemael tot noch toe raecht ons niet meer / als den hemel de aerde raecht.

Maer D. Cabeljau beghint wederom / nae ghewoonte den verdoepden Philosooph te spelen / ende sijn redeninghe te maerken van een besouder tot een algemeen propositie / en wilt hebben dat Damascenus alle de ceremonien / die den Heydenen ghebruyckt hebben / soude berispt hebben / daer hy nochtans niet anders en berispt als dese hooggaende in't besouder / de weleke ofte uyt hare nature / ende in haer eyghen selven quaet / ofte goddeloos zijn / ter oorsake van het quaet eynde

de tot het welck sy ghedaen wserden. **Mercht** nu eens de lofheydt van D. Cabeljau: hy wile bewijzen/ dat wy in meest alle onse ceremonien (soo hy sprecht) over-een-komen met de Heydenen/ en daerom ghelijck souden zijn/ aen dese ghemelde ketters:

Daer en tusschen/ hy stelt ons pzeis vier ceremonien booz/ de welcke/ eben vande Joden/ als sy noch oprechte gheloobighe waren/ zijn ghepleeght gheweest/ als van ons.

Want voor eerst, dat de Joden hebben lichten/ ende lampen ontfeken/ oock hy klaren daghe in haren Tempel/ en Tabernakel naemelijck vooz de **Arcke des Heeren** / blijckt uyt *Exodi 27. 20.* Daer **Godt** seght tot **Moyles**: Ghy sult den kinderen Israels ghebieden, datse u brenghen reyne olie van olijven, op datmen gheduerighlijck de lampen ontfeke.

Item. Numeror. 8. 2. Spreect tot **Aaron**, ende seght tot hem; als ghy de lampen aensteken sult, recht teghen over den kandelaer sullen de seven lampen lichten.

Item. 2 Paralip. 4. 20. Oock maecte **Salomon** de kandelaren met hare lampen van ghesloten gout, om die nae de wijse aen te steken voor de Aenspraeck-plaetse.

Item 1. Machab. 4. 50. Sy roockten op den Altaer, ende ontfaken de lampen op den kandelaer, ende sy gaven licht in den tempel.

Item Levitici 6. 13 Het vier sal gheduerighlijck op den Altaer brandende ghehouden worden, ten sal niet uytgebluscht worden.

Ten tweeden, dat de oprechte gheloobighe Joden / hebben haer **Wh-water** / ofte gheseghent water ghehad / blijckt uyt *Numeror. Cap. 8. v. 6. 7.* Neemt de **Leviten** uyt het midden der kinderen Israels, ende reynichte: Ende alius sult ghy hen doen om te reynighen: Sprenght op hun water der ontfondinghe. **Dat is** (soo den Dordrechtschen Bijbel seght *Num. 7.*) water om van sonden te reynighen.

Item Numeror, 19. 20. Wie het water der suyyeringhe aentaeckt, die sal onteyn zijn tot den avont. Het water der suyyeringe en is op hem niet gesprenght, hy is onteyn &c. Ten

Ten derden. **De Joden hebben hare omme-gan-
ghen / ofte Proceffien ghehad.** *Blijckt in Iſaie
Cap. 6 ende 2. Samuel. Cap. 6. ende Nehemia cap. 12.
Etc.*

**Tghene D. Cabeljau boozders praet van Raſel-
daghen.** die tale en verſtae ick niet / en weet niet
wat hy niet dit woort wilt beteekenen: wat het
Vaghevyer beſaught / dat en hoort tot de Ceremo-
nien niet; die van dit ſtuck wil onderricht zyn / die
leſe mijn Tractaet, t'welck ick dieſ-aende gemaeckt
hebbe.

Wel aen dan / t'is ſeker (ende D. Cabeljau en
kan't niet loochenen ſonder de **Schriſture** te ber-
loochenen) dat de Joden hare ſchten / ende lam-
pen hebben ghehad in den Tempel / dat ſp haer
gheſeghent ofte ſupberende waer hebben ghe-
had; dat ſp hare omme-ganghen / ende Proceffien
hebben ghehad; waerom en ſeght van D. Cabeljau
niet liever (de wijle hy deſe ceremonien t'it beſon-
der wilde boozſtellen) dat wy de ſelbe niet van de
Hepdenen hebben afgeleent / maer van de opzich-
te gheloobighe Joden.

**Indien hy my ſeght / dat het eben onghehymt
is van de Joden / die af te leenen / als van de
Hepdenen;** dat en is hier de queſte niet / want
D. Cabeljau moet ons vergheleken by de Ethno-
phrones die als kettery verdozdeelt zyn / ſoo hy
ſeyt / om dat ſp de Hepdenſche Ceremonien
pleegden; ende nu hebbe ick ghehoort / dat de
Ceremonien die ons D. Cabeljau opleghet als Hep-
denſche / nock by de Joden ſyn ghebruyekt ghe-
weest / volghens kan ick wettelijck ſtaende hou-
den / dat wy de ſelbe niet en hebben van de Hepde-
nen / maer van de Joden / ende oerſulck dat
wy dieſ-aengaende niet en konnen ghelijck zyn
aen die / de welke de Hepdenſche inſerunghen
volghden.

**Indien hy my ſeydt dat die ceremonien / een
heel ander dinghen was by de Joden / als by
ons: Ick vzaeghe waerom; hy ſal my antwoor-
den /**

den/ ten eersten om dat sy van Godt selve geboden waren/ ten tweeden om dat sy tot een ander eynde ghebruyckt wierden.

Seer wel: Soo en isser dan gheene questie of dese actien in haer selven quaet zijn: maer de questie is/ of sy by ons quaet zijn/ ende berispe-lijck/ om dat sy ons van Godt niet gheboden en zijn/ ende om dat sy tot een ander eynde gheschieden/ als dat bande Joden was.

Wel aen: Ick vraghe of Godt jer kan ghebie- den/ t'ghene uyter nature quaet is/ als sijn roo-berijen/ ghissinghen uyt de Planeten/ als of wy daer uyt kosten versekert sijn van het toekomen- de/ &c. 't is seker dat Godt soodanighe dinghen niet en kan/ noch en magh ghebieden/ want dat strydt reghelrecht teghen sijne goetheydt/ ende goddelijcke boozsichtigheyt. Volghet dan dat het ontfeken van lichten/ en lampen/ het ghebruyck van't supberende water/ ende de ommeghanghen enckelijck in haer selven niet quaet en zijn/ ghemerckt dat Godt de selve aende Joden ghe- boden heeft.

Vraghe boozders: of dese dinghen in haer ey-ghen selven goet waren eerse Godt gheboden hadde/ ofte niet? soo ja? soo is het dan in sijn ey-ghen selven goet/ lichten t'ontfeken/ gheseghent water te ghebruycken/ ommegeen in processien/ hoe kan het dan by ons quaet zijn? soo niet? soo zijn dan dese boozse actien in haer selven noch goet/ noch quaet/ maer onbescheyden/ ofte indif-ferent: Sy en zijn niet quaet in haer selven/ an- dersins Godt en soude niet moghen ghebieden hebben; sy en zijn oock niet goet in haer selven/ andersins/ soo diekwils als semant een keerse sou ontfeken/ ofte sich wasschen met water/ dat soude in sijn eyghen selven een goet werck zijn/ t'welck ongherijmt is/ ende stridende teghen het gheboelen van alle gheleerde. Soo moet het dan ten lesten op aenkomen (soo wy boven in andere materie uyt Augustino ghesien hebben) op't eynde of

ofte ooghmerck tot het welcke dese dinghen ghe-
daen worden / om te sien of sy goet / ofte quaet
zijn.

Laet ons nu nemen (de wijle het D. Cabeljan soo
wilt hebben) dat wy dese ceremonien vande
Heydenen afgheteent hebben: Ick segghe dat sy
by de Heydenen quaet waren / om dat sy tot een
quaet eynde ghepleeght wierden/maer dat sy by
ons goet zijn / om dat sy tot een goet eynde ghe-
bruyckt werden.

Ick neme tot ghetupghenisse van dit/ eerst, den
H Augustinum, *Boven*, die het derven van blesch
ende wijn / in de Manicheen berispt / alleen om dat
sy dit deden tot een quaet eynde: Het selve werck
nochtang booz lof-waerdigh hout inden het ghe-
daen werde tot een goet eynde.

Ten tweeden, den H Hieronymus teghen Vigilantium,
die nameijck het ontsteken van keerssen/
daer wy hier van handelen/ by de Heydenen booz
quaet hout / om dat het booz de afgoden gheschiedde:
Maer by de Chyistenen booz goet / om
dat het ghedaen wiert booz de Martelaers:
Daer hebt ghy het ontsteken van keerssen/quaet,
ende goet: quaet, als het tot een quaet eynde ghe-
daen wiert: goet, als het met een goet eynde gheschiedt.

Van't selve ghevoelen met dese twee treffelijcke
Oudt-vaders Augustino, ende Hieronymo, sijn
Ioannes Gerson, ende de Cardinael Baronius op die
selve plaetsen/ die ghy citeert.

De eerste seydte: De Kercke heeft vele ghewoonten
der Heydenen verandert, de selve niet gantschelijk wegh-
nemende, maer de meyninghen der gheloovighe, on-
trent foodanighe ghewoonten, stierende tot een goet
EYNDE.

Trem op't leste van sijn Capittel: Soo ghebeurt
het dat de meyninghe recht ghemaect wesende, vele din-
ghen godtsdienstig zijn, die anders superstitie soudent
wesen.

Hoozt nu Baronium: T'schijnt daer nae, seydte hy/
me.

met voor-raedt inghebracht te wesen, dat, 'tghene dien-
sten waren van heydensche superstitionen, de selve door
den waren Godts dienst gheheylight wesende, souden
besteedt worden tot dienst vande ware Religie.

**Dit alles slypte ick wederom met de klare
woorden van Augustinus Lib. 20. contra Faust Manich.
cap. 23.** Faustus seght, seydt hy/ dat wy niets verandert
hebben vande ghewoonten der Heydenen; hy en weet
niet war hy seydt: al-hoe wel het ghebruyck van som-
mighe dinghen, in ons schijnt ghelijck te zyn met de Hey-
denen, ghelijck als van eten, drincken, kleederen, huy-
sen, &c. nochtans anders ghebruyckt hy die dinghen,
die haerder ghebruyck stiert tot een ander eynde: want
ghelijck ghy-lieden dit al te mael stiert tot een ander
eynde, te weten, van u l.dwalinghe, ende ydelheydt:
Alsoo wy mede, ende in dese, ende in andere dinghen,
(die wy nemen) en leven niet ghelijck als de Heydenen,
om dat wy die niet en stieren tot 't selve eynde, maer tot
het eynde van 't wettelijck, ende goddelijck gheboedt, dat
is, de liefde voortkomende uyt een suyver herte, &c.

**Wat ghelijckenisse nu tusschen ons / ende de
Eithnophrones? De Heydensche ghewoonten / die
dese secte bejelt / waren soodanigh / soo wy bo-
ven ghesien hebben / dat sy dooz gheen goet eynde,
oft meynunghe / en kosten goedt ghemaect wo-
den / want sy waren uytter nature / ende uyt haer
selben quaedt: Ghelijckerwijs dan / dat den haer
teghen Godt / lasteringhen teghen Godt / onghel-
loobigheydt / leughentale / ende meer dierghelijc-
ke / om dat sy uytter nature quaedt zyn / noyt en
konnyn gaedt ghemaect worden / oock niet dooz
dupsent goede meynunghen / alsoo oock niet de
insettinghen / oft ceremonien / die de Eithnophrones
pleegghden. Maer de ceremonien / die wy / volgens
het segghen van D. Cabeljau, souden afghelent
hebben vande heydenen / als ontsieken van lich-
ten by klaren daghe / gaen in processien / &c. en
zyn in haer eyghen selven noch goedt / noch
quadt / maer onbescheyden tot het een oft het
ander / nae abbenant dat de meynunghe / oft het
eynde**

eynde is van de ghene die-se plegghen / al hoe-wel sy dan by de Heydenen (soo Hieronymus , Gerson, ende Baronius wel bemercken) quaedt zijn ghe-weest / om dat sy tot een quaet EYNDE gheschiedden / te weten / ter eeren bande duyvels ende afgoden / sy zijn nochtans by ons goet / om dat sy tot een goet EYNDE ghedaen worden / te weten / ter eeren Godts.

D. Cabeljau sal misshien segghen / dit pzetert kosten de Ethnophrones oock voorwenden.

Ich hebbe nu gherhoont dat neen / want of sy duyfentmael hadden gheseydt : Wy doen't ter eeren Godts : Ten kost niet ghelden / om dat de Heydensche ceremonien / oft insettinghen / die sy ghebruycken / soodantgh waren / dat sy oock door duyfent goede meyninghen / niet en kosten goet ghemaect worden / naedien sy nyter naturen quaedt waren.

Oft indien wy D. Cabeljau seght / dat onse mede tot gheen goet eynde en gheschieden. Wy en kan wy niet loochenen / oft sy worden by ons tot gheen ander eynde ghedaen als ter eeren Godts: want of wy misshien seyde / sy gheschieden ter eeren van eenen Wroodt-Godt / versterde Heplighen / oft Reliquien / oft dierghelycke lasteringhe: 'tblijft eben wel dat onse meyninghe goet is / want of Patrije , by exempel / ghelooft / dat het maer eenen Wroodt Godt en is / &c. haer gheloo-be en kan eben wel niet beletten / dat onse meyninghe goet zy / dewijle wy vastelijck gheloo-ben / dat het gheenen Wroodt-Godt en is / &c. en alsoo blijven onse ceremonien / die wy souden af-gheleent hebben vande Heydenen / goet / ende lof-waerdigh.

Hier mede halt samen in duyghen / het gheruyghe-misse van Lactantius , 'twelck D. Cabeljau heeft inghebracht tot sijn boordeel / om te herhoonen / dat het superstitiens / ende quaedt is / lichren ende wasse keerffen t'ontsteken by claren daghe: d'eyghen woorden vanden voornemden Lactantius sullen

sullen sijn bezogh in 't licht brengen. Soa spreekt hy:

De Heydenen slachten vette offerhanden voor Godt, als of hy hongherigh ware: Sy schencken hem wijn, als of hy dorstigh ware: sy onsteken hem lichten, als of hy in't duyster ware. Indien sy de sonne willen aenschouwen, sy sullen sien, dat Godt hare lichten niet van doen heeft, die soo een schoon, ende claerblinckende licht heeft ghegheven, tot het ghebruyck van den mensche. Is hy dan wel voor wijs te houden, die den Authour, ende ghever des lichts, het licht van wasse keerffen offert tot ghiste?

Wat apparentie is hier / om ons met dit ghetuyghenisse/aengaende 'ontsteken van onse lichten/te bestrijden? Seght Lactantius niet openlijck/dat de Heydenen lichten onstaken voor Godt/om dat sy meynen/dat hy in't duyster sat? seght hy niet claer/dat sy dit deden / meynende dat Godt lichten van doen hadde om te sien: dienvolghens dat sy lichten onstaken tot dien eynde/om dat sy Godt souden verlichten / sijne duysterissen / oft blindhepdt verduyven: dat is 'tghene Lactantius in haer berispt / niet het enckel onsteken van keerffen/(oft andersins soude hy de oprechte ghe-loobighe Joden mede moeten hebben berispen) maer hare meyninghe / met de welcke sy de selve lichten onstaken. Dopt en hebben wy soo een ongherijnde / ende onnatuerlijke meyninghe ghehadt / Ergo het onsteken van onse keerffen/en wordt gheenins van Lactantius berispt; ende D. Cabeljau blijft obertuyghet van bezogh/om dat hy de woorden van Lactantius soo jammerlijck heeft verkort/ende gheraepzackt.

AEN-MERCKINGHE
Op de Ketterije der Judaizanten.

D, Cabeljau pag. 565.

Het is Judaizeren in het oordeel van't selde alghemeyn Concilie van Constantinopelen *Canone 82.* Christum uyt te beelden door een lam, ende het wordt de Christenen verboden, soodanighe Joodsche figuren, ende schaduwen onder haer te behouden. Nochtans wat isser kostlijcker teghenwoordigh in't Pausdom, dan een wafse Lamtje, een *Agnus Dei*, insonderheydt, 'twelck de Paus gheseghent heeft?

Catholijcke Andwoorden.

Soo wanneer D. Cabeljau dit booznoemde Concilie van Constantinopelen, teghen ons wilde inbruggen/soo behoorde hy te vozen ondersocht te hebben / oft dat booznoemde Concilie oock van onse Booz-onders booz goet / ende wettigh is ghehouden gheweest; want indien het soodanigh niet en is / soo en kan't ons in't minste niet berren / naedien het gheene auctoriteyt en heeft.

Laet ons dan hooren booz hoedanigh dit Concilie / op die tijden selve dat het ghehouden is gheweest/ende naderhandt/is herkent gheweest.

Ten eersten, den *Ceriv.* Beda *De sex aetatibus*, die ontrent die tijden gheleest heeft / ghetuygh / datmen boozgaens dat selve Concilie den naem gaf van Synodus erratica, dat is / het dolende, oft dwalende Concilie.

Ten tweeden, ghetuygh Anastasius Bibliothecarius, dat den Keysar Justinianus door de Byzacken opghemaect wesende / de Canones van dit Concilie / ghe

ghesonden heeft tot den Paus Sergius, op dat hy de selve soude approberen: Maer dat desen Paus heeft ghesende: Dat hy liever soud' sterven, als die nieuwe dwalinghen toe stemmen, waer op hy oock de selve verwozpen heeft.

Ten derden, ghetuyghe Paulus Diaconus *Lib. 6. de gestis Longobardorum cap. 11.* ende den *Cerw. Beda in Justiniano.* Dat den selben Keeser tot den selben Paus sijnen ghesandt met name Zacharias ghesonden heeft / op dat hy den Paus soude brengen nae Constantinopelen, om hem te dwinghen tot de approbatie van't boozepde Concilie: Doch is desen aenschlagh door den besonderen bystandt Godts belet gheweest.

Ten vierden, ghetuyghe den boornoemden Anastasius, dat de Grieken niet gherust wesende / de approbatie van't selve Concilie / door't roedoen vanden ghemeldten Keeser / hebben willen uytperffen by de Pausen / Joannes VII. ende Constantinus, maer te vergheefs.

Ten vijften, seghe den selben Auctor / dat niet alleen de Roomische Kercke dit Concilie verwozpen heeft: maer oock de boornaemste Grieken selve; als namelijk de dzy Patriarchen vande oudtste Stoelen van't Oosten / van Alexandrien, Antiochien, ende Jerusalem, de welke de decreten van dit Concilie noyt en hebben willen aenbeelden.

Ick hebbinde wel dat de Pausen Gregorius II. ende Hadrianus, een van dese Canones, namelijk die hier van D. Cabeljau wort geciteert / tot haer boozdeel genomen hebben / om te betweten de beelden Christi, van welcken in dien boozepden Canon gheseyt wordt / dat sy onder een ander ghedaente / namelijk van een mensch wel moghen ghemaeckt worden; maer sy hebben dit ghedaen teghen de Griekische beeldt-stoemers / om haer te dooden met haer eyghen sweert / soo als ick oock menighmael in mijne schriften / tot mijn boozdeel neeme de eyghen bemerkinghen vanden

Dor.

stukken/ die ghy ons opleghe / veroordeelt hebben als ketteren/ sy verhalen alleen historischer wyse wat sy leerden / sonder veel oordeels daer van te gheven.

Souden hier mede niet alle uwe betwijfen r'ssens in d'uyghen gheballen hebben? Doch de wyle ich soodanighe een andrwoorde in D. E. booz ongherijmt houde/soo en kost tek de selve in my niet pzoberen.

HET